

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

GENÇLİK ŞİDDETİNİN TOPLUMSAL NEDENLERİ
(Sivas Merkez İlçe Örneği)

Doktora Tezi

Güney NAİR

Sivas
Mart 2015

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı

GENÇLİK ŞİDDETİNİN TOPLUMSAL NEDENLERİ
(Sivas Merkez İlçe Örneği)

Doktora Tezi

Güney NAİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Metin EROL

Sivas
Mart 2015

KABUL VE ONAY

Üniversite : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyoloji
Bilim Dalı :
Tezin Başlığı : Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri (Sivas Merkez İlçe Örneği)
Savunma Tarihi : 30/01/2015
Danışmanı : Prof. Dr. Metin EROL

Ünvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Zafer CİRHİNLİOĞLU

Üye : Prof. Dr. Metin EROL

Üye : Prof. Dr. Ömer AYTAÇ

Üye : Doç. Dr. Hakkı KIZILOLUK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Fatih ARSLAN

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Güney NAİR tarafından hazırlanan "Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri (Sivas Merkez İlçe Örneği)" başlıklı tez, kabul edilmiştir.

./.../.....

Prof. Dr. Alim YILDIZ

Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi, beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Güney NAİR

ÖN SÖZ

Arendt'in dediği gibi şiddet bir gücü yok edebilir ancak onun yerini asla alamaz. Dolayısıyla şiddet olgusu “düzensizlik” demektir. Bir sosyal gruptaki ya da toplumdaki hiyerarşileri yıkarak düzeni bozabilir. Bu yüzden şiddet olgusu asla gözardı edilemez.

Gençlik şiddeti söz konusu olduğunda bu kez sadece mevcut düzen değil, toplumun geleceği de tehdit altında demektir. Çünkü, toplumları var kılan en önemli faktörlerden birisi olan gençlik, sadece dinamik iş gücünü temsil etmeyip aynı zamanda evlenmeler aracılığıyla farklı kültürlere ait akrabalık grupları arasında “hısımlık” yoluyla yakınlaşmaların sağlanmasıyla toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunmakta ve aynı zamanda çoluk çocuğa karışarak toplumun kendisini sürekli kılması için gerekli olan nüfus artışlarının sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

Toplumların ve toplumumuzun yaşamı ve geleceği için bu derece önemli olan “gençlik” ve ilişkili olduğu “şiddet” olgusu konusunda yapılan araştırmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Uluslararası örgütlerin açıklamaları ve yapılan araştırmalar, gençlik şiddetinin her geçen zaman biraz daha arttığını ve tüm toplumları derinden etkilediğini ortaya koymaktadır.

Araştırma, gençler arasında şiddetin toplumsal nedenlerini Sivas merkez ilçe örneğinde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın çeşitli evrelerinde yardımını esirgemeyen başta danışmanım Prof. Dr. Metin EROL olmak üzere, sık sık fikir alışverişinde bulunduğum Prof. Dr. Sezer AYAN'a, önemle dikkate aldığım eleştirilerinden dolayı Prof. Dr. Cemal YALÇIN'a, jüri üyelerim Prof. Dr. Zafer CİRHİNLİOĞLU, Doç. Dr. Hakkı KIZILOLUK ve Yrd. Doç. Dr. Fatih ARSLAN'a, çeşitli katkılarından dolayı Fırat Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ömer AYTAÇ'a, Hacettepe Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Aylin Gülgün BARAN ve Prof. Dr. Demet ULUSOY'a, çalışmanın çeşitli evrelerinde ilgisiyle moral veren üniversitemiz rektörü Prof. Dr. Faruk KOCACIK'a, içtenlikle teşekkürü borç bilirim.

Kuşkusuz dinç bir beyin ile fikir üretebilmenin arka planında (araştırmada da yer ettiği üzere) huzurlu aile ortamı önemli role sahiptir. Kendisinden çaldığım zamanlardan ve birçok aşamadaki katkılarından dolayı sevgili eşim Bilge ve henüz beş aylık olan oğlum Nahit Deniz'e, her telefon görüşmemizde motivasyonuma katkı sağlayan sevgili kızım Elizya'ya, her zaman desteğim olan annem Gülbahar'a ve ruhunu hep yanımda hissettiğim babam Nait öğretmene (merhum) sonsuz teşekkür ederim. SPSS'teki yardımlarından dolayı sevgili Evren Tüfekçi'yi unutmamalıyım..

Bir de sitem tabii, Bursa'da yaşayan küçük Sezer'e.. Aracımın içinden laptop, harici bellek vd. çalıp, tüm kuramsal verilerimi yitirmeme ve sil baştan yeniden başlamama neden olduğu için; küçük çocukların suça itilmemesini dileyerek.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	xiii
ÖZET.....	xiv
SUMMARY	xvi
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM.....	3
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1. ŞİDDET OLGUSU.....	3
1.1. Şiddetin Etimolojisi	6
1.2. Şiddetin Tanımı.....	8
1.3. Şiddet Duygusu, Şiddet Davranışı ve Kabul Gören Şiddet	14
1.4. Şiddet Sınıflamaları	16
1.4.1. Fiziksel Şiddet.....	16
1.4.2. Psikolojik (Duygusal-Sözel) Şiddet.....	17
1.4.3. Cinsel Şiddet.....	18
1.4.4. Ekonomik Şiddet.....	20
1.4.5. Kolektif Şiddet.....	21
1.5. Şiddetle İlişkili Olgular.....	28
1.5.1. Saldırganlık.....	29
1.5.2.Öfke.....	35
1.5.3. Zorbalık.....	37
1.5.4. Vandalizm (Tahripçilik).....	41
2. GENÇLİK OLGUSU	42
2.1. Bir Kategori Olarak Gençliğin Tanımı ve Sınıflaması	43
2.2. Gençlik Döneminin Gelişim Özellikleri	55
2.3.Tarihsel Süreçte Gençlik.....	68

2.4. Türkiye’de Genç Nüfus.....	72
3. ŞİDDET İLE İLGİLİ KURAMLAR	79
3.1. İçgüdü Kuramları	86
3.1.1. Psikoanalitik Kuram.....	86
3.1.2. Etiyolojik Kuram.....	88
3.2. Biyolojik Kuram	90
3.3. Engellenme-Saldırganlık (Dürtü) Kuramı	93
3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı	94
3.5. Sosyolojik Kuramlar	98
3.5.1. Yapısal Baskı (Anomi) Kuramı	99
3.5.2. Etiketleme (Damgalama) Kuramı	101
3.5.3. Ayırıcı Birleşimler Kuramı	104
3.5.4. Alt-Kültür Kuramı.....	106
3.5.5. Sosyal Kontrol Kuramı	108
4. ŞİDDET VE GENÇLİK	109
4.1. Gençler Arasında Şiddetin Nedenleri	115
4.1.1. Bireysel Nedenler.....	120
4.1.2. Kalıtımsal Nedenler	125
4.1.3. Sosyal Çevre ile ilgili Nedenler	126
4.1.3.1. Aile Ortamı	127
4.1.3.2. Okul, Arkadaş Grupları ve Çeteler	137
4.1.3.3. Kitle İletişim Araçları.....	150
4.2. Şiddetin Toplumsal Dinamikleri.....	157
4.3. Gençlik Sorunları	170
4.3.1. Cinsiyet Farklılığı	172
4.3.2. Kuşak Çatışması.....	176
4.3.3. Yabancılaşma	178
4.3.4. Silah Bulundurma Yaygınlığı	180
4.3.5. Alkol ve Madde Kullanımı	181
II. BÖLÜM.....	185
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	185
1. KONU, AMAÇ, KAPSAM VE SINIRLILIK.....	185

2. YAKLAŞIM VE YÖNTEM	186
3. EVREN, ÖRNEKLEME VE UYGULAMA	188
4. DEĞİŞKENLER, TEMEL VE ALT HİPOTEZLER.....	191
5. ÜLKEMİZDE GENÇLİK ŞİDDETİ KONUSUNDA YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARDAN ÖRNEKLER.....	196
III. BÖLÜM	203
ARAŞTIRMA BULGULARI.....	203
1. GENEL BİLGİLER.....	203
1.1. Gençlerin Sosyo-Demografik Özellikleri	203
1.2. Gençlerin Okul Yaşamıyla İlgili Bilgiler.....	207
1.3. Gençlerin Aile İlişkileriyle İlgili Bilgiler	214
1.4. Gençlerdeki Güven Duygusuyla İlgili Bilgiler	222
1.5. Gençlerin Yaşadıkları Mahalle İle İlgili Bilgiler	224
1.6. Gençlerin Uyuşturucu Algısıyla İlgili Bilgiler	226
1.7. Gençlerin Şiddet Algısı ve Şiddet Eğilimiyle İlgili Bilgiler.....	228
1.8. Gençlerin Arkadaş İlişkileriyle İlgili Bilgiler.....	242
2. HİPOTEZLERLE İLGİLİ ÇAPRAZ TABLO YORUMLARI.....	246
IV. BÖLÜM	317
GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	317
1. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	317
2. ÖNERİLER	324
KAYNAKÇA	329
EKLER	357
ÖZ GEÇMİŞ	365

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Gençlerin Sosyo-Demografik Özellikleri	203
Tablo 2. Gençlerin Bir Yıl Önceki Okul Başarı Durumları Dağılımı	207
Tablo 3. Okul Başarı Durumlarına Ailelerinin Verdiği Tepkinin Dağılımı	208
Tablo 4. Gençlerin Okula Devamsızlık Durumları Dağılımı	209
Tablo 5. Gençlerin Devamsızlık Günlerini Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımı	210
Tablo 6. Gençlerin Okullarına Devamsızlık Yapma Nedenleri Dağılımı	211
Tablo 7. Gençlerin Okula Devamsızlık Günlerini Ailelerinin Bilme Durumu Dağılımı	212
Tablo 8. Gençlerin Okul Devamsızlığına Aile Büyüklerinin Gösterdiği Tepkinin Dağılımı	213
Tablo 9. Ailelerin Gençlerin Eğitimine Önem Verme Durumu Dağılımı	214
Tablo 10. Gençlerin Sorunlarıyla İlgilenen Aile Büyüklerinin Varlığı Durumu Dağılımı	215
Tablo 11. Gençlerin Sorunlarıyla İlgilenen Aile Büyüklerinin Dağılımı	216
Tablo 12. Ailelerin Gençlerin Sorunlarıyla İlgilenmeme Nedenleri Dağılımı	217
Tablo 13. Gençlerin Model Aldığı Kimse Olup Olmadığının Dağılımı	217
Tablo 14. Gençlerin Model Aldığı Kişinin Hangi Özelliğini Beğendiğinin Dağılımı	218
Tablo 15. Gençlere Ailelerinde Kural Koyan Kişilerin Olup Olmadığı Durumu Dağılımı	219
Tablo 16. Gençlerin En Çok Kimlerin Koyduğu Kurallara Uydıklarının Dağılımı ..	220
Tablo 17. Gençlerin Sorunlarında İlk Kiminle Konuştuklarının Dağılımı	221
Tablo 18. Gençlerin Kendilerini En çok Nerede Güvende Hissettiklerinin Dağılımı	222
Tablo 19. Gençlerin Kendilerini En Çok Kimler Arasında Güvende Hissettiklerinin Dağılımı	222
Tablo 20. Gençlerin Kendilerini Güvende Hissetmediklerinde Ne gibi Önlemler Aldıklarının Dağılımı	223
Tablo 21. Gençlerin Hangi Mahallede Yaşadıklarının Dağılımı	224
Tablo 22. Gençlerin Mahallelerinde Kendilerini Nasıl Hissettiklerinin Dağılımı	225
Tablo 23. Gençlerin, Bir Gencin Niçin Uyuşturucu Kullandığına Dair Düşüncelerinin Dağılımı	226

Tablo 24. Gençlerin Arkadaşları Arasında Uyuşturucu Kullananlar Olup Olmadığına Dair Görüşlerinin Dağılımı	227
Tablo 25. Gençlerin Ailelerinde Bağırış - Çağırış Olması Durumu Dağılımı.....	228
Tablo 26. Gençlerin Birileri Tarafından Tehdit Edilme Durumu Dağılımı	229
Tablo 27. Gençlerin Kimler Tarafından Tehdit Edildiğinin Dağılımı.....	229
Tablo 28. Gençlerin Aile Büyükleri Tarafından Dövülmesi Durumu Dağılımı.....	230
Tablo 29. Gençlerin Birileriyle Hangi Durumlarda Kavga Ettiklerinin Dağılımı.....	231
Tablo 30. Gençlerin Gecen Ay Kaç kez Kavgayla Karıştıklarının Dağılımı	232
Tablo 31. Gençlerin Bıçaklı Saldırıya Uğrama Durumu Dağılımı.....	233
Tablo 32. Gençlerin Kendilerini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı	234
Tablo 33. Gençlerin Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendilerine Güvenme Durumu Dağılımı.....	236
Tablo 34. Gençlerin Geçen 12 Ayda Bir Saldırıda Yaralanma Durumu Dağılımı.....	236
Tablo 35. Gençlerin Son Bir Ayda Yaşadıkları Duygu Durumu Dağılımı	237
Tablo 36. Gençlerin İhmal Edilme Duygusuna Kapılma Durumu Dağılımı.....	238
Tablo 37. Gençlerin Ailesinden - Yakınlarından Birinin Şiddet Sonucu Öldürülmesi Durumu Dağılımı.....	238
Tablo 38. Gençlerin Arkadaşlarından Birinin Şiddet Sonucu Öldürülmesi Durumu Dağılımı	239
Tablo 39. Gençlerin Geçen 12 Ayda Başkalarının Dövülme Durumu Dağılımı	239
Tablo 40. Gençlerin Bir Suç İşlendiğine Tanık Olma Durumları Dağılımı	240
Tablo 41. Gençlerin Polise Güvenme Durumları Dağılımı?	240
Tablo 42. Gençlerin Bir Suçlamayla Karakola Götürülme Durumu Dağılımı.....	241
Tablo 43. Gençlerin Bir Suçlamayla Mahkemeye Çıkma Durumu Dağılımı	241
Tablo 44. Gençlerin “Mahallemizdeki İnsanlar Birbirlerini Tanır” Düşüncesine Katılma Durumu Dağılımı.....	242
Tablo 45. Aile Büyüklerinin Gençlerin Arkadaşlarını Tanıma Durumu Dağılımı.....	242
Tablo 46. Gençlerin Çevrelerindeki Gençlerin Diğer Gençleri Taciz Etme Durumlarının Dağılımı	243
Tablo 47. Tacizlerin En Çok Gerçekleştiği Yerlerin Dağılımı.....	243
Tablo 48. Taciz Durumunda Yetişkin Davranışları Dağılımı	244
Tablo 49. Gençlerin Büyüklere Saygısız Davranması Durumunda Büyüklere Tepkisinin Ne Olduğunun Dağılımı	245

Tablo 50. Yaşanılan Mahallede Gençlerin Yabancılara Sataşmasının Kolay Olup-Olmadığının Dağılımı.....	245
Tablo 51. Cinsiyete Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı.....	246
Tablo 52. Cinsiyete Göre Son Bir Ayda Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı	248
Tablo 53. Cinsiyete Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı.....	249
Tablo 54. Cinsiyete Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	251
Tablo 55. Gençlerin Yaşa Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı	254
Tablo 56. Yaşa Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı	255
Tablo 57. Yaşa Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı.....	256
Tablo 58. Yaşa Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	257
Tablo 59. Aile Yapısına Göre Son Bir Ayda Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı ..	261
Tablo 60. Aile Yapısına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	262
Tablo 61. Ekonomik Düzeye Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı	264
Tablo 62. Akademik Başarıya Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı	267
Tablo 63. Akademik Başarıya Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı	268
Tablo 64. Akademik Başarıya Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı.....	269
Tablo 65. Akademik Başarıya Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı	271
Tablo 66. Okul Devamsızlığına Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı.....	272
Tablo 67. Okul Devamsızlığına Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	274
Tablo 68. Okul Devamsızlığına Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı.....	275
Tablo 69. Okul Devamsızlığına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı	276
Tablo 70. Model Alınan kişinin Varlığına Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı.....	280
Tablo 71. Model alınan kişinin Varlığına Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	281

Tablo 72. Model alınan kişinin Varlığına Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı	282
Tablo 73. Model alınan kişinin Varlığına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	283
Tablo 74. Yaşanılan Yere Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı	285
Tablo 75. Yaşanılan Yere Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	286
Tablo 76. Yaşanılan Yere Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı	287
Tablo 77. Yaşanılan Yere Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı	288
Tablo 78. Huzursuz Aile Ortamına Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı	290
Tablo 79. Huzursuz Aile Ortamına Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı	291
Tablo 80. Huzursuz Aile Ortamına Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı.....	293
Tablo 81. Huzursuz Aile Ortamına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı	294
Tablo 82. Aile Büyüklerinden Şiddet Görmeye Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	297
Tablo 83. Aile Büyüklerinden Şiddet Görmeye Göre Gençlerin Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendilerine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	299
Tablo 84. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı	302
Tablo 85. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	303
Tablo 86. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı	304
Tablo 87. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	305
Tablo 88. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı.....	307
Tablo 89. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	308
Tablo 90. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı	309

Tablo 91. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı	310
Tablo 92. Kendini Güvende Hissettiği Yere Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı.....	312
Tablo 93. Kendini Güvende Hissettiği Yere Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı.....	313

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APA	: Amerikan Psikoloji Derneği
BAAK	: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu
BM	: Birleşmiş Milletler
CDC	: ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
HEGEM	: Hayat boyu Eğitim ve Şiddetle Mücadele Vakfı
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İMVSAM	: İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkez
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NBD	: Nüfus Bilim Derneği
RTÜK	: Radyo, Televizyon Üst Kurulu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
ŞİDAM	: Üsküdar Üni. Şiddet ve Suçla Müc. Uyg. ve Arş. Mrk.
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UPSAM	: Uluslararası Politik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

NAİR, Güney, Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri: Sivas Merkez İlçe Örneği, Doktora Tezi, Sivas, 2015.

Şiddet, toplumsal yaşamda neden olduğu olumsuzluklardan dolayı sosyal bilimlerin ilgisini çeken bir olgudur. Bireysel çalışmalarda “suç ve sapma” çerçevesinde ele alınan şiddet olgusu, sosyolojik çalışmalarda bireyi yaşadığı çevresel koşullar içerisinde değerlendirmektedir.

Ülkemizde “şiddet” konusunda yapılan araştırmaların genellikle aile içi, kadına ya da çocuğa yönelik şiddet başlıkları altında yoğunlaştığı görülmekte “gençlik şiddeti” konusunda yapılan çalışmaların yeterli olmadığı dikkat çekmektedir. WHO, UNFPA, UNESCO, APA gibi çok sayıda kuruluş gençlik şiddetinin giderek artan boyutlarda tüm dünya toplumlarının en önemli sorunları arasında yer aldığını dile getirirken, ülkemiz açısından sorunun önemini TÜİK, Adalet Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, MEB, SHÇEK, KSGM gibi kuruluşların yaptığı araştırma ve açıklamalar ortaya koymaktadır.

Gençlik Şiddetinin Toplumsal Nedenleri (Sivas Merkez İlçe Örneği) başlıklı araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama “şiddet” ile ilgili anahtar konuları ve kavramları ele alarak açıklamaktadır.

İkinci aşamada temel ve alt varsayımlar çeşitli bağımsız değişkenler çerçevesinde, altmış sorudan oluşan anket formuyla uluslararası kuruluşların “genç” kategorisinde kabul ettiği 15-25 yaşları arasında bulunan ve Sivas merkez ilçede yaşamlarını sürdüren çeşitli özelliklerdeki (okuyan/okumayan, çalışan/çalışmayan vb) gençlerden tesadüfi olarak seçilen örnekleme dahil olan 905 genç üzerinde sahada gözlenmiş, elde edilen veriler SPSS 17 programında analiz edilerek frekans ve ki kare (kay kare) tablolarıyla yorumlanmıştır.

Ulaşılan sonuçlar, örnekleme dahil olan gençlerin şiddet davranışlarının; cinsiyet, yaş, aile yapısı, ekonomik düzey, akademik başarı, okul devamsızlığı, model alma, huzursuz aile ortamında yaşama, aile büyüklerinden ve çeşitli kişilerden şiddet görme, kendini güvende hissettiği yer, ve ihmal edilme duygusuna kapılma

gibi sosyo-ekonomik değişkenlerden etkilendiğini ortaya koymuş, elde edilen veriler daha önce yapılmış araştırma bulgularını büyük oranda desteklemiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Gençlik, Gençlik Şiddeti, Sivas, Sivas'ta Gençlik.

SUMMARY

REASONS OF THE SOCIAL VIOLENCE IN THE YOUTH:

A SAMPLE OF SİVAS

Ph.d.Thesis, Nair, Güney. Sivas, 2015

Violence is a phenomenon attracting the interest of social sciences because of its negative effects to societies. The “crime and deviation” in its individual meaning in research and studies is evaluated in the individual conditions which a person lives in.

The research made in “violence” is mostly “in family violence”, “violence against women”, “violence against kids” in our country . It is obvious that the research and studies on “violence against the young” is insufficient in Turkey. While several unions like ”WHO, UNEPA, UNESCO, APA” claim that “violence against the young” are the most in percentage and the most fast increased subject in the world. The study named “REASONS OF THE SOCIAL VIOLENCE IN THE YOUTH: A SAMPLE OF SİVAS” includes 2 parts. The first part deals with key words and related concepts-terms.

A questionnaire with 60 questions and with sub-suppositions was asked to the participants who are 15-25 years of age (all the international authorities accept that the people who are between 15-25 should be accepted as “young”) who are staying in Sivas city center and who are in different specifications like educated vs. non-educated, employed vs non-employed. The questionnaire was applied to 905 young people, and the results (data) were analyzed by SPSS 17 in frequency and q square.

The resulting data were analyzed according to several criteria, such as; age, gender, family, financial problems, violence exposition, security, disregard, and it was seen that all the results mostly supported results of the previous studies.

Key words: violence, youth, violence in youth. Sivas, the youth in Sivas

GİRİŞ

İnsan toplumsal bir varlıktır. Beslenme gereksinmelerini karşılama zorunluluğu, korunma güdüsü, neslini devam ettirme arzusu vb. zorunluluklar insanları topluluklar halinde yaşamaya itmiştir. Topluma uygun olan kuralların, normların, rollerin vb çeşitli davranış biçimlerinin oluşturulmasıyla insanlar toplumsallaşmaya başlamış ve diğer insanlarla kurdukları ilişkilerle birlikte bir toplumun üyesi olma yani “birey” olma özelliği kazanmışlardır. Birey açısından sağlıklı toplumsallaşma, toplumsal kontrolü beraberinde getirmiştir.

Bireyin gelişim özelliklerindeki kişisel aksamalar veya yetiştiği kültürden kaynaklanan çeşitli sorunlar, toplumsallaşma sürecini olumsuz etkilemekte, hem bireyin yaşamı, hem içinde bulunduğu toplumsal düzen açısından sıkıntılar oluşturmakta, şiddet olgusu da, bu tür ortamlardan beslenmektedir. Şiddet, bir sosyal gruptaki ya da toplumdaki hiyerarşileri yıkarak düzeni bozabilme özelliği ile toplumların geleceğini tehdit edebilecek bir olgudur ve huzur ortamını bozar. Kuralları çiğner, ölçüleri aşar, “kaba güç” kimliği ile fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik görünümüyle olumsuz izler yaratır.

Bireylerin sosyal yaşam içinde “gençlik” olarak tanımlanan dönemleri, bireysel anlamda en yoğun ve hızlı psikolojik, fizyolojik ve cinsel gelişimin yaşandığı bir dönem olmasının yanında (ergenliği içine alan bir dönemdir), birey ve toplum ilişkilerinin de şekillenmesini ifade eder. Toplumsal bir olgu olan gençlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan, toplumun bireyden beklediği sosyo-ekonomik sorumlulukların belirlendiği, bireyin sosyal hayata hazırlandığı bir dönemdir. Genç, değişen ve gelişen kişiliği içinde, çevrede yeni değerler aramaya, kişiliğinin olgunlaşmasında rol oynayan özdeşleşme, özerklik, sorumluluk kavramlarına yanıt bulmaya çalışırken diğer yandan yaşadığı toplumun yapısal özelliklerini kendi kişiliğinin bir parçası yaparak yetişkinliğe hazırlanmaktadır. Gençlik dinamik iş gücü, evlenmelerle hısımlık yakınlaşmalarının kaynağı, neslin devamlılığı konusunda önemli sorumlulukların öznesi olması nedeniyle tüm toplumların üzerinde önemle durduğu bir toplumsal kategoridir.

Dünya Sağlık Örgütü' (World Health Organization) ne göre (WHO, 2002:23) gençler tarafından uygulanan şiddet, (gençlik şiddeti) toplumda en çok göze çarpan şiddet türlerinden birisidir ve bu tür şiddet eylemlerinin ana kurbanlarını da dünyanın her yerinde ergenler ve genç yetişkinler oluşturmaktadır. Gençlik şiddeti, uygulayan ve kurbanlarının yanı sıra, onların ailelerini, yakınlarını da etkilediğinden geniş çevrelere zarar vermekte, toplumsal yaşam açısından ağır travmalar ortaya çıkarmaktadır.

Gençlik, toplumun en sorunlu ve toplumsal sorunlardan en çok etkilenen kesimidir. Türkiye'de bu alanda yapılan araştırmalar sınırlı kaldığından dolayı gençler arasında şiddet olgusu konusunda daha fazla araştırmalar yapılması bilimsel açıdan bir zorunluluktur.

I.BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ŞİDDET OLGUSU

Şiddet, yaşamın her alanında var olan çok boyutlu, karmaşık, önemli bir sosyal sorun olarak, insan ilişkilerindeki uyumu, sosyal kurumlar arasındaki organizasyonu bozmakta, dayanışma bağına koparmakta, hiyerarşileri yıkmakta, sosyal düzeni olumsuz yönde etkilemekte, evrensel bir olgu olarak toplumların geleceğini tehdit etmektedir. Şiddet ve saldırganlıkla kuşatılmış bir dünyada “yabancıların, arkadaşlarımızın, partnerlerimizin, yakınlarımızın ya da ailelerimizin suistimaline, tacizine, fiziksel ya da sözlü” (Hogg ve Vaughan, 2007:484) saldırılarına çeşitli şiddet davranışlarına maruz kalabiliyoruz.

Savaş, işkence, intihar, cinayet, suistimal gibi birçok biçimde gözlenen şiddet, “gerek bireysel gerek toplumsal boyutta karşılaşılabileceğimiz bir olgu” (Kocacık, 2001:1) olarak, her toplumda farklı derecelerde fakat sürekli bir biçimde günlük yaşamda karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzün teknolojik olanaklarıyla beraber “şiddet meydana getirme olanakları, şiddet yaratma kapasitesi artış gösterdiğinden dünya üzerinde yaşanmakta olan şiddet günden güne artmakta” (Kesici, 2007:127), genellikle birbirlerini tanıyan birey ya da gruplar arasında gerçekleşen şiddet olaylarından dolayı yaşanan maddi ve manevi kayıplar büyümektedir.

Şiddet, “duygusal, sözel, fiziksel, cinsel, siyasal ve daha birçok boyutta (T.C. Başbakanlık, 1995:xxi) kendini göstererek, yaşamımızın her alanında “sürekli yaşanılabilir, uygulayıcıları ve mağdurları” (Ünalın ve Şahin, 2012:63) olan bir olgudur. Derinliği ve yaygınlığı nedeniyle üzerinde çok çeşitli araştırmalar yapılmasına karşın şiddet olgusu “birçok bireysel ve toplumsal etmenle birlikte” (Güleç vd, 2012:112) ortadan kaldırılması için “somut bir çözüm bulunamayan”

(Kocabaşoğlu vd., 2000:27) karmaşık bir sorun olması nedeniyle araştırmacılar için yoğun ilgi odağıdır.

şiddetin karmaşık bir sorun olarak ele alınmasındaki nedenlerin başında “ortaya çıkarılmasında yaşanan güçlükler” gelmektedir. “Her zaman bu olguyu tanımlamak ve ortaya çıkarmak kolay değildir” (Güleç vd, 2012:112). Çünkü “atışmalar daha çok birbiriyle ilişki içinde olan bireyler ya da gruplar arasında” (Kocacık, 2004:9) olmakta, yakın ilişkiler nedeniyle “zaman içinde yinelenme eğilimi göstermekte” (T.C. Başbakanlık, 1995:15) pek azı resmi istatistiklere yansımaktadır.

Tarihin çeşitli evrelerinde karşı durulduğu kadar, kabul gören bir görünüme bürünmüş olması da şiddeti karmaşık kılan bir başka nedendir. İnsanın önünde iki yol vardır. Ya yaşamı yok edecektir ya da yaşamı yaratacaktır. Yaşamı yaratmak aşma becerisidir ve güçlü insanın işidir, yaşamı yok etmek için sadece şiddete başvurmak yeterlidir. “Güçsüz insan, tabancası, bıçağı, kaba kuvvet barındıran bileği ile başkalarının ya da kendisinin içindeki yaşamı yok edebilir. Bu yok ediş, kendisini yadsıdığını düşündüğü dünyadan  alma eylemidir” (Fromm, 2008:25).

Günümüzde şiddetin karmaşık bir olgu olarak tanımlanmasındaki bir başka etkenin de içeriğinin genişlemesi olduğu söylenebilir. Bu genişlemeye bağlı olarak konuya olan duyarlılık artmıştır. “Artık, fiziksel şiddetin gözle görünür bıraktığı hasarın duygusal-sözel şiddetin bıraktığından daha ağır olduğu önyargısı, yerini incitilmiş duyguların da bazen daha ağır ve onarılmaz sonuçlara yol açtığı düşüncesine bırakmıştır” (Sayar, 2006:114). İşte bu yüzden ekonomik ve toplumsal şiddetten, iş yerinde şiddete kadar birçok geniş yaşam alanında ele alınan şiddet, okul şiddeti, gençlik şiddeti, kadına yönelik şiddet gibi yeni kavramları doğurmuştur.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannameesi; herkesin yaşama hakkını, bireyin hr ve güvende oluşunu (3. madde) ve hiç kimsenin şiddet, işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışlara maruz bırakılamayacağını (5. madde) belirtmesine karşın insanların bulunduğu her alanda şiddet olgusu da karşımıza çıkmaktadır. “Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma ve bunların

yanı sıra başkaldırı, her toplumda derece derece ama sürekli bir biçimde günlük yaşamın bir parçası olma özelliğini korumaktadır” (Keleş ve Ünsal, 1982:1). Özellikle gelişmekte olan toplumların temel sorunları arasında yer alan iç ve dış göçler, kültür kaymaları, kuralsızlıktan (anomi) doğan uyumsuzluk ve çeşitli sorunlar nedeniyle “yabancılaşma, kendini boşlukta hissetme veya değersizleşme duyguları ile beslenen toplu öfke, toplumun alt kesimlerinde” (Ergil, 2001:41) ani şiddet eylemlerine dönüşebilmektedir.

Dünya genelinde “kendine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ya da topluma yönelik şiddet nedeni ile her yıl bir milyondan fazla kişi hayatını kaybetmekte, çok daha fazlası ölümcül olmayan şiddet uygulamaları ile karşılaşmaktadır” (Yıldız vd., 2011:1). İstatistiki veriler irdelendiğinde şiddet oranlarında, “nüfus artışına paralel olarak, bazı yıllarda nüfus artışından daha fazla miktarda yükselme gözlenmiştir. Şiddet oranlarındaki sayısal artışın yanı sıra içeriği de genişlemekte, şiddete başvurma yaşı düşmektedir” (Kocadaş vd., 2010:16).

Dünyada olduğu gibi ülkemiz açısından da şiddet konusu önemli bir sorundur. 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 260. maddesinde (T.C Başbakanlık, 2007:43) şiddet devletin üzerinde duracağı önemli bir sorun olarak belirlenmiştir. Özellikle kadın ve çocukların maruz kaldığı bir sorun olarak ele alınan şiddet konusunda, toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının devam etmesine vurgu yapılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ülkemizde şiddet konusunu araştırmak üzere 2007 yılında bir Meclis Araştırma Komisyonu oluşturulmuştur. “Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak, Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla kurulan komisyonun hazırladığı rapor dikkat çekicidir. Şiddetin, dünyada ve ülkemizde sadece uygulayan ve şiddet ile karşılaşanları değil, toplumun her bireyini dolaylı ya da doğrudan etkileyen çağımızın en önemli toplumsal sorunlarından biri olduğu belirtilen raporda, “karar vericilerin, hizmet sunucuların, ailelerin ve toplumdaki her bireyin ivedilikle bir şeyler yapması” (TBMM, 2007:3) gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Şiddet olgusu toplumun tüm kesimleri ve bireyin yaşamının tüm evreleriyle ilintili olmakla birlikte, özellikle gençlik döneminin bedensel, ruhsal ve düşünsel özgünlükleri bu evreye yönelik şiddet algısını daha dikkat çekici kılmaktadır. “Korkuya, baskıya maruz kalan çocuklar, gençler fiziksel şiddete” (Solak, 2008:24) daha kolayca başvurumaktadırlar. Öğrenilir bir olgu olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuş olan “şiddet reel dünyamızdaki görünümü, televizyonun çocuk dizilerine varıncaya kadar yaygınlaştırmıştır” (Oskay, 2000:355).

Sosyal sorunlar, kültürel sorunlar, eğitimsel sorunlar, ekonomik sorunlar, siyasal sorunlar, değer sorunları, kentleşme sorunları, adalet sorunları ve psikolojik sorunlar (İTO, 2008:5) şiddet olgusuna kaynaklık etmektedir. Sosyo-ekonomik dengesizlikler, bireyin beklentileriyle buldukları arasındaki büyük uçurumun yarattığı engelleme, eylemlerin kolayca saldırganlık ve şiddete dönüşmesine yol açabilmektedir. Bu haliyle şiddet giderek artan bir olgu olarak yorumlanmaktadır. “İster mikro (aile), ister mezzo (okul, akran, çalışma yaşamı), ister makro düzeyde ele alınsın şiddet” (Kaya, 2006:116) sistemi etkilemektedir. “Şiddet şiddeti doğurur. Ailede, okulda, sokakta şiddet kültürü öne çıkmışsa, yetişen nesillerin giderek birer suç makinesine dönüşmesi” (Solak, 2008:191) kaçınılmaz olacaktır.

Cinsiyet, ekonomi, din, kültür, gelenek, modernite ve benzeri gibi tek sebepli açıklama biçimleriyle ve indirgemeci, polisiye, parçacıl, suçlayıcı, meydan okuyucu ve/veya intikam alıcı yaklaşımlarla (İTO, 2008:5) şiddet olgusunu kavramak mümkün değildir.

Şiddet, çözümü zor ve yıkıcı bir sorun olarak dünya toplumlarını etkilemeye devam edecektir. Çözüm üzerinde fikir üretebilmenin ön koşulu sorunu tüm detaylarıyla tanımlamak ve kavrayabilmekten geçmektedir.

1.1. Şiddetin Etimolojisi

Şiddet kelimesinin kökeni, “violentia”ya dayanmaktadır. Latince’de violentia, şiddet, sert ya da acımasız kişilik, güç anlamına gelmektedir. “Violere, fiili ise şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamını

taşımaktadır. Bu sözcükler “vis” ile bağlantılıdır. Vis ise; güç, erk, yetke, şiddet, bedensel güç kullanımı demek olduğu gibi, nitelik, bolluk, öz ya da bir şeyin asıl yapısı anlamına da gelir. Daha kapsamlı açıklamayla vis sözcüğünün, etken güç, bir cismin gücünü kullanma olanağı yani etkinlik, değer yaşam gücü anlamlarını da kapsadığını görürüz” (Michaud, 1995:5-6). Yunanlıların Latince’de ki “vis” e karşılık kas ve bedensel güç anlamına gelen ‘is’i kullandıkları görülmektedir. İs, ‘bia’ ile ilintilidir. Bia; yaşamsal güç, bedensel güç, esenlik ve aynı zamanda güç kullanımı, şiddet kullanımı, yaptırım uygulayan, şiddet kullanan anlamına gelir. “Platon, ‘Yasalar’da şiddet eylemlerini sıraladığı yerde bia’yı kullanır” (Dursun, 2011:4). Uzmanlar bu terimleri Sanskritçe’de üstünlük, güç, üstün egemenlik anlamlarına gelen j(i)ya ile özdeşleştiriyorlar (Polat, 2001:4).

Kelimenin İngilizce karşılığı ise “violence”dir. Oxford English’de, şiddet sözcüğünün çok geniş bir kullanım alanına sahip olduğu görülür. Hobart’a (Ayan, 2007:18-19) göre; bu kullanımlar arasında bedene zor uygulama, bedensel zedelenmeye neden olma, kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama, bozma ya da uymama, rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme, anlamın çarpıtılması, büyük güç, sertlik ya da haşinlik, kişisel duygularda sertlik ve tutkulu davranışlara ya da dile başvurma gibi çeşitli anlamlar dikkat çekicidir.

Fransızca’da, “şiddet (violence); bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma ve yaralama olarak” (Ünsal, 2005:29) tanımlanmaktadır.

Almanca sözlük Wahrig’de Gewalt zorlama, kaba kuvvet, kanuna aykırı davranma veya kanun dışı eylem, gücün ve yetkenin egemenliği, şiddet, taciz, sert ve hırçın anlamlarının yanında “bir kişi veya bir şey üzerinde güç ve hak tasarrufunda bulunmak, kamusal, dinsel, tanrısal, dünyevi, ruhani, yargısal ve ailevi” (Karabağ, 2010:16) olmak üzere şiddet kavramı geniş bir yelpazede sınıflandırılmıştır.

Arap dilinde şiddetin karşılığı olarak kullanılan kelime “unuf” kelimesidir. Unuf yumuşaklığın zıddıdır (Bilgin, 2008: 44). Arapça’dan Türkçe’ye geçen kelime “sertlik, katılık, fazlalık, inandırma, sözle yola getirme yerine kaba kuvvete başvurma” (Develioğlu, 1993:997) anlamında kullanılmaktadır.

Türkçe’de şiddet kavramı “kişiye güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak, kuvvet veya güç kaynağı, sertlik ve aşırılık” (Avcı, 2010-b:22) gibi anlamlar içermektedir. Türk Dil Kurumu kavramı, “bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik, bir hareketten doğan güç, kaba güç, kaba, sert davranmak” (TDK, 2010:2223) şeklinde açıklamaktadır.

Şiddet kelimesinin sözlük anlamlarına baktığımız zaman geniş bir tanım gurubu karşımıza çıkmaktadır. “Bir kişiye veya gruba, güç ya da baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak, şiddet uygulama eylemi, duyguların kabaca ifade edilmesine doğal eğilim, bir şeyin karşı konulamayan gücü, bir eylemin hoyrat yapısı, zorbalık” (Kesici, 2007:128) tanımların genel unsurlarıdır.

1.2. Şiddetin Tanımı

Bir şiddet davranışı, değer farklılıkları yüzünden bazı toplumlarda olağan karşılanırken bir başka toplumda ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Yani eylemlerin şiddet eylemleri olarak algılanıp algılanamayacağı bireyden bireye, toplumdan topluma farklılık göstermektedir.

Şiddet olgusunu tanımlamak hem zor hem de çok kolaydır. “Zorluk ve kolaylık, sınırlarının kolaylıkla genişletilerek, içeriklerinin bulanıklaştırılabilmesinden gelmektedir” (Göka ve Türkçapar, 2012:2). Sözcüğün günlük kullanımı çok boyutludur ve “kelime anlamının çekirdeğine doğru gidildikçe, ifade ettiği değer yargıları kaybolmakta, bunların yerini vasıfsız, kaba, güç” (Kocadaş, 2010:8-9) almaktadır. Buradaki temel kavram olan “güç” nedeniyle, şiddet dendiği zaman öncelikle anlaşılacak bir bedensel davranışlar ve eylemler dizisi olmaktadır. “Şiddet kavramı bir yanda olgular ve eylemleri; diğer yanda da gücün, duygunun veya doğa unsurunun varoluş üslubunu belirlemektedir. İlk anlamıyla

şiddet huzur karşıtıdır. Onu bozar veya tartışmaya açar. İkinci anlamda söz konusu olan ise ölçüleri aşan ve kuralları çiğneyen kaba bir güçtür” (Polat, 2001:4).

Güç ve şiddet arasında kurulan bağlantı biçimsel çeşitliliği de karşımıza çıkarmaktadır. “Gücün şiddet olarak tanımlanabilmesi için belirlenmiş olan normlar çok çeşitlidir. Bu yüzden neredeyse norm sayısı kadar şiddet biçimi” (Michaud,1995:6) nin bulunduğu belirtilmektedir. Kuvvet, güç ve şiddet arasında her zaman bir etkileşimin varlığını belirten Dewey (Dursun, 2011:5), kuvvetin (force) üç kavranışının söz konusu olduğunu belirterek bunları güç (power) ya da enerji, zorlayıcı kuvvet (coercive force) ve şiddet (violence) olarak ayırır. Burada dikkat çeken tıpkı Fromm’da gördüğümüz gibi bireyin hedeflediklerini yapabilme kapasitesinin “güç” olarak tanımlanmasıdır. Bu gücün yapma yerine, bozma şeklinde yanlış kullanımı sonuç olarak şiddeti doğurmaktadır. Dolayısıyla Dewey, şiddet tanımının enerji ya da gücün negatif ve pozitif kullanımından yola çıkılarak yapılabileceğini vurgulamaktadır. Şiddet, belirli eylemleri yapanlardan çok onların tanığı ya da kurbanı olanlara ait bir kelimedir. Oysa gereken ‘yapmayı’ kavramak ve açıklamaktır (Riches, 1989:12).

Şiddet konusunda çalışmış bilim insanları, olguyu çeşitli boyutlarıyla açıklamaya çalışmışlardır. Örneğin Michaud (1995:8-9) öncelikle karşılıklı ilişkiye dikkat çekmekte, şiddetten söz edebilmek için taraflardan biri veya bir kaçının, doğrudan veya dolaylı toplu veya dağınık olarak, diğerlerine zarar vermesi gerektiğini belirtmektedir. Bu zarar bir veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine karşı olabilir. Burada verilen zarara yönelik bir orandan söz edemeyiz. Cinayet, işkence, darbe (vuruş) ve etkili eylem, savaş, baskı, suçluluk, terörizm vb. tüm kavramları kapsayan eylemlerin bütününe karşımıza şiddet olarak çıkmaktadır.

Michaud; şiddet olgusunu sorgularken birkaç nokta üzerinde durmaktadır. Öncelikle şiddet sürecinde karşılıklı ilişkilerdeki karmaşık yapıyı vurgulayarak, sorumlu sayısı arttıkça, sorumluluğun bölündüğünü belirtmektedir. Bu durumda tıpkı

Sovyet ve Nazi Kamplarında gözleendiği gibi şiddet olayı iki düşmanın çarpışması olmaktan çıkıp, sorumluluğunu kimsenin yüklenmediği bir etkinlik haline dönüşür.

İkinci olarak kullanılan araçlara göre gözlenen değişikliklerdir. Ona göre, elleriyle öldürmek, kurşunlamak veya bir bombalama emrini imzalamak aynı şey değildir. Yine şiddetin zaman içindeki yayılımı son derece önemlidir. Şiddet eylemi bir kerede (toptan), kademeli, hatta hissettirmeden (zamana yayılmış olarak) gerçekleştirilebilir. Doğrudan öldürmek kadar açlıktan ölmeye terk etmek veya yetersiz beslenme koşulları yaratmak da olasıdır.

Üçüncü olarak verilebilecek zararın çeşitliliği şiddet olgusunun değerlendirilmesinde önemlidir. Ağır veya hafif bedensel zararlar, ruhsal ve törel zararlar, mala verilebilecek zararlar, yakınlarla veya kültürel değerlere verilebilecek zararlar gibi. “Şiddet kullanımında kızgınlığı teskin etmek, intikam almak, övünmek, başkalarını korkutmak gibi öğeler bulunmaktadır” (Özerkmen, 2012:3).

Fazlasıyla siyasal şiddet konusunda yoğunlaşan Gurr; özellikle ‘yoksunluk’ kavramı üzerinde durulmasının gereğine değinmektedir. Yoksunluk duygusu, insanın beklentileri ve olanakları arasındaki uçurumun bilincine varmasıyla gelişmektedir. “Beklentiler, her insan gibi onun da mal edinme ve rahat yaşam koşullarına ulaşmasının bir hak olduğunu düşünmesini simgelemektedir. Olanaklar ise, toplumun o insana sağladığı araçlarla, elde edebileceğini düşündüğü mal ve yaşam koşullarını” (Keleş ve Ünsal, 1982:16) içermektedir. Özetle beklentiler ve olanaklar arasında doğan dengesizlik üç temel şekilde göreceli yoksunluk yaratmaktadır. Öncelikle eldeki kaynakların azalmasından, sonra giderilmeyen özlemlerden ve son olarak da artan istemlerden doğan göreceli yoksunluk duygusu şiddet potansiyelinin temelini hazırlamaktadır. Ancak Gurr’un üzerinde durduğu yoksunluk duygusunu toplumsal etkilerini bir başka boyuttan ele alan H. Nieburg (Keleş ve Ünsal, 1982:21) tüm toplumlarda gerilimin ve hoşnutsuzluğun her zaman var olduğuna değinmektedir. Bu nedenle şiddet sorununun daha geniş bir çerçevede ele alınması ve toplumdaki çeşitli güçler arasındaki genel uzlaşma ortamının, manevra olanaklarının, siyasal iktidar sahiplerinin meşruluk ve becerilerinin de göz önünde tutularak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Debarbieux (2009:108) şiddetin görelî bir olgu oluşu üzerine yoğunlaşmaktadır. Öyle ki; belli bir döneme, bir sosyal ortama, özel koşullara göre değişen bir olgu olduğu gibi, farklı dönemlerdeki sosyal, hukuksal ve siyasal kodlara ve bir anlam kazandığı yerlere de bağılı olabilir. Hatta ve hatta bireyin günün farklı saatlerindeki yorgunluk durumu dahi bu görelilik üzerinde etkindir. Bir sınıftaki gürültünün derecesi gün içinde normal bir gürültüyken, günün sonunda şiddetli bir gürültü kabul edilebilir.

Güdülerden hareket eden Ergil (2001:40), şiddeti harekete geçiren motivasyon ve güdülemenin dayanağını a) bireyin veya grubun somut bir kazanç beklentisi, b) dayanılmaz hale gelmiş olan bir baskı veya politik marjinalleşmeye karşı isyan, c) kan davası veya namus cinayetleri gibi geleneksel bir kültürel neden olarak görmektedir. Bu çerçevede şiddet bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu aracı kullananlar, servet, itibar ve iktidarı kazanmak veya kazandığını elinde tutmak isteyen kişi ve gruplardır. “Tarihsel süreçte şiddeti doğuran güdüler hep aynı kalmıştır” (Dursun ve Aytaç, 2011:7).

Weilburger (2009:13), şiddet olgusunu grup içi otoritenin korunması bağlamında bir savunma aracı olarak yorumlar. O’na göre insan ve hayvan topluluklarında şiddet davranışı diğerinin varlığını tehdit unsuru görmek ve onu bu konuda sindirmek için karşı tarafa uygulanan zarar vermeye yönelik psikolojik davranış haline gelir ve meşruiyet kazanır. Weilburger’in yaklaşımında şiddet; cinayet, işkence, darbe (vuruş) ve etkili eylem, savaş, baskı, suçluluk, terörizm vb. tüm kavramları kapsayan eylemlerin bütünüdür ve güç, baskı uygulayarak insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümü olarak tanımlanır.

Köknel (1996:20) şiddet olgusunu değerlendirirken, aşırı duygu durumundan, bir olgunun yoğunluğundan, sertliğinden söz ederek kaba ve sert davranış nitelendirmesinde bulunur. Dönmezer, (2005:215) hukuki boyuta gönderme yapar. Şiddet, gücün, kuvvetin hukuka aykırı olarak kullanılmasıdır. Kuralla zıtlaşan insana özgü bir eylemdir. Bu insan, toplumsal normlara, hukuk kurallarına saldırı niyeti ve kastı taşır. Şiddet olgusu içinde “kasıt” boyutunu Özcebe (2008:28) de

sorgulamaktadır. Öfke, kin, düşmanlık gibi duyguların güçlenerek etkinlik kazandığı saldırgan davranışların en uç noktası şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Timuçin (1993:32-33) ise, şiddetin en kötü biçimlerinin her zaman kaba güçle uygulanan biçimler olmadığını belirterek, okşamayla gelen şiddetin en öldürücü şiddet olabileceğini, insanoğlunun okşamayı da şiddete dönüştürmeyi bildiğini belirtir.

Görüldüğü gibi güncel kullanımındaki farklılaşmalar net bir tanım yapma sorununu beraberinde getirmektedir. Konuyu ele alan bilim insanları, şiddet olgusunu öne çıkardıkları bir boyutuyla irdelemekte, bu ise çeşitliliği beraberinde getirmektedir. Şiddetten söz edebilmemiz için iki temel ögenin altını çizmek gerekmektedir. “1-Güç bulundurma/zor potansiyeli, 2-Zorlama/zorbalık (zarar verme-engelleme, yaptırma-yaptırmama). Yani birincisi potansiyel, ikincisi eyleme denk düşmektedir” (Ekşi ve Yaman, 2010:11).

Genel anlamda şiddet, fiziksel ya da fiziksel olmayan biçimlerde, fiziksel ve ruhsal acı ve zarar veren saldırgan davranışlar olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede şiddet bir grubun veya bireyin “başkalarının ya da kendi bedenine yönelttiği şoka, çürüklere, çiziklere, şişmeye, kırılmış kemiklere, baş ağrısından kalp krizlerine, kol ve/veya bacakların yitirilmesine ve hatta ölüme kadar uzanan bir dizi sonucun ortaya çıkmasına neden olabilecek nitelikteki, istenmeyen fiziksel ve/veya psikolojik müdahaleler” (Keane, 1998:68) şeklinde değerlendirilebilir. Dolayısıyla “birine veya bir şeye kendince bir nedenden dolayı ve kendince belirlediği bir amaca yönelik zarar verme, neden olma veya yararı engelleme şeklindeki davranışlar” (Güleç vd, 2012:112) şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dar anlamıyla şiddet “insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edim” (Ünsal, 2005:31) biçiminde ele alınır ve bu edimin ortaya çıkışında “kin, nefret gibi duyguların dışı” (Kocabaşoğlu vd., 2000:27) yansıtıldığı belirtilir. Dolayısıyla şiddet; “bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; şiddet uygulama eylemi

ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama” (T.C. Başbakanlık, 1998:9) olarak tanımlanmaktadır.

Geniş anlamda ise, insan üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülemeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılara vurgu yapılmaktadır. Örneğin ekonomik şiddet, medya terörü, enflasyon, işsizlik, trafik korsanlığı, doğanın ve tarihsel çevrenin tahribi, sağlıksız kentleşme gibi (Ünsal, 1996:35, Erten ve Ardalı, 2005:143, Kocacık, 2004:14) örnekler geniş anlamın içinde yer alır. Şiddetin dar anlamında sadece “mağdurların fiziksel olarak hırpalanmaları söz konusu iken geniş anlamında ekonomik yoksunluklara uğratılmaları, manevi baskı ve işkence görmeleri, korkutulmaları ve/veya aşağılanmaları gibi haller söz konusudur” (Kesici, 2007:129).

Şiddet konusunda son yapılan araştırmalara, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yol göstermekte ve örgütün yaptığı tanım tüm dünyaca kabul görmektedir. Örgüt, ilk kez 2002 yılında “Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu” nu yayınlamış ve bu raporda şiddetin çerçevesini belirlemiştir. Buna göre şiddet, “gücün ya da fiziksel kuvvetin tehdit yoluyla ya da gerçekte, ölüm, fiziksel, psikolojik zarar, gelişme engeli ya da yoksunluğa neden olacak şekilde, kendine veya bir başkasına ya da bir grup veya bir topluma karşı niyetli biçimde kullanılması” (WHO, 2002:5) olarak belirlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü’nün şiddet tanımının hayli kapsayıcı ve geniş olduğu görülmektedir. “Tanım bilinçli güç kullanımını, eşit olmayan güç dengelerini, sosyal ve kurumsal güç ilişkilerini de kapsamakta, ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, kültürel baskı ve birisini görmezden gelme” (Bulut, 2008:24) şiddet sayılmaktadır”

Tüm bu açıklamalardan sonra şiddet olgusunu kişinin kin ve nefret duygularından hareketle kendine veya ilişkide olduğu kişilere ya da yaşadığı topluma güç ve baskı uygulayarak istemlerinin dışında, çeşitli yollarla fiziksel ve psikolojik bütünlüğüne zarar verme eylemi olarak tanımlayabiliriz. Bu eylemler zorlama, saldırı, baskı altına alma, işkence, vurma, yaralama ve yaşama son vermekten sosyo-ekonomik sorunlara kadar geniş bir yelpaze içinde gerçekleşmektedir.

1.3. Şiddet Duygusu, Şiddet Davranışı ve Kabul Gören Şiddet

Şiddet olgusu değerlendirilirken “şiddet duygusu” ile “şiddet davranışı” arasında kesin bir ayırım yapmanın gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu ikisi birbirinden çok farklıdır. Bir oyuncak yüzünden tartışan iki küçük çocuğun birbirlerine vurması da, yetişkin birinin bir başkasını dövmesi de, öldürmesi de şiddet davranışlarıdır ve duygu sonucu ortaya çıkar.

Turam (2005:397); şiddet duygusunun, duyulması engellenemeyen, ancak kontrol altına alınıp davranış haline sokulmayan duygu olduğunu belirtmektedir. Gündelik yaşantımızda hepimiz zaman zaman birini dövmek, acı vermek, cezalandırmak duygusunu yaşarız. Fakat bu bir duygu olarak kalır. Duyguyu bir davranış biçimi haline getirenler duygularını kontrol edemeyenlerdir. Örneğin anneler zaman zaman çocuklarını dövme duygusuna kapılırlar. Hareketlerini kontrol edebilseler de bu duyguyu engelleyemedikleri için kendilerini suçlarlar ve eziklik duyarlar. Oysa bu duyguya kapılmak çok doğaldır. Doğal olmayan bu duyguyu davranışa dönüştürmektir. “Eyleme dönüştürülmediği takdirde şiddet duygusu insan doğasının bir parçasıdır ve hatta kabul edilebilir özellikleriyle insan yaşamının bir bölümünde meşruiyet kazanmış biçimde varlığını sürdürebilir” (Budak, 2003: 712).

Genellikle kuramsal teori ve bakış açılarına göre ele alınan şiddet araştırma alanlarına, kuramsal perspektife, toplum ve kültürel değer yargılarına göre farklı olarak değerlendirilmekte ve tanımlanmaktadır. Neyin şiddet tanımı içinde kabul edilip neyin edilmeyeceği o toplumun kültürü ile yakından bağlantılıdır. Mesela bir toplumda bir kişiye yan gözle bakmanız bile şiddete teşebbüs olarak algılanırken, bir başka toplumda ciddi bir yaralanma ile sonuçlanmadıkça şiddetten sayılmayan davranışlar vardır. “Bir toplumun bakışı ile bir kadının gözyaşları sizin için duygusal şiddet olarak kabul görürken başka bir toplumda kadının dayak yemesi bile şiddetten sayılmayabilir” (İTO, 2008:5).

Doğu ya da Batı kültürlerinde şiddetin kullanılma amacından, yöntem ve çeşidine kadar pek çok farklı yorumlar görülebilmektedir. “Örneğin İslam dünyasındaki kurban kesimi, Batı kültüründe yetişenler için, hayvanlara yönelik bir

şiddettir” (Kocadaş, 2010:9). Şiddet kelimesini tanımlayan koşullar dikkate alındığında, toplum içinde nasıl sunulduğu, nasıl kabul gördüğü de önemlidir. “Çünkü kabul gören şiddet meşrudur. Hatta şiddet genellikle bir yaşam biçimi olarak benimseniyorsa, sorun olarak görülmez ve sorun çözmenin bir aracı olarak onay görür” (Kaya, 2006:107-108). Gerek inanışlar, gerek yaradılışa dönük öyküler, ilkel yaşamlarda mağara duvarlarına yansıtılan figürler, aktarılan efsaneler ve sayısız örnek şiddetin insanlık tarihinin bir parçası olduğunu ve kabul gördüğünü de ortaya koymaktadır. Antik Roma’da ekmek ve sirk oyunları, Fransız Devrimi’nin ‘giyotin’ gösterileri, Ortaçağ’da coşkulu seyirciler önünde, işkence ile karışık yapılan idamlar, Arenalarda aslanlarla ve birbirleriyle dövüşen gladyatörler, spor amaçlı boks müsabakaları, dini inançlar gereği düzenlenen kurban törenleri, tv ekranlarında, sinema perdelerinde çeşitli yol ve yöntemlerle öldürülen insanlar gibi sayısız örnek şiddetin kabul edilirliliğini ortaya koyan örnekler arasındadır. Tarih boyunca “şiddetin, acının ve dökülen kanların, yakılanların, doğrananların seyircisi her zaman bol olmuştur” (Scognamillo, 2005:357).

Çeşitli toplumlarda suç sayılmayan ama sürekli hissedilen şiddet örnekleri çoğaltılabilir. “Devamlı enflasyon, kronik yoksulluk ve eğitimsizlik, yönetimde kayırma, yolsuzluk, trafik kazaları, çevre kırımını, ekonomik veya siyasal, sosyal nedenlere bağlı göç hareketleri” (Ergil, 2001:40) bunlardan bazılarıdır. Bu toplumsal örneklerin yanına daha bireysel örnekler de eklenebilir. “Aile bireylerinin birbirine olan şiddet dolu davranışları, boks, futbol, güreş, gibi” (Eken, 2005:408) sportif kabul edilen ama şiddet öğeleri taşıyan müsabakalar kabul gören şiddet örneklerinin sadece bazılarıdır.

Bir toplumda şiddet sayılan davranışın bir başka toplumda gelenek, görenek ya da inanışlar içinde yer alması ve toplumsal yaşamın bir parçası olarak kabul edilmesi, şiddet olgusunun içinin doldurulması konusunda zorluklar yaratmakta, görel bir olgu olduğu düşüncesini doğrulamaktadır. Bu farklılık tanımlara da yansımakta, evrensel kabul edilebilecek bir tanımda uzlaşma zorluğu ortaya çıkmaktadır.

1.4. Şiddet Sınıflamaları

Şiddetin türlerine ilişkin birçok farklı gruplamalar yapılmaktadır. Sınıflamalardaki çeşitliliğin temel nedeni tanımlarını ortaya koyarken de gördüğümüz gibi olgunun başlı başına karmaşık, birçok farklı türe sahip olan kapsamlı özelliğidir. Çoğu kez şiddet çeşitli boyutlarından; “koşulları, nedenleri, aktörleri, tetikleyicileri, kolaylaştırıcıları, araçları, tetikçileri ve kurbanları” (Gümüş, 2006:40) açısından ele alınıp irdelenmekte, farklı araştırmacılar, farklı bakış açılarıyla ama sonuçta aynı olgunun gerçekliğinden yaptıkları çıkarsamalarla düşüncelerini ortaya koymaktadırlar. Şiddet sınıflamalarının belirlenmesinde “farklı yöntemler olmakla beraber hiçbiri tam olarak kapsayıcı değildir” (Yıldız vd. 2011:1).

Genel olarak uygulanış biçimi ve içeriğini dikkate alarak şiddeti fiziksel, psikolojik (duygusal-sözel), cinsel, ekonomik, siyasal ve toplumsal (kollektif) şiddet başlıkları altında sınıflayabiliriz. Gündelik yaşamımızın herhangi boyutunda, evde, işte, okulda, sokakta çeşitli yaşam alanlarında bu tür şiddet çeşitlerinin biri veya bir kaçıyla karşılaşmamız mümkündür.

1.4.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet temeline gücü alan ve çoğu kez karşı tarafta (mağdur) ağır ve gözle görülür izler bırakan ve hatta şiddet dendiğinde ilk akla gelen biçimdir. Çizilme, kırılma, morarma, çatlama, yakma, yıkma vb. türden gözle görülür sonuçlar ortaya çıkması fiziksel şiddetin ölçülebilirliğini açıklamaktadır.

Sezgin (1996)'de fiziksel şiddeti diğerlerinden ayıran en önemli özelliğin ölçülebilir bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. O'na göre, fiziksel şiddet, acımasız, dışsal ve acı vericidir.

Ünsal ise; “ölüm, yaralama, ırza tecavüz, yağma, yol kesmek ve adam kaçırmak ya da rehine alma gibi eylemlerin fiziksel şiddetin örnekleri arasında” (2005:31) bulunduğunu belirtmekte ve örneklerin çoğaltılabileceğini dillendirmektedir.

Fiziksel şiddet, bir kişiye ya da bir gruba karşı fiziksel, psikolojik ya da cinsel zarar vermeyle sonuçlanabilen şiddet türü olarak tanımlanmaktadır. Ünsal'ın aktardığı örneklerin yanı sıra saldırı, tekmeleme, tokat atma, itme, ısırma, çimdik atma, cinsel saldırı (tecavüz vb.), bir cisim fırlatma gibi geniş bir yelpaze içindeki eylemleri içine alır.

Fiziksel şiddetin temelinde “güç” vardır ve gücün eyleme dönüşmesiyle bu tür şiddetten söz edebiliriz. Güç, genel olarak “iktidar sağlama, sindirme, üstünlük kurma” (Yalçın, 2012:21) gibi amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Fiziksel şiddetin sosyal ve ekonomik maliyetleri de dikkat çekicidir. Kişinin kendisine veya karşısındakine verdiği fiziksel zarardan, savaş ortamında yaşanan yıkıma kadar geniş bir yalpazede karşımıza çıkan fiziksel şiddetin iş gücü kaybından, sağlık harcamalarına, kentlerin yıkımından toplu ölümlere kadar uzanan etkileri toplumları ağır şekilde etkilemektedir.

Birçok örnekte fiziksel şiddet olaylarının, psikolojik, cinsel, ekonomik şiddet öğelerini de içinde barındırdığı görülmektedir.

1.4.2. Psikolojik (Duygusal-Sözel) Şiddet

Psikolojik şiddet ise fizik, mental, ruhsal, moral ya da sosyal gelişimi olumsuz etkileyen diğer bir kişiye ya da gruba karşı çeşitli yol ve yöntemlerle istemli güç kullanımınıdır. Sözle suistimal, zorbalık, taciz ve tehditleri içerir. Literatürde “sözel şiddet” veya “duygusal şiddet” olarak da karşımıza çıkan psikolojik şiddet “kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsmak ve kişiyi yaralamak amacıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaret ve sözler söylemek şeklinde” (Meral, 2007:277) kendini göstermektedir. Toplumsal yaşamda kadınların daha çok yüzleştikleri bu şiddet türünde “kadını küçük düşürmek, küçümsemek, kadının kendini kötü hissetmesini sağlamak, kadını söylediği ya da yaptığı şeylerden utandırmak, alay etmek, kadına sevgi, şevkat göstermemek ve kadının kendini suçlu hissetmesini sağlamak” (Gökkaya, 2009:173) şiddet uygulayan açısından hedeflenen sonuçlardır.

Literatürde özellikle çalışma yaşamında psikolojik şiddet konusunda yapılan araştırmalar dikkat çekicidir. “İşyerinde psikolojik şiddet örgütsel sağlığı bozan, çalışanların iş tatmini ve çalışma barışını olumsuz yönde etkileyen temel bir örgütsel sorundur. İngiltere’de işyerinde psikolojik şiddet kavramı kısaca “mobbing” olarak ifade edilmektedir” (Tutar, 2004:5). Mobbing eyleminin mağdurlarını cinsiyet perspektifinden değerlendirmek güçtür. Üst ast ilişkileri kapsamında hissedilen bu şiddet türünün, ordu, polis gibi üst ast ilişkilerinin kesin ve katı kurallarla belirlendiği organizasyonlar içinde daha etkili olduğu gözlenmektedir.

Psikolojik şiddet, başvuran kişinin, karşısındakinin mağdur, ezilmiş, özgüvenini yitirmiş, küçümsenmiş, aşağılanmış hissine kapılması yönünde etkileri içerir. Aile içindeki kadın-erkek ilişkilerinden, iş yerinde patron-işçi ilişkilerine, güvenlik birimlerindeki üst-ast ilişkilerinden okullardaki öğrenci-öğretmen ilişkilerine kadar geniş bir çerçevede erkeği, otoriteyi, yöneticiyi kısacası “güç” ve güce itaat etmeyi sıradanlaştıran düşünce yapısı psikolojik şiddeti olağanlaştırmakta, “insanların sık karşılaştığı bu şiddet türü aynı zamanda fiziksel şiddete” (Yalçın, 2012:22) alt yapı oluşturmaktadır.

Psikolojik şiddet davranışının çoğu zaman eylemcisi ve mağduru arasında kalması, ölçülememesi, şikayet konusu olmaması bir çok vakanın gizlenmesi sağlıklı istatistikler elde etmemizi zorlaştırmaktadır.

1.4.3. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet; “mağdurun tanıdığı ya da tanımadığı kişi ya da kişiler tarafından herhangi bir ortamda (sokak, ev, işyeri vb), cinsel içerikli, istenmeyen ifade, öneri, eylem ya da saldırı ile karşılaşması olarak” (Krug vd., 2002:6, Yıldız vd. 2011:3) tanımlanmaktadır. Cinsel şiddet, “tecavüzü, fuhuşa zorlamayı, cinsel tacizi, sünneti, ensest vb. faktörleri” (Gökkaya, 2009:172), kapsamakta, “laf atma, el kol hareketi yapma, kişiye bir cinsel eşyaymış gibi davranma, aşırı kıskançlık” (Yalçın, 2012:23) gibi çeşitli davranışları da içine almaktadır. Cinsel şiddet kişinin kendisine yönelik uyguladığı şiddet içinde bulunmayan tek tür olma özelliği taşımaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ya da az gelişmiş toplumlarda kadınların toplumsal yaşamda ikinci plana atılması, erkek egemen anlayış, kadını bir “meta” olarak algılayan düşünce yapısı cinsel şiddet davranışını tetikleyen temel unsurlardandır ve cinsel şiddet davranışının mağdurları kadınlar olmaktadır. Yapılan bir araştırma “kadınların %27’sinin çocukluğunda cinsel istismara, bütün yaşamları boyunca ise her 6 kadından birinin tecavüze uğradığı” (Peter ve Whitehill, 1998:920) sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Genel anlamda kadınların korunması için yürütülen çalışmalara Birleşmiş Milletler bünyesinde 1946 yılında oluşturulan Committee for Status of Woman (CSW), (Kadının Statüsü Komisyonu) tarafından hazırlanan (1979) “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirgesi” kaynaklık etmektedir. Türkiye 1985 yılında bu bildirgeyi imzalamış ve 18898 sayılı Resmi gazetede yayınlayarak yürürlüğe sokmuştur. Birleşmiş Milletler 1992 yılında “Kadına Yönelik Şiddetin Engellenmesi Bildirgesi” ni de yayınlayarak kadınlara yönelik her türlü şiddetin önüne geçilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Türkiye’de sorunun çözümlenebilmesi ve mağdurların korunabilmesi amacıyla, 2006 yılında İçişleri Bakanlığı ile Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı arasında “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü” imzalanmış, 71.000 emniyet teşkilatı personeline hizmet içi eğitim verilmiştir. “Eğitimlerde, kadına karşı şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı” (EGM, 2013:9) gibi konu başlıklarında personelde farkındalık ve duyarlılık geliştirilmesi amaçlanmıştır. 2009 yılında, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında imzalanan bir protokol ile aile içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Fakat yapılan tüm çalışmalar farkındalığı arttırmakla birlikte, kadına yönelik şiddet ve bu şiddet sarmalı içinde özellikle cinsel şiddet konusunda sorunu ortadan kaldıracak bir sonuç yaratmamıştır. Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar şiddet konusunda dünya toplumlarında farkındalığı arttırmak,

kadınlardan yana pozitif ayrımcılığı geliştirecek adımları atmaya devam etmekle birlikte cinsel şiddet olgusu da diğerleri gibi dünya toplumlarının önemli gündem maddelerinden biri olmaya devam etmektedir.

1.4.4. Ekonomik Şiddet

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002:6)'ne göre; yoksun bırakma/ihmal içerikli şiddet uygulamaları psikolojik ya da fizyolojik ihtiyaçlara yönelik olabileceği gibi kişinin yaşamını sürdürmesi için gerekli ekonomik olanaklardan mahrum bırakmayı da içeren ekonomik şiddet şeklinde de olabilmektedir.

Ekonomik şiddet, özellikle erkek egemen toplumlarda, çocuk yetiştirme biçimlerinden ve sonrasında toplum yaşamında şekillenen rollerden de güç alarak kadınlar ve erkekler arasında yaşanan eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucunda genelde kadın üzerinde güç ve kontrol kurma arayışının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. “Ekonomik şiddet, çok fazla üstünde durulmayan, dillendirilmeyen şiddet biçimlerindedir. Oysaki kadının toplumsal yapı içerisinde ekonomik anlamda bir yer edinmesi, onun kimliğinin oluşmasında” (Gökkaya, 2011:129) son derece önemlidir. Genelde aile içerisinde çalışan kadının elde ettiği ekonomik gelire, edindiği mal varlıklarına el koymak şeklinde ortaya çıkan davranışlar olarak görülen ekonomik şiddette “ekonomik kaynaklar ve para kişi üzerinde bir yaptırım, tehdit, kontrol aracı olarak” (Meral, 2007:277) düzenli şekilde kullanılmaktadır.

Ekonomik şiddet, genellikle şiddet tipolojilerine sınırlı ölçülerde dahil ediliyor olsa da aslında sosyal yaşamda çok ağır ve farklı etkileriyle yüzleştiğimiz bir şiddet türüdür. Ünsal (2005:33)'a göre; örneğin özellikle kırsal kesimde hasım aileler arasında birbirinin hayvanını vurmak, ekinini ya da samanını yakmak özellikle kan davaları bağlamında karşı tarafı korkutmak ve sindirmek amacına dönük eylemler basit bir mala zarar verme eylemi olarak algılanmamalıdır. Bu türden davranışlar toplumsal anlamda ekonomik şiddet örneklerinden sadece bazılarıdır.

Türk toplumu gibi erkek egemen toplumlarda ve özellikle aile içi ilişkilerde, otoriteyi temsil eden erkek, eş ve çocuklarının yaşamı üzerinde de kendisine hakim

bir rol biçmektedir. Bu rolün içinde herkesi ilgilendiren kararlarda son sözü söylemek olduğu gibi, hane halkının ekonomik gelirinin kullanılıp yönlendirilmesi konusunda da son sözü kendisinde görmektedir. Çalışan eş ve çocukların haneye kazandırdıkları ekonomik değer, hane halkı reisi olan erkek tarafından kullanılmakta ve yönlendirilmektedir. Kadın veya çocuklar tarafından elde edilen kazancın kazanç sahipleri dışında kullanılıp, değerlendirilmesi “ekonomik şiddet” eylemi olsa da, sıradan ve olağan davranış olarak toplumda kabul görmektedir.

Tüm bu şiddet biçimlerinin genel anlamda mağdurları toplum yaşamının güçsüz bireyleri olan yaşlılar, kadın ve çocuklar olmaktadır.

Çeşitli araştırmalarda dört başlık altında ele alınan (Fiziksel, Psikolojik, Cinsel, Ekonomik) şiddet sınıflamasının, sosyolojik anlamda olguyu açıklamaya yetmediği ortadadır. Şiddet olgusunun tam açıklığa kavuşması siyasal ve toplumsal boyutunun ortaya konmasıyla mümkün olabilir. Çünkü, siyasal, kolektif, dinsel, etnik ya da toplumsal sınıflara dayalı şiddet ve en üst noktada savaş, toplumsal dokularda ağır tahribatlara neden olmakta, geniş kitleleri etkilemekte, sosyo-ekonomik anlamda dünya toplumlarında iz bırakan sonuçlar doğurmaktadır.

1.4.5. Kolektif Şiddet

Bilim tarihsel süreçte şiddet olgusunu “saldırganlık” olgusu içinde ve daha fazlasıyla psikolojik bir çerçevede ele almıştır. Özellikle birinci ve ikinci büyük savaşın, insanlık üzerinde yarattığı tahribat, bilimsel gelişmelere paralel olarak şiddet olgusuna bakış açısında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. İnsanlığın başlangıcından bu yana şiddet, siyasal, etnik veya sınıf şiddeti biçiminde hemen hemen her toplumda görülmüştür.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), şiddetin toplumsal boyutunu hem kişilerarası şiddet (gençler arası şiddet olayları, okul, işyeri, hapisane, bakım evleri vb. yerlerde yaşanan şiddet olayları) hem de Kolektif (Toplu) Şiddet başlığı altında ele almıştır.

Kolektif (Toplu) Şiddet; geniş grupları etkilemekte ve sosyal, ekonomik ve politik şiddet olarak üç grupta ele alınıp incelenmektedir (Yıldız vd. 2011:1-3).

Sosyal şiddet kurbanla ilişkisi olmayan kişilerarası şiddete maruz kalmaktır. Sosyal düzensizlikleri, ırkçı bölünmeleri, kurşun seslerini (Ketterlinus ve Cheney, 2008:7) içinde barındırmaktadır. Türkdoğan (1996:341)'a göre şiddet olgusunun sosyal boyutu içinde, terör, intihar, adam öldürme, suikastlar, adam kaçırmaya, fidye isteme, rehine alıkoyma, yakma-yıkma, tahrip, sözlü ve yazılı protestolar, topyekun çatışma, ayaklanmalar, ırk-mezhep kavgaları ve ayrıcalıklı eylem biçimleri yer almaktadır. Güleç ve arkadaşlarına (2012:115) göre; sosyal şiddeti, ilkel ve devletli toplumlarda olmak üzere iki ayrı kategoride değerlendirmek gerekir. İktidarın olmadığı ilkel toplumlarda şiddet, tamamen bütün toplumun denetimindedir ve bu toplumlarda polis, ordu gibi özel şiddet kurumları yoktur. Devletli toplumlarda iktidara sahip olanlarda ise şiddet meşrulaştırılır ve kurumsal bir tekelleşme oluşur. Sonuç olarak; devletli toplumlarda şiddet, kendi özüne uygun olarak kurumsal bir niteliğe sahiptir ve devletin meşru ve profesyonelleşmiş tekelindedir.

Politik şiddet kapsamında savaşlar ve büyük gruplar arası çatışmalar ele alınmaktadır. Ekonomik şiddet kapsamında ise büyük gruplara yönelik ekonomik ambargolar, halkın temel hizmetlerden yararlanabilmesinin önüne engeller çıkarılması sayılabilir.

Kolektif şiddet, örgütlü ve düzenli bir biçimde gerçekleşirken, önceden hazırlıksız, “kendiliğinden oluşan kolektif şiddet örnekleri de söz konusu olabilmekte, bir protesto eyleminin yakıp yıkmaya ve yağmaya” (Ünsal, 2005:31-32) dönüşebilmektedir. “Şiddet bazen belirli bir amaca yönelik bir vasıta iken bazen de rastgele oluşan ve faillerine bireysel doyum sağlama ötesinde bir özellik taşımayan” (Eken, 2005:408) eylem veya eylemler serisi olmaktadır.

Uluslararası Polis Örgütü (Interpol) tarafından kabul edilen sınıflamada kolektif şiddet, başlığı karşımıza yurttaş ve iktidar (devlet, güç, otorite) ilişkilerini çıkarmaktadır. “İster bireyin ister grubun uyguladığı şiddet, bir başkasına ya da karşı gruba karşı olabileceği gibi; hedef ve kurbanlar açısından, devlete karşı yöneldiği

gibi, devletten yurttaşlarına (Ünsal, 2005:32) karşı da yönelebilmektedir. Aktörün salt birey olmaktan çıkarak kolektif kimlik kazandığı “kolektif şiddetin varlığı tarih içerisinde bilinmekte ve günümüz toplumlarının da önemli bir sorunu olarak durmaktadır” (TC Başbakanlık, 1998:9). Konunun diğer tarafına geçtiğimizde, yani iktidar (güç, otorite, devlet) perspektifinden şiddet olgusuna baktığımızda devlet terörü, endüstriyel, ekonomik şiddet ile karşılaşırız. Dönmezer (2005:216), bu durumu kısmen de olsa demokratikleşmeye bağlamaktadır. Özgürlüklerin, insan haklarının gelişmesi ve genişlemesi devlet otoritesinin gücünü elinden almakta, asayişini sağlama yeteneğini kısıtlamaktadır. Bu durum ise suçla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Çağdaş toplumlarda gelişmeye paralel yeni ortaya çıkan suç biçimleriyle mücadelede devletlerin teknik zayıflığı da bir başka unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet konusundaki çalışmalarıyla literatürde önemli bir yere sahip olan Yves Michaud (1995:19) şiddetin siyasal ve toplumsal boyutunu; Dağınık Siyasal Şiddet (arbede, ani eylem, ayaklanma), İktidara Karşı (aşağıdan) Şiddet, İktidar Şiddeti (yukarıdan düzenin korunması, baskı, terör, zorbalık, dayak, darbe), Terörizm, Siyasal Topluluğun Çökmesini Hedefleyen Şiddet (İç savaş) başlıkları altında değerlendirmektedir.

Michaud, (1995:19-30), Dağınık Siyasal-Toplumsal (Sosyo-politik) Şiddet” başlığı altında, arbede, gruplar, tarikatlar, köyler arasında karşıt görüşlülük, dernekler arası kavgalar, ekmek ve hayat pahalılığı gerekçeleriyle girişilen eylemler ve tabii şakilik ve haydutluk gibi davranışların anlaşıldığını ifade ederek bu şiddet türünün ilkel, yerel ve iyi örgütlenmemiş, ani ortaya çıkan şiddet biçimi olduğunu belirtir. Bu şiddet biçimi, şiddetin henüz devlet tekeline alınmadığı, siyasal ve toplumsal yaşamın doğal bir parçası olarak algılandığı toplumlarda gözlenir.

İktidarı yeniden örgütlemeyi amaçlayan, ayaklanmaları, devrimleri, darbe ve ihtilalleri kapsayan “Aşağıdan Şiddet” iktidara karşı gerçekleşir. 1789 Fransız Devrimi, 1917 Rus Devrimi bu sınıflamanın somut örnekleri olarak kabul edilebilir. Bu şiddet türünün (Aşağıdan Şiddet) karşıtı olan “İktidar şiddeti” ise iktidarı oluşturmak veya korumak ya da işletmek üzerine bir şiddet türüdür. Zorbalık,

yıldırma, sindirme, çeşitli boyutlarda terör, iktidar şiddeti altında çeşitli boyutlarıyla örneklendirilebilir. Genelde devrimci şiddete karşı sindirme amaçlı kullanılmıştır. Zorba iktidarların polis gücünden yararlanarak uyguladığı diktatörlük düzeni, devlet terörü, işkence, asimilasyon gibi uygulamalarla öne çıkmıştır.

Terörizm, tarihsel süreçte çarpıcı gelişmelerle siyasi davranış biçimlerine yeni boyutlar kazandırmıştır. Terör eylemlerinin toplumsal dokularda yaratabileceği tahribat konusunda en büyük etkinin örneklerinden birini Amerika Birleşik Devletleri 11 Eylül saldırıları ile yaşamıştır. “Şiddet, insanlığın sosyal bir problemi olarak yıllardır kriminal araştırma konusu olmaktadır. Ancak, terörün etkisi 2001 yılının 11 Eylülünde Amerika’ya düzenlenen saldırıya kadar hiç bu kadar hissedilebilir olmamıştır” (Holmes, 2004:1). Dünya tarihinde terörizmin çok çeşitli yol ve yöntemlerine dönük birçok örnek bulunmaktadır.

Acımasız ve kanlı bir siyasal şantaj yöntemi olan terörizm, insanları ve/veya hükümetleri, bir dizi şiddet eylemi veya tehdidi sonucu yaratılan dehşetin etkisiyle sindirmeyi amaçlamakta onları belirli doğrultuda hareket edip etmemeye zorlamaktadır (Ergil, 1997:200-201). Açık savaşın yedeği olan; yani üstü örtülü bir savaş biçimi olan terörizmin propaganda aracı şiddettir. “Bunun yanısıra, düzenin korunmasından yana olan güçlerinde çeşitli çevreleri kışkırtarak, onları “güçlü bir yönetime çağrı” çıkarttıracak şiddet eylemlerine itmeleri de madalyonun öbür yüzüdür” (Keleş ve Ünsal, 2005:93). Devlete karşı terörden söz ettiğimiz gibi devlet teröründen de söz edilebilir.

İç savaşlarda uygulanan şiddet siyasi toplumun yıkılmış olduğunun, karşıt güçlerin mutlak bir kuralsızlık ortamında kaldıklarının ifadesidir. Michaud’a göre; iç savaşlarda yaşanan şiddet de (yağma, cinayet, işkence, ırza geçme) bazen her türlü ölçüyü aşıp normal savaşlarda yaşanan şiddetten daha yıkıcı olabilmekte ve yıkıcı anarşiye engel olan toplumun geleneksel denetim düzeneklerinin yok edildiği hızlı toplumsal değişim dönemleri iç savaşa zemin hazırlayabilmektedir.

Sonuçları açısından toplumsal şiddet sınıflamalarındaki en dikkat çekici şiddet örneğinin, “savaş” olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. “Uluslar ve

devletler arasındaki şiddete savaş, ulus-devlet içindeki etnik gruplar veya sosyal sınıflar arasındaki yaygın şiddete iç savaş” (Ergil, 2001:40) denmektedir. İç savaşlar, bazen savaş ortamından daha kuralsız olabilmekte, yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir.

İnsanoğlunun başvurduğu en organize ve en yıkıcı şiddet biçimi olan savaş; “insanların, toplumların, ulusların birbirlerini yakma, yıkma yok etme amacına yönelik saldırgan davranışlarının bir bütünü olarak” (Köknel,1996:189) tanımlanabilir. Dini, siyasi, ekonomik ve benzeri nedenler devletleri savaşa sürükleyebilmektedir. Helvacı (2002:407)’ya göre; her ne kadar savaş insan yaşamını hedef alsada, insanların yanı sıra doğa ve kültürel varlıklarda önemli oranda yıkıma uğrar. Savaşların bilançosu da çok ağır olabilir.

Dünya tarihi, yüzlerce savaşın yanında, 20. yüzyıl içinde bedeli çok ağır olan ve çok sayıda ulus devletinin dahil olduğu iki büyük savaş yaşamıştır. İki büyük savaştan ilkinde ölü sayısı 10 milyon iken, İkinci Dünya Savaşı’nda 50 milyon civarında insan ölmüş, 90 milyon civarında insan yaralanmıştır. Savaş gerek bireysel, gerek toplumsal anlamda yarattığı tahribat nedeniyle en dikkat çekici şiddet türüdür ve bireyler üzerinde çok ağır etkiler bırakmaktadır.

Ergil’in Bilim ve Teknik Dergisi’nde “Şiddetin Kültürel Kökenleri” başlığı altında kaleme aldığı sınıflamanın da dikkate alınması gerektiğini düşünüyorum. Şiddet kültürünün oluşmasına ve şiddetin yapılaşmasına neden olan, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıktığını belirttiği şiddet türlerini şöyle sınıflamaktadır (Ergil 2001:41);

1- Kendine karşı şiddet: Toplumlarda gittikçe artan miktarda intiharlar, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı görülmektedir.

2- Aile içi şiddet: Çocuk ve eşin dövülmesi eski bir gelenek olabilir. Çeşitli sosyal nedenlere (işsizlik vb.) bağlı olarak ve çeşitli kriz anlarında aile içi şiddet de artmaktadır. Dayak, erkeklerin kadınlar ve gençler üzerindeki baskı aracıdır. Kültürel

olarak en yaygın üstünlük aracı anlamından başka, aile içi şiddet, öğrenilen diğer sosyal ortam ve ilişkilerde uygulanan temel bir sosyalleşme aracıdır.

3- Kan davası: Kuşaklardan beri devam eden "belirli diğerlerine", karşı duyulan nefret ile grup dayanışmasını ayakta tutan kültürel bir şiddet biçimidir.

4- Namus cinayetleri: Kültürel olarak onay gören, geleneği bozan aile bireylerine ve özellikle kadınlara yönelik bir şiddet eylemidir. Ailede uysal ve namuslu rolünü zorlayan kızlara ve kadınlara karşı gerçekleştirilir.

5- Trafik kazaları: Ülkemizde trafik kazaları kitlesel katliam boyutlarına ulaşmıştır. Trafik kazaları her geçen gün daha da artmakta, bu durum önlenememektedir. Araba sürmek, bir ulaşım olgusu olduğu kadar, rakiplerine üstün gelme fırsatı sağlayan bir yarış olarak algılanmaktadır. Bundan dolayı da trafik kurallarının çiğnenebilir olduğu düşünülmektedir.

6- Adak ve kurban teşhiri, zorla bekaret kontrolleri, dövüşme, kaba güç gibi bazı erkeklik özelliklerinin abartılması ile ortaya çıkan şiddet görüntüleri de vardır.

Felsefi boyuttan şiddeti sorgulayan İnam (2001:46-47); "Şiddeti Anlamak" başlıklı makalesinde zaman zaman birbiriyle örtüşen beş ayrı anlamdan söz etmektedir.

Birincisi "**kozmik şiddet**" tir. Evrende sürüp giden bir devinim ile ilgili olan yeni gök cisimlerinin oluştuğu, eskilerin ortadan kalktığı, gerginliklerin, çatışmaların yaşandığı, evrende ve doğada her zaman var olan ve olacak olan bir şiddet biçimidir.

İkincisi "**püsküren şiddet**" tir. Şiddetin bir davranış biçimi olduğu, içinde hoşgörüsüzlük, saldırganlık, öfke, hınç bulundurduğu görüşünden hareket eden, önceden planlanmayan, amaç içermeyen, birden ortaya çıkan çılgınca davranışların ardında bulunur. "Cinnet geçirmek" deyiimiyle toplumda kabullenilen kör bir şiddeti temsil eder. Tarih boyunca, toplumlarda ve bireylerde zayıflık durumlarında içlerinde

taşıdıkları şiddet enerjisinin dışa çıkmasıdır. Bu şiddet tanınırsa, bilinirse olumlu enerjiye dönüştürülebilir. Yoksa, şiddet püsküren bireyler oluruz.

Üçüncüsü “**eğiten şiddet**” tir. İnsanları eğitmek için, terbiye etmek için sık sık başvurulan bir şiddet türü olarak, kaba kuvvetin belli bir amaç için kullanılmasıyla ilgilidir. Aile içinde erkek, eşine şiddet uyguluyorsa “püskürten şiddet” açığa çıkar. Eğer bu şiddet uygulama, eşi “adam etmek” gibi bir düşünce ile yapılıyorsa, şiddetin üçüncü anlamı (eğiten şiddet) ortaya çıkmış demektir. Anne-baba çocuğuna, öğretmen öğrencisine, gardiyan mahkuma, polis tutukluya öğretmek amacıyla şiddet uygulamayı haklı bir eylem olarak görebilmektedir.

Dördüncüsü, “**sindiren şiddet**” tir. Güç peşinde, iktidar tutkunu olarak açıklanan bu şiddet türü amacına ulaşmak için, iktidarına engel olduğu bütün güçleri kendine düşman sayar ve ortadan kaldırmayı planlar. Bu şiddet türü savaşla, kavgayla, huzursuzlukla, terörle varolan bir şiddettir. Şiddeti açık, fiziksel, toplumsal, siyasal, ruhsal şiddet olarak uygulayabildiği gibi, bilimi, insan haklarını, demokrasiyi, dini vb. kavramları kullanarak ta manevi baskı oluşturabilir.

Prof. İnam’ın ele aldığı şiddetin beşinci anlamı “**çıkarıcı şiddet**” tir. Sindiren ve püsküren şiddet arasında düşünülebilecek, soygun yapma, çıkar ya da haz elde etme gibi amaçları olan, bozuk toplumsal koşullarda ortaya çıkan bireyin bedeni, duyguları, düşünceleri ve çevresiyle bütünleşmemesi sonucu ortaya çıkan bir şiddet türüdür.

Sonuçta şiddet yapısal (sürekli) veya konjonktürel (geçici), doğrudan veya dolaylı, dar veya geniş anlamli olabilir. Konjonktürel şiddet geçici fakat elverişli ortamlarda ortaya çıkan evrensel bir olgudur. Yapısal şiddet ise eşitliğin henüz yasa önünde bile sağlanmadığı veya az gelişmiş toplumlarda, demokratik olmayan toplumlarda sık rastlanan bir durumdur. Örneğin iktidarı elinde tutanlar, şiddeti bir egemenlik aracı olarak kullanırlar (Kocacık, 2004:14).

Dünyanın yüzyılımızda yaşadığı ekolojik sorunların gündemde yer etmesinin sonucu olarak “doğaya yönelik şiddet” ten de söz edilmektedir. “Diğer şiddet

türlerinden farklı olarak, insanoğlunun ekonomik ve toplumsal tutkularının sonucu doğrudan kestirilemeyen olumsuz gelişmelere (Ayan, 2010:52) bağlı değerlendirebileceğimiz bu şiddet türü, dünyanın yaşamakta olduğu ekolojik sorunlara bağlı olarak yakın gelecekte sıklıkla gündem oluşturabilecek özelliktedir.

Görüldüğü gibi bakış açılarına göre farklı şiddet sınıflamaları karşımıza çıkmaktadır. Bilimde yaşanan gelişmelerle birlikte saldırganlık ve şiddet olgusunun birbirinden ayrılarak değerlendirilmesi ve yaşanan iki büyük savaşın yarattığı sonuçlar, şiddetin toplumsal boyutunu daha da dikkat çekici hale getirmiştir.

Birey, toplumsal yaşamın bir parçasıdır. Dünyaya geldiği ve yetiştiği ailenin bir parçası olarak gerçekleştirmeye başladığı sosyalleşme süreci, daha sonra ev dışında okulda, mahallede, iş çevrelerinde kısacası toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında diğer insanlarla ilişkilerle sürer gider. İnsan ilişkilerinde gözlenen uyum kadar uyumsuzluk ve çatışmalar da karşımızda durmaktadır.

Birey dikkate alındığında genel olarak yapılan fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet sınıflaması şiddet olgusunu her boyutuyla açıklama konusunda yetersiz kalmaktadır. Çünkü insanlık tarihi aynı zamanda dinsel, etnik, sınıfsal çatışmaların ve uzlaşmazlıkların da tarihidir. Kolektif davranışlar ve aidiyet düşüncesi “biz” ve “ötekiler” arasındaki kutuplaşmayı tarihin her evresinde insan yaşamının bir parçası yapmıştır. Doğal olarak insanlığın bilgi birikimi ve teknolojik gelişmeleri sonucunda gruplar, topluluklar, toplumlar arasında yaşanan çatışmaların, savaşların sonuçları da bir o kadar ağır olmakta, toplumsal şiddet olgusu daha da önem kazanmaktadır.

1.5. Şiddetle İlişkili Olgular

Uzunca bir süre şiddet, saldırganlık, zorbalık, öfke vb. kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmış, şiddet olgusunun toplumdan topluma hatta bireyden bireye değişebilen yorumunun yarattığı uzlaşmazlıklar bu kargaşanın oluşmasında etkili olmuştur.

1.5.1. Saldırganlık

Günlük yaşantımızda ve özellikle kitle iletişim araçlarında “şiddet” ve “saldırganlık” kavramlarının birbirlerinin yerlerine ya da “genellikle eş anlamlı gibi kullanıldığına, aralarındaki sınırın tartışma konusu” (Kocadaş, 2010:7) olduğuna sıklıkla tanık olmaktadır. Gündelik yaşamın aksine, olguların içeriğindeki sınırların çizilmesinde yaşanan kavramsal kargaşa, son dönemdeki yapılan bilimsel çalışmalarda önemli oranda aşılmaya başlanmakla birlikte, özellikle bilimler arasında saldırganlığın bileşenlerine ilişkin hala çok az görüş birliği sağlanmaktadır. “Bir araştırmacı saldırganlığı fiziksel parametreler -itme, dürtme, vurma- kullanarak açıklarken, bir diğeri başka özellikler ekleyebilmektedir” (Hogg, 2007:486). Tehdit içerikli konuşma, sözlü aşağılamalar, yüz ifadeleri vb. saldırganlık olarak düşünülen davranış, bir dereceye kadar, algılayıcının sosyal ve kültürel özellikleri tarafından belirlenmektedir.

Günlük yaşantımızda karşılaştığımız “engellerin aşılması, problemlerin çözülmesi için gereken saldırgan davranışlarla, özellikle cüretkar girişimlerle, şiddet arasındaki ilişki ve sınır” (Balcıoğlu, 2000:95) sürekli tartışma konusu olmuştur.

Kocadaş (2010:7) da saldırganlık ve şiddet kavramlarının genelde eş anlamlı kullanıldığına dikkat çekerek şiddetin, saldırganlığın nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı bir biçimi olduğunu dile getirmektedir.

Göka ve Türkçapar (2012:2) saldırganlığı başka bir insana zarar vermeye, acı çektirmeye veya yaralamaya yönelik herhangi bir tür davranışa verilen ad olarak tanımlarken, şiddetin sadece birey ölçeğinde ele alındığında, bireyin artmış saldırganlık dürtüleri ile içsel kontrol düzenekleri arasındaki dengenin bozulması durumunda gündeme geleceğini belirtmektedir.

Bazı araştırmacılar ise şiddeti, saldırgan davranışların bir türü olarak kabul etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, şiddet herhangi bir saldırganlık davranışıdır. “Kişiyi veya kişileri incitmeye acı vermeye ya da eşyalarına zarar vermeye neden

olur; kimi zamanda suç olarak nitelendirilecek davranışlarla son bulur (Özdevecioğlu, 2003: 81).

Şiddetin genetik bir temeli bulunduğu görüşünü savunan araştırmalar bunu normalde daha geniş bir nosyon, saldırganlık başlığı altında (Riches, 1989:34) tartışmaktadırlar. Özellikle “psikoloji ve sosyal psikolojide, köken itibarıyla şiddet yerine ifade edilen kavram genellikle saldırganlıktır” (Vatandaş, 2003:4).

Tıpkı şiddet olgusunun tanımında olduğu gibi, saldırganlığın da tanımında karmaşa gözlenmekte, saldırganlık kavramı sıklıkla “öfke” ile bir arada kullanılmaktadır. Saldırganlık, davranış bilimlerinde kullanılan birçok kavram gibi “çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle bu kavram, psikiyatride, nörolojide, sosyal psikolojide ve psikolojinin çeşitli dallarında birbirinden farklı” (Kalender, 2009:11) anlamlarla ele alınıp irdelenmektedir.

Bilindiği gibi, saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. “Öte yandan saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri söz konusu duygu durumlarına da yol açar. Bu duygular insanın ruhsal yaşantısında gerileme, geriye dönüş (regression) yapar. Çocukluk çağının ya da ilk ve ilkel insanın düşünce sistemi, yapısı ortaya çıkar” (Köknel,1996:15).

İnsan davranışının doğası son derece karmaşık özellikler gösterir. “Saldırganlık insanın doğasında olan bir şey mi, yoksa yaradılışında olmayıp öğrenilmiş ya da sonradan içinde bulunulan çevrenin etkisiyle ortaya çıkan bir şey midir? Şu anki bilgilerimize göre en uygun cevap ‘her ikisi de’ olacaktır” (TC Başbakanlık, 1998:10). İnsanın doğasından gelen özellikler biyolojik yönü, çevrenin etkisiyle ortaya çıkanlar ise saldırganlık üzerinde sosyal etkenleri ön plana çıkarmaktadır.

Fiziksel saldırganlık, “çocuğun kavgaya karıştığı ya da vurduğu, ısırıldığı ya da başka bir çocuğu tekmelediği durumları, sosyal saldırganlık ise, çocuğun kötü dedikodular yaydığı ya da diğerlerinin belirli bir sınıf arkadaşını sevmemesini sağladığı durumları” (Gerrig ve Zimbardo, 2012:536) ifade etmektedir.

Savrun (2000:2-3)'a göre; insanın biyolojik olarak nihai amacı; hayatta kalarak türünün devamını sağlamaktır. Bir tehlike ile karşılaştığı zaman iki davranış kalıbından birini sergiler. Ya kaçacak ya da savaşıacaktır. Savaşmak durumunda kaldığı zamanda doğal olarak saldıracaktır. Yani şiddetin kökeninde yer alan saldırganlık davranışının, insanın hayatta kalmasına yarayan kesin bir fonksiyonu vardır. Soymak için girdiği evde oturanları öldüren hırsızın gösterdiği saldırganlık davranışı ile uçaktaki rehinelere kurtarmak amacıyla (tabii ki başka yol yoksa) hava korsanlarını öldüren güvenlik görevlilerinin davranışları arasında doğal olarak fark vardır.

Bilimsel perspektiften bakıldığında şiddet (violence) ile saldırganlık (aggression) arasındaki farklılık net bir şekilde ortadadır. Vatandaş (2003:4)'a göre; şiddet daha çok davranışın kendisini tanımlamak için kullanılmasına karşılık, saldırganlık ise daha çok bir ruh halini ifade eder. Şiddet; bir davranış, bir eylem ve sergilenen tavır olmasına karşılık, saldırganlık; bir duygu bir ruh halidir. Bir başka deyişle şiddet bir üslup, saldırganlık ise onun içinde şekillenen bir duygudur. Duygunun güçlülüğü, üslubun hırçınlığını, taşkınlığını ve vahşiliğini belirler. Zarar vermek amacı taşıyan davranış “saldırgan” bir davranıştır; zarar vermek amacı taşıyan davranış zarar verse bile saldırgan davranış özelliğini kazanmaz. Saldırganlık şiddetin temelini oluştururken, şiddet ise saldırganlığın uygulamaya dönüşmüş kısmını ifade etmektedir. Bu nedenle şiddet konusunu saldırganlık temelinde ele almak, hem iki olgunun ilişkisi ve hem de mantıksal gelişme açısından doğru bir yaklaşım olacaktır.

Saldırganlık olgusu psikanalitik düşünce tarihinde temel bir içgüdü olup olmadığı noktasında iki temel tartışma alanı doğurmuştur. “Eğer saldırganlık temel içgüdülerimizden biri ise, insanın duygusal yaşamının kaçınılmaz ve gerekli bir parçası haline gelecektir. Sonuç olarak ortaya çıkan şey ise sadizmden, intikam tutkusuna kadar geniş bir alandaki duygularımızın insan özünün kaçınılmaz ve temel yönünü oluşturacağıdır” (TC Başbakanlık,1998:8). Bu düşüncenin aksine eğer saldırganlık temel içgüdülerimizden biri değilse, “bu durumda tepkisel ve savunmaya yönelik olarak ele alınmalıdır. Freud'a göre saldırganlık, insanda var olan ölüm içgüdüsünün (thanatos) bir kısmının dışarıya yönelmesinden başka bir şey değildir.

Bu dışarıya yönelme bir engelleme durumunda ortaya çıkacaktır” (Erten ve Ardalı, 2005:148). Durum böyle olunca da “toplumsal yaşam içerisindeki yaptırımların ve belki de bireysel yetersizliklerin, ölüm içgüdüsünün saldırganlık biçiminde dışarıya yansıtılmasının önünde bir engel oluşturması, bu saldırganlığın yeniden içe yönlendirilmesine neden olacaktır. Bu kuramsal temel, insanın kendine yönelik saldırganlığının ve yıkıcılığının bir çözümlemesi niteliğindedir” (TC Başbakanlık,1998:8).

Köknel saldırganlığın bütün canlılarda ortak olan bir içgüdü olarak kabul edildiğini belirterek, beslenme, korunma gibi gereksinimlerinin doyuma ulaşmasına, tehdit altında ve tehlike içinde bulunmamasına karşı kendi türüne saldıran, işkence yapan, yaralayan, öldüren tek canlı olan insan olduğunu belirtir. Bu çok dikkat çekici bir noktadır. “İnsanda başkalarını, doğayı, nesnelere yakmaya, yıkmaya, yok etmeye yönelik saldırgan davranışların kaynağı, doğal ve evrensel olan, bütün canlılarda bulunan saldırganlık dürtüsü değildir. Öğrenilen bir eylem biçimidir” (Köknel, 1996:27-28).

Halbuki insan dışındaki canlılarda “toplumda yaşayan hayvanlar barınma, beslenme, korunma alanlarına başkalarının girdiği ve eşlerinin, yavrularının tehlikede olduğu durumlarda, belirli aşamalardan geçen saldırı sinyalleri söz konusudur. Tehlike sürdükçe birbirini izleyen düzenli davranış kalıpları, saldırıya doğru değişir” (Balcıoğlu, 2000:67). Bu değişim sırasında ortaya çıkan davranış kalıpları karşı tarafı korkutup kaçırırsa şiddet ortamını yaratacak durum yatıştır. Tersine söz konusu olduğunda kavga başlar. Burada insanlığın tarihsel gelişimi açısından bir parantez açmanın yararlı olacağı kanaatindeyim. Çünkü “çok eski devirlerde yaşayan insanlar için saldırganlık kesinlikle lüks değildi. Sosyal kuralların olmadığı, kişinin güvenliğini sağlayacak toplumsal yapılanmanın bulunmadığı, informasyonun çok kısıtlı olduğu bir devirde saldırganlık davranışı insanın hayatta kalmasına en fazla yardım eden özelliklerinden biriydi” (Savrun, 2000:3).

Bireylerin karşılaştıkları durumlara verdikleri tepki “Dürtüsel saldırganlık” olarak ifade edilir ve bu tür saldırganlık durumları duygularla yönetilir. “İnsanlar o ‘an’ın kızgınlığıyla saldırgan hareketlerde bulunurlar. Eğer bir araba kazasından

sonra yumruk yumruğa girmiş insanlar görürseniz bu dürtüsel saldırganlıktır” (Gerrig ve Zimbardo, 2012:537). Bireylerin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olan ve zeka ile yöneltilen saldırganlık ise “Araçsal saldırganlık” olarak adlandırılır.

Tarhan (2000:111)’da bu düşüncelere katkı sağlamaktadır; hayvanlar incelendiğinde memeliler, özellikle primatlar savunucu saldırganlık içindedirler. Kendilerini tehdit altında hissettikleri ve engelledikleri zaman saldırganlaşırlar. Ama hiçbir zaman, katil ve işkenceci olmazlar. Fakat insan bir katildir. Kendi türünün üyelerini öldüren, onlara işkence eden, bunu yapmaktan haz duyan tek primat insandır. Biyolojik olarak var olan saldırganlık dürtüsü ile açıklanamayan bu yıkıcı saldırganlık insan türüne özgüdür. Eğer insandaki saldırganlık dürtüsü biyolojik olsaydı evrim ilkelerine göre uygarlık ilerledikçe saldırganlık ve doğuştan yıkıcılığın azalması gerekirdi.

Freud, saldırganlığı, insanın kendine yönelik olan yıkıcı eylemlerinin dış dünyadaki nesnelere çevrilmesi olarak görmektedir. Freud, insanın kendisine karşı olan saldırganlığını, kayıp nesneye karşı hissedilmiş ikilem ve onun içerdiği şiddet ve saldırganlığın şahsın kendisine yönelmesi şeklinde açıklamıştır. “Lorenz’e göre saldırganlık, esas olarak dışsal uyarılara karşı bir tepki değil, insanın içinde gömülü, serbest kalmaya çabalayan bir uyarıdır. Davranışçı ekolün temsilcisi Dollard’da göre engelleme saldırganlığa yol açar. Fromm ise yıkıcı ve savunucu saldırganlık” (Avcı, 2010-b:24) ayırımından söz etmektedir.

Dünya toplumlarında saldırganlık ve şiddet tartışmalarının her geçen gün arttığı ve dünya toplumları için ciddi bir sorun haline geldiği düşünülürse, insanı diğer canlılardan ayıran özelliğinin kişilik olduğu karşımıza çıkar. Dolayısıyla insandaki saldırganlık eğilimini fizyolojik eğilimlerin ötesinde psikolojik eğilimlerle açıklayabiliriz. “İnsanı tutkular yönlendirir. İnsanın “başat” tutkusunun sevgi ve yıkıcılık olup olmaması, öğrenme ve toplumsal şartlara bağlıdır” (Tarhan, 2000:111). Hayvanlarda saldırgan davranışların bastırılmasına, denetlenip engellenmesine dönük fiziksel ve kimyasal bir sistem söz konusuysen, “insan zihinsel işlevleriyle yaşamını tehdit eden tehlikeli ortamı önceden anlayabilir, açıklayabilir, sezebilir, yorumlayabilir. Buna göre önlem alabilir. Geçmiş yaşantısından örnek alarak,

gelecek tehlikeyi karşılamaya hazırlanır. Plan, program yapar” (Köknel, 1996:29). Düşüğü açmazlar karşısında başkalarından, toplumsal kurum ve kuruluşlardan yardım ve destek arayabilir.

1960’lı yıllarda Alman etolog Konrad Lorenz, çeşitli hayvanlar üzerinde yaptığı araştırmalardan sonra, insanın saldırgan bir tür olduğunu; saldırganlığın insan ilişkilerinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur.

Lorenz’e göre; “insan toplulukları arasındaki savaşların kökenini de, insanlardaki (aynı zamanda insan evriminin başarısının anahtarı da olan) saldırganlık eğilimine dayandırabiliriz. Her birimizin içinde var olan saldırganlık dürtüsü, gündelik yaşamda kendini pek fazla dışarı vurma fırsatı bulmaz. Çünkü uygar yaşamdaki işlerimiz, evrimsel geçmişimizde önemli olan, örneğin avcılık gibi işlerden çok farklıdır” (Zülal, 2001:35).

Sosyal evrim kuramı olarak bilinen bu düşünce, saldırganlığın tüm canlılarda boşaltılması gereken güçlü bir birikim yarattığını ve bu birikimin zaman zaman belli uyarıcılar karşısında serbest bırakılması gerektiğini vurgulamaktadır. “Saldırganlık, aslında pek çok biçime bürünebilir. Saldırganlıktan ne anladığımız kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir; ancak saldırganlık ve saldırganlık dürtüsünün şiddete dönüşmesi, bir toplumun tüm bireylerini etkileyen bir sorun” (Zülal, 2001:35) olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Başkalarına fiziksel veya psikolojik zarar vermeye yönelik herhangi bir davranış saldırganlık davranışı olarak kabul edilir. “Ancak saldırganlık, bir davranış olmanın yanında kendi içinde ve kendi başına bir güdüdür. Bazı psikologlar saldırganlığı, acının ve engellenmenin başlattığı öğrenilmemiş bir içgüdünün parçası olarak düşünürken, diğer psikologlar yapıcı yönere çevrilmesi gereken ve doğuştan gelen bir dürtü olarak görmektedir. Çağdaş psikologlar ise öğrenildiğini (Ekşi ve Yaman, 2010:17) belirtirler.

Türkçe’de ise saldırı (TDK, 2010:2017); kötülük yapmak, yıpratmak amacıyla, bir kimseye doğrudan doğruya silahlı veya silahsız bir eylemde bulunma,

hücum, taarruz, tecavüz anlamlarına gelmektedir. Saldırgan; saldıran, yapısında saldırma özelliği olan (devlet, kimse, hayvan), saldırganlık ise; saldırgan olma durumu, saldırgan biçimde davranma, bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı zorla karşısındakine benimsetme çabası biçiminde tanımlanmaktadır.

Marshall (1999:631) saldırganlığı “düşmanca, incitici, şiddete yatkın ya da kendini aşırı derecede dayatan hareketler” olarak tanımlamaktadır. Özetle saldırganlık “saldırganlık (aggression), öfke, düşmanlık, rekabet, engellenme, korku gibi durumlarından kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmamayı, ona engel olmayı, ya da kendini korumayı hedefleyen fiziksel, sözel veya sembolik her türlü davranış” (Budak, 2003:648) olarak özetlenebilir.

Köknel (1996:137-138)’e göre; saldırganlığa yol açan duygu durumlarını acı (azap, keder, ızdırıp, meşakkat, zahmet), can sıkıntısı (vory), kaygı, endişe (anxiety), baskı, sıkışma (angoisse), korku (fear), köpürme (feveran), (rage, flireur), aşırı sinir duyarlılığı (erethisme), aşırı kızgınlık, öfke (hyperemotivity), düşmanlık (hostility), kin (hate), nefret, tiksinti (disgust) ve kızgınlık, öfke (gazap), (anger) dir.

Son yıllarda ülkemizde bilimsel çevrelerin saldırganlık konusuna özenle eğildiği ve yapılan araştırmaların gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Korku, öfke, kaygı gibi duygu durumları üzerinde şekillenen ve bir ruh halini ifade eden saldırganlık, şiddet davranışını oluşturan en önemli etkenler arasında kabul edilmekle birlikte, etkileşimin karşılıklı olduğu gözardı edilmemelidir.

1.5.2.Öfke

Gündelik yaşamda saldırganlık gibi “şiddet” olgusu ile iç içe kullanılan diğer bir kavram “öfke” dir. Bunun yanı sıra öfke ile saldırganlık kavramları da genelde bir arada kullanılmakta, bu da özellikle saldırganlık ve öfke kavramlarının gündelik yaşamda karıştırılmasına neden olmaktadır.

Öfke ile şiddeti birbirinden ayırmak gereklidir. Öfke bir duygu, şiddet bir davranıştır. Öfke insanı hayatta tutan, olumlu kullanılacak bir duygu, şiddet ise öfkenin en kötü ifade tarzıdır. Öfkenin fonksiyonu, kişiye amacına daha hızlı ulaşacağı gücü sağlamasıdır. Öfke enerjisi hissettirir (Şakiroğlu, 2012:125).

Bireyin planları, istek ve gereksinimleri engellendiğinde ya da haksızlık, adaletsizlik ve kendi benliğine yönelik bir tehdit algılandığında (Adana ve Aslantaş, 2011:57) yaşadığı temel duygulardan biri öfkedir ve “kişinin belirli bir saldırı, eleştiri ya da engellenme durumunda yaşadığı, içsel, olumsuz ve evrensel bir duygu” (Kalender, 2009:11) olarak tanımlanmaktadır.

Öfke, şiddet davranışının oluşmasında duygusal bir aşama olarak açıklanabilir. “Herkes tarafından hissedilen, vazgeçilemeyen güçlü fakat kontrol edilmesi öğrenilebilen, saldırganlıkla aynı şey olmayan, normal bir davranıştır” (Ekşi ve Yaman, 2010:17). Birey; toplumsal yaşamı içinde kendisini öfkeliendiren bir durum ile karşılaştığında, bu duruma yönelik algısı düşünce boyutunu oluşturur. Bu düşüncenin neden olduğu duygu öfkedir. Bu öfkeye bağlı bir davranış ortaya çıktığında şiddet davranışı ile karşılaşırız. Sosyal yaşam içerisinde bu duygunun davranışa dönüştürülüp dönüştürülmemesi şiddet ve öfke bağlantısı ve bireyin sosyal ilişkilerinin zarar görmemesi açısından önemlidir.

İçsel sebepler olarak ifade edilen kıskançlık, üzüntü, merak, yalnızlık, itilmişlik, kaygı, hayal kırıklığı, haksızlık, anlaşılammak ve sıkıntı gibi birincil tip duyguların birikip, sertleşip, katılaştığında veya haksızlığa uğrama, fiziksel incinme ve yaralanmalar, tacize uğrama, hayal kırıklığı, saldırıya uğrama ve tehdit gibi dışsal sebepler (Adana ve Aslantaş, 2011:58) sonucu öfke oluşmaktadır. Doyurulmamış istekler, karşılanmayan talepler, beklentiler, arzu edilmeyen sonuçlarla karşılaşma gibi insani durumlar, bireyleri öfke ile yüzleştirmektedir.

Kuşkusuz şiddet sonucunu doğuran tek duygu “öfke” değildir. “Öfkenin yanı sıra endişe, can sıkıntısı, keder, baskı, korku, düşmanlık, kin nefret ve tiksinti” (Şakiroğlu, 2012:125-126) duyguları da şiddetin tetikleyicisidir.

Gençler açısından “öfke” duygusunu değerlendirdiğimizde en dikkat çekici dönem “ergenlik” dönemidir. Kulaksızoğlu (1998:207)’na göre; öfke, ergenlikte görülen ruhsal kriz durumlarından biridir. Öfkenin yoğunluğu ve ergenin öfkelenmenin sonucunda yaptığı saldırganlığın ve tahribatın derecesi bireyden bireye, öfkeyi doğuran nedenlere bağlı olarak değişir. Bu tür öfke patlamaları veya nöbetleri bir kriz değildir, ancak çok yoğun öfkeler sonucu ergen etrafını kırıp geçiriyorsa ağır bir ruhsal bozukluğun ilk belirtilerini gösteriyor olabilir. Öfke nöbetleri sırasında muhakeme, otokontrol ve gerçeği değerlendirme bozulmaktadır. Ergenin önceki bastırılmış, öfke ve saldırganlık duygularının yoğunluğu, öfke patlamasını tetikleyen olayın ergeni rencide edici olması, öfke patlamasını büyütebilir.

Ergenlikte sıklıkla gözlenen bu öfke patlamaları herhangi bir kişiye olabileceği gibi ergenin karşılaştığı engellemelere ya da içinde yaşadığı doğal çevreye kadar çok çeşitli etkenlere karşı olabilir. Çoğu kez öfke krizi sonrası ergenlerin pişmanlıkları söz konusu olmaktadır. Ancak, bu öfke patlamaları çok sık tekrarlanıyorsa, tıbbi bir müdahale gerekebileceği gibi kontrol edilemeyip şiddet davranışına dönüşüyorsa istenmedik sonuçlarla da karşılaşılabilir.

Hafif bir rahatsızlıktan, şiddetli kızgınlık ve hiddete kadar çok çeşitli boyutlarda yaşanabilen öfke, kontrollü bir şekilde, saldırganlık ya da şiddete neden olmayacak biçimde ifade edildiğinde insana özgü, son derece sağlıklı ve doğal bir duygu olarak kabul edilebilir. Bu haliyle bireyin yaşadığı gerginlikleri azaltmasına yardımcı olabilir. Ancak kontrol altına alınamazsa, bireyin tüm yaşam alanlarında sorunlara yol açarak, hem yöneldiği hedefi hem de kaynağını olumsuz bir yaşantı içine itebilir.

1.5.3. Zorbalık

Zorbalık (Bullying) kavramı 1994’te Olweus tarafından, kişinin bir veya birkaç kişi tarafından birkaç kez veya sürekli olarak fiziksel ve psikolojik olarak baskı altında tutulması olarak tanımlanmıştır. “Zorbalık, fiziksel şiddet unsurlarını içerdiği gibi küfür etmek, tehdit etmek, küçük düşürmek, alay etmek, dedikodu

yapmak ve isim takmak gibi psikolojik şiddet içeren davranışları da kapsamaktadır” (Töremen vd., 2008:59).

Pişkin (2002:536)’e göre, şiddet ve saldırganlıkla birlikte ele alınması gereken diğer bir kavramda zorbalıktır. Zorbalık konusunda yapılan tanımların ortak noktaları dikkate alındığında;

a)Bilinçli ve kasıtlı olarak yapılan ve kurbanı kasıtlı ve bilinçli olarak zarar vermeyi amaçlayan söz ve eylemleri içermektedir.

b)Belli bir süre tekrarlanmaktadır.

c)Kurban kendini koruyamayacak ve zorba karşısında savunamayacak durumdadır.

d)Bireysel veya grup olarak eylem yapıldığı gibi, yapılan eylemden bireysel olduğu gibi grup olarak da zarar görülebilmektedir.

e)Zorbalar eylemlerinden belirli bir çıkar elde etme amacındadırlar.

Sosyal dışlama, fiziksel ve sözel zorbalık olmak üzere üç tip zorbalık türü vardır. “Son ikisi, gözlenebilirliğinden dolayı doğrudan zorbalık içinde yer alırken, sosyal dışlama ise dolaylı zorbalık olarak tanımlanmaktadır. Dedikodu yaymak, istenileni yapmadığı takdirde arkadaşlığı bitirmekle tehdit etmek gibi doğrudan gözlenmeyen davranışları içeren dolaylı zorbalık, ilişkisel saldırganlık terimiyle de ifade edilmektedir” (Kapıcı, 2004:2).

Zorbaca eylemlerin bir tür saldırganlık olduğu, ancak bir eylemin zorbalık olarak adlandırılması için sadece saldırganlık özelliği taşımasının yeterli olmadığı, taraflar arasında eşit olmayan güç ilişkisinin olması, süreklilik özelliği taşıması ve kasıtlı yapıyor olması, gibi bir takım özelliklere de sahip olması gerekmektedir (Avcı, 2010:25). Dolayısıyla, güç olarak birbirine yakın iki kişinin tartışmalarını saldırganlık çerçevesinde değerlendirebiliriz ancak zorbalık tanımının içine sokamayız. Birçok tanımda vurgusu yapılan süreklilik özelliğini dikkate aldığımızda bir kez gerçekleşen sözel ve fiziki sataşmalarda zorbalık içinde değerlendirilemeyeceği kanaati genel olarak yaygın olsa da, “süreklilik özelliği

taşımasa bile şiddetli bir dozda ortaya çıkan saldırganca bir eylemin de zorbalık olarak adlandırılabilceğini” (Pişkin, 2002:536) belirtmek gerekir.

Zorbalık konusu, yaygın olarak okullarda ve öğrenciler arasında gözlemlendiği için “okul zorbalığı veya akran zorbalığı” literatürde daha yaygın olarak ele alınmaktadır. Okullardaki şiddetin en yaygın biçimi olarak kabul edilen zorbalık, ülkemizde olduğu gibi dünyada da birçok toplumun önemli sorunları arasında yer almaktadır. “Akran zorbalığı, okullarda bugün düşük düzeyde şiddetin en yaygın biçimidir ve kontrol altına alınmadığı sürece daha ciddi şiddet biçiminde kendini göstermesi kaçınılmazdır” (Genç vd., 2010:416).

Akran zorbalığı, bir ya da birkaç öğrencinin bir başka öğrenciye karşı kasıtlı olarak yaptığı, sürekliliği olan ve güç dengesizliğinin hâkim olduğu saldırgan bir davranış biçimidir. Akran zorbalığının hem zorbalık yapan çocuklar ve ergenler hem de bu tür davranışlara maruz kalan kurbanlar üzerinde birçok olumsuz etkisi bulunmaktadır (Doğan, 2010:149). Akranlarına zorba davranışlar sergileyen öğrenciler genellikle “kavga etmenin kendilerini arkadaşları arasında popüler yapacağına dair bir inancıya sahiptirler. Kavganın problem çözmede kullanılacak en etkili çözüm yolu olduğunu düşünmektedirler. Kurbanlarının maruz kaldığı davranışı hak ettiğine inanarak” (Genç vd. 2010:416) zorbalıklarına karşı olumlu bir tutum geliştirmektedirler. Zorbalık yapma veya zorbalığa maruz kalma yönünde yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlar “zorba davranışlarda bulunan gençlerin, genellikle başkalarına karşı üstünlük kurmak isteyen, içtepisel hareket eden, kurallara uymayan ve kurbanı karşı empati duymayan bireyler olduğunu, ailelerinde fiziksel cezalara maruz kaldıklarını, bazen katı, bazen serbest sürekli değişen yaklaşım gördüklerini, toplumdan ayrı bir yaşantıyı” (Kutlu, 2008:88) tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Zorbalığa maruz kalanların ise kaygılı, aşırı duyarlı, yalnız, güçsüz, arkadaş çevresi sınırlı gençler olduğu gözlenmiş, zorbalık sürecinde yer alan zorba ve kurban gençlerin aile yapıları incelendiğinde ise anne-babalar arasında bir güç dengesizliği bulunduğu, aile içi şiddetin yaşandığı belirlenmiştir.

Ülkemizde 5. sınıftan 8. sınıf düzeyine 1154 ilköğretim öğrencisi ile yapılan bir araştırmada Pişkin (2003) erkeklerin kızlara oranla daha çok zorbalığa katıldığını,

kızların ise daha çok kurban olduklarını belirtmiştir. Yine “bu öğrencilerin %35’i kurban, %30’u zorba/kurban (hem zorba hem de kurban olma durumu) ve %6’sında zorba olduğu bulunmuştur. Zorbalık türlerine göre bakıldığında ise, kurbanların %34’ünün fiziksel zorbalığa, %29’unun sözel zorbalığa, %21’in dolaylı zorbalığa ve %11’inin ise eşyalarının zarar görmesi (Totan, 2007:191-192) şeklinde zorbalığa maruz kaldıklarını belirtilmiştir.

Kepenekçi ve Çınkır (2006) tarafından yapılan bir araştırmaya göre; “son bir yıl içerisinde herhangi bir zorbalığa maruz kaldınız mı?” sorusuna “üniversite öğrencilerinin %35’i fiziksel saldırıya, %35,3’ü sözlü saldırıya, %28’i tehdit edilmeye, %16’sı ise cinsel suiistimallere maruz kaldığını bildirmiştir. Öğrencilerin %28’i okul içerisinde zorbalığa maruz kaldığını söylerken, %24’ü okul dışında, %16’sı okul koridorlarında, %16,4’ü ise okul kafeteryasında zorba davranışlara maruz kaldığını bildirmişlerdir” (Töremen vd., 2008:59), (Doğan, 2010:150). Cinsiyet farklılıklarının zorbalık türünde de farklılık yarattığı gözlenmiştir. Erkekler daha çok fiziksel, kızlar ise sözel zorbalık ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Okullarda yaşanan şiddet olaylarının yaygınlığını açıklamaya yönelik araştırmalar, bu sorunun dünyada da ciddi bir görünüm taşıdığını ortaya koymaktadır. “İtalya’da yapılan başka bir araştırmada; “Son 3 ay içerisinde herhangi bir zorba davranışta buldunuz mu?” sorusuna ilköğretim orta kısım öğrencilerinin %48,3’ü evet cevabı verirken, aynı süre içerisinde zorba bir davranışa maruz kaldınız mı sorusuna ise %59’u evet cevabını vermişlerdir” (Töremen vd., 2008:59).

Norveç’te son iki ayda öğrencilerin %10’u zorbalığa uğradığını belirtirken, Kanada’da bu oran %21, Portekiz’de %20 ile %22 arasında değişmektedir. Avustralya’da birden çok zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranı %30, en az bir kez uğrayanların oranı %50’dir. İngiltere’de ise haftada en az bir kez zorbalığa uğradığını belirten öğrencilerin oranı %10, ayda en az bir kez uğrayanlar ise %22 oranındadır. Amerika’da da haftada bir kez zorbalığa maruz kalan öğrenciler %10, Yunanistan’da %15 ile %30 arasında değişmektedir (Pişkin, 2008:74).

Bireysel faktörler olarak ele alınan cinsiyet ile yaşı zorba ve kurban davranışlarıyla ilişkisini araştıran çalışmaların sonuçları göstermiştir ki, erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, yaşı büyük olan öğrenciler de küçük olanlara göre daha fazla zorbalık yapmaktadır. Ayrıca kız öğrencilerle erkek öğrencilerin başvurdukları zorbalık davranışları farklılık göstermektedir. Başka bir ifadeyle erkek öğrenciler daha çok fiziksel saldırganlık ve zorbalık uygularken kızlar daha çok sözel ve davranışsal zorbalık türlerini uygulamaktadır. Ayrıca zorbalığa maruz kalma yönünden de kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre, yaşı küçük olanlar da büyük olanlara göre daha fazla zorbalık mağduru olmaktadır.

1.5.4. Vandalizm (Tahripçilik)

Saldırganlığın bir türü olarak kabul edilen, çeşitli toplumlarda farklı düzeylerde gözlenen Vandalizm “4. ve 5. Yüzyıllarda Batı Avrupa’yı istila eden, geçtikleri her yeri yakıp yıkan ve M.S. 455 yılında Roma’yı yağmalayan bir doğu Alman boyu olan Vandallar’a atfen kullanılan” (Öğülmüş,74) bir kavramdır.

Bir kimsenin genelde kamu mallarına yönelik saldırganca davranışlarda bulunma eğilimini ifade eden Vandalizm eyleminde kişi veya kişiler kamu mallarının yanında tanınmayan kişilere ait mallara, eşyalara da zarar verebilmektedirler.

Vliet (1984) Vandalizm isimli eserinde tahrip olaylarının gerçekleştiği alanları genel olarak parklar ve oyun alanları, eğitim tesisleri, toplu taşıma araçları, yurtlar ve kütüphaneler, resmi kurumlara ait yapılar ve çevreleri, kentlerin dekoratif yapıları olarak altı temel başlık altında sınıflamaktadır.

Çeşitli kuramsal yaklaşımlar olmakla beraber vandalizmi açıklama konusunda en önemli modellerin başında sosyal psikolojik temele dayalı adalet-kontrol modeli gelmektedir. De More, Baron ve Fisher (1988) tarafından geliştirilen model, bireyin toplumsal yaşamda haksızlıkla karşılaşp, kendisine adaletli davranılmadığını düşündüğünde ve mevcut toplumsal sistemin bu adaletsizliği ortadan kaldıracak özellikte olmadığına yönelik ağır bir inanca kapılması durumunda, kendince adaleti sağlamak düşüncesiyle tahripçiliğe başvurabileceğini

belirtmektedir. Burada belirleyici olan değişkenler, algılanan adalet ve algılanan denetim düzeyidir.

Hemen hemen tüm toplumlarda çeşitli boyutlarda gözlenen vandalizmin ağır bir maliyeti vardır. Kamuya ait araç ve yapıları kundaklamaktan, okul duvarlarına, sıralarına yazı yazmaya kadar uzanan çok çeşitlilikteki tahrip davranışları, özellikle çete eylemlerinde daha sıklıkla gözlenmektedir. “Kimi zaman ‘kurbanı olmayan bir suç’ olarak görülmesine karşın, vandalizm, toplum ve belli bir bölgede oturan kişiler için yıkıcıdır” (Özen vd. 2004,147).

2. GENÇLİK OLGUSU

Doğumdan ölüme kadar geçen süre içinde insan yaşamının en dinamik evrelerinden biri olan gençlik, ergenlik dönemini de içinde barındırmaktadır. Bireyin, bir toplumun üyesi olma bilinciyle sosyal olgunluğa hazırlandığı, kimlik kazandığı, çocukluk ile yetişkinlik arasında bir toplumsal kategori, bir alt kültür olarak kabul ettiğimiz gençlik, toplumsal bir olgudur. Kendine özgü bir yaşam tarzı, iletişim kurma becerileri, özgün bir düşünme yapısı ve buna bağlı bir dil bu alt kültürü şekillendiren temel özelliklerdir.

Gençlik, “zamana ve mekana göre” (Akbal, 2008:58) “çağdan çağa, toplumdaki farklı tutum, değer yargısı ve davranışlar” (Kocacık, 1985:42, 1987:4) ile değerlendirildiğinden doğal olarak ortak tanım zorluğu ortaya çıkmaktadır. Bu dönemin dinamizmi “toplumun laboratuvarı olarak kabul edilmesine neden olmuştur” (Özbay ve Öztürk, 1995:7). Toplumun en devingen, en yaratıcı kesimi (Armağan, 2004:5) olması nedeniyle dönemin özellikleri her zaman ilgi çekmekte ve önem taşımaktadır. Gençlik, bir akıl, algı durumu, bir irade derecesi, bir hayal gücü yeteneği, heyecanların kuvvet ve dinçliğin; cesaretin korkaklığa, macera isteğinin rahat ve sakin yaşama sevdasına üstünlüğüdür (Bilim ve Teknik, 1983:34).

Gençlik, insan yaşamının her zaman dikkat çeken, özel bir evresi olarak irdelenmiştir.

2.1. Bir Kategori Olarak Gençliğin Tanımı ve Sınıflaması

Gençlik sosyolojisine ilişkin literatür incelendiğinde temel üç farklı bakış açısı göze çarpmaktadır. Birincisi gençliği homojen bir kitle olarak kabul ederken bir diğer bakış açısı gençliği sadece bir kelimedenden ibaret görmekte ve gençliğin homojen bir grup olmadığını ve sosyal statüye göre farklı gençliklerin olduğu düşüncesi etrafında şekillenmektedir. “Üçüncü bakış açısına göre ise gençler her ne kadar ait oldukları sosyal kategoriye göre farklılık gösterebilirler de aynı dönemde doğmuş olmak, benzer şeyleri yaşamış olmak, vs. gibi bazı ortak deneyimleri paylaşırlar” (Lüküslü, 2005:35), (Şahin, 2007:169).

Gençlik, içinde çok farklı alt kategorileri barındıran bir sosyal kategoridir. Gençlik diğer yaş gruplarından bir takım özellikleriyle ayırt edilmektedir. “Çünkü gençler yaşları gereği, fiziksel, psikolojik olarak diğer yaş gruplarına karşı daha aykırıdır” (Akbal, 2008:58). Bütün gençler aynı toplumun insanları olmakla beraber yaşadıkları yere, aileyle ilişkilerine üretime katılmalarına veya bireysel özelliklerine göre farklı alt kültürel donanımlara sahiptirler. “Gözlemlerimize göre bu alt kültürel donanım farklılığı gençlerimiz arasında ilişki, etkileşim ve iletişimin kurulabilmesini engellemekte, bu kopukluk bir adım sonra farklı alt kültürel donanımlara sahip gençlerin bir diğerlerini farklı toplumların gençleriymiş gibi algılamalarına dahi yol açabilmektedir (Çelebi, 1991:391).

Gençlik, geçiş dönemi olarak değerlendirildiğinde bir gelişme basamağı, erişkinliğe hazırlık yılları olarak görülmektedir. Dolayısıyla “gencin topluma katılabilmesi, erişkinler arasında yerini ve konumunu alabilmesi bu gelişme döneminde belli bilgi, beceri ve deneyimi kazanmasına bağlıdır” (Yörükoğlu, 1987:10). Gençliğin ayrı bir sosyal grup olarak ele alınmasının, dünya tarihindeki ani sosyal değişimlere paralellik gösterdiğini ifade eden Akan (2001:1); son derece hızlı değişimlerin gerçekleştiği kent ortamında toplumun sosyal kontrol mekanizmalarının gençlerin üzerinde yetersiz kaldığını, bu durumun gençlik alt kültürünü ortaya çıkardığını ifade etmektedir.

Gençlik, belirli bir toplumsal yapı içinde, özgül toplumsal biçimlemenin oluşturduğu ve toplumsal gelişme süreci içerisinde, tarihsel olarak biçimlendiği, nesnel bir toplumsal katmandır (Armağan, 2004:5). Bireyin yaşamında “gençlik” olarak adlandırılan bölüm “çocukluğun son dönemi olan önerinlik (buluş öncesiyle) ile başlar, erinlik, (buluş), erginlik (kemal, rüşt, adolescence) önerişkinlik dönemlerini içerir” (Köknel, 1979:30). Bireyin biyolojik ve duygusal süreçlerindeki değişikliklerle başlayan, cinsel ve psiko-sosyal olgunluğa doğru gelişmesi ile sürerek bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı belirlenmemiş bir zamanda sona eren kronolojik bir dönem (Özbay ve Öztürk, 1995:12) olmanın yanında “bağımlı çocukluktan, bağımsız ve sorumlu yetişkinliğe geçişte bir aşama” (Kılbaş, 1994:53) olarak yorumlanır. Bir başka açıdan “genç, bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan ergenlik ve delikanlılık özelliklerinin bir arada görüldüğü daha geniş kapsamlı bir kavramdır” (Gökçe, 1976:18). Türk toplumunda bu dönemi anlatmak için “delikanlı” sözcüğü sıklıkla kullanılmaktadır. Genel olarak erkekler için kullanılan bu sözcüğün zaman zaman genç kızlar içinde kullanıldığı görülmektedir.

Her toplumun gençliği, “o toplumun sürekliliğini sağlayan ve yarınlarının umudu ve itici gücü” (Gürses, 1979:61) olmuştur. Gençlik; “iş gücü, beceri, kültür, değerler, eğitim, bilgi, öğrenim, yönetim, idare ve yeni kapasiteler yaratma gibi kritik unsurlar açısından bir sonraki gelecek diliminin hazırlanmasında belirleyici role sahiptir. Bu alanlardaki gerek güçlü, gerekse zayıf özellikler sonraki kuşaklar üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır. Gençlik toplumun en canlı, en duyarlı kesimi ve değişimin başlıca sürükleyici gücüdür (UNDP, 2008:1-2).

Gençlik konusunda araştırma yapmış tüm bilim insanlarının üzerinde anlaştığı ortak nokta, evrensel bir tanım yapmanın zorluğudur. Bu nedenle de yapılmış tanımların esnek olduğu göze çarpmaktadır.

Yapılan tanımlarda gençlik daha çok toplumsal ve biyolojik bir kavram olarak bir geçiş aşaması ve sosyal bir kategori olarak (Kocacık, 1987:4) ele alınmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Avrupa’da tarih, sosyoloji ve psikoloji gibi çeşitli sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar, “modernite

sürecinde toplumda bir kategori olarak gençliğin (ve çocukluğun)” (Neyzi, 2011:25) öne çıktığını ortaya koymaktadır.

Yörükoğlu (1987:8-9) gençlik dönemini; her yerde her zaman coşkulu, atılgan ve çalkantılı kabına sığmayan bir beden gücünün, yürekliliğin, kaynayan kanın ve uyanan cinsel isteklerin davranışa egemen olduğu çağ olarak adlandırmaktadır.

Köknel (1996:64), gençliğin bir arayış çağı olduğunu belirtir. Bu dönemde genç, coşkulu, duygu durumu; düşümlere ve fantezilere açık zihinsel işlevleri; özdeşleşme, özerklik, sorumluluk karmaşası içinde, aşırı ilgi, karşı çıkma, merak, taklit, teşvik gibi öğelerle ailesi, yakın uzak çevresi ve toplumla iletişim, etkileşim içine girmektedir. İçinde doğup yaşadığı toplum yapısının ve kültürünün etkisiyle kişiliğini oluşturmakta, kişiliğine biçim verip, renk kazandırmaktadır.

Nüfusbilim açısından gençlik; “15-25 yaş kümesinin kapsadığı toplumsal küme olarak tanımlanmaktadır” (Armağan, 2004:5-6). Gençlik dönemi, “UNESCO tarafından 15-25 yaş aralığında belirlenirken, Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) 12-24 yaş aralığını öngörmüştür. Türkiye ise BM' nin belirlediği 12-24 yaş arasını gençlik dönemi olarak benimsemiştir” (www.hugaum.hacettepe.edu.tr/ 2014).

Ancak, biyolojik özellikler dikkate alınarak yapılan tanımlamalar gençliği belirli yaş sınırları arasında kategorize etmektedir. “Yaş temelli toplumsal sınıflandırma gücü elinde bulunduran büyükler tarafından gençlerin hayat imkanlarını ve hareket sınırlarını belirlemekte” (Alemdaroğlu, 2005:24) kullanılmaktadır. “Sosyolojik anlamda "yaş" toplumsal yapı içerisinde önemli bir değişkendir ve gündelik yaşamın birçok alanının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Toplumda bazı görevlerin yaşa endeksli olması da bunun önemli göstergeleri arasındadır” (http://www.hugaum.hacettepe.edu.tr, 2014).

Yörükoğlu (1987:3)'na göre; ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı büyümenin durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşlarını kapsar. Bu çağa batı dillerinde büyüme anlamına gelen «Adolescence» adı verilir. İngilizce'deki «Teenage» sözü de

13-19 yaşları arasındaki gençlik dönemini belirtir. Gençlik çağının tanımı bedensel ve cinsel gelişmeye göre yapılıncı başlangıcı da bitişi de belirsiz olmaktadır. Çünkü ergenliğe giriş erken veya daha geç olabilmektedir. Genellikle 12-15 yaş arası, ergenlik gelişmesini içine alan ilk gençlik dönemi olarak tanımlanır. 15 ile 21 yaş arası asıl gençlik dönemidir, 21-25 yaş arası da uzamış gençlik olarak bilinir.

Köknel (1981:67) ise, 15-25 yaş dilimleri arasını gençlik çağı olarak kabul eder ve kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir arayış dönemi olduğunu belirtir. Genç bu dönemde, neye değer vereceğini, neye bağlanıp inanacağını ve amacını bulmaya çalışır. Ekşi (1991:282) ise, 11-12 ile 21-22 yaşları arasının gençlik dilimi olduğunu belirterek, gençliğin, erinlik döneminde fizyolojik değişikliklere verilen ilk psikolojik tepkiler ile başladığını, gerçekçi biçimde kişiliğin bulunduğu döneme kadar devam ettiğini vurgulamaktadır. Çelebi ise yaş kategorisine, “hızlı bir sosyalleşme dönemi geçirmekte olan kişi” (Çelebi, 1991(a):391) ifadelerini eklemektedir.

Gençlik olgusunu belirli yaş aralıklarıyla ve sadece biyolojik özelliklerle tanımlamaya çalışmak sakıncalı sonuçlar doğurmaktadır. Farklı toplumlarda farklı yaş grupları gençlik olarak tanımlanırken, çağımızın koşulları ve bireylerin yaşamındaki değişkenler (evlilik, öğrenim vb) gençlik tanımını değiştirmektedir. “Birçok ülke gençlik dönemini farklı yaş dilimleri içinde ele almaktadır. Örneğin Estonya, gençliği 7-26 yaş arası herkes şeklinde tanımlamaktadır. Hollanda ise 0-25 yaş arasındaki vatandaşlarını genç olarak” (Demiröz ve Acar, 2005: 304) tanımlamaktadır. Bunun yanında gençlik sadece bir yaş grubu olarak tanımlandığında “adeta biyolojik bir veri adedi olur, tarihsel ve toplumsal olaylardan etkilenmeyen, değişmeyen bir doğası olduğu varsayılır” (Kurtaran vd, 2008:5). Bu tür yaklaşımlar zaman ve mekan değişkenini ve buna bağlı psikolojik ve sosyo-ekonomik değişkenleri dikkate almamaktadır. 20. yüzyılda kentleşme, sanayileşme, okullaşma süreçleri gençlik döneminin uzamasını da beraberinde getirmiştir. “23 yaşında üniversite eğitimi gören bir genç ile 15 yaşından beri çalışan, evlenmiş ve çocuk sahibi olan 23 yaşında bir “gencin” yakın davranış kalıplarına sahip olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Gençlikten bahsedildiği zaman homojen bir grubun söz konusu olmadığı açıktır” (Kentel, 2005:13).

“Yaş” değişkeni bağlamında birçok uluslararası kuruluş tarafından 15-25 yaş aralığı olarak kabul edilen gençlik tanımı okulda kalma sürelerinin uzaması ile birlikte aynı uluslararası kuruluşlar tarafından (Birleşmiş Milletler, 1993; Birleşmiş Milletler, 2005; Avrupa Konseyi, 2003; Dünya Bankası, 2007) 15-29 yaş grubuna uzatılmaya başlamıştır” (Kurtaran vd, 2008:4-5).

Bu gün için gençlik olgusunu belirli yaş aralıklarına indirgemek sadece bilimsel araştırmalarda veri kolaylığı sağlamaktadır. Yaş değişkeninin dışında bir kategori, bir alt kültür olarak ele aldığımızda tanımların içeriği daha da güçlenmektedir. Kuşkusuz gençlik, sosyolojik bir kategoridir. Hangi yaş grubunun “genç” kabul edileceği öznel bir karar gerektirmektedir. “Ancak bu karar bir kez verildikten sonra sınırları sosyolojik olarak tartışmasız bir grup oluşturulmuş olmaktadır. Gençlik kategorisinin belirgin özelliği başka yaş kategorilerinde olduğu gibi geçici bir kategori olmasıdır” (Nalçaoğlu, 2007:92). “Özellikle sosyal hayatta ”genç” sözcüğü kullanılırken hekimlerin dışındaki kişilerin zihninde uyanan kavram, hücre yapısı, kemik yapısı vs. ye ilişkin standartlar içinde kalan kimselerin değil fakat ne çocuk ne de olgun olan kimselerin oluşturduğu bir kategoridir” (Çelebi, 1991(b):295).

Gençlik, sosyal bir kategori olarak, henüz üretime katılmamış, bununla beraber kendisini yetiştirmesi için, toplumca gerekli olanaklara kavuşturulmuş, kendisine kişiliğini, kültürünü mesleğini hazırlama zaman ve olanağı toplum tarafından sağlanmış olan ve biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile sorumlu yurttaş olmanın bir başka tanımı olan ergenlik arasında geçen yaş çağındaki” (Kocacık 1985:42) nüfus kesitidir.

UNESCO’ya göre gençlik “öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve kendine ait konutu bulunmayan kişidir. Genç büyük bir hayal gücüne sahip, cesaretin çekingenliğine, macera isteğinin rahata üstün geldiği insandır” (Kışlalı, 1974:15).

Türk Dil Kurumu (2010:926) genci, “yaşı ilerlememiş, gelişmesini tamamlamamış olan, yeni, gelişmekte olan” şeklinde tanımlamaktadır. Marshall

(1999: 264) ise; gençlik (youth) kelimesinin sosyolojik karşılığını “biyolojik bakımdan genç olma durumunu yansıtmaktan ziyade, atfedilmiş bir statü ya da toplumsal düzeyde kurgulanmış bir adlandırma olarak düşünülen bir terim” olarak açıklamaktadır. Gençlik kelimesi üç şekilde kullanılmaktadır. İlki, çok genel bir bakış açısıyla, yaşam çevrimindeki, bebekliğin ilk dönemlerinden yetişkinliğin eşliğindeki gençliğe kadar olan evreleri kapsar. İkincisi, “teenager” denilen on-yirmi yaş arasındaki gençlikle ve yetişkinliğe geçişle ilgili kuram ve araştırmaları göstermek üzere, ergenliğe karşı tercih edilen bir kavram olarak; üçüncüsü, endüstriyel kent toplumunda yetişmenin getirdiği iddia edilen duygusal ve toplumsal sorunları anlatmak için kullanılır.

Atabek (1989:18-20)’e göre; gençlik tanımında sadece belirli bir yaş diliminde olmak değil, ailenin ekonomik yapısı içinde yer almak, kendi evi olmamak ve ailenin bakımı altında yaşamak gibi öğeleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Gençlik tanımının başlangıcında biyolojik kriter kullanılmakla beraber, sosyo-ekonomik üretkenlik yani sosyolojik kriterler dönemin bitişini açıklamaktadır. Bu kriterler ise bireyin kendi yaşamını kazanabilmesi, ailesinin ekonomik gücünün dışına çıkıp kendi evini açabilmesi, sosyo-ekonomik bakımdan üretici

Gençlik, “üretim ilişkilerine girilip girilmediğine, içerisinde yaşadığı doğa ve toplum hakkındaki bilgilenme mekan/ biçim/ içeriğine, aileye muhtaç olup olmamaya, sırtındaki sorumluluklara -evlenme gibi-, yaşam süresine göre uzayıp kısalmakta, daha doğrusu kapsamı, boyutları, nitelikleri değişmektedir” (İnanır, 2005:39). Daha somut ifadelerle ele almak gerekirse “toplumumuzda evli olmak, askerliğini yapmış olmak, ekonomik bağımsızlığını kazanmış olmak, bir iş veya meslek sahibi olmak, ebeveyninden ayrı yaşamak, üniversiteden mezun olmak veya seçimde oy kullanmak başkaları tarafından ‘yetişkin bir kişi’ olarak algılanmaya yol açan değişikliklerdir” (Kulaksızoğlu, 1998:29-30).

Kentel (2005:13) biyolojik olarak adlandırılabilen bir yaklaşıma göre gençliğin belirli bir kültür ve çıkarlar çerçevesinde homojen bir yarı-sınıf olarak tanımlandığını, sosyo-ekonomik olarak adlandırılabilen bir başka yaklaşıma göre

ise sadece bir kelime olduğunu belirtir. Bu anlamda gençlik olgusu da ancak toplumsal sınıfların farklılıkları içinde ele alınmalıdır.

Gençlik tanımını yetişkinliğe geçiş süreci olduğunu dikkate alarak yaptığımızda, gençlik yetişkin olmaya giden yol, yetişkinlik ise varılacak yer olarak algılanmaktadır. “Gençlik bir anlamda yetişkin olamama hali yani ‘eksik’ bir durum olarak tanımlanmaktadır. Gençlik, ‘eksik’ durum olduğu için, daha önce bu dönemi geçirmiş yetişkinlerin uzmanlıklarına ve yön göstermelerine muhtaçtır” (Kurtaran vd, 2008:5).

Gelişim evreleri içinde çocukluk ve yetişkinlik arasında ele aldığımız gençlik “sadece biyolojik farklılıkların, psiko-sosyal değişikliklerin olduğu, yaşandığı bir evre değildir. Şüphesiz bunlar gençliğin nitelendirilişinde önemli göstergelerdir. Ancak, ne gençlik evresi, ne de genç, sadece bu göstergeler çerçevesinde ele alınamaz. Genç enerjidir, harekettir, eylemdir. Genç gereğinde isyandır, sevgidir, ızdıraptır, gelecektir. Ve genç idealdir” (Solak vd., 2008:21). Her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın “gençler değişen adetlerin, toplumsal dönüşümün ve onu algılama biçimlerinin her zaman merkezinde olmuşlardır” (Alemdaroğlu, 2005:22).

Gökçe (1984:4, 2004:178-179)’ye göre, dünün çocuğu, bugünün genci, yarının yaşlısıdır. Özünde biyolojik bir kavram olan gençlik “insan” söz konusu olduğunda, toplumsal bir kavram niteliğine dönüşür. Ve her toplumsal kavramda olduğu gibi gençlik kavramı da toplumu biçimlendiren, yönlendiren temel faktörlerin etkisi altındadır. Toplumsal anlamda ele alındığında gençlik bir toplumun en dinamik, en enerjik kesimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlik bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan ergenlik ve delikanlılık özelliklerini de kapsayan şemsiye bir kavramdır. Ancak, sosyolojik olarak rolü ve statüsünün belirlenmemiş olması, toplumsal ilişkiler sistemi içinde belirli yer ve görev verilmemiş olması, gençlerin toplumu yöneten kural, değer ve alışkanlıklar bütününe karşı eleştirel bir yaklaşım geliştirmelerine yol açmıştır. “Gençler yaşadıkları dönemin önemli sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarından, değişime uğrayan her türlü üretim ve bölüşüm politikalarından etkilenirler” (Kurtaran vd, 2008:6-7).

Kongar (1992:143)'a göre;

1-Gençlik, bir toplumun en dinamik ve en akışkan kesimidir, (kendi kurduğu ailesi yoktur, işi yoktur, bunlara sahip olması için yapılan baskıları duyar, isyankardır.)

2-Gençlik, üretim araçları karşısındaki yeri belirlenmemiş olan kişilerden oluşur. Bu nedenle siyasal eylemi doğrudan öznel bağlantılarla, yani ideolojisi ile belirlenir ve zaman içinde (üretim araçları karşısındaki nesnel yerin ortaya çıkmasıyla) değişebilir.

3- Sonuç olarak; a) toplumla en az bütünleşmiş kesimdir. b) Toplumun en az eleştiren kesimdir. c) Sorumluluğu en düşük düzeyde bulunduğu için, en uç noktalarda dolaşır. d) Toplumun en yaratıcı kesimidir. e) Toplumun en güçlü kesimlerinden biridir.

Görüldüğü gibi “gençlik” olgusunu bütün herkesin üzerinde uzlaşabileceği tek bir tanım ile açıklamak mümkün değildir. “Gençliğin evrensel bir tanımını yapmak, kendinden önceki çocukluk ve sonraki yetişkinlik sürecinin de evrensel tanımları olmadığı için zordur. Gençleri ortak bir takım özelliklerle tanımlamayı sağlayan etmen, toplumsal dönüşümlerin ortak deneyimidir” (Şahin, 2007:173). Ortak tanım zorluğunda dikkate alınması gereken bir başka yön ise, farklı toplumsal kökenlere sahip gençlerin, toplumun siyasi, sosyo-kültürel, ekonomik süreçlerini farklı yaşamalarıdır. “Küresel ölçekli politik ve ekonomik dönüşümler devletin toplumsal üretimi ve bölüşümü yönlendirmedeki politik uygulamaları ve eğitim ideolojisi, gençlerin yaşadıkları koşulları ve toplumsal zihniyet oluşumunu biçimleyen temel faktörlerdir” (Şahin, 2007:173).

Gençler bir ülkenin geleceği itici ve geliştirici gücüdür. Uluslar, geleceklerinin güvence altına alınmasının tek çıkar yolunun, gençlerin eğitime önem vererek, sorunları ve ihtiyaçlarına eğilerek, onların yapıcı ve yaratıcı bir kuşak olarak yetişmelerine özen göstermek olduğunu kabul ederler. Gençlik, geleceğin toplumu için bir yatırımdır (Kocacık, 1987:34), (Kocacık,1988:30). Tüm bu

özelliklerinin yanında gençler “bir toplumun en dinamik, en enerjik kesimidir” (Armağan, 2004:1).

Belirli yaş dilimlerinin ötesinde “gençlik biyolojik olmaktan çok sosyal olarak belirlenen bir dönemdir. Tarihsel olarak bakıldığında ise gençliğin genellikle psikolojik ve biyolojik açılardan ele alındığı görülür (Demiröz ve Acar, 2005: 303). İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşam süreci içinde gençlik giderek uzayan bir dönem haline gelmiştir.

Toplumumuzda “gençlik” dendiğinde genelde okullarda öğrenci olanların düşünülmesi genel bir yanılgıdır. Gençlik dönemi teorik açıdan bir bütündür. “Ne var ki pratik açıdan bu dönem içindeki gençleri değerlendirirken, sahip oldukları farklılıkları göz önüne almak da faydalı olacaktır. Bu doğrultuda gençlerimizi; orta öğrenimdeki gençler, çalışan gençler, yükseköğrenimdeki gençler, genç ebeveynler, yurt dışındaki gençler, özürlü gençler ve işsiz gençler gibi ele almak mümkündür” (SHÇEK, 1995:132).

Toplumsal yaşamda farklı gençlik kesimleri karşımıza çıkmaktadır. “Ancak bilinmelidir ki, toplumda gençlik kesimlerini ayırarak belirtmek, biçimsel bir ayırım yapmak, anlatım kolaylığı açısından yararlıdır. Gençlik kesimleri kesin olarak birbirinden ayrılmamakta, içiçelik özelliği taşımakta, bu nedenle de sayısal veriler birbirini içermekte ve bazı sorun alanları benzerlik göstermektedir” (Kocacık,1987:5). Bu bağlamda yapılan sınıflamalar da küçük ayrıntılar dışında hemen hemen birbiriyle benzerlik taşımaktadır.

Gökçe (2004:182) gençliği, yaşamını sürdürdüğü ortama göre; köy, kent, gecekondü uğraşısına göre; okuyan ya da öğrenci gençlik ve okul dışı gençlik olarak ayırmakta ki bunu da çalışan ve çalışmayan ya da işsiz gençlik olarak gruplandırmaktadır.

Köknel (1979:205) ise, yine benzer bir yaklaşımla gençliği yerleştiği yere göre; köy ve kent gençliği, uğraşısına göre; orta ve yükseköğrenim gençliği, çalışan

gençlik, bunların dışında işsiz ve okul dışı gençlik olarak değişik kesimlere ayrılabilir.

Gençleri, yaptıkları işe göre veya yaşadıkları şeylere göre veya zihin ve beden özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür. Genel olarak örgün eğitime devam eden veya okumayan (okul dışı) gençlik grubundan söz edilmektedir (Kulaksızoğlu, 1998:31).

Gençlik ve Spor Bakanlığı (1973:12), ülkemiz gençliğini aşağıdaki gibi sınıflamaktadır.

1. Eğitim sürecinde bulunan öğrenci gençlik:

a) Orta öğretim gençliği, b) Yüksek öğretim gençliği.

2. Örgün eğitim dışında bulunan okul dışı gençlik:

a) Kırsal alan gençliği: Köy ve kasaba gençliği, b) İşçi gençlik, c) Asker ve askerliğini yapmakta olan gençlik, d)Çalışan gençlik, e)İşsiz gençlik, f) Gecekondu gençliği, g) Çeşitli isimler altında ortaya çıkan alt kültür gençliği.

3) Durumu özellik arz eden gençlik:

a) bedenen ve zihnen özürlü gençlik, b) Suçlu-hükümlü, tutuklu gençlik.

4) Yurt dışı gençliği

a) İkinci kuşak gençlik, b) Yurt dışından dönen gençlik.

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılmış ve birçok bilim insanımızın da küçük ayrıntılar dışında hemfikir olduğu bu sınıflamada, ortaöğretim ikinci kademe gençleri ve yükseköğrenimlerini sürdüren bireylerimiz “eğitim sürecinde bulunan gençlik” kategorisinde ele alınmaktadır.

Bu sınıflamada “Kırsal Kesim Gençliği”ni, “genel olarak, aile ve iş sorumluluğunu erken yüklenmiş, tarım sektöründe çalışan, hiç okumamış ya da ancak ilköğrenim düzeyinde öğrenim yapmış kişiler oluşturur. Sorunları, köyün genel kalkınma ve köyde oturan aileye götürülecek hizmetlerle sıkı bağlantı gösterir” (Köknel, 1979:205). Ülkemizde kırsal alanda yaşayan gençlerin sorunları benzerlik göstermektedir. “Bu sorunlar genel olarak sosyal güvenlik, eğitim, ulaşım, üretim ve çalışma koşulları ile ilgili sorunlardır. Bu kesimdeki gençlerin tam olarak sayıları belirlenmemiştir” (Kocacık, 1985: 46-47). Kırsal kesimde gençlerin görev ve sorumlulukları ile kentlerde yaşayan gençlerin görev ve sorumlulukları “hem nicelik hem de nitelik bakımından ayrı noktalarda odaklaşmıştır. Köylerimizde 13-14 yaşına gelmiş kızlar gelin adayıdır. Anne olabileceği, bir evin ve erkeğin sorumluluğunu yüklenebileceği yaygın bir kanı ve beklentidir. Erkekler ise genellikle askerlik dönüşüne rastlayan 20-21 yaşlarında evlendirilir” (Gökçe, 2004:178). Buna karşın aynı yaş gruplarındaki kız ve erkekler kentlerde hala çocuk sayılmakta, ekonomik özgürlüklerine kavuşuncaya kadar ailenin kanatları altında tutulmaktadır.

Kentler, sanayi devrimi sonrasında sanayileşme sürecine paralel olarak gelişmişlerdir. “Kentleşme, insanların doğal çevreyle olmaktan çok birbiriyle ilişkilerini yoğunlaştırıp, türleştirilmelerinin bir anlatımıdır. Kentlerde yaşayan gençliğin belli başlı sorunlarını dayanışma ve yüz yüze ilişkilerin azlığı, işsizlik, ulaşım, geçim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, psikolojik (suç, intihar vb.) sorunlar” (Kocacık, 1985:47) gibi başlıklar altında toplayabiliriz. Kentlerde çalışma yaşamı denetlenebilir yönü nedeniyle çalışan gençler çalışma ve sosyal güvenlik yasalarına tabidirler. Mesleki uzmanlaşma ve içinde bulunduğumuz yüzyılın gerekleri ve teknolojik gelişmeye paralel olarak iş yaşamındaki gençlerin, gerek mesleki anlamda kendilerini geliştirmeleri ve gerekse mesleklerinin gelişimine yönelik eğitim formasyonu kazanmaları önem taşımaktadır.

Ülkemizde kırsal kesimden kentlere hızlı göçün doğal sonucu olarak büyük kentlerin kıyı bölgelerinde oluşan gecekondu, kendilerine özgü kültürleri (varoş) ile her zaman dikkat çekici olmuştur. “Öğrenim ve sanayi kesiminde bulunmayan gecekondu gençliği, belirli kurumlara, kurallara, değerlere bağlı olmayan, otopark değnekçisi, işportacı, simitçi, ayakkabı boyacısı, eskici, dolmuş kahyası, hamal,

küfeci, hatta karaborsacı, kaçakçı vb. gibi ekonomik durumları daima değişen, aslında meslek olmayan meslek gruplarında çalışmaktadırlar” (Köknel, 1979:157). Gecekonducularda yaşayan gençler “çevreye uyum, iş bulma, sağlık, boş zamanları değerlendirme, ulaşım” (Kocacık,1985: 47) vb. konularda ciddi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Şiddetin toplumsal dinamikleri başlığı altında detaylarıyla ele alacağımız sağlıksız kentleşme ve beraberinde getirdiği sorunlar, gençlik şiddeti konusunda önemli nedenler arasında sayılmaktadır.

Bu kategorilerin hangisine dahil olursa olsun ülkemiz gençliği; “istihdam, eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve boş zaman değerlendirme faaliyetleri ile ilgili çeşitli toplumsal, kültürel ve psikolojik sorunlarla karşı karşıyadır. Sosyal ve kültürel çevreleri, toplumsal kökenleri farklı olan bu gençlik kesimlerinin zaman, mekan ve içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullara göre sorunlarının da farklı olması doğaldır” (Şahin, 2007:162). Burada dikkat çekici bir başka nokta “okul dışı gençlik içinde yer alan çalışan gençlik kırsal kesim gençliği, gecekondu gençliği, hükümlü ve tutuklu gençlik, yurt dışındaki gençlik gibi gençlik kesimleri üzerinde yeterince araştırma yapılmamış” (Kocacık, 1985:49) olmasıdır.

Türk toplumu gerçek anlamda ne modern, ne de tam anlamıyla geleneksel sayılabilir. Geleneksel tarım toplumundan, modern sanayi toplumuna geçiş dönemi yaşanmakta olup iki yapı özellikleri bir arada görülmektedir. “Son yıllarda hızla artan kentleşme olgusu ekonomik, toplumsal ve siyasal çelişkileri beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla genç kime benzeyeceği konusunda olduğu kadar, neyi ve ne kadar yapabileceği konusunda kararsızdır” (Gökçe, 2004:179).

Ülkemizde, ergenlik sonrası genç yetişkinliğin başları genel olarak 21 yaş civarındır. Ortaöğrenimini tamamladıktan sonra kayıpsız olarak yükseköğrenime başlamış gençler için bu yaş, dört yıllık bir fakültenin son sınıf öğrenciliğini ifade etmektedir. Fakat aynı zamanda yükseköğrenim şansı bulamamış bir genç için bu yaş dilimi henüz askerlik görevini tamamlamış olmak anlamına gelmektedir. Bu yaşlardan sonra; üniversiteli gençler için askerliğini yapma, okul dışındaki gençler için ise, iş bulma gibi görevler için zamana ihtiyaç vardır. “Öğrenim hayatındaki uzamalar, lisansüstü çalışmaları, okul dışı gençlerde iş kurma veya iş bulmadaki

gecikmeler bireyin hayata atılmasını, ekonomik bağımsızlığını kazanmasını ve dolayısıyla evliliğini ve yetişkin rollerini kazanmasını ertelemesine sebep olmaktadır” (Kulaksızoğlu, 2004:107). Bu çerçevede gencin, okuyan veya tam bir meslek sahibi olmamış, evlenmemiş, anne ve babası ile beraber yaşayan veya anne ve babasının (ailesinin) desteğiyle yaşamını sürdüren bir birey olduğu tanımına dönersek, başta vurguladığımız artık uzamış bir gençlikten söz edebileceğimiz sonucuna ulaşırız.

2.2. Gençlik Döneminin Gelişim Özellikleri

Canlılar arasında insan yaşamı, anne karnında döllenme ile başlar doğum ve sonrasında birbirini tamamlayan ardışık dönemler halinde devam eder. Bu ardışıklığı kesin sınırlar ile ayırmak mümkün değildir ve her dönem kendinden bir öncekinden etkilendiği gibi kendinden sonrakini şekillendirir. Örneğin, çocukluk ve yetişkinlik arasında ele aldığımız “gençlik” dönemi, çocukluğun üzerinde biçimlenir, yetişkinlik dönemi üzerinde izler bırakır. Bu süreklilik insanın beden gelişimi açısından da geçerlidir. İnsanın gelişim sürecinde en köklü değişiklikler gençliğin başlangıcı diyebileceğimiz “erlilik” ve “ergenlik” dönemlerinde gözlenir. Gençlik çağı, “bireyde köklü fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişmelerin gerçekleştiği hızlı bir büyüme ve olgunlaşma sürecini içerir. Gençlik genel olarak; çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan, biyolojik ve psikolojik olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir” (SHÇEK, 1995:131).

İnsan doğumdan ölüme dek belirli dönemler içinde gelişimini sürdürmektedir. Köknel (1979:27-28)’e göre, çocukluk, gençlik, olgunluk, yaşlılık olarak bilinen bu çağlar birbirinden kesin sınırlarla ayrılmamıştır ve her bir dönem organizma üzerinde derin izler bırakır. “Bununla beraber, gelişimde ardışık bir sıra izlenir. Bu gelişme seyri bütün insanlar için aynıdır. Gelişme sırasında geçilmesi gereken basamaklar atlanamaz” (Kulaksızoğlu, 1998:16).

Canlı varlıklar doğar, büyür ve ölürler. Gelişme, insanda olduğu gibi bitki olsun, hayvan olsun bütün canlı varlıkların en belirgin özelliği (Baymur, 1983:45) olarak karşımıza çıkar.

Ergenlik; genel olarak “çocukluk, gençlik, olgunluk, yaşlılık” (Köknel 1979:27) olarak sınıfladığımız gelişim evreleri içinde, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir ara dönemdir. “0-12 yaşına kadar insan çocuktur. 12-18 yaşları genç erişkinlik dönemidir. 18 yaşından sonra da erişkinlik, yetişkinlik söz konusudur. Bu dönemlerin belirlenmesi tam bir takvime göre değildir” (Çakmaklı, 2009:7). Ergenlik (adolescent), “en geniş anlamıyla bireyin; psikolojik ve sosyal değişmelerle, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecidir. Biyolojik olarak adölesan dönem, sekonder (ikinci) cinsiyet karakterlerinin ilk belirtilerinin ortaya çıkması ile başlar ve somatik büyümenin tamamlanması ile sona erer” (Bulut, 1991:495).

Gençlik belirli yaşlarla sınırlı olmayan bir yaşam dönemidir. Kulaksızoğlu (1998:29-31)’ na göre, gençlik kelimesi ergenlik yerine kullanılabilir. Ergenlik, “bluğla başlayan ve bedence büyümenin sona ermesiyle sonlandığı düşünülen özel bir evredir. Gençlik ise ergenliği de kapsayan ve üst yaş sınırının daha geniş olduğu bir çağdır. Kız olsun, erkek olsun ergenliğe geçiş hep özel bir anlam ifade eder, zor bir dönemdir. “Bu dönemin iyi geçirilmesi hem aile ve hem de genç için çok önemlidir. Çocukluğu iyi, mutlu ve sağlıklı geçen bireylerin bu dönemi rahat atlama şansı daha fazladır” (Solak, 2009:94).

Gençlik süresi içinde ergenlik, başlangıç ve bitiş dilimleri herkeste aynı olmamakla beraber belirli bir gelişim dönemini içerir. “Bu dönem, ergenlerin yaşam biçiminde yeni seçenekler keşfettiği, bireysel ve toplumsal kimliğini araştırdığı bir zaman aralığıdır. Aynı zamanda gelecekteki yaşamına ilişkin önceden belirlenmemiş ya da kasıtlı kararlar vermek durumunda kaldığı mücadele ve değişim zamanıdır” (Güçray, 2001: 107). Ergenlik dönemi, bireyde fiziksel, ruhsal ve toplumsal alanda önemli değişimlerin gerçekleştiği (Gürsoy, 2006:184) bir dönemdir.

Ergen, çocukluk ve yetişkinlik arasında kimlik arayışında olan bireydir. Çocuğun buluğ çağına ermesi ile başlayan ergenliğin “bitişi için belirgin bir yaş sınırı konulamamaktadır. Bir ergenin ne zaman yetişkin sayılacağı tek bir yanıtı yoktur. Ergenliğin sınırlarının belirlenmesi biyolojik, toplumsal ve hukuksal olarak ayrı yanıtlar içerir” (Can, 2008:64-65). Buluğ (erinlik, önergenlik) ise ergenliğin başlarındaki biyolojik-cinsel gelişme dönemidir. Erinlik (puberty), bireyin hızlı bir

büyüme dönemine girdiğinin de işaretidir. Kızlar ve erkekler buluğa farklı yaşlarda ulaşırlar.

Kulaksızoğlu; (1998:16-17) kızlar için 11-13, erkekler için 13-15 yaşların bluğa erme dönemi olduğunu, bu dönemde cinsel özelliklerin kazanıldığını ve dönemin ergenliğin de başlangıcı olduğunu belirtmektedir. Kızlar erkeklere göre iki yıl kadar önce, gençliğin başlangıcı buluğ çağına girerler. Erkek çocukların seksüel olarak olgunlaşmaları ortalama 13 yaşlarında başlayıp iki yıl sürdüğü halde, kızlar 11-12 yaşlarında buluğ çağına girerler ve erkeklere oranla daha kısa zamanda cinsel olgunluğa ulaşırlar.

Binbaşoğlu (1975:187)'na göre; erinlik çağındaki gençlerin ilgilerini, ancak kahramanların ve çeşitli alanlarda ün yapmış kişilerin yaşam öykülerini bilmek ve onlara özenmek oluşturur. Karşı cinse gösterilmeye başlanan ilgi yanında kendi cinsinden arkadaşlıklar da kurulur. Çocukluktaki gibi çıkara dayanmayan bu arkadaşlıklar, anne-baba-öğretmen otoritesinin yerine geçebilir. Sevgi ve saygıyla beslenen bu arkadaşlıkların bazen ömür boyu sürdüğü de gözlenmektedir. Erinlik öncesinin bunalımlı döneminin sona ermesi, bu çağda çocuğun kendi hayalindeki dünyaya girmiş olmasını İspanyollar “şato kurmak” deyimi ile ifade ederler. Buluğdan sonra kızlar için 14-16, erkekler için 15-17 yaşlar arası ergenliğin ortaları olarak düşünülebilir.

Ergenlik, farklı organizmalarda, farklı bölgelerde, farklı coğrafyalarda birçok etmene bağlı olarak her çocukta ayrı yaşlarda başlayabilir. “Bu nedenle ilkokulu birlikte bitiren çocukların kimi erkenden boy atıp gençler arasına katılırken, kimisi de bir iki yıl beklemek zorunda kalır. Ergenliğin fizyolojik değişiklikleri kızlarda ilk aybaşı kanamasıyla, erkeklerde ise erlik gözelerinin (sperm) yapımıyla doruğa ulaşır.” (Yörükoğlu, 1987:23). Güneyden kuzeye çıkıldıkça da farklılıklar görülmektedir.

Halter'e göre, sıcak ülkelerde ergenlik daha erken meydana gelmektedir. Bu, Asya'nın sıcak bölgelerinde 8-10 yaşında görülür, İsviçre, İngiltere ve benzer iklimli ülkelerde ise 12-13 yaşlarında göze çarpar. Kuzeye çıkıldıkça ergenlik daha geç olur

(Şemin, 1992:14). Erinlik ve sonrasında yaşanan ergenlik, insan organizmasında gözlenen hızlı değişimler nedeniyle bilim insanlarının her zaman ilgisini çekmiştir. Özellikle “ergenlik konusu 1800’lü yıllardan sonra önemli bir biçimde dikkati çekmeye başlamış, bu konu ile özel olarak öncelikle doktorlar uğraşmıştır” (Şemin, 1992:14).

Genel anlamda insan gelişimi fiziksel (bedence, boyca), cinsel, fizyolojik (hormonal), duygusal, sosyal, bilişsel, kişisel ve ahlaki boyutlarda incelenebilir. Kulaksızoğlu (1998:12)’na göre, gelişimin bazı boyutları süreksizlik gösterirken, bazı gelişme boyutları süreklidir ve ömür boyu devam etmektedir. Fiziksel, cinsel, hormonal, zihinsel gelişme boyutlarında bir süreksizlik söz konusuysen, duygusal, sosyal, kişisel ve ahlaki gelişme boyutlarında süreklilikten söz edilebilir. “Aileden ya da bireyden kaynaklanan bazı yetersizliklerden ötürü birey sevgi, şefkat ve ilgi yerine otoriter, baskıcı ve eleştirel olma gibi davranışlarla karşılaşarsa gelişimin olumlu değil olumsuz bir yönde değişmesi, aşağılık duygusu, düşmanca duyguların ortaya çıkması olasıdır” (Çetinkanat, 1997:95).

Fiziksel gelişim anlamında bu dönemde boy ve ağırlıkta artış, iskelet sisteminde büyüme, bedensel güç kazanımı, cinsiyete yönelik gelişim ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi, zihinsel gelişim gibi çok çeşitli başlıklar altında insan gelişimi gözlenmektedir. “Özellikle kol ve bacak gibi vücudun uzun kemiklerindeki büyüme dikkati çeker. Bedendeki bezlerin hormon adı verilen salgıları önemli gelişmelere yol açar. Bu gelişmeler sayesinde birey, çocukluktan çıkıp fizyolojik ve anatomik yönden bir yetişkinin niteliklerini kazanır. Böylece ergenlikteki gelişmelerin çoğu fizyolojik bir temele dayanır” (Baymur, 1983:59). Fiziksel anlamda organizmanın yaşadığı değişiklikleri beş maddede özetleyebiliriz (Özbay ve Öztürk, 1995:25):

1-İskelet sistemi büyümesi önce hızlanır, daha sonraları yavaşlar.

2-İskelet ve kas sisteminin gelişimi ve yağ oranının miktar ve dağılımındaki değişmeye bağlı olarak beden yapısı farklılaşır.

3-Solunum ve dolaşım sisteminin gelişmesi sonucunda ergenin dayanıklılık ve gücü artar.

4-Üreme organları, eşey hücreleri ve ikincil cinsiyet özellikleri gelişir.

5-Sinir sistemi ve iç salgı sisteminde değişiklikler olur. Beyin işlevleri gelişir.

Bireyin yaşadığı fiziksel değişiklikleri “psikolojik olarak kabul etmesi, yani cinsel kimliğini (identite) kazanması, sonuç olarak karşı cinsle yakın ilişki kurma yeteneğini arttırması gerekir” (Bulut, 1991:495).

Ergen, fiziki değişim ve gelişimi yaşarken, diğer alanlardaki değişim gibi cinsel gelişimi de ergene eşlik eder. Sağlıklı bir cinsel kimlik geliştirmek, ergenlik döneminin en önemli gelişim görevlerinden birisidir. “Ergenlik döneminde cinsel alandaki gelişimsel değişiklikler, erinlik dönemindeki fiziksel olgunluğa ulaşma ile yakından ilgilidir. Ergenlikte cinsel dürtülerin yoğunluğu iki ihtiyaçla bağlantılıdır. Güven içinde olma, kaygıdan kaçınma ile mahremiyeti olan yakınlıklar kurma ve başkalarıyla birlikte olma ihtiyacıdır” (Temel ve Aksoy, 2001:30).

Dutton (2007:166)’a göre; bu dönemde kimlik gelişiminde olan gençlerin şiddet eğiliminde olmalarında en etkili nedenlerden birisi içlerinde taşıdıkları olumsuz modellerdir. Saldırgan eğilimli, şiddet davranışları sergileyen bir modele sahip genç, karşılaştığı durumlarda kendini sakinleştiremez. Çünkü içinde, kimliğini etkileyen olumsuz bir kişiliği temsil etmektedir.

Özbay ve Öztürk (1995:44-53)’e göre; cinselliği basit bir biyolojik olgu olarak ele almak mümkün değildir. Bu dönemde farklı bileşenler bireyin cinsel kimliğini oluşturur. Seks kromozomlarının XX veya XY yapısı göstermesi, yumurtalık ve testislerin yapısı, cinsel hormonların gelişimi, iç ve dış cinsel organların gelişimi, vücut kıllanması ve yağlanması gibi ikincil cinsel özelliklerin gelişimi, cinsel kimlik edinme (kendini kadın veya erkek hissetme), toplumun beklediği cinsiyete yönelik rolleri yerine getirmeye başlamak (buna uygun yaşam,

giyim, tarz vb.), cinsel ilişkiye yönelik tercihler bu gelişim ve değişimin göstergeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ergenlik dönemindeki cinsel gelişimi Psikanalitik Kuram, gizlilik döneminde bilinçaltına itilmiş cinsel dürtünün biyolojik değişikliklerin de etkisiyle gücünü arttırdığı bir dönem olarak yorumlarken, öğrenme kuramcıları taklit ve özdeşimin cinsel gelişim üzerinde rol oynadığını belirtirler. Kişilerarası ilişkiler kuramının güçlü ismi Sullivan'a göre, cinsel ilginin ortaya çıkışı erken ergenlik döneminin işaretidir ve cinsel davranışların şekillenmesine kadar da sürer.

Sosyoloji bilimi cinsel davranışların çeşitli kültürel etmenlerin etkisi altında geliştiğini belirtmektedir. Toplumdan topluma değişiklik gösteren normlar ve dolayısıyla bireylerin sosyalleşme süreci, cinsel gelişim üzerinde etkilidir. “Çocukluktaki normlar aile tarafından aktarılırken ergenlikte akranlar, okul ve kitle iletişim araçları bu süreci etkilemeye başlar. Cinsellikle ilgili kültürel değerler ve gelenekler; bir uçta cinsel baskılayıcılık, diğer uçta cinsel serbestliğin yer aldığı bir dizi farklı yapı içerir” (Öztürk ve Özbay, 1995:47). Gençlerin yaşam çevrelerindeki farklılıklara göre gözlenen değişik faktörlerin yanında birçok kültür, gençlik ve cinsellik arasında katı duvarlar örmektedir. “Bazı kültürlerde cinsellik ve cinsel davranışlara karşı katı tutumlar ve yargılar bulunmaktadır. Bu tür toplumlarda çocukluk dönemindeki cinsel oyunlar dahi aşırı şekilde cezalandırılmaktadır” (Temel ve Aksoy, 2001:30). Bazı toplumlarda cinsellik ergenlik dönemine kadar, bazılarındaysa evlenene kadar yasaklanmaktadır.

Tüm bu değişim süreci “bedensel olgunlaşmanın yanında düşünce, duygu, davranış ve tutum biçimlerinde bir karmaşıklıklara neden olmakta” (Gökçe, 2004:179) bu hızlı değişim dönemi “psiko-biyolojik ve toplumsal-tarihsel oluşumlarla birlikte ergenin yaşamına çeşitli duygusal tedirginlikleri ve kaygıları da beraberinde getirmektedir” (Kılbaş, 1994:53). Bu tedirginlik ve kaygılar “ergenlik çağına giren bir insanın ‘büyüme krizine’ bağlı olarak kendini kabul ettirme ve tüm toplumsal dinamiklere açık olma arasında gidip gelme gerilimi genç olmanın en ayırıcı özelliği olarak” (Kentel, 2005:13) karşımıza çıkar. Bu dönemde organizmanın yaşadığı bedensel ve ruhsal değişiklikler o derece hızlıdır ki; ergen,

“bir yandan yeni beden yapısına uyum sağlamaya çalışırken, diğer yandan kimliğini bulma çabası içine girerek” (Gürsoy, 2006:184) birbiriyle çelişen duygular yaşamaya başlar. Bu dönemde yaşanan gerilimler, bilgisizlik ve deneyimsizlikle birleşerek, gencin sosyal normlara uyumunu zorlaştırır. “Çevresinden toplumsal kabul bekleyen genç; beğenmediği bazı kuralları yeniden düzenlemeyi düşünür, yaşı gereği kuralların sebeplerini kavrayamaz, alabildiğine direnir, büyüklerin kurulu düzenini köhne ve kalıplaşmış bulur” (Balçioğlu, 2000:78).

Bireylerin bilgi edinme ve kullanma biçiminin gelişmesine bilişsel gelişme (Özbay ve Öztürk, 1995:66) adı verilmektedir. Bu dönemde yaşanan fiziksel, cinsel gelişim ile birlikte “ergenlerin tüm düşünme süreçleri değişir, gittikçe artan biçimde geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgilenmeye başlarlar. İdealizm kazanır ve cinsellik, ahlak, din gibi konularla ilgili gerçekten kendilerine ait bir değerler takımı edinirler” (Gander ve Gardiner, 1993: 422). Bu dönem, felsefi konuların yaşamlarında önemli yer etmeye başladığı bir dönem olarak kabul edilir.

Ergenlikte bilişsel gelişim ile ilgili olarak önemli çalışmalar yapan Jean Piaget, dönemin formal, operasyonel düşüncenin gelişimi açısından önemine vurgu yapmaktadır. “Formal düşünce, çocuklukta somut düşünceden farklı olarak soyuttur. Yalnızca varolan şeyleri tanımlamaya değil, olayların nedenlerini araştırmaya yönelik bir düşünce biçimidir” (Özbay ve Öztürk, 1995:67).

Birçok araştırma, Piaget’ nin temel gözlemlerini doğrular niteliktedir. İlkokul çağındaki çocuklar ile karşılaştırıldığında, ergenlerin gerçekliğin yanı sıra olasılıklar üzerinden çok daha fazla düşünebildiği ve tümdengelimsel mantığı kullanma eğilimlerinin de daha fazla olduğu (Bee ve Denise, 2009: 348) görülmektedir. Bu gelişim döneminde yaşanan fiziki ve psiko-sosyal değişikliklerin kabullenilmesindeki zorluklar sonucu erişkinler arasında yerini alamama kaygısı ergenlerde çeşitli sorunların kaynağını oluşturur. “Ergenlerin duygu durumları salgılanmaya başlayan hormonlar nedeni ile oldukça karmaşık ve değişkendir, ergenin sosyal düzene ve kurallara uyum göstermesini zorlaştırır” (Adana ve Aslantaş, 2011:57).

Genç, yaşadığı değişimden kaynaklanan çeşitli sorunlar yaşarken “toplumda, eğitimde, ekonomik alanda, sosyo-kültürel yaşamda pek çok sorunlarla karşılaşmakta ve bu konularda arayışlar içine düşmektedir. Bu nedenle de yetişkinler onlara kuşku ile bakmaktadırlar. Bu kuşku zaman zaman çatışmalara kadar gitmektedir” (Tezcan, 2000:95). Ergenlik dönemi stresli bir dönemdir. “Bu dönemde yaşanan bedensel gelişmelerle birlikte gençler; ev ve okul ortamlarının sınırları içinde gerçekleştiremedikleri informel eylemleri, farklı toplumsal deneyimlerde aramaya başlarlar” (Şahin, 2007:160).

Ergenlik, bireyin önemli duygusal dönüşümler yaşadığı, üstlenmeyi istediği rollere paralel olarak kimlik arayışına girdiği ve toplumdaki konumunu ve kişiliğini sorguladığı bir dönemdir. Erikson’a göre bu dönem ‘normatif kriz’ dönemidir. “Bu dönemde geçmiş deneyimleri bütünleştirme, ‘ben kimim’ sorusuna yanıt arama, sağlam bir kişisel kimlik duygusuna ulaşma çabası içindedirler. Nasıl bir insan olduğuna ilişkin kuramlar geliştirirler” (Özbay ve Öztürk, 1995:17-18). Kimlik karmaşası bu dönemin en büyük tehlikesidir. “Bu karışıklık, kendi içlerindeki kendi kendileriyle savaşa, ya da toplumla olan savaşa bağlı olarak ortaya çıkmaktadır” (Ekşi, 1991:289).

Erikson’a göre; cinsel olgunlaşmanın getirdiği sorunlar ile geleceğe yönelik yetişkin rolünün belirsiz oluşu, genci kendi kimliğini bulma işine itecektir. “Bu dönemin en büyük tehlikesi kimlik karışıklığıdır. Bu arayışı esnasında yaşıt grupları ve grup liderleri ile çoğu kez aşırı özdeşleşirler; hatta bu her gencin kendi bireyselliğinin gözle görünür biçimde kaybına kadar gidebilir” (Ekşi, 1982:39). Gelişim dönemleri, bireyin önemli bilişsel ve sosyal becerilerin üstesinden gelerek aile dışında daha geniş bir sosyal çevrede yer edinmek istediği yıllardır. “Bu dönemin en önemli güçlüğü aşırı yetersizlik ve aşağılık duyguları geliştirme olup bu duygular ergeni farklı arayışlara itebilir” (Can, 2008:65-66). Erikson, kimlik krizini normal her gencin de geçirebileceğine vurgu yapmaktadır. “Genellikle gencin duygusal bağlılıklara girdiği veya meslek, iş seçiminde karar vermek zorunda kaldığı, önemli yaşamsal yarışmalarla karşılaştığı dönemde ortaya çıkmaktadır” (Ekşi, 1991:290). Çünkü toplumun diğer bireyleriyle kurulan ilişkide, arkadaşlıkta, rekabette bir öndere veya karşı cinse bağlanmada veya bir tartışmada genç gerginliğe

uğrar. Bu gerginliğin giderilememesi durumunda, güven, utangaçlığı yenme, başarıdan zevk alama gibi önceki dönemlerde başarılması gereken özellikleri kapsayan bir çözülme ile kimlik karışıklığı ortaya çıkar. Kişiliğin gelişmesi doğumdan itibaren başlamakla birlikte en kritik dönemi gençlik çağıdır. “Birey, bu dönemde fiziksel, psikolojik ve sosyal açılardan hızlı ve önemli değişmelere uğrar ve kendisinden bu değişmelere uyum sağlaması beklenir. Genç kendisinden, yakın ve uzak çevresinden kaynaklanan baskılar nedeniyle çok zor ve bunalımlı bir dönem yaşamaktadır” (SHÇEK, 1995:131).

Ergenlik dönemi gençlerinin genel özelliklerinden birisi “benmerkezci” olmalarıdır. “Bir genç için dünya, merkezinde “ben”in bulunduğu sübjektif yaşantının çeşitli görünümlerinden biridir. Onbeş yaşındaki bir kız bunu çok güzel açıklamıştı, bir ruh bilimci (psikolog) ona “sana en gerçek gelen Şey nedir?” diye sordu, kız Şu cevabı verdi: “kendim” (Kon, 1976:100).

İnsanın yaşam evrelerinde öfke duygusunun en yoğun hissedildiği bir dönem olan ergenlikte büyük değişim yaşayan birey ne ocuk ne de yetişkindir. “kimliğini belirlemeye çalışan, ‘ben kimim?’ sorusuna yanıt arayan, dönemin sonunda fiziksel, ruhsal ve cinsel gelişimini tamamlayıp sağlıklı ve yepyeni bir kimliğe ulaşma çabasında olan, anlaşılmama algısının ve belirsizliğin saldırgan davranışlara dönebileceği” (şakiroğlu, 2012:103) alkantılarla dolu bir yaşam dönemi ergenlik. Genç, değişen ve gelişen kişiliği içinde, “evrede yeni değerler aramağa, kişiliğinin olgunlaşmasında rol oynayan özdeşleşme, özerklik, sorumluluk kavramlarına yanıt bulmağa çalışır. Bu kavramlar gence kişilik kazandırır. Toplumla ilişkilerini biçimlendirir. Toplumdaki yerini ve rolm oluşturur” (Köknel, 1979:31).

Kişilik, yaşanılan çevreyle süregelen etkileşim ve bireyin uyma çabalarıyla gelişirken, Psikanaliz kuramı kişiliği id (alt benlik), ego (benlik) ve super ego (st benlik) olmak üzere üç bölümden oluştuğunu belirtir. Freud’a göre, “açlık, susuzluk, cinsel güdü ve saldırganlık güdülerinin g deposu alt benlik (id) tir. Benlik (ego) eğitim yoluyla geliştirilen kişilik bölümüdür. Üst benlik ise ruhsal aygıt geliştikçe benliğin üzerinde Şekillenir. (Yörükoğlu, 1987:71-74).

Ben, benlik, kişilik çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardır. Kişiyi o kişi yapan, başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğünü anlatır (Yörükoğlu, 1987:89).

Reich'e göre de kişilik, ben'in sürüp giden bir değişimi olarak güdülerin gerekleriyle yoksunluklar arasındaki çatışmaya göre gelişir. Kişilik zırhı, bir yandan çocuklukta cinsel çatışmanın sonucudur, diğer yandan da onu çözme biçimidir (Kılbaş, 1994:54).

Gençlerde kişilik gelişimini etkileyen başlıca değişkenler arasında arkadaşlık ilişkilerini, yaşanılan, çalışılan öğrenim görülen çevrenin özellikleri ve bireyin kendine ait zamanlarda yaptığı faaliyetler önemli yer tutar.

Yaygın olan bir tarife göre kişilik, "kişinin bütünlüğünü meydana getiren bünyevi, fikri, sosyal ve moral değerlerin bir sentezidir. Bu tarife göre kişilik pek çok unsurun karışımından meydana gelen bir kavramdır. Kimliğin oluşumuyla ilgili olan başlıca üç unsur mizaç, tavırlar ve özelliklerdir" (Gökçe, 1991:15-16). Antropolojik anlamda kişilik, sosyalleşme ve toplumsal kültür ile birlikte değerlendirilerek "kişilik kültürün hem sonucu hem nedeni" (Kağıtçıbaşı, 1979:270) olarak ele alınmaktadır. Kişilik, kültürün bütünleşmesinde önemli role sahiptir. "Whiting ve Child'in araştırmalarına göre bir toplumun yerleşme düzeni, ekonomik, politik ve sosyal organizasyonu toplumun çocuk yetiştirme yollarını, çocuk yetiştirme ise kişiliği etkiler" (Kağıtçıbaşı, 1979:263). Bu süreçte sosyalleşme önemli bir yere sahiptir.

Balcıoğlu (2000:72), kişiliğin değişme, gelişme ve olgunlaşma sürecinde, kişiliği oluşturan katmanlarda yer alan olumsuz etkenlerin kişilik bozukluğuna yol açtığını belirtmektedir. Kişilik bozukluğu gösteren insanlar, ruhsal yaşamlarındaki çatışma ve çelişmeler nedeniyle, aileleriyle, çevreleriyle, toplumla, kültürle sağlıklı ilişki kuramama sorunu yaşarlar. Toplumun davranış kalıplarına, davranış örneklerine uyum sağlayamazlar. İçgüdülerden, dürtülerden kaynaklanan davranışları bastıramazlar, denetleyemezler, engelleyemezler. Bu nedenle de gerekli gereksiz, yerli yersiz kızıp öfkelenirler. Doğaya, insanlara, nesnelere yönelik saldırılar yapar, şiddet eylemlerinde bulunurlar.

Bu durumun aksine, dönemi bilinçli ve sağlıklı koşullarda yaşayan “çevresi ile sağlıklı ilişkiler kurabilen, kaygısız, mutlu, aktif, girişken, yaratıcı ve araştırmacı ergenler yüksek benlik saygısına sahip olup sağlıklı kişilik geliştirmektedir. Sağlıklı kişilik yapısında benlik saygısı önemli belirleyicilerdendir” (Gürsoy, 2006:184).

Ergenlik döneminde dikkat çeken bir diğer gelişim başlığı ise ahlaki gelişimdir. Genel olarak toplumsal yaşamın kanun ve kurallarına uyma anlayışı şeklinde tanımlayabileceğimiz ahlak olgusu, ergenlikte önem kazanır. “Ahlaki değerlerin algılanmasında bireylerin duygu yoğunlukları önemli bir unsurdur. Ahlak bilinci 15 yaş civarında toplumsal özellik kazanmaktadır. Ahlaki gelişim çeşitli kuramsal yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır” (Temel ve Aksoy, 2001: 64-77).

Psiko-Analitik Kuramı’nda Freud, çocukların iki yaşında “kötü” kavramını anladıklarını, oedipal çatışmalar çözümlendiğinde beş yaş civarında süper-ego’nun şekillendiğini belirtmektedir. Sosyal öğrenme kuramcılarını iyi davranışların ödül ve ceza yöntemiyle pekiştirilmesine vurgu yaparlarken bunun tek belirleyici olmadığını altını çizerek Bandura, öğrenmede taklit konusunun önemini belirtmiştir. Piaget ise “Bilişsel Gelişim Kuramı”nda çocukların beş yaşında kuralları korumanın ve saygı duymanın önemini anladıklarını vurgulamıştır. 10 yaşına kadar çocuklar kurallara kutsal ve değişmez gözüyle bakmaktadır. Ahlaki gelişim konusunda Kohlberg’in kuramı dikkat çekicidir. Kohlberg ahlaki düşüncenin üç ayrı düzey ve altı evreden oluştuğunu ve her bir düzeyin diğer ikisi ile bağlantılı olduğuna dikkat çekmiştir. Gelişim bir evrede sona erebilmektedir. Mahkumların çoğunlukla ikinci evrenin üzerine çıkamadıkları görülmüştür.

Düzye I. Gelenek Öncesi

Evre I. Ahlaki yargı; davranışların ödül ya da ceza görmesine dayanır.

Evre II. Ahlaki yargı bireye olan yararlı sonuçlara dayanır.

Düzye II. Geleneksel

Evre III. Ahlaki yargı, otorite tarafından kabul görme ya da görmemeye dayanır.

Evre IV. Ahlaki yargı, yasalara uygunluğa dayanır.

Düzey III. Gelenek Ötesi

Evre V. Ahlaki yargı toplumsal anlaşmalar ve kamu yararına dayanır.

Evre VI. Ahlaki yargı evrensel ahlaki prensiplere dayanır.

Ahlaki gelişimi, aile bireyleri, akran grupları, okul ve öğretmenlerin yanısıra bireyin zeka düzeyi etkilemektedir. “Farklı zeka düzeyindeki çocuklarda yapılan araştırmalar dürüstlük, doğruluk ve benzer ahlaki tavırlarda üstün olan çocukların ortalama zekaya sahip olduklarını” (Temel ve Aksoy, 2001:84) ortaya çıkarmıştır.

Ergenler ne kadar agresif görünseler de, kırılgan ve hassas yapılarının yanında ailelerinin desteğine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyarlar. “Eğer genç bu dönemde aile tarafından desteklenirse benlik bilinci iyi gelişir. Benlik bilinci iyi gelişen genç kolaylıkla grup üyelerinin etkisi altında kalmaz. Aksine çatışmalar ve engellemeler ergenin kendi kimliğini geliştirmesini zorlaştıracak, bireysel kimlik yerine grup kimliğinin” (Şakiroğlu, 2012:104) etkisi altına girmesine neden olacaktır. Bu grupların okul veya sokak çeteleri gibi gruplar olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Ergenlik döneminde genç, yaşadığı çatışmaların gerginliğini gidermek için çeşitli çabalar ortaya koyabilir. “Eğlenmekten kaçır, dans, eğlence, piknik gibi önceden zevk aldıkları eğlenceleri kendilerine yasaklayabilirler, hatta aşırı dinsel faaliyete” (Ekşi, 1991:282) sığınabilirler.

Ergenin davranışını, fizyolojik yaşamına dayanan üç belirgin özellik karakterize eder;

1) Duyduğu huzursuzluk.

2) Beden biçiminin yetişkininkinden farklı oluşu.

3) Eşik pozisyon, objektifliğe karşı ilgi; ergenlikteki ruhsal değişiklik, imaj ve tasarım âleminde gerçeklik âlemine bir geçiştir (Şemin, 1992:85-87).

Genel anlamda ergenlik döneminde gençlerde “ana baba ile çatışmaların artması beklenir. Ancak, bağımsızlığını bulmaya çalışan ergen, ailenin desteğine de ihtiyaç duyar. Araştırmalar, anne-babalarla ilişkilerin kız ve erkek çocukların kişiliklerini farklı biçimlerde etkileyebileceğini, baba ile ilişkinin, erkek çocuk için önemli olduğunu ortaya koymuştur. Erkeklerle oranla, kızların arkadaşları ile daha çok sır paylaştıkları görülmektedir. Ergenin yaşadığı yalnızlık duygusu ana-baba ve arkadaşlık ilişkilerinden etkilenmektedir. Bu dönemde arkadaşlık ilişkileri ön plana çıkmakla beraber, farklı cinsten kişilerle olan arkadaşlık, duygusal ilişkilere benzemekte ise de genellikle bu ilişkilerin cinsellikle ilişkisi yoktur (Selçuk, 2000:63).

Akran ilişkilerinin özel öneme sahip olduğu ergenlik döneminde beraberlik eşitlikçi bir sosyal ilişkiyi hedeflemektedir. Akranlar eşit bilgiye ve otoriteye sahiptirler. “Akranlarıyla kurduğu ilişkide genç, başta eşitlikçi sosyal ilişki kurmayı, güvenli davranış göstermeyi, kendi düşüncesini ifade etmeyi, başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılayabilmeyi öğrenir” (Kulaksızoğlu, 1998:78). Aynı zamanda ergen, aileden gelen değer yargıları ile arkadaşlarından gelen değer yargılarını birbirleri ile uyuşturma konusunda bir çaba içindedir. Özellikle sürecin başlarında vücutlarında yaşadıkları değişiklikleri tartışıp, ruh hallerini paylaşabilecekleri az sayıda arkadaşına duydukları ihtiyaç, ergenlerin belirli özellikleri arasındadır.

Akran ilişkilerinin önem kazandığı bu dönem, suç üzerine çalışan bilim insanlarının da ilgisini çekmektedir. Suç konusunda yürütülen çalışmalarda ergenlerin sapkın davranışlarını etkileyen faktörler arasında arkadaş grubunun etkisinin incelenmesine ağırlıklı olarak yer verilmektedir. “Araştırmaların ortak bulgusu, ergenlerin sapkın davranışlarıyla arkadaşlarının sapkın davranışları

arasındaki benzerliktir. Özellikle, sapkın arkadaşlara sahip olmak, ergenlerin sapma olasılıklarını artırmaktadır (Ünal ve Çukur, 2009:805).

Genç, hayatın birçok alanlarında hayata yeniden başlamak konularında çok az hürriyet ve bağımsızlığa sahiptir. “Ergenlik çağı, gençler için hayatlarının geri kalan kısmına dair çok önemli bir takım kararlar verme, seçmeler, tercihler yapma devridir” (Jersild, 1971:8). Bu nedenle, geleceğe yönelik kaygıların yoğun olması kaçınılmazdır. “Gelecek çoğunlukla belirsizlikler içerir ve bireyde kaygı yaratır. Onlar, geleceklerini inşa etme süreçlerinin başında bulunmaktadır ve bu süreçleri sorunlu bir şekilde yaşamaktadırlar” (T.C. Başbakanlık, 2010:49).

Hemen hemen bütün toplumlarda gençlik çağı çalkantılı, bunalımlı bir dönem olarak gösterilmektedir. Bu çağ “gelişme ve değişme bakımından bir dönüm noktasıdır ve aynı zamanda da şiddet ve saldırganlığın ulaştığı boyut bakımından da riskli bir dönemdir” (Sayar, 2006:116). Ergen kişiliklerde gözlenen sorunlar ve çatışmalar birbirinden çok farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmakla beraber “bunları ergenlik sırasında meydana gelen bedensel, cinsel, duygusal, sosyal ve kişisel gelişmelerin gençte yarattığı farklılaşmaya bağlı olarak açıklamak mümkündür” (Kulaksızoğlu, 1998:17).

Sağlıklı kişilik özelliklerine sahip gençlerin sağlıklı toplumların teminatı olduğu göz önüne alındığında gençlerin karşılaşacakları sorunların bilinçli çözümünün anlam ve önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

2.3.Tarihsel Süreçte Gençlik

Gençlik konusunda ilk tarihsel yorumlar antik Yunan felsefecilerinde karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, “Retorik” adlı eserinde, gençlik döneminden söz eden Aristo olmuştur. “Aristo, 14 yaşlarına doğru erkek çocukların çoğunda üreme bezlerinin gelişmeye başladığını (karın altında kılların çıktığını) söyler, sesin kalınlaşıp keçi sesine benzediğini belirtir. Bu gençler, dünyayı pembe görürler, çünkü insanların düşkünlüklerinden habersizdirler; onlar saftırlar, çünkü sık sık hayal kırıklığına uğramamışlardır” (Şemin, 1992:13).

Aristo'ya göre; gençlerin istekleri çoktur ve bunları hemen eyleme dönüştürmek isterler. Bedensel isteklerine karşı koyamaz, özellikle cinsel isteklerine yenilirler ve çok değişkendirler, istekleri geçicidir, hasta bir insanın açlığı ve susuzluğu gibi birden parlar, birden sönerler. Tutkuludurlar, huysuz ve öfkeli dirler. Kendilerini içgüdülerine kaptırırlar, tutkuların kölesi olurlar. İsteklerinin önüne dikilen en küçük engele bile katlanamazlar. Eli açık ve iyilikseverdirler, çünkü kötülükleri tanımamıştırlar. Çabuk güvenir, çabuk bağlanırlar. Yüksek amaçları ve hayalleri vardır. Sevgide de nefrette de aşırıya kaçarlar. Her şeyi bildiklerini sanır, onun için yanlışlarında sonuna dek direnirler (Şahin, 2007:161). Aristoteles ergenliğin en önemli yönünün seçme yeteneği olduğunu ve özbelirlenimin de olgunlaşmanın ayırıcı bir özelliği olduğunu vurgulamıştır.

Socrates ise gençlerle ilgili şunları söyler: “Şimdiki çocuklar lüksü seviyorlar, kötü davranışları var ve otoriteyi küçümsüyorlar. Büyüklerine saygı göstermiyor ve eğitim yerine aşktan bahsetmeyi tercih ediyorlar” (Özbay ve Öztürk, 1995:14).

Orta çağda çocuklar ve ergenler, minyatür yetişkinler olarak görüldüğünden, katı bir disipline maruz bırakılıyorlardı. Santrock (2012:3)'a göre; bu dönemde Rousseau çocuk ya da ergen olmanın yetişkin olmakla aynı şey olmadığı inancını geliştirmiştir. Platon gibi Rousseau da, akıl yürütmenin ergenlikte geliştiğini düşünmüştür. Rousseau, 12-15 yaşındakilerin eğitiminde merakın özellikle teşvik edilmesi gerektiğini belirtmiş, 15-20'li yaşlardan itibaren bireylerin duygusal olarak olgunlaştıklarını ve benmerkezciliklerinin diğer insanlara olan ilgiyle yer değiştirdiğini ileri sürmüştür. “Şiddetin sonuçta bir ‘çıkıtı’ olduğu, sosyo-kültürel bozunumların bir ürünü olduğu, araçsal (yaşama) veya tepkisel (savunma) nitelikte olduğuna dair düşünceler” (Gümüş, 2006:41) Rousseau ile tepe noktasına varmıştır. Bu nedenle, gelişimin farklı aşamaları olduğu sonucuna varmıştır. Fakat onun bu düşünceleri, ergenliğin bilimsel keşfinin başladığı yirminci yüzyılın başına kadar spekülasyon olarak kalmıştır.

Sanayi öncesi toplumlarda çocukluktan gençliğe geçiş hızlı ve çok erken yaşta gerçekleşiyordu. “Zaten 20.yüzyıl başı gibi geç bir döneme kadar şehirlerde ortalama insan ömrü genç kalınamayacak kadar kısa 44 yıldan ibaretti” (İnanır,

2005:39). Dolayısıyla “yaşlan 15-16 olan çocuklar, hatta daha erken yaşlarda bile ebeveynlerinin yaptıkları işi yapmaya çalışırlardı. İlk çağlarda bu yaşlarda çocukluktan, olgunluğa geçişin başlangıcı sayılırdı. Kızlar ve erkekler çocuk yaşlarda kazanmaya, başkalarının ve kendilerinin geçimini sağlamaya mecbur edilirdi” (Özkalp, 2005:172).

Yirminci yüzyılın başlarında “ergenlik” konusu G. Stanley Hall’in yazmış olduğu ve 1904’de yayınlanan “Adolescence” adlı eser ile özel bir ilgi alanı olmaya başlamış ve bu yüzyıl “gençlik” olgusunun açıklanması konusunda da önemli çalışmaları beraberinde getirmiştir. “Levi ve Schmitt, ‘Batı’da Gençlerin Tarihi’ adlı eserlerinde; sanayi öncesi toplumlarda yetişkinlik ile çocukluk evresi arasındaki geçiş dönemini ifade eden ‘gençliğin’ çok kısa yaşandığı ve kişilerin çocukluk evresinden yetişkinliğe şimdi olduğu gibi uzun bir dönemin sonunda değil, farklı ritüel ya da törenlerle kısa süreli bir geçiş aşamasından sonra yetişkin yaşama dahil olduklarını” (Şahin, 2007:158) vurgulamışlardır.

Özellikle yirminci yüzyıldan itibaren “gençlik” konusu bilim insanlarının çok daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. 1700’lü yıllarda İngiltere’den başlayarak tüm dünyaya yayılan sanayi devriminin sonucu ortaya çıkan kentleşme “ve eğitim alanındaki reformlar sonucu, bugün anladığımız anlamda bir toplumsal kategori olarak ortaya çıktığını, gençlik konusunda yapılan çeşitli tarihsel araştırmalardan öğrenmekteyiz. Eğitim süresinin uzaması, gençlik ile olgunluk çağının sorumluluklarına yaklaşma arasındaki mesafeyi de giderek açmıştır. Böylelikle gençlik dönemi insan yaşamının daha çok şey öğrenilebildiği bir yetişme dönemi haline gelmiş olmaktadır” (Şahin, 2007:157-158). Özellikle “2. Dünya Savaşı’nın ertesindeki bolluk döneminde kolayca yüksek gelirli bir iş bulabilen ya da ailelerinin refah artışından nemalanarak yüksek öğretime giden Amerika’lı kuşak bu şekillenmede etkili olmuştur” (İnanır, 2005:39). Yani teknolojik gelişmeler, insanların ortalama yaşam süresinin uzaması ve yaşam kalitesinin artması vb. koşullar sonucunda “gençlik” bir bakıma “modernizm ile birlikte doğmuş ve zamanla insan yaşamının gittikçe uzayan bir evresi olma özelliğine sahip olmuştur” (Şahin, 2007:158).

Özellikle 20. yüzyıl içinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın bir adımı gençlik araştırmaları açısından dikkat çekicidir. Gençliğin önemine vurgu yapmak isteyen Birleşmiş Milletler Örgütü 1985 yılını tüm dünyada “gençlik yılı” olarak ilan etmiş, yılın amacını gelişme, katılım ve barış sözcüklerinde toplamıştır. Çünkü, “eğitilmiş sağlıklı bir gençlik olmadan gelişme başarılamaz. Eğitimsiz ve işsiz yığınları varoldukça gençliğin topluma katılımları olanaksızlaşır. Dışlanan bir gençlik ise geleceğin güvencesi olamaz. Çünkü dışlanan ya da toplumun kıyısında yaşayan gençlik topluma sorun yaratan, dirliği bozan, düzene karşı çıkabilecek kesim demektir. Gelişme gençlik kesiminin katılımı olmadan gerçekleşemez bu nedenle barış sürekli olmaz” (Yörükoğlu, 1987:8). İyi eğitilmiş, katılımı sağlanmış bir gençlik yaşadığı toplumun geleceği için dinamik bir güçtür, güvence olacaktır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda 21. yüzyıl gençliğinin en önemli özelliklerinden biri, küresel bir olgu haline gelmesidir. Gençler ve çocuklar, “mekanın kayganlaştığı küresel dünyada hem fiziki hem de sanal olarak en hareketli kesim olmuşlardır. Uluslar ötesi metropollerde yaşayan gençlerin hem deneyimleri birbirlerine yakınlaşmakta hem de bu gençlerin en aşağı bir kısmı yaşsal ve diğer aidiyetlerini uluslar ötesi düzlemde kurgulamaktadırlar” (Neyzi, 2011:38).

Önce biyolojik bir nedenle (daha erken erinlik yaşı) ve daha sonra toplumsal bir nedenle (öğrenim süresinin uzamasına ve meslek yaşamına daha geç girmeye bağlı olarak) gençlik halinin uzaması, günümüzde gençliğin kendi referans sistemine sahip ayrı bir alt kültür grubu olarak tanımlanıp, kabul edilmesinde etken bir rol oynamıştır (İnanır, 2005:39). Gençlik bir sosyal sınıf değildir. Ama “her zaman önemli bir toplumsal güç olmuştur. Çağımızda, dünyada, özellikle ülkemizde, bu güç diğerlerine kıyasla daha belirgin olarak” (Köknel, 1979:20) varlığını hissettirmektedir. Gençlik yaşanan günlerin aynası, yarınların ve toplumsal varlığın en önemli güvencesidir. Bu anlayış tarih boyunca “genç insanları egemen yetişkin topluma entegre edecek olan bir araç olarak” (Coussee, 2014:34) görmüştür.

Bugünkü anlamıyla gençlik olgusunu şekillendiren temel unsurların, sanayi devrimiyle ortaya çıkan kentleşme ve eğitim alanında yaşanan büyük dönüşümler olduğunu söyleyebiliriz.

2.4. Türkiye’de Genç Nüfus

Türkiye’nin 27 Mayıs 1949 tarihinde 7217 sayılı resmi gazetede yayınlayarak kabul ettiği Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 3. Maddesi herkesin güvende olmasını, 5. Maddesi hiç kimsenin şiddet, işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışlara maruz bırakılmayacağını içermektedir.

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “IX. Gençlik ve Spor – A. Gençliğin Korunması, B. Sporun Geliştirilmesi ve Tahkim” başlıkları altında 58 ve 59. Maddelerde gençlerin devlet ile olan ilişkilerini ele almıştır (www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm).

MADDE 58-Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.

MADDE 59- Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur.

(Ek fıkra: 17/3/2011-6214/1 md.) Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir. Tahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz.

Ülkemizde gençlik kuruluşlarının ve diğer tüm kuruluşların “gençlik” üzerine yaptıkları çalışmaların yasal dayanağını bu iki madde oluşturmaktadır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6/1-c maddesi uyarınca 18 yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak kabul edilmektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma

Kanununun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuk kabul edildiğinden araştırma örnekleminde genç olarak kabul ettiğimiz 15-25 yaş kategorisindeki bireylerin 15-18 yaş arası olanlar hukuken “çocuk” sayılmaktadır.

2007-2013 yıllarını kapsayan ve 1 Temmuz 2006 tarihli 26215 sayılı Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanan “Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda demografik göstergeler irdelenirken, Türkiye'nin nüfus yapısının nispeten gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına benzemeye başladığına vurgu yapılmıştır. Önemle üzerinde durulan nokta; 2005 yılından itibaren oransal ve rakamsal olarak düşmeye başlayan 0-14 yaş grubu nüfusun bu eğiliminin uzun vadede devam edeceği, çalışma çağı ve yaşlı nüfusun oranı ve sayısının ise sürekli olarak artacağıdır.

Dünya nüfusunun yaklaşık 1/3'ünü 15-25 yaşlarında gençler meydana getirmekte, toplam iki milyar gencin 3/4'ü ise az gelişmiş ülkelerde (Balcıoğlu, 2000:83) yaşamaktadır. Toplumların en dinç insan gücü ve en verimli kaynağı olan genç nüfusu ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde karşımıza çıkan tablo en azından şimdilik sevindiricidir. Bugün için “nüfusunun neredeyse yarısı 24 yaşın altında olan bir ülkede yaşıyoruz. Daha dikkat çekici bir istatistik ise son BM ve Dünya Bankası raporlarına göre 2010 itibarıyla Türkiye, 15-25 yaş grubu nüfusu en yoğun olan dünya ülkesi” (Aydemir, 2011:11) konumundadır.

Son çeyrek yüzyılda toplam nüfus içinde genel ortalamalarda “Türkiye nüfusunun yaklaşık beşte birini (%20) 15-24 grubunun oluşturması, gençlik konusunun ne denli kapsamlı bir konu olduğu gerçeğini yansıtmaktadır” (Gökçe, 2004:182).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (www.tuik.gov.tr) 31 Aralık 2011 tarihli verileri incelendiğinde; Türkiye nüfusunun 74.724.269 kişi olduğu görülmektedir. “Türkiye'de 15-24 yaş arası genç nüfus oranı %17'dir (toplam nüfus içindeki sayısı 12.542.174). Bunun %51'ini (6.413.814) erkek, %49'unu ise (6.128.360) kadın nüfus oluşturmaktadır” (<http://www.hugaum.hacettepe.edu.tr/> 2014).

Genç nüfusa sahip olma konusunda şanslı bir konumda bulunan Türkiye gençlerin okuma-yazma oranı açısından dünya sıralamasında birçok gelişmekte olan ülkenin altında yer almaktadır. Özellikle kızlar için bu durum vahim boyuttadır. “Brüt okullaşma oranı ortaöğretimde %84’e ulaşırken, aynı oran üniversite için %24’e düşmektedir. 2004 yılı rakamlarına göre, 20-24 yaş grubundaki gençlerin “lise mezunu olma” oranı %41,8’dir. Bu oran Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça yetersizdir (Zeylan, 2007:xvii). Yine nüfus dikkate alındığında ülkemiz “15-25 yaş gruba oranının toplam nüfusa oranı açısından tüm Avrupa Birliği ülkelerinden daha yüksek bir orandadır ve 2025 nüfus projeksiyonuna göre birlik üyesi ülkeler arasında Türkiye’nin en büyük genç nüfus oranına sahip olacağı” (Yentürk vd. 2007:74) demografik veriler ışığında tahmin edilmektedir.

Türkiye gelişmekte olan bir ülke olarak, özellikle 1960’lı yılların ardından hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. “Bunun sonucu olarak kırdan kente doğru olan göç olgusu içinde gençleri de görmekteyiz. Aktif çalışma yaşı içinde bulunan gençler kırın iticiliği, daha iyi hayat şartlarına sahip olmak ve değişime daha kolay adapte olabildikleri için göç sürecinde yer almaktadırlar” (SHÇEK, 1995:132).

Tezcan (2000:94), Cumhuriyet dönemi içinde gençleri değerlendirirken 1923’lü yılların gençliğini; modernleşmeci, yenilikçi, devrimci, 1950’li yılların gençliğini; çoğulcu ve demokrasiden yana, 1960’lı yılların gençliğini; devrimci, 1970’li yılların gençliğini; politize gençlik, 1980’li yılların gençliğini; tüketici gençlik, 1990’lı yılların gençliğini ise apolitik, şiddet eğilimli ve global yönelimli olarak sınıflamaktadır. Gençlik, kuşkusuz her ülkede nüfusun dinamik bir bölümünü oluşturur. Bu durum Türkiye’de de geçerliliğini sürdürmektedir.

Günümüzde Türkiye’de iki tür genel gençlik algısından söz edilebilir. İlki “gençler enerjisi faydaya dönüştürülmesi gereken ya da yeterince bilinçli olmadıkları için kötü alışkanlıklardan ve kötü niyetli yönlendirmelerden korunması gereken bir grup olarak algılanıyor. İkinci yaklaşımda gençleri ‘gerçek hayata’ -yani yetişkinliğe- hazırlanmak için yaşanan bir “ön dönem” olarak görüyor ve gençliğin o günkü ihtiyaçlarını yok sayıyor” (Aydemir, 2011:13). Bu algıların temelinde gençleri anlamaya dönük ciddi sorunların olduğu tartışmasızdır. Bu durum ne yeni, ne de

Türk toplumuna özgü bir sorundur. Hemen hemen tüm toplumlarda ve hatta tarihsel süreçte (Antik Yunan dönemini örneklediğimiz gibi) “yaşlılar gençlik çağını yüceltirler, ama gençleri genellikle küçümserler. Onlar için genç demek, sorumsuz, burnunun doğrultusunda giden, büyük sözüne aldırmayan, saygısız ve asi kişi demektir” (Yörükoğlu, 1987:9).

IMV-SAM’ın 1998’de yaptığı araştırma gençler arasında çok önemli bir kesimin, “bütün ‘sıkıntı’ ve ‘boğulma’ duygularına rağmen bağımsızlığını yaşamak yönünde bir çaba gösteremediğine, adeta kötürümleşerek kendini gerçekleştiremediğine, arzuları yönünde hareket edemediğine, kendi dışından dikte edilen bir takım ezberlere saplandığına işaret ediyor” (Kentel, 2005:14-15). Yine 2005 yılında gençler üzerine araştırma yapan Lüküslü’nün tespitlerine göre “farklı kesimlerden de gelseler, farklı hayatlar da yaşasalar, gençlerin en azından hayallerinin bir noktada, konformist bir hayat özleminde” (Lüküslü, 2005:36) birleştiği görülmektedir. 18-25 yaş gençlerin parayı önemsedikleri, ekonominin düzelmesine bağlı olarak diğer sorunlarında çözüleceğine dair genel bir kanı taşıdıkları ortaya çıkmıştır. “Paranın iyi bir eğitim, iyi sağlık hizmetleri, adam yerine konma gibi pek çok avantaj sağladığı bir düzende gençlerin parayla saadet olacağına ya da en azından parasız her şeyin zor olacağına inanmaları oldukça doğal” (Lüküslü, 2005:35) kabul edilmelidir. Lüküslü’nün araştırması, 2004 yılında USADEM tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Nalçaoğlu (2007:106-107)’na göre; Türkiye gençliğinin 1979-1980, 1980-1990 ve 2003-2004 yılları dikkate alındığında giderek daha mutsuzlaştığını ve sevginin yerine parayı koyduğunu saptamıştır. Yine gençlerin değer yönelimleri üzerine 1989-1995 dönemlerini kapsayan bir araştırma yapan Çileli’nin bulguları gençlerin heyecanlı yaşam ve bireyciliği ön plana çıkardıklarını ortaya koymuştur.

Coşkun (2009:135), içinde buldukları açmazlar sonucunda gençlerin güç, para ve şöhreti temel değerleri haline getirmiş olmasının ve en kısa yoldan bunlara ulaşmak için her şeyi yapmaya hazır olmalarının kimseyi şaşırtmaması gerektiğini belirtmektedir. Ankara Genç İşadamları Derneği’nin yaptırdığı araştırmayı örnekleyen Coşkun, gençliğin güç, para ve şöhreti simgeleyen medyatik şahsiyetleri

model almasını doğal bulduğunu belirtirken, araştırmaya katılan gençlerin bir yandan böyle düşünürken öte yandan %43'ünün Avrupa Birliği'ne üyelik konusundaki olumsuz duruşu ile %78'inin yurt dışında yaşama isteği konusunda istekli oluşlarının ilginç bir çelişki olduğunu vurgulamaktadır.

Yavuzer ve arkadaşları tarafından lise ve üniversite öğrencilerinin gelecekte neler beklediklerini saptamak amacıyla gerçekleştirilen bir başka araştırmada, deneklerin; %83'ü sevdiği mesleği yapma ve başarılı olmayı, %52'si iyi para kazanmak ve ekonomik açıdan iyi bir konuma ulaşmayı, %44'ü mutlu bir evlilik yapmak ve iyi bir eş olmayı, %33'ü fiziksel açıdan güçlü ve sağlıklı olmayı, %31'i ise toplumda saygınlığı olan bir kişi olmayı (T.C. Başbakanlık, 2010:49-50) hedeflediklerini belirtmişlerdir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 2008'de yayınlanan "Türkiye'de Gençlik" raporu ülkemiz gençliğinin profilini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Kaliteli eğitim, sağlıklı yaşam, iş sahibi olmak ve toplumsal katılım fırsatı genç insanların saklı potansiyelini meydana çıkarabilir. "Hükümet organları, sivil toplum örgütleri, özel teşebbüs ve sendikaların var olan fırsatları geliştirerek bunlardan genç insanların faydalanmasını sağlamaları geleceğe meydan okuma olacaktır. Bu politikalara, genellikle saf dışı bırakılan engelli gençliği de katmak" (Aydemir, 2011:15) son derece önemlidir. Rapora göre, Türkiye'de 15-24 yaş arasında 15 milyon gencin %30'u öğrenci, %30'u çalışıyor, geriye kalan %40'ı ise ne çalışıyor ne de okuyor. İşi olmayan her 100 kişiden 35'i genç nüfusun üyesi durumunda. 15-19 yaş diliminde "toplam 6,3 milyon gencin 3,5 milyonu okulu terk etmiş. 1,6 milyon erkek ve 1,9 milyon kız artık okumuyor. Bu 3,5 milyonun içinde 2,3 milyondan fazlasının ilköğretim diploması almış olması" (Coşkun, 2009:134) gelecek için son derece olumsuz bir durum olarak belirlenmektedir.

UNDP (2008:4)'ye göre; Türkiye'de "görünmeyen veya az görünen gençlik" kategorisine giren milyonlarca genç birey var. Ne öğrenim ne de çalışma hayatında olan kadınlar (2,2 milyon civarında), fiziksel engelliler (yaklaşık 650.000 kişi), tüm ümitlerini kaybetmiş ve iş aramaktan vazgeçmiş gençler (300.000 dolayında), çocuk ve genç hükümlüler (22.000 civarında), sokak çocukları ve sokakta yaşayan gençler,

ülke içinde yerinden olmuşlar, insan ticareti kurbanları ve bilimsel araştırma veya medya organlarında adından nadiren söz edilen diğer bireyler, bunlar arasında yer alıyor.

Gençlere öğrenimlerine paralel istihdam olanaklarının arttırılması, karar alma mekanizmalarında daha fazla söz sahibi olmaları, teknolojik gelişmelerden daha fazla yararlanmaları, meslek ve okul seçimlerinin ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda planlanması vb. çeşitli noktalarda gençlere olanaklar tanınması raporun dikkat çekici önerileri arasında yer almaktadır. “Türkiye’de genç nüfus sadece istihdam olanağı elde etmekle aşılamayacak kadar önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Genç işsizliğinin azaltılmasının sorunların çözümünde yegane kritik eşik olduğunu önermemekle birlikte, genç işsizliğinin boyutunun sorunların ağırlaşmasında önemli bir faktör olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür” (Yentürk, 2008:48). Gözlenen sorunlar ülkemizde yaşanan değişme ve gelişme olgusunun olumlu bir biçimde yönlendirilemediğini ortaya koymaktadır. “Hızlı ve sağlıksız kentleşme, ekonomik sorunların ağırlığı, işsizlik, okulsuzluk gibi durumlar topluma ait ciddi sonuçlardır ve bu sorunların en fazla yansıdığı kesim gençliktir (Gökçe, 2004:177). Çünkü gençlik toplumun en dinamik, en hareketli ve nitelikleri gereği çevresinden en fazla etkilenen kesimidir. Bununla birlikte “bir ülkeye bir medeniyete verilebilecek en büyük zararların başında, onun gençliğini heba etmek gelir. Gençlere doğru zamanda, doğru idealler sunulmalıdır. Onların kendi haline bırakılması, anlamdan yoksun ortamlara bir başına sürüklenmesi onları kendince arayışlara girme sonucuna götürür” (Solak, 2008:22).

Kentel (2005:14)’e göre; genelde gençliğin (özellikle çalışan ve işsiz gençlerin) tek tatmin aracının, hafta sonu bira içip futbol maçı seyrettiği ve stadlarda deşarj olduğu göz önünde tutulursa, genç olarak var olabilecek sosyal biraradalıkların (spor, eğlence, kültür vs.) gerçekleşmediği görülmektedir. Yaşanamayan hazlar hayal kırıklığına (frustration) dönüşmekte, kültürel farklılıklar aynı anda siyasal olarak ve/veya şiddet olarak ifade edilmeye başlanmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmaların da gösterdiği gibi, farklı düzeydeki aidiyetler (futbol takımı taraftarlığı, mahalle, milliyetçilik, dindarlık vb.) bu şekilde iç içe geçmekte, ancak kendini kabul ettirmek için bu aidiyetlerden biri ön plana çıkmaktadır. Ağır bir “arada kalmışlık” duygusu

yaşayan gençlerin yaşadıkları çelişki ve çatışmalarla şiddete açılma potansiyelleri yükselmektedir. “1960’lı ve 70’li yılların toplumcu, dayanışmacı, paylaşımcı, dünya görüşüne sahip yaratıcı genç kuşaklarının son zamanlarda bireyci, hazcı ve egoist bir dünya görüşüne sahip tüketiciler haline geldikleri görülmektedir” (Şahin, 2007:175). Bu durumun doğmasının temelinde eğitim sisteminin ve ailelerin, gençlerin kimlik oluşumları ve davranış gelişimleri üzerindeki yapıcı etkiyi istenilen düzeylerde gerçekleştiremediği görülmektedir.

Günümüzde sanayileşmiş toplumlarda insan ömrünün uzaması, doğurganlıkların düşmesi vb. nedenlerle ciddi bir sorun olmaya başlayan yaşlı nüfus konusu açısından bakıldığında, Türkiye en azından bugün için avantajlı konumdadır. “Gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye, umutlarını gençlere bağlamıştır. Gençlik, ülkemize aynı zamanda bir güvencedir. Ülkemizde toplumsal sorunların birçoğunu yaşayan gençlik, bu sorunlardan önemli derecede etkilenmektedir” (Kocacık,1987:4). Dolayısıyla önemli bir kitle olan gençliğin, ülkemiz açısından değerini ancak bu kategoriye verilen önem ile ölçebiliriz. Bu önemi anlamak ise gençlik sorunlarının iyi belirlenip, onların çözümüne dönük ne tür politikalar geliştirildiği ve ne türden adımlar atıldığı sorusuna verilebilecek yanıtlarla ilgilidir. “Gençliğin enerjik, dinamik ve esnek bir potansiyel güç olması nedeniyle, dikkatle yönlendirilmesi ve eğitilmesi gerekir. Hele Türkiye gibi hızlı toplumsal değişme süreci içinde bulunan toplumlarda, toplumun geleceği açısından bu sorun daha da güncellik kazanır” (Armağan, 2004:4). Ancak, ülkemizin, gençliğe yönelik sağlıklı politikalar geliştirdiğini söylemek son derece güçtür.

Aydemir (2011:15-16)’e göre; Türkiye'nin kapsamlı bir gençlik politikasına sahip olmak için çeşitli aşamaları geçmesi gerektiği bir gerçektir. Gençlik politikası oluşturmakta gençliğin katılımının önemi, farklı gençlik kesimlerinin farklı ihtiyaçlarını dikkate alacak şekilde ihtiyaç odaklı olması, gençlerin araçsallaştırılmaması, nesne değil özne olması, geçiş dönemi olarak algılanmaması, gençlerin gönüllü katılımının önemsenmesi, güçlendirilmesi, örgütlenmenin öneminin vurgulanması, toplumsal cinsiyet vurgusu, dezavantajlı gençlere özel önem, farklılıkların tehlike değil, çeşitlilik olduğunun vurgulanması vb. başlıkların önemsenmesi gerekmektedir.

Gençliği yalnızca olumsuzlukları barındıran bir çağ olarak algılamamak gerekir. “Gençlik tatlı hayallerin, tutkuların ve idealizmin filizlendiği, sıkı arkadaşlıkların, ilk sevgilerin yaşandığı dönemdir. Yeniliğe ve ileriye dönük atılımların yapıldığı, kendini kanıtlama ve kendi kimliğini arayıp bulma” (Yörükoğlu, 1987:9) çabalarının yoğunlaştığı bir dönemdir.

Gençlik, tüm toplumların üzerinde önemle durduğu bir kategori olarak, Türkiye'nin gelecek planları içinde özel bir yere sahiptir. Ülkemizde özellikle son yıllarda yürütülen politikalar ile doğumlar özendirilmeye çalışılarak, genç nüfusun genel nüfus içindeki orantısal payının korunmasına ve modern toplumların yaşadığı yaşlı nüfus kaygısının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

3. ŞİDDET İLE İLGİLİ KURAMLAR

Şiddet konusu özellikle yirminci yüzyılda yaşanan gelişmeler sonrasında bilim insanlarının ve teorisyenlerin ilgilendiği konuların başında gelmiştir ve bu konuda çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Çeşitli felsefeci, siyaset adamı ve düşünürün de tarihsel süreçte öne sürdüğü fikirler, bu alanda yapılmış araştırmalar üzerinde etkili olmuştur.

Özellikle siyasal şiddet ve devlet ilişkisi açısından Machiavelli (1469-1527) düşünceleriyle dünya tarihinde derin etkiler bırakmış isimlerin başında gelir. Machievelli, Hükümdar (2000); isimli eserinde devletin güçlü olması gerektiğini vurgulamaktadır. Aristo'nun hukuk ve adaletten saptığında hayvanların en kötüsünün insan olduğu görüşünü kabul ederek, devlet kurabilmek ve yaşatabilmek için insanların ölümünü meşru görmektedir. Devletin sahip olması gereken iki temel şey vardır: İyi yasa ve iyi silah. Yasaların güvencesi iyi ve gönüllü bir ordudur. İyi bir ordunun ilk şartı iyi silahtır. Bol sayıda silah ve teçhizat bir devletin bekası için iki şekilde yararlıdır; birincisi, halka güven, ikincisi ise düşmana korku.

Ancak “masayı ağaçları katletmeden, yumurtayı kırmadan omlet yapamayacağımıza göre, insanları öldürmeden de” (Çiçek, 2009:111) bir devlet

kurulamayacaktır. Dolayısıyla devletin kurulması ve yaşatılmasının bir bedeli olacaktır ve bu bedelin şiddet olmasından kaygı duyulmamalıdır.

Tarihte Mussoloni, Hitler, Napoleon, Stalin, Lenin gibi çok sayıda lider Machievelli'nin bu düşüncelerinden etkilenmiştir.

Machiavelli' den iki yüz yıl sonra Kant (1724-1804) ve Benjamin, şiddete veya barışa taraf olmak ile tarih tasarımlarımız arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlar; şiddete karşı durmanın belli bir tarih ve tarih yazımı anlayışına bağlı olduğunu göstermişlerdir.

Kant, (1960:10-17), “Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme” başlıklı eserinde, sürekli orduların zamanla ortadan kalkması gerektiğini, orduların varlığının barışı, kısa bir savaştan daha maliyetli hale getirdiğini belirterek, birarada yaşayan insanlar arasında her zaman ilan edilmemiş olsa bile her an patlamaya hazır bir savaş hali olduğunu akıl sayesinde bir barış hali oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Barış sürecinin önünde belli güçler ve iktidar yapıları önemli bir engel olarak görmektedir. Alışkanlık haline gelmiş arzular ve de efendiler tarafından uygulanan örtük şiddet engellerin temelini oluşturmaktadır. Kant despotik-paternalist¹ yönetimlere gönderme yaparak, bu tür yönetimlerin insanların arzularını ve tutkularını karşılayıp, onları manipüle ederek, söz konusu öğrenme sürecine olumsuz etki yaptıklarını belirtmektedir. Kendi dürtülerinin tesiri altında olan insanın onlara uymak zorunda olmadığını belirtir. Kant ahlaki açıdan dürtülerinin etkisi altındaki insanın onları değerlendirirken, ahlak yasalarına göre hareket etmesinin şiddete ve barışa dönük taraflılığını ortaya çıkaracağını belirtmektedir.

Hegel (1991), “Hukuk Felsefesinin Prensipleri” başlıklı eserinde, şiddet olgusunu “baskı ve zorlama” kavramlarından hareket ederek açıklarken, şiddet olgusunu “olumsuzlama” olarak incelemekte, diyalektik felsefesinde şiddeti gerekli ve haklı görmektedir. Mücadele, çatışma ve kavgayı yaşam kanunu olarak tanımlamaktadır. Şiddetin aykırı kişiler ve milletler arası ilişkilerin insanileşmesi

¹ Ailenin devlet yönetiminin bir modeli olduğu fikrini temel alan ve devletin rehber ya da ideal kişilerce kararların alınıp uygulanmasını öngören sistem.

anlamına gelmesinden dolayı olağan kabul edilmesi gerektiğini vurgulayarak savaşı ulusların diyalektik ve tarihsel evriminde zorunlu bir an olarak varsaymaktadır. Marx ve Engels ise sınıf mücadelesinin, tarihin itici gücü olduğunu vurgulamaktadırlar. “Ancak burjuvazideki hakim sınıfın şiddetini, baskı altına alınan sınıf (işçi) şiddetinden ayırmak zorundayız. Çünkü burjuva kesimi tarihi güçlerin ilerlemesine engel olmaya çalışırken, işçi kesimi sadece bütün insanların kurtarılması ile ilgilenir” (Balcıoğlu, 2001:134). Engels, şiddet tarihte devrimci bir rol oynadığını belirterek “bağrında yeni bir toplum taşıyan her eski toplumun ebesi şiddettir” diyerek, şiddeti yeni toplumların oluşturulmasında devrimsel sürecin temeline koymaktadır.

Devrim teorisyenleri arasında sayılan George Sorel (1847-1922)’de “Şiddet Üzerine Düşünceler” adlı eserinde şiddet olgusuna yönelik yorumlarıyla dikkat çekmiş, sınıf şiddetini içeren düşünceleri ile birçok teorisyeni etkilemiştir. İktidara karşı şiddet konusunda, devrimci şiddetten söz eden Sorel (2002), iktidarın devrimci-sindikal hareketle yıkılabileceğini, şiddet içeren grevlerle genel greve ulaşarak, geri dönüşü olmayan bir devirme düşüncesinin yolunun açılabilceğini, işçi sınıfının düşünce dünyasında şiddetin gittikçe daha büyük bir yer edeceğini ve dünyaya yeni yollar göstermenin bir yolu haline geleceğini belirtmiştir.

Sorel (2002)’e göre; genel grevlerin şiddeti burjuva iktidarının gösterebileceği tepkilere ve uygulayabileceği baskılara pek benzemez, bütün bir sınıfın hep birlikte ayaklanması söz konusudur. Bu anlamda şiddet, iktidarın ele geçirilmesine ve aynı zamanda proletaryanın kendini bulmasına, kendini tanımlayabilmesine ve özgünlüğü içinde kendini ifade edebilmesine yarar. Şiddet; bireyselliği içermemeli, bireyleri hedef almamalıdır. Kitlelerin ve sınıfların ayrıştırılmasına yönelik olmalıdır.

Şiddet konusundaki görüşleri geniş kitleleri etkileyen bir diğer isim olan Erich Fromm (1900-1980) ölüm sevgisi, hastalıklı narsizm ve birlikte yaşayan insanlar arasındaki kandaşla cinsel ilişki saplantısının, insan eğilimlerinin en kötü ve en tehlikeli temelini oluşturan olgular olduğunu belirtmekte, bu üç eğilimin birleşerek insanı yıkmak için yıkmaya, nefret etmek için nefret etmeye götüren ‘çürüme belirtisini’ oluşturduğunu belirtmektedir.

Fromm (2007:18-29), çeşitli şiddet türleri arasındaki ayrımı bu şiddet türlerine karşılık gelen güdülenimler arasındaki ayrıma dayandırarak (çünkü, davranışın bilinçaltı dinamiklerinin anlaşılması, davranışı anlamamızı sağlar) bir sınıflama yapar. Şiddete kaynaklık eden bir psikolojik çerçevedir bu sınıflama. Fromm sınıflamasını; ‘Oyunda ortaya çıkan Şiddet’, ‘Tepkisel Şiddet’, ‘Öç alıcı Şiddet’, ‘Ödünleyici Şiddet’, ‘Kana Susamışlık’ başlıkları altında değerlendirir.

Oyunda Ortaya Çıkan Şiddet; şiddetin en hastaliksız ve normal biçimidir. Yetenek gösterilerinde ortaya çıkar ve yıkıcılık ya da nefretten doğmaz. Kabilelerdeki savaş oyunlarından Zen Budistlerinin kılıç oyunlarına kadar sayısız örnek gösterilebilir.

Tepkisel Şiddet; en çok karşılaşılan şiddet türlerinden biri olan ve korkudan doğan bu şiddet; yıkım değil, koruma amacındadır ve dolayısıyla ölümün değil, yaşamın hizmetindedir. Amaç ve araç arasında belirli bir denge güden bu şiddet eyleminde birey, kendini tehlikede hissettiğinde, inançları yıkıldığında, karşılanması gereken ihtiyaçları engellendiğinde bu tür şiddet ortaya çıkar. Bu tür şiddetin bir boyutunda “engellemelerden doğan gerginlik”, diğer bir boyutta “gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlık” vardır. Bu iki boyutta, tepkisel şiddetin içinde ayrı başlıklar olarak değerlendirilir.

Öç Alıcı Şiddet, bireysel ve toplumsal boyutta görülebilen bu şiddet türünde zarar zaten verilmiş olduğundan tepkisel şiddetten farklı bir görünüm ortaya çıkar. Öç alma dürtüsü bir topluluğun ya da bireyin güçlülüğü ve yaratıcılığı ile ters orantılıdır. Güçsüzlerin, sakatların zarar görerek yıkılmışlarsa, kendilerine saygılarını onarmak için “göze göz, dişe diş” mantığı ile başvurdukları bir şiddet biçimidir.

Öç alıcı şiddete yakından bağlı bir başka sınıflama “İnancın yıkılmasından doğan yıkıcılık” olarak Fromm’un adlandırdığı ayrımdır. Daha ziyade çocuklarda ve çocukluk yaşantılarında görülen, güvenilen kişi ve olgulara dönük karşılaşılan olumsuz sonuçlarla beslenen güvenin yıkılması ile açıklanabilecek bir şiddet biçimidir. Çocuk, babasını yalanına veya çok sevdiği hayvanının ölmesi üzerine

Tanrı'ya yönelik inanç kaybı yaşayabilir. Yaşama dönük inancın, güvenin zedelendiği sonuçlar da karşımıza çıkabilir.

Ödünleyici Şiddet; bu tür şiddet güçsüz bir kişide üretici etkinliğin yerine geçmektedir. Birey, yaşamında sadece kendini değiştirmek ve dönüştürmekle yetinmeyip, yaşam alanlarını, yaşadığı dünyayı da değiştirip, dönüştürmek ister. Bu noktada insanın güçsüzlüğünü dengeleyici bir unsur olarak bu şiddet türü karşımıza çıkmaktadır. Yaratamayan insan yok etmek isteyecektir.

Kana Susamışlık; bütünüyle doğaya bağlı yaşayan insanın kan tutkusunu, öldürme eğilimini içeren mantığın yükünden kurtularak, kan dökmek, herkesin üstünde olmak, canlı, güçlü, eşsiz olmak eğiliminin dışı vurumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fromm, yaşam sevgisinin gelişmesini önemseyerek güvenlik, adalet ve özgürlük alanındaki toplumsal iyileştirmelere vurgu yaparak, sağlıklı bireysel gelişim için sağlıklı toplumsal koşulların sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Hannah Arendt (1906-1975), şiddet olgusu üzerine yaptığı çalışmalarıyla büyük ilgi görmüş, şiddetin bir nedeni olabileceğini; ancak şiddetin hiçbir zaman yasal sayılamayacağına vurgu yapmıştır.

Arendt (1997)'e göre; şiddete karşı şiddet şeklinde bir çarpışma söz konusu olduğunda devletin üstünlüğü daima mutlaktır. Ancak bu üstünlük devletin iktidar yapısı bozulmadığı sürece mümkündür. Siyasal açıdan bakıldığında kuvvet kullanımı ve şiddetin aynı şey olmadığını söylenmesinin yeterli olmayacağını ifade eden Arendt, şiddet istismarı ile kuvvet kullanımının karşıt kavramlar olduğunu ifade etmektedir.

Dünya tarihinin en büyük şiddet olaylarından biri olan İkinci Dünya Savaşı'nın ardından barışın değil, soğuk savaş ve askeri -sanayi- emek kompleksinin oluştuğuna vurgu yapan Arendt, bu gün geldiğimiz noktada savaş ve siyaset ya da

şiddet ve iktidar arasındaki ilişkilere dair tüm eski doğruların geçerliklerini yitirdiğini belirtmektedir.

Bürokrasi konusuna da önemseyen Arendt, çağdaş toplumlarda örgütlü şiddeti doğuran en önemli unsurlar arasında bürokrasiyi görmektedir. Arendt; Sorel ve Pareto'dan hareketle kamusal yaşamın bürokratikleştirilmesiyle şiddet arasında yakın bağlar kurmaktadır. Bürokrasi herkesin siyasal özgürlükten, eylem kudretinden yoksun bırakıldığı bir hükümet biçimidir. Zira hiç kimsenin yönetimi yönetsizlik değildir ve herkesin eşit ölçüde iktidarsız olduğu yerde, tiransız bir tiranlık vardır. “Frankfurt Okulu düşünürleri, daha da ileri giderek insanın özgürlükten kaçtığını ileri sürmektedirler. Adorno, yaşama bakışımız, artık yaşam olmadığı gerçeğini gizleyen bir ideolojiye dönüşmüştür. Araçlarla amaçlar yer değiştirmiştir derken, Bauman'ın diliyle, ahlak ile hakikat arasındaki bağ giderek koparılmaktadır” (Gümüş, 2006:56).

Arendt (2005:10)'e göre; toplumdaki asli yapısal gücün savaş yapma potansiyelinin önceliği olduğundan söz etmek, ekonomik sistemlerin, siyasal felsefelerin, corpora juris'in (yargı bünyesinin) savaş sistemine hizmet ettiğini ve bu sistemi yaygınlaştırdığını, tersinin geçerli olmadığını ileri sürmek, bizzat savaşın temel toplumsal sistem olduğunu, başka ikincil toplumsal örgütlenme tarzlarının bu sistem içinde mücadele ettiğini ya da ayakta kalmaya çalıştığını savunmak daha ikna edicidir.

Birkaç silah ulusal gücün tüm öteki kaynaklarını birkaç dakika içinde silip süpürebilecek güçtedir ve bu yetiye küçük grupların ulaşabilme becerisi tüm stratejik dengeleri bozma olasılığını taşımaktadır. Arendt, iktidar ve şiddet arasındaki ilişkinin bütünüyle tersine döndüğünü küçük ve büyük güçler arasındaki geleceğe yönelik ilişkide bir tersine dönmenin de habercisi olabileceğini belirtmektedir. “Herhangi bir ülkenin elinin altındaki şiddet kapasitesi, kısa süre içinde ülkenin gücünün güvenilir bir göstergesi ya da ciddi ölçekte daha küçük ya da daha büyük başka bir ülke tarafından yıkıma uğratılmasına karşı ciddi bir güvence olmaktan çıkabilir. Uluslararası ilişkilerde şiddet ne kadar müphem ve kesinlikten uzak bir aygıt haline geldiyse de iç siyasette saygınlığı ve cazibesi arttı; özellikle devrim konusunda bu böyle” (Arendt, 2005:10-11) demektedir.

Arendt, terör ile şiddetin aynı şey olmadığını da belirtir. “Terör daha ziyade şiddetin tüm iktidarı tahrip ettikten sonra geri çekilmediği, tam tersine kontrolü elinde tuttuğu bir anda varolmaya başlayan bir hükümet biçimidir” (Çiçek, 2009:76). Terörün var gücüyle ortaya çıkabilmesi için önkoşul örgütlü muhalefetin ortadan kalkmış olmasıdır. Doğası gereği araçsal olan şiddet, amaçlara ulaşmak için etkin olduğu ölçüde rasyonellik kazanır.

Şiddet, kudret, güç ve dayanıklılıktan farklı olarak araçlara muhtaçtır. Dolayısıyla teknolojiye, alet yapımında yaşanan devrim, savaş alanında özellikle dikkat çekici boyutlardadır. Siyasal amaçlara ulaşmak için kullanılan araçlar sık sık geleceğin dünyası açısından niyetlenen amaçlardan daha belirleyici olabilmektedir” (Arendt, 2005:8).

Arendt (2006:82), örgütlü yani kolektif şiddet üzerinde daha yoğunluklu durmakta, grubun gruba, devletin gruplara uyguladığı şiddeti ifade eden kolektif şiddetin çoğunlukla sistematik veya planlı olduğundan dolayı kitleler üzerinde daha büyük bir tahribata neden olduğunu belirtmektedir. Bu en tehlikeli şiddet biçiminde cazip özellikler dikkat çekicidir.

Şiddet toplumsal dokuda ağır hasarlar yaratan bir olgu olsa da Timuçin (1993:33-34)’e göre hiçbir şiddet eylemi yaşamın akışını değiştiremez, bu akışı durdurur ya da yavaşlatır gibi görüldüğü noktada hızlandırır. Bu yüzden Atina’lı ünlü devlet adamı filozof Solon ‘şiddetin ürünleri kalıcı değildir’ der. Tolstoy’un belirlediği gibi savunduğumuz şeyin doğru olması yeterli değildir, doğruyu doğru savunmak önemlidir. Bunun ilk koşulu şiddetten uzak durmaktır. İnsan kendi türüne karşı neden saldırganca duygular beslemekte ve şiddet uygulamaktadır? Bu alana yönelik “açıklamalar biyolojik ve sosyal olmak üzere iki ana kategoriye ayrılır. Hangisinin asli bileşen olduğu tartışması kalıtım-çevre tartışmasının bir parçasıdır. İnsan davranışı kalıtım tarafından mı yoksa sosyal çevre tarafından mı belirlenmektedir?” (Hogg ve Vaughan, 2007:487-488).

Bu bölümde şiddet olgusunu açıklama konusunda bilimsel çevrelerde kabul görmüş, Psikoanalitik, Etiyolojik (İç Güdü Kuramları), Biyolojik, Dürtü ve Sosyal

Öğrenme Kuramının yanı sıra Sosyolojik Teoriler başlığı altında Anomi (Yapısal Baskı), Etiketleme, Alt Kültür, Ayrımcı Birleşimler Teorisi ele alınacaktır.

3.1. İçgüdü Kuramları

Saldırgan tutum ve davranışları açıklama çabasında olan en eski teoriler Freud, McDougal, Lorenz gibi bilim insanlarının düşünceleri etrafında şekillenen içgüdü kuramlarıdır. Saldırgan tutumlar ve şiddet davranışının gerekçelerini açıklamaya çalışan bilim insanları bu duygunun içgüdülere dayandığını iddia etmektedirler.

3.1.1. Psikoanalitik Kuram

Şiddetin genetik bir temeli bulunduğu görüşünü sunan araştırmalar bunu normalde daha geniş bir nosyon; saldırganlık başlığı altında (Riches, 1989:34) tartışırlar. Çünkü bir dürtü olarak saldırganlık, bütün insanların doğasında mevcuttur. Kuramın en önemli temsilcisi Freud “saldırganlığın doğuştan gelen, bütün canlılarda ortak olan, öğrenmeyle değişmeyen evrensel bir içgüdü olduğunu düşünmüş, cinsel içgüdüye bağlı bulunduğunu (Köknel, 1996:34) ileri sürmüş, kişiliğin ve davranışların temelini yaşam içgüdüleri olarak da adlandırılan libido adını verdiği yapıcı cinsel enerjiye, ruhsal güce bağlamıştır.

Freud başlangıçta insanda iki egemen güç olarak libido ve kendini korumayı öne sürüyordu. Daha sonra hayatla ilgili içgüdüleri Eros ve Thanatos (ölüm içgüdüleri) olarak ikiye ayırdı. “Yaşayan maddeyi korumaya yönelik içgüdüünün yanı sıra, bu birimleri parçalamaya ilkel, inorganik durumlarına döndürmeye çalışan karşıt bir güdüünün olması gerektiği sonucuna” (Tarhan, 2000:112) varmıştır.

Ruhsal gücün (libido=eros) gelişmesi belli aşamalardan geçmektedir. Freud’un çocuğun gelişim aşamalarını değerlendirirken Psikoseksüel gelişim dönemlerini Oral dönem, Anal dönem, Fallik dönem ve latent dönem olmak üzere dört başlık altında ele almaktadır. Bu dönemlerin başarılı şekilde gerçekleşmemesi kişiliğin gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Çocuğun gelişim sürecinde

Oral (Ağız) dönemdeki gelişimini sağlıklı gerçekleştirememesi ileriki yaşlarında “sözlü saldırganlık, çok konuşan, başkalarını kötöleyen, küçülten, iğneleyen, alaya alan, suçlayan, çabuk öfkelenen, kızan, bağırıp çağıran, vurup kıran, alkol, uyuşturucu ya da uyarıcı bağımlısı olan, saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine yatkın, edilgen ve bağımlı davranan” (Balcıoğlu, 2000:67-68) bir kişiliğin oluşmasına neden olmaktadır. Bunların yanı sıra, daha çok fiziki çerçevede değerlendirebileceğimiz “Çevreyi kirletme eğilimi, eşyaları kırıp dökme, sert ve sivri nesnelere masaları, sıraları, duvarları çizme; eline geçeni yere atma, önüne geleni fırlatma vb. kolayca saldırganlığa dönüşen davranışları anal döneme geri dönüş olarak” (Balcıoğlu, 2000:68) açıklanmaktadır.

Bu yaşam içgüdüsünün, libidinal dürtünün (yaşam enerjisi) doyurulmasının engellenmesi, bireyde saldırgan davranışlara neden olmaktadır. “Freud, içgüdüsel dürtü görüşünde sonuna kadar ısrar etmiştir. ‘An Outline of Psychoanalysis’ adlı eserinde içgüdülerin, bütün etkinliklerin nihai sebebi olduğunu (Erten ve Ardalı, 2005: 143) yazmıştır. Ancak, büyük savaşa yönelik gözlemlerinden sonra, 1920 yılında düşüncelerini sorgulayan Freud, yıkıcı saldırganlık enerjisi, ölüm içgüdü (thanatos) üzerinde yoğunlaşmıştır. Ölüm içgüdüsünün bütün canlı organizmalar için biyolojik bir güç olduğunu ve bu gücün organizmada artması sonucu saldırganlık olarak açığa vurulduğunu belirleyen Freud, bu dışa vurumun organizmada rahatlamaya neden olduğunu ve bu yüzden de saldırganlığın gerekliliğini vurgulamıştır. “Yıkıcı içgüdüler olarak nitelendirdiği ölüm içgüdülerini yaşam içgüdülerine oranla daha kapalı bir biçimde işlemiştir ve bundan ötürü bu konudaki bilgiler yeterli değildir” (Geçtan, 1988:26). Her insanda ölüm isteğinin olduğunu düşündüğü için ölümü, yaşamın amacı olarak tanımlamıştır. Ona göre “ölüm içgüdü, bireyin kendine yönelirse kendini yıkıcı bir dürtüdür, bireyin dışına yönelirse başkalarını yıkıma uğratma eğilimindedir” (Kocabaşoğlu vd., 2000:27).

Thanatos (ölüm içgüdü) yaşamın tahrip edilmesine ve sona erdirilmesine yönelik bir enerjidir (T.C. Başbakanlık, 1998: 10). Kaynağını “Eros’tan alan cinsel dürtü gibi, Thanatos’a dayanan saldırganlık dürtüsü de bedensel gerilimlerden oluşur ve dışa vurulması gerekir” (Hogg, 2007: 488). Bu iki dürtü insanda doğuştan vardır ve saldırganlık dürtüsü cinsel istek kadar temel bir insan davranışıdır. “Saldırganlığın

davranışa yansımaları durumunda, kişi deşarj olur ve saldırganlık enerjisini azaltarak, daha ciddi sorunların oluşmasını önlemiş olur. Onun bu görüşü psikoanalitik kuramda ‘katarsis’ olarak isimlendirilir” (Vatandaş, 2003: 5).

Freud sonrası psikanalistler içinde ölüm ve yıkım dürtülerinin üzerinde en çok duran Melanie Klein, Freud'un kavramlarını daha da ileri götürmüştür. “Çocuk gelişiminin başladığı andan itibaren ölüm dürtüsünün, belli oranda dışlanarak nesnelere çevrildiğini, bunun da sadizmi doğurduğunu” (Güleç vd., 2012:117-118) iddia etmiştir.

3.1.2. Etiyolojik Kuram

Etiyoloji (neden bilim), çeşitli fenomenlerin nedenlerini incelemek, açıklamak anlamında kullanılan, şeylerin arkasındaki nedenleri inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Etiyolojik kuram ise, saldırganlık davranışının arkasında yatan nedenleri açıklama çabasıdır.

Kuramın önemli temsilcisi Konrad Lorenz “Saldırganlık Üzerine” adlı eserinde şiddetin esas olarak dış uyaranlara karşı bir tepki değil, insanın içinde gömülü ve serbest kalmaya çabalayan bir durum olduğu tezi üzerinde yoğunlaşmıştır. Saldırgan davranışları gözlemleyen, insan ve hayvan davranışlarını karşılaştırarak inceleyen Lorenz, açıklamalarında içgüdüleri temel almıştır. Ona göre; “savaşta, suçta, kişisel tartışmalarda ve her türlü yıkıcı, sadistçe harekette açığa çıkan şiddet; boşalma yolları arayan ve kendini açığa çıkarmak için uygun bir ortam olmasını bekleyen, kalıtsal olarak programlanmış doğuştan bir içgüdüden kaynaklanır” (Kocabaşoğlu vd., 2000:28).

Konrad Lorenz, organizmaların ortaya koyduğu saldırgan davranışların kaynağını açıklayabilmek için değişik koşullar altındaki tropik balıkları gözlemlemiştir. Gözlemlerinde belirli erkek balıkların doğal olarak aynı türün diğer erkeklerine saldırdıklarını, fakat diğer tür balıkları görmezden geldiklerini, onlara saldırmadıklarını belirlemiştir. Akvaryumun içinde bulunan biri dışındaki diğer erkekler alındığında, yalnız kalan balık, daha önce dokunmadığı başka türlerden

balıklara da saldırmaktadır. Eğer kendi türünden bir dişi dışında bütün balıklar akvaryumdan alınırda, sonuçta ona da saldırmakta ve öldürmektedir. Balıklarda aşama aşama gözlemediği bu saldırgan davranış, Lorenz'e göre içgüdüseldir. "Alışılmış hedeflerin uzaklaştırılması durumunda bu iç güdüler onları hazır buldukları herhangi bir hedefe saldırmaya itmektedir" (Freedman vd., 2003: 253-254). Saldırganlığın yaşamsal önemini vurgulayan Lorenz evrim ilkelerine atıfta bulunarak "bu, birey ve/veya aile birimlerinin seksüel seçim, çiftleşme, yiyecek ve yaşam alanı gibi ulaşılabilir kaynakları en etkili şekilde kullanacak tarzda" (Hogg, 2007: 489).dağılmalarını sağladığını belirtmektedir.

Lorenz'in hayvanlar üzerindeki deneyinde görüldüğü gibi, "yiyecek ve su bulmak, yavrularını, eşlerini, yuvalarını korumak için" (Köknel, 1996:27) hayvan kendi türünden ya da başka türden hayvanlara saldırmaktadır.

Toplu yaşayan hayvanların barınma, beslenme, korunma alanlarına başka hayvanların girdiği ve eşlerinin, yavrularının tehlikede olduğu durumlarda, belirli aşamalardan geçen saldırı iletileri verdiklerini ifade etmektedir. Bu iletiler kuşlarda tüylerini kabartma, tek parmaklı hayvanlarda toprağı eőeleme biçiminde başlamakta, tehlike sürdükçe birbirini izleyen düzenli davranış kalıpları içinde saldırıya doğru değişmektedir. Bu değişim sırasında ortaya çıkan davranış kalıpları karşı tarafı korkutup kaçırsa durum yatışmakta, tersinin olması durumunda kavga başlamaktadır.

Yaşamsal ihtiyaçları söz konusu olmadığı halde kendi türüne acı verip şiddet uygulayan hatta öldüren tek canlı türünün "insan" olduğu kabul edilmektedir. Kuramda, dar yerlere kapatılan hayvanların saldırgan davranışlarda buldukları ileri sürülmüştür. Dar alanlarda beraber yaşamaya karşı içgüdüsel olarak tepki verilmektedir. Organizmanın varlığını sürdürdüğü bu alanın genişliği canlılar arasında türden türe değişiklik göstermektedir. Bu alanın daralması organizmalar tarafından kendilerine yönelik bir tehdit olarak algılanır ve saldırgan tutum ve beraberinde şiddet davranışını ortaya çıkaran süreç zemin bulabilir. Bu çerçeveden bakıldığında "saldırganlık yaşam alanına yapılan ve yapılacak olan hücumlara yönelik bir harekettir" (Kulaksızoğlu, 1998:240).

Lorenz uygar insanların “saldırganlık dürtüsünü yeterince boşaltamamasının sancısını çekmekte” (Tarhan, 2000:112) olduğunu belirtmekle beraber, hayvanları gözlemleyerek geliştirdiği kuramında insanların saldırgan davranışlarının nedenini açıklamada yetersiz kaldığı yönünde yaygın eleştiriler almıştır.

Etiyologlar, hayvanlar arasında saldırganlık dürtüsünün içgüdüsel olduğuna dair yaygın inançlarını sürdürmekle beraber, sinir sistemi en gelişmiş canlı olan, düşünebilen insan davranışlarını içgüdülerle açıklamak olası değildir.

3.2. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram, içgüdü kuramlarından farklı olarak, insanları saldırganlığa iten biyolojik mekanizmaları tanımlamaları ve bu mekanizmaların önemine yaptıkları vurgu ile ayrılır. Bu alanda yapılan araştırmalar, saldırganlığın nedenini beyin ve sinir sistemine etki eden biyolojik faktörlerde aramışlar, “saldırgan davranışların genel olarak limbik sistem ile beynin frontal ve temporal lobları ile ilişkili olduğunu” (Güleç vd., 2012:118). öne sürmüşlerdir. Limbik sistem beynin iç kısımlarında bulunan insan beyin korteksinin geniş bir alanı tarafından idare edilen, dışarıdan gelen veya düşüncelerimizle oluşan tüm uyaranlara organizmanın vereceği yanıtı düzenleyen sistemdir.

Saldırganlık ve şiddet davranışlarını biyolojik temellere dayandıran bilim insanlarınca yapılan çalışmalar “her türlü sosyal davranışın ve tabii ki şiddetin, prefrontal korteks-amigdala-hipotalamus üçgeninde²” (Savrun, 2000:10) şekillendiğini belirtmektedir.

Biyolojik kuram, saldırganlığın doğuştan olduğunu savunan içgüdü kuramları ile sosyal öğrenme kuramını ortak bir noktada birleştirmektedir. Örneğin, “şiddetli fiziksel istismara maruz kalmış insanlarda” (Vatandaş, 2003:7) yaşadıklarının etkisiyle sinirsel hasarlar oluşmakta, bunun sonucunda kişilerin biyolojik olarak

² Prefrontal korteks, insan beyninin en geniş beyin kabuğu alanıdır ve beyin hücrelerinin %29'u bu alanda bulunmaktadır. Amigdala ise korku, hafıza, kayıt tutma vb. görevleri yerine getiren, beynin sağ ve sol bölümlerini birbirine bağlayan sinir hücrelerinin yumağıdır ve beynin çeşitli bölümleriyle eşgüdüm sağlamaktadır. Hipotalamus beyindeki en küçük ama en önemli yer olarak adlandırılmaktadır. Organizmanın hormon dengesini düzenleyen, beynin her tarafına uyarılar gönderen bir merkezdir.

şiddete yatkınlıkları artmaktadır. Çeşitli hayvan deneyleri saldırganlık ve limbik sistem arasındaki ilişkiyi gösteren sonuçlar ortaya koymuştur. Limbik sistemin bazı bölümleri hasar görmüş maymunların, en küçük bir kışkırtmaya şiddetli bir öfkeyle karşılık verdikleri (Pişkin, 2011:21) ortaya çıkmıştır. Beyinlerinin limbik sistem dışındaki alanlarında hasar olan maymunlar ise, saldırıya uğrasalar bile saldırgan davranışlarda bulunmamışlardır.

Beyin ve sinir sisteminin fizyolojisi üzerine çalışan uzmanlar saldırganlığın tipinin vücuttaki nörolojik devrelerle bağlantısını kurmakta, “beyin bölgesine gönderilen elektriksel uyarılarla saldırganlıkları başlatan ve durduran bölgelerin haritasını” (Polat, 2001:9) oluşturmanın mümkün olabileceğini belirtmektedirler. Bu sayede saldırganlığın denetlenebilmesi de mümkün olabilecektir. Beyinlerine uzaktan kumandalı elektrotlar yerleştirilmiş boğalar üzerinde yapılan deneylerde, gönderilen elektriksel uyarılarla boğaların saldırıları aniden durdurulmuştur. Boğalar üzerinde yapılmış araştırmalar beynin ilgili kısımlarına müdahale edilmesi ile saldırganlığın önüne geçilebileceği düşüncesini tartışmaya açmış, bu tartışmalar daha sonra ele alacağımız kuramlarda göreceğimiz gibi, insan organizmasını etkileyen çok sayıdaki bireysel ve toplumsal faktör nedeni ile giderek gözden düşmüş ve yoğun eleştiriler almıştır. Hayvanlar üzerinde olduğu gibi insan beynine yönelik bu türden müdahalelerin etik olmayacağı ve yaratacağı riskler de biyolojik yaklaşıma yönelik bir başka eleştiri noktasıdır.

Biyolojik kuram, organizmanın salgıladığı hormonlar ile saldırganlık eğilimi arasında da bağ bulunduğunu belirtmektedir. Bu görüş ilk defa, 1950’li yıllarda ABD’de ileri sürülmüş, “bu ilişkinin endişe, kaygı, korku, kızgınlık, öfke gibi duygu durumu değişikliklerine bağlı olarak dolaylı biçimde ortaya çıktığı belirtilmiştir” (Köknel, 1996:31). İçsalgı bezlerinin, söz konusu duygu durumu düzeylerinin değişmesine neden olduğu, sonuçta organizmanın şiddet eylemlerine daha yatkın duruma geldiği kabul edilmiştir. Örneğin, bu hormonlardan biri, mutluluk hormonu olarak da adlandırılan serotoninidir. Şiddete karışanlarda beyin serotonin düzeyinin düşük tespit edilmiş olması görüşün en önemli dayanağıdır. “Serotonin genel saldırganlıktan ziyade, dürtüsel saldırganlıkla ilgisi olduğu veya asıl ilgisinin bu yönde olduğu düşünülmektedir” (Vatandaş (2003:12).

Biyolojik kuram, saldırganlık eğilimine neden olan biyolojik faktörler arasında kişilerin genetik yapısını da ele almakta, saldırgan davranışların kadın ve erkeklerin taşımış olduğu kromozomlarla ilgili olduğunu belirtmektedir. Her insanda 23 çift kromozom bulunmaktadır. 22 çift kromozom kadında ve erkekte aynı olmakla birlikte, cinsiyeti belirleyen ve otozom adı verilen kromozomlar kadınlarda XX erkeklerde ise XY şeklindedir. X kadın cinsiyetini, Y ise erkek cinsiyetini temsil etmektedir. Soy ağacının bütün özellikleri genler aracılığıyla aktarılır.

Erkek spermi ya da kadın yumurtalarında türlü nedenlerle ortaya çıkan bozukluklar sonucu erkekte XY kromozomlarına bir Y kromozomu daha eklenirse saldırgan davranışlara, şiddet eylemlerine ve suça yatkın insanlar ortaya çıkar. Araştırmalar Y kromozomunun suçlularda, genel nüfusa oranla daha fazla bulunduğunu göstermektedir.

Diğer yandan erkeklerde XXY kromozomunun bulunması, çevreye, topluma uyum güçlüğü gösteren, başarısızlık sebebi ile suç işleme riski bulunan, zeka düzeyi düşük, cinsel gelişmesi bozuk, göğüsleri büyük olan klinefetler sendromunun ortaya çıkmasına yol açar” (Köknel, 1996:30), (Balcıoğlu, 2000:74). Klinefetler sendromu; eşey kromozomlarla bir kuşaktan diğerine geçen, yalnızca erkeklerde görülen bir kromozom bozukluğudur. Bazı erkeklerde fazladan Y kromozomunun bulunması ‘süper erkeklik’ olarak adlandırılmıştır. Bu insanların suça ve saldırganlığa daha fazla yatkın olduğu ileri sürülmüştür. Ancak bununla ilgili yeterince bilimsel kanıt ortaya konulamamış ve bir varsayımdan öteye gidilememiştir.

Yine yapılan araştırmalara bakıldığında erkeklik hormonunun saldırganlığı etkilediği görüşü karşımıza çıkmaktadır. Hemen tüm hayvan türlerinde ve insanda, türün erkek üyelerinin dişilere göre daha saldırgan olması bu tespitleri destekler görünmektedir. “Gerek insan ve gerek hayvan yavrularının erkeklerinin, şiddet ögesi bulunan oyunlara ilgi duymaları dikkat çekicidir” (Vatandaş, 2003:12).

Biyolojik kuram, insanların saldırgan davranışlarının arkasındaki biyolojik faktörleri açıklamaya çalışmış ancak bireyin bilişsel, sosyal ve duyuşsal yönünü göz

ardı edip, onları bir bütün olarak ele almadığı için saldırgan davranışları açıklamada yetersiz kalmıştır.

3.3. Engellenme-Saldırganlık (Dürtü) Kuramı

Kuram, organizmanın karşılaştığı engellenmenin saldırganlığın ve şiddetin oluşmasında önemli bir etken olduğu düşüncesinden hareket etmekte, bireyin amaçladığı davranışların engellenmesi durumunda saldırganlığın ortaya çıktığını belirtmektedir. “Amaçlarını gerçekleştiremeyen, düşündüklerine ulaşmaktan alıkonan kişiler, terslikler karşısında hırçınlaşır ve giderek saldırgan bir tutum içine girerler” (Keleş ve Ünsal, 1982:15).

Buradaki iki temel kavram, “amaçlamak” ve “engellenmek”tir. Engellenme, “basit bir uyarıcı” (Balcıoğlu, 2000: 46) olarak organizmayı saldırgan olmaya hazırlamaktadır. Kuramın geliştirilmesi aşamalarında Freud’un psikanalitik teorisinin etkili olduğu bilinmektedir.

1939’da Dollard, Miller, Mowrer, Doob ve Sears’ın katkılarıyla geliştirilen bu kurama göre “engellenmenin temel amacı, bir kişi veya bir objeye zarar vermek olan bir dürtünün meydana çıkmasıdır ki bu dürtü aynı zamanda engellenmenin nedenini de oluşturur. Kısaca engellenme, bir amaca ulaşmanın engellenmesi ya da yavaşlatılmasıdır” (akt: Ayan, 2007: 135).

Yaptığı araştırmalarda Dollard, organizma tarafından huzursuzluk karşısında gösterilen ilk tepkinin saldırganlık olduğunu belirtmektedir. Saldırganlık yöneltilen organizmayı incitme amacı taşıyan bir tutum veya davranıştır. “Engellenmenin gücü, saldırganlığın gücünü de belirlemektedir” (akt: Koç, 2011:49). Gösterilen saldırganlık organizmanın hissettiği huzursuzluğun şiddeti ile paralel bir şekilde artmaktadır. “Örneğin bebeklerin yoksun bırakıldıkları süt miktarı ile kızgınlık derecelerinin oranı ölçülmüş” (Michaud, 1995:71) açlık hissine paralel olarak kızgınlık derecesinin arttığı gözlenmiştir. Küçük çocukların istedikleri bir şeyden engellenmeleri durumunda, saldırganlaştıkları, ağlama, bağırıp çağırma, çevresini dağıtma, istediğini yapmayanlara vurma, gibi şiddet davranışları sergiledikleri

görülmüştür. “Gençler de yetişkinler de engellendikleri zaman şiddete başvurma eğilimindedirler” (Atabek, 2010: 145).

Engellenme-Saldırganlık (Dürtü) Kuramına göre keyfi engellenme ya da zorlamalar, keyfi olmayanlardan daha çok kızgınlığa ve saldırganlığa neden olmaktadır. Eğer engellenme, bir niyetin sonucu olarak algılanmaz, kaza sonucu haklı bir nedene dayalı koşullar altında önemini yitirmiş olarak algılanırsa, insanları o kadar kızdırmaz ve bu durumun sonucu olarak saldırganlık olasılığı da azalır. Bir başka ifade ile “engellenme yaratan etken sadece yoğun olduğu zaman saldırganlığa yol açar. Hafif veya orta derecede olduğunda ise, saldırganlığı arttırmayabilir” (Başbakanlık, 1998: 14).

Engellenme saldırganlığa neden olmakla birlikte, ortaya çıkan saldırganlığın biçiminin oluşmasında tek belirleyici değildir. Bu noktada birçok faktör devreye girmektedir. “Saldırganlığın doğrudan düşmanca davranışa dönüşüp-dönüşmeyeceği birçok koşulun varlığıyla veya yokluğuyla ilgilidir. Açıkça takınılacak düşmanca bir tavrın doğuracağı tehlikeler göze alınamıyorsa, saldırganlık yön değiştirerek simgesel görünümlere bürünebilmektedir” (Koç, 2011: 49).

Özellikle insan organizmasının engellenme ile karşılaşması durumunda doğrudan saldırganlığa başvurmayabilir. Çünkü engellenme karşısında insanın ortaya koyabileceği ve engellenme dürtüsünün şiddetini azaltabileceği çeşitli davranışlar söz konusu olabilir. Kişi küskünlük gösterebilir, duygularını içe atıp ruhsal çöküntü yaşayabilir ya da engelleri ortadan kaldırmak için çeşitli çabalar ortaya koyabilir.

3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, saldırganlığın açıklanmasında önemli bir yere sahiptir.

Sosyal Öğrenme Kuramı'nın temsilcileri psikolojik ve biyolojik faktörlerin kişiyi şiddet içerikli davranışlara eğilimli yapabileceğini, fakat bu eğilimin çevresel faktörlerle aktif hale geldiğini, şiddet davranışını çevresel faktörlerin ortaya

çıkardığını belirtmektedirler. Kuram her şeyden önce, “saldırganlığın nedenlerini pekiştirme ve taklit yoluyla öğrenme gibi test edilebilir kavramlarla” (Eroğlu, 2009:35) açıklamaktadır.

Şiddet ve saldırganlık davranışının nedenlerini açıklamada en etkili ve genel kabul gören kuramlardan birisi kabul edilen Sosyal Öğrenme Kuramı'nın Albert Bandura tarafından geliştirilmesinden önce, Sosyolojide “öğrenme” konusuna eğilen araştırmacının “imitation” (taklit) teorisini geliştiren Gabriel Tarde (1843-1904) olduğunu belirtmemiz gerekir.

Suç konusunda çalışmalar yapan Tarde, biyolojik anormallik teorilerini redederek bireylerin bir elbise modelini kopye eder gibi davranış kalıplarını taklit ettiklerini belirtmiş ve taklitin gerçekleştiği bir kalıp bulunduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kalıba göre “taklitte bireyin diğerleriyle ilişkisinin yoğunluğu, çakışan ve birbirinin yerini alan davranışlar, üst-ast ilişkileri” (İçli,1994:99) etkilidir.

Öğrenme en geniş anlamıyla bilgi, deneyim, eğitim, gözlem, yaşantı, yineleme sonunda kazanılan ve kalıcı olabilen davranış biçimi (Köknel, 1996:40) olarak tanımlanabilir. İnsan organizması yaşam boyu öğrenmeye (ödül-ceza/ deneme-yanılma/ örnek alarak vb.) bilgi, beceri kazanıp bunları davranışa dönüştürme yeteneğine sahiptir. Öğrenme biçimlerinden özellikle “örnek alarak öğrenme”; başkalarının davranışlarını, eylemlerini gözleyerek, izleyerek kazanılan davranış kalıplarından oluşmaktadır. “Özellikle çocukların ve gençlerin davranışları, tutumları, eylemleri örnek alarak ya da toplumsal öğrenme sonucu” (Balcıoğlu, 2000:71) oluşmaktadır.

Öğrenmenin insan yaşamındaki öneminden hareket eden Albert Bandura, insan saldırganlığının kökeninde olduğu iddia edilen şiddete yönelik içsel istek ve engellenmeye bağlı olarak doğduğu belirtilen dürtü konusundaki kuramlara karşı çıkmıştır. Bandura'nın kuramında insanların birbirlerine karşı saldırgan tutumlar göstermelerinin nedenleri; “geçmiş deneyimleri sonucunda saldırgan davranışlar kazanmaları, Bu türden tepkileri yüzünden takdir görmeleri veya ödüllendirilmeleri, özel sosyal ve çevresel şartlar tarafından doğrudan teşvik edilmeleri” (Kaplan vd.

1994:176) nedeniyledir. Bandura, organizmanın birçok davranışı gözlemleyerek pekiştirmeden öğrendiğini belirtmiştir. Özellikle küçük çocuk grupları üzerinde yaptığı deney ve gözlemlerle düşüncelerini örneklemiştir.

Bu gözlemlerin birinde “3-6 yaş arası 96 çocuk dört gruba bölünmüş, ilk gruba şişme bir palyaçoya bir yetişkin tarafından uygulanan şiddet içeren hareketler seyrettirilmiştir. İkinci gruba bu şiddet hareketleri bir film halinde, üçüncü gruba ise aynı sahne çizgi film halinde seyrettirilmiş, bundan sonra her çocuk şişme palyaçoyla 20’şer dakika baş başa bırakılmıştır. Şiddet görüntülerini izleyen her çocuğun bağırarak palyaço oyuncağa vurdukları gözlenirken bu görüntüleri izlemeyen çocuklarda palyaçoya karşı hiçbir şiddet eğilimi” (Avcı, 2010:83-84) gözlenmemiştir. Bu deneyi destekleyen bir başka araştırma Miller tarafından yapılmış, “saldırgan modeli izleyen çocukların saldırgan olmayan bir modeli izleyen ya da model izlemeyen çocuklardan daha saldırgan” (Miller, 2008: 248) davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu deney aynı zamanda “suç öğrenilen taklit edilen bir davranıştır; kalıtımla geçmez, icat edilmez” düşüncesine (İpek, 2007:239) destek vermektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramı’na göre; “çocuklar belli durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini, başka insanların davranışlarını gözlemleyerek öğrenirler. İnsan gelişimi, “doğuştan gelen özelliklerin, kişinin davranışlarının ve çevrenin etkisinin karmaşık etkileşimleri sonucu” (Zülal, 2001:37) gerçekleşmektedir. Aile içerisinde babanın anneye veya annenin babaya çeşitli yol ve yöntemlerle şiddet uyguladığını gözleyen çocuk (bu şiddet davranışı çocuklara veya ailenin diğer fertlerine yönelik olabilir) aynı yol ve yöntemi ileriki yaşlarında kullanmakta, görüp öğrendiklerini bir sorun çözme biçimine dönüştürebilmektedir. “Özellikle çocuklar aile içi şiddete uğradıklarında veya tanık olduklarında tüm yaşamları boyunca bu sorundan ailenin yetişkin üyelerine kıyasla çok daha olumsuz etkilenmektedirler. Şiddete başvuran erkeklerin, aile içi şiddetin egemen olduğu ailelerden geldikleri yönündeki görüşler genellikle desteklenmektedir” (İl, 1995: 284).

Kısacası çocuklar, gözlemledikleri davranışları model almakta ve bunları daha sonra uygulamaktadırlar. Toplumsallaşma sürecinde bireyler topluma kazandırılırken, ne tür davranışların ödüllendirilip ne tür davranışların cezalandırıldığıнын net bir şekilde ortaya konması, toplumsallaşmanın sağlıklı gerçekleşmesi açısından son derece önemlidir. “Toplumsallaşma insanlara hiç saldırmamayı değil saldırganlığın uygun yer ve zamanını öğretmektedir. Öğrenmeyi sağlayan süreçlerden birisi taklit ise diğeri de pekiştirir. Ödüllendirilen saldırgan davranışı çocuk tekrarlayacak, cezalandırılardan uzak duracaktır” (Göksu, 2007: 77-78). Çünkü, saldırganlık veya şiddet davranışını göstermek kadar, nerede ne şekilde gösterileceği ya da hiç gösterilmemesi gerektiği de öğrenilebilmektedir. Buna göre, “övülen “iyi” davranışlar çocuklar tarafından nasıl öğreniliyorsa, cezalandırılan “kötü” davranışlar” (Zülal, 2001:38) da öğrenilmektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramı’na göre öfke ve saldırganlığın oluşmasında “sosyal model” çok önemli bir yere sahiptir. İnsan davranışı “çevreyi etkilediği kadar, çevre de insan davranışının belirleyicisidir” (Karataş, 2008: 279). Bu nedenle yaşanan çevre model oluşturma açısından önemlidir. Özellikle çocuklar sadece çevrelerinde var olan canlıları model alıp taklit etmezler. Kitle iletişim araçları, Bu konuda kitle iletişim araçlarındaki yazılı görsel yayınlar, haberler, Tv ekranlarında izlenen şiddet görüntüleri, bilgisayar oyunlarında yer alan şiddet içerikli figürler günümüzün gençleri açısından sanal kahramanlar oluşturmaktadır. Özellikle televizyon yayıncılığı bu konuda çok daha fazla dikkat çekici ve model oluşturucu özelliklere sahiptir. “Televizyonun ortaya çıkışı, büyümekte olan çocuklar için mevcut model sayısını büyük oranda artırmıştır. Bugün hem çocuklar hem de yetişkinler evlerinin konforu içerisinde kendilerine gösterilen modelden her çeşit şiddet davranışını sınırsız seçeneklerle” (Koç, 2011: 57) izlemektedirler.

Modern toplumlarda saldırganlık konusunu irdeleyen Siegel (akt: İçli, 1994:100) üç kaynağın saldırgan davranışlara yön verdiğini üzerinde yoğunlaşmaktadır; (1) Saldırganlık sergileyen çocukların aile yapılarında da aynı tür davranış kalıpları gözlenmiştir. (2) Şiddetin öğrenilmesinde ikinci kaynak çevresel deneyimlerdir. Yasa ihlali günlük davranış biçimi olarak görülüyorsa orada oturan insanların alt kültürel özellikleri şiddet içeren davranışta bulunma olasılığını artırır.

(3) Üçüncü kaynak kamuoyudur. Şiddetin kabul edilirliliği, onaylanması, medyada bu tür karakterlerin kahraman olması vb. şiddetin öğrenilip, benimsenmesine neden olmaktadır.

Günümüzde şiddet ve saldırganlık konusunda yapılan birçok araştırmaya “Sosyal Öğrenme Kuramı” ışık tutmaktadır. Çünkü insan toplumun bir üyesidir ve yaşadığı çevre ile karşılıklı etkileşim halindedir. Hem yaşadığı çevreyi etkilemekte hem de yaşadığı çevreden etkilenmektedir.

3.5. Sosyolojik Kuramlar

Sosyolojik kuramlar, şiddetin kaynağını çevresel ve sosyo-kültürel faktörlerde aramaktadırlar.

Şiddet olgusunun açıklanabilmesi için yapılan çalışmalar yapısal ve bireysel düzeyde ele alınmaktadır. “Yapısal düzeyde yoksulluk, işsizlik gibi faktörlerin suç oranlarını nasıl etkilediği konularına odaklanılırken, bireysel düzeydeki teoriler bireyler arasındaki davranış farklılıklarını etkileyen süreçleri” (Ünal vd., 2010:13) konu edinmektedirler.

Hiçbir sosyal olay ya da olgu tek bir nedenle açıklanamayacağı gibi tek bir sonuç da doğurmamaktadır. Dolayısıyla gençler arasında şiddetin toplumsal nedenlerini ele alıp açıklamada bize yardımcı olacak kapsamlı bir bakış açısına ihtiyacımız vardır. Birey, toplumun bir üyesidir ve toplumsal yaşamın içerisinde çok çeşitli faktörlerin etkisi altındadır. Günümüzde saldırganlığın, şiddetin ya da sapmış davranışların “gençler arasında yaygınlaşmaya başlaması, bu davranışların önemli çözüm bekleyen toplumsal bir sorun haline geldiğinin göstergesidir” (Ünal vd., 2010:5). Jacobs ve Figueredo (2010:1)’da bu duruma vurgu yaparak, sosyal sapma olarak adlandırılan şeyin özelliğini toplumun diğer üyelerine zarar veren agresif davranışlarla ilişkilendirebileceğini belirtmektedir.

Gençler arasında saldırganlığın, şiddetin yaygınlaşmasının ve çeşitlenmesinin sosyolojik anlamda açıklanabilmesi için öne sürülen kuramların hareket noktasında

“belirli sınıfa ait gençlerin sosyo-psikolojik özelliklerinden mi; yoksa toplumun geleneksel davranış örüntülerine uyma yönünde yaptığı baskıların karşısında gençlerin karşı tepkilerinden mi” (Akan, 2001:1) kaynaklandığı sorusu yer almaktadır.

Sosyolojide sapma “toplumsal normlar çerçevesinde öngörülen kabul edilebilirlik sınırlarının dışına taşan her türlü davranış” (Dolu, 2011:32) olarak tanımlanmakta ve genellikle “suç” olgusu ile birlikte ele alınmaktadır. Bunun temel nedeni çoğu sapma davranışının saldırganlık ve şiddet içermesi, sonuçta çoğu zaman suç oluşturmasıdır. Ancak her sapma davranışı bir suç oluşturmadığı gibi her suç da bir sapma davranışı değildir. Örneğin, “küresel ısınmaya karşı olan bir grup, 2010 yılının Ocak ayında iki saatliğine New York metrosunda pantolonsuz olarak yolculuk yapmışlardır” (Ünal vd., 2010:10). Pantolonsuz sokağa çıkmak giyinmek ile ilgili toplumsal normlara aykırıdır, yoksa bu yönde yasal bir sınırlama yoktur. Dolayısıyla sapma davranışıdır, saldırganlık, şiddet ve suç içermemektedir. Bunun aksine birçok sapma davranışı da saldırganlık, şiddet ve suç davranışını içermektedir.

3.5.1. Yapısal Baskı (Anomi) Kuramı

Yapısal Baskı Kuramı, sapkın davranışlar üzerinde yoğunlaşmakta ve bu türden davranışların bireyler üzerinde oluşan çeşitli baskılar sonucunda ortaya çıktığını dolayısıyla toplumsal yapı ile açıklanabileceği tezi üzerinde şekillenmektedir.

Durkheim ve Merton sapma davranışını toplumsal boyutta irdelerken “anomi” üzerinde yoğunlaşmışlardır. Toplumsal yaşamda davranış kalıplarının kaybolması, zayıflaması, kuralsızlık, normsuzluk durumunu ifade eden anomi, bireyleri boşluğa iter. Anomi durumunun ortaya çıktığı bireylerde, toplumun genel kurallarına uymama davranışı artmakta, bireylerin talep ve isteklerindeki toplumsal disiplin azalmaktadır. Kişi “doğru-hatalı, güzel-çirkin, iyi-kötü, olumlu-olumsuz ayırımını yapamama, amacını, beklentisini, değer yargılarını yitirme, kendine, içinde bulunduğu topluma, geleceğe güvensiz olma, endişe, kaygı, korku, kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık duyguları içinde mutsuz, tedirgin bir yaşam sürdürme”

(Köknel, 1996:24) gibi bir ruh haline bürünür. Böylesi bir kişilik bireyi altkültürlere itebileceği gibi şiddet eylemlerine de yöneltebilir.

Durkheim fizik biliminin yöntemlerini sosyal bilimlere uygulayarak, “toplumsal olgu” (fenomen) kavramını kullanmış ve bu kavramdan yola çıkarak toplumsal ilişkileri açıklama yoluna gitmiştir. Durkheim, suçu toplumsal bir olgu olarak değerlendirir ve toplumsal olguların ancak diğer toplumsal olgularla açıklanabileceğine vurgu yaparak örneğin “suçun açıklanmasında bireyi değil grup ve organizasyonun temel alınmasını” (Kamer, 2013:224-225) ifade eder. “Bunun nedeni toplumdaki olaylar arasında süregelen neden-sonuç ilişkileridir” (Demiröz, 2012:7-8). Diğer bir ifadeyle “toplumsal yapı içinde fakirlik arttığı ölçüde bu durum, insanlar üzerinde çeşitli baskılarla suçluluk oranını etkileyecektir. Kuram, suçu bireysel ya da biyolojik faktörler yerine toplumsal yapı ile açıklama çabası içindedir” (Özkalp, 2005:428).

Özellikle, ekonomi dünyasında iflasların ortaya çıkması, ekonomik faaliyetler içerisinde işveren-işçi ilişkileri ve bilimlerin aşırı parçalanması ve uzmanlaşması” (Bal, 2011:143) anomi durumunu ortaya çıkaran ve toplumları derinden etkileyen nedenlerdir. Özellikle modern toplumlarda hızlı kültürel farklılaşma sonucu “norm ve değerlerde meydana gelen karışıklıklar bireyleri şaşkına çevirmekte hangi normları kabul edeceklerini bilemeyen insanlar yalnız kalmakta” (Özkalp, 2005:428) ve anomi durumu ortaya çıkmaktadır.

Merton’da “anomi” konusuna yoğunlaşmış, “bazı kültür/milletlerde diğerlerine kıyasla neden daha yüksek suç oranı gözleendiği, ve aynı kültürdeki/toplumdaki bazı grupların diğerlerine kıyasla neden daha yüksek suç oranına sahip olduğu” (Kamer, 2013:226) sorularına yanıt aramış, sonuçta suça ilişkin makro seviyedeki “anomi” ve mikro seviyedeki “gerilim” teorileri ile iki bölümden oluşan bir model oluşturmuştur. “Yapısal düzeyde amaçlar ve amaçlara ulaşmakla ilgili araçlar arasındaki boşluktan kaynaklı olarak ortaya çıkan gerilimin” (Ünal vd., 2010:14) suç oranlarını etkilediğini vurgulayan Merton, Amerikan toplumu üzerine yaptığı çalışmalarla dikkat çekmiştir.

Amerikan toplumunda önemli kültürel amaçlardan biri başarıdır, bu da bireyin sahip olduğu para ile ölçülür. Ancak, her insanın zengin olması beklenemez. Yeterince eğitilmemiş, yeterli meslek becerisi olmayan insanların bu amaçlara ulaşması kolay değildir. İşte başarı amacını kabul edip, ancak onu başarıya götürececek yolların kapalı olduğunu görünce birey anomiyeye düşer. Böylece, meşru olmayan yolları denemeye başlar, hırsızlık, sahtekarlık gibi. Toplum içindeki baskılar sonucu bireyler sapkın davranışlar gösterip uyumdan uzaklaşmaktadırlar. Merton'a göre anominin sonucunda oluşan sapkın davranışlar; “toplumun istediği meşru yollarla ulaşabilecek, başarı amaçlarına götürececek kültür araçlarıyla, sözü geçen amaçlar arasındaki çatışmadan doğar” Özkalp (2005:429).

Yapısal Baskı (Anomi) Kuramına göre; sapkın davranışlar insan varlığının normal bir parçası olarak, toplumun düzenliliği açısından gereklidir. Sapkın davranışlar, toplumun istendik davranış kurallarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kuralları erozyona uğratma çabasında olanlar aslında o kuralları tanımlamaktadırlar.

İnsanların sapkın davranışlar göstermesinin gerek suçlu gerekse toplumsal yapı açısından ele alındığı yapısal baskı kuramını sosyal yaşamın örnekleri doğrulamaktadır. “Yapılan araştırmalara göre özellikle banka soyguncularının ve para için yapılan fiillerin çoğunun yeterli eğitimi olmayan, alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen insanlar tarafından yapıldığı ortaya konmuştur” (Özkalp, 2005:430).

Gençler açısından “Yapısal Baskı (Anomi) Kuramı”, sapan gençlerin yakın çevresini incelemek için kullanılmıştır. Sapan gençlerin “davranışlarının belirleyicileri ortaya konulabilirse sapmanın denetim altına alınabileceği” (Akan, 2001:2) ileri sürülmüştür.

3.5.2. Etiketleme (Damgalama) Kuramı

Thrasher (1936), Tannenbaum (1938) ve Lemert (1951)' in sapan davranışlar üzerine yaptıkları çalışmalarda özellikle alt sınıf gençliğine dikkat çekmeleri ve orta sınıf gençler arasında da sapma davranışlarının arttığına yönelik belirlemeleri, sosyolojide bu konuya yönelik ilgiyi arttırmıştır. Özellikle Becker (1963) ve

meslektaşları, etiketleme kuramı olarak kabul edilen yaklaşımla sapan davranış üzerinde yapılan çalışmaları etkileşim kuramı çerçevesinde (akt: Akan, 2001:6) geliştirmişlerdir.

Sembolik etkileşimcilik çerçevesinde şekillenen “Etiketleme” kuramı, sosyal normlardan sapma konusundaki önemli yaklaşımlardan birisidir. Sembolik etkileşimcilik, bireyin kimliği, kendini algılama şekli, diğer insanlarla ilişkileri, tutumları, değerleri vb., zihinsel süreçleri sırasında ortaya çıkar. Bu ortaya çıkış sürecine dil, sözler, mimikler aracılık eder. Sembolik etkileşimcilikte önemli olan karşılıklı etkileşimde kişinin söz ve davranışlara nasıl bir anlam yüklediğidir.

Sapma davranışını ele alan kuramlardan birisi olan etiketleme kuramına göre, “toplumda bazı kesimler bir takım özelliklerle etiketlenmekte ve onlara karşı belli tavır ve davranışlar geliştirilmektedir. İnsanların geçmişi, tipi (dış görünümü), yaşadığı yer, gelir durumu, işi, eğitimi, aksanı gibi unsurlar etiketlemede önemlidir. ‘Bir kimse fakirse hırsızlık suçunu işler ve şiddet kullanır’ şeklinde bir etiketleme çok rahatlıkla yapılmaktadır” (Göksu ve Karakaya, 2009:27). Bu teorisyenlere göre insanlar; “öğretmen, polis, komşu, ebeveyn ve arkadaş gibi ilişkili olduğu kişi ve çevrelerce” (Kamer, 2013:231). etiketlendiklerinde “sapmış” ve “suçlu” olmaktadır.

Kuramın önemli temsilcisi Becker sapmayı, “belli bir sosyal grupta bu grup tarafından kuralları ihlal ettiği kabul edilen kişi arasında meydana gelen etkileşimin bir ürünü olarak” (Dolu, 2011:391) tanımlamaktadır. Sapma denilen şey bazı davranışlarda varolan ancak diğerlerinde olmayan bir özellik olmayıp, bu eyleme gösterilen tepkiler ile bu eylemi gerçekleştiren bireyle ve tepki gösterenler arasındaki bir etkileşim sürecinin ürünü olarak görülmektedir. Herhangi bir sapma davranışı gösteren kişi, toplumu oluşturan diğer bireyler tarafından etiketlenerek anormal kişi olarak görülmeye başlanacaktır. Eğer kişi kendisini etiketleyen bu süreci ve anormal bir kişilik olduğunu kabullenirse büyük bir ihtimalle o doğrultuda davranmaya devam edecektir. “Örneğin, uyuşturucu kullanan bir genç en basitinden asosyal olarak etiketlendiğinde kendisi de bu imajı kabul edecek olursa suçlu davranışı sergilemeye başlayacaktır” (Göksu ve Karakaya, 2009:30).

“Toplumsal Tepki Perspektifi” olarak da adlandırılan “Damgalama Teorisi” doğrudan suçun nedenleriyle değil toplumun suç ve suçluya gösterdiği tepkiler üzerinde yoğunlaşması özelliğiyle geleneksel suç teorilerinden ayrılmaktadır. Toplumun oluşturan bütün bireylerin bir şekilde suç işleme potansiyeline sahip olduklarını ve yaşamlarının herhangi bir evresinde suç işleyebilecekleri gerçeğinden hareket eden kuram, suçun tekrarlanma olasılığının “etiketlemeye” bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden bireylerin yaşam alanları, ait oldukları kültürel çevre ve ilişkili oldukları kişilerin tutum ve davranışları suç ve sapma davranışının devamlılığı konusunda son derece önemlidir. “Ceza adalet sistemi ve toplumun kişiye karşı acımasız bir tutum sergileyerek hatalarını ve kusurlarını yüzüne vurarak ve sürekli gündemde tutarak bireyin giderek marjinalleşmesine ve toplumdan kopmasına yol açacak uygulamalarda bulunulması” (Dolu, 2011:383) bu süreçte etkili olmaktadır.

Gençlerin sapan davranışlarını incelemeye bu yaklaşımı kullanan araştırmacılar başlıca dört konu üzerinde durmaktadırlar (Akan, 2001:6);

- 1) Sapan davranışın tanımının yaratılması.
- 2) Gençlere “sapan genç” (delinquent) etiketinin vurulması süreci.
- 3) Etiketleme sürecinin sonuçları (etiketlenenler, etiketleyenler ve toplum açısından).
- 4) Sapan davranış içinde bulunanlara göre sapmanın anlamı İnsan davranışının tanımının oluşmasında toplumun diğer üyelerince gösterilen sosyal tepki son derece önemlidir.

Özetle, suç ve sapmayı birey ve toplum arasında cereyan eden dinamik ve aktif etkileşim sürecinin bir sonucu olarak gören sembolik etkileşim yaklaşımına göre “kişilerin kendi benlik bilinci doğuştan gelen değişmez bir şey değildir. Elbette herkesin kendisinin nasıl bir insan olduğuna ilişkin subjektif bir değerlendirmesi vardır ancak bu yaklaşıma göre öz kimlik diğer insanlardan gelen yorumlamalardan,

değerlendirmelerden ve her türlü geri bildirimlerden de yoğun bir şekilde etkilenir” (Dolu, 2011:385). Bu etkilenme bireyde olumsuz kimliğin oluşmasına neden olur. Özellikle gençler açısından olumsuz kimliğin oluşması “gencin istenmeyen bir kimliği benimsemesi anlamına gelir. Özellikle aile içindeki çeşitli etiketlemeler veya beklentiler gencin bu tür bir kimlik benimsemesini kolaylaştırabilir. Genç şu veya bu nedenle bir kez olumsuz bir biçimde etiketlendiğinde, daha sonraki davranışlarını da bu etikete uygun biçimde” (Özbay ve Öztürk, 1995:99) sürdürme potansiyeline sahiptir.

Yapılan çeşitli eleştirilere karşın, etkileşimcilerin gençlik sosyolojisine önemli katkıları olmuştur. Klasik sosyoloji kuramlarının “birey” odaklı bakışını değiştirmişler, “dikkatleri birey üzerinden çekip daha geniş bir inceleme alanına, birey ve toplum arasındaki etkileşimin ayrıntılı incelenmesine çevirmişlerdir” (Akan, 2001:8).

3.5.3. Ayırıcı Birleşimler Kuramı

Sutherland tarafından geliştirilen ve “Farklı Sosyalleşme Kuramı” olarak da anılan Ayırıcı Birleşimler Kuramı, sapmış ya da fiziksel şiddet davranışlarının diğer davranışlar gibi aile, okul, arkadaş grupları gibi küçük gruplar içinde yaşanan etkileşimler yolu ile öğrenildiği düşüncesi etrafında şekillenmektedir. Özellikle gençlerin sapma ve şiddet davranışlarını açıklama konusunda etkili olan kuram şiddet davranışının, bireylerin kendilerini eşleştirdiği bir grup veya arkadaş ortamında öğrenildiğini vurgulamakta ve “çete oluşumlarını başarılı düzeyde çözümleyen” (Kızmaz, 2006-b:255) ender kuramlardan biri kabul edilmektedir.

Genç şiddeti konusunda önemli kuramlar arasında yer alan “Ayırıcı Birleşimler Kuramı” (özellikle psikoloji alanında yapılan çalışmalarda üstte vurguladığımız sosyal öğrenme kuramı ile alt kültürün öğrenilmesi konusunda aynı temelden hareket etmektedir) bireylerin içinde buldukları ortamlarda nasıl davranacaklarını, bu ortamı nasıl tanımladıklarıyla ilişkilendirilmektedir. Bireylerin içinde buldukları durumla ilgili tanımları, yakın samimi gruplar içinde etkileşim sürecinde elde etmiş oldukları tecrübelerine bağlıdır. “İşte bu bağlamda, bireyin

etkileşimde bulunduğu samimi grupların farklı durumlarla ilgili değer ve normları önemli hale gelmektedir. Bundan dolayı, Sutherland “toplumda herkesin üzerinde anlaştığı ortaklaşa paylaştığı norm ve değerler sistemi yerine, her alt kültür grubunun kendi norm ve değerler sisteminin mevcut olduğunu” (Ünal vd., 2010:16) ileri sürmekte ve o alt kültürün parçası bireylerin yine o alt kültüre ait norm ve değerler sistemine paralel davranışlar sergilediklerini belirtmektedir. Ortaklaşa paylaşılan norm ve değerler ile alt kültür grubunun kendi norm ve değerlerinin çatışması, şiddet ve sapmış davranışlara neden olmaktadır. Birey dahil olduğu grubun norm ve değerlerine uygun davranmaya başladığında aslında diğer grupların değerler sisteminden uzaklaşmış olur. Bu uzaklaşma, diğer değerlerden sapma anlamına gelmektedir.

Sutherland’ın düşüncelerini geliştiren Akers (1985,1998) kurama katkılar sağlayarak “motivasyonu daha iyi açıklayabilmek için ayırıcı pekiştirecekler (differential reinforcement) kavramını kullanmıştır. Buna göre, “bireyin sapmış davranışları gerçekleştirmesi için onaylayan tanımları öğrenmesinin yanı sıra, davranış sonucunda elde edeceği kazancın kaybindan ya da olası cezalandırmadan daha büyük olması gerekmektedir” (Ünal vd., 2010:16-17). Bireyin yaşadığı toplumun tutumları, inançları, normları sapmış davranışları ya da suçu tanımlamaktadır. Bireyler sapmış davranışları ve suçu onaylayan veya onaylamayan tanımları aile, okul ve arkadaşlık grubu gibi samimi gruplar ya da referans grupları içinde etkileşim sürecinde öğrenirler. Bu ayırıcı öğrenme sürecinde bireyler sapma ve suç için gerekli olan teknikleri, hukuk ihlali hakkındaki tutumları, normları, inançları ve ilgili rasyonelleştirmeleri öğrenip davranışa dönüştürebilirler.

Bir başka ifadeyle birey “sapmış davranışları onaylayan tanımlara onaylamayan tanımlardan daha fazla maruz kaldığı birliktelikler içerisinde yer alır, sapmayı onaylayan tanımları öğrenip benimserse, sapmış rol modellerine maruz kalırsa” (Ünal vd. 2010:18) kaçınılmaz olarak sapmış davranış gerçekleştirme olasılığı yükselecektir.

Özellikle gençler arasında akran ilişkileri ve sapmış davranışlar üzerine yürütülen çalışmalarda, bu türden davranışların arkadaş gruplarından öğrenildiği

tezini dolayısıyla sosyal öğrenme boyutunu doğrulamaktadır. Çeşitli araştırmalar “yaşlı olmak, parçalanmış aileden gelmek, sorunlu çevrelerde oturmak gençlerde suçluluk eğilimini arttırdığını, suçlu davranışların yakın aile çevresi ve arkadaş grubundan öğrenildiğini” (İçli ve Zaim, 1991:51) doğrulamaktadır.

3.5.4. Alt-Kültür Kuramı

Alt-kültür (subculture) toplum içinde amacı, beklentisi, duygusu, düşüncesi, ilkesi, kuralı ayrı olan; bu nedenle başkalarından farklı davranan, eylem yapan, bir grup insanın ya da toplum kesiminin benimsediği (Köknel, 1996:25) kültür olarak tanımlanabilir. Bazı alt-kültürlerde saldırganlık ve şiddet davranışlarının engelleri aşmada yol, yöntem olarak benimsenmiş olması, bu türden davranışların o kültürlerde yaygınlaşması sonucunu doğurmaktadır. “Zenci, Roman, Abdal, göçmen, mülteci; öksüz-yetim; boşanmalar, suçlu aile çocuklar, vb. (Gümüş, 2006:61) ayrıştırmalar toplumsal yaşam içinde birer alt-kültür örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal düzen içinde sapan davranışların ve suçun “gençlerin baskıcı toplum tarafından kabul edilen normların ve değerlerin dışında normlar ve değerler öğrendikleri, benimsedikleri toplumsallaşma süreçlerinin sonucu” (Akan, 2001:4) olduğu düşüncesinden hareket eden Alt-Kültür Kuramı, Whyte (1943) ve Cohen (1955)’e dayanır. “Özellikle alt sınıfa mensup gençlerin topluma yabancılaştıklarını, ailelerinin eğitim düzeyinin düşük, aile dayanışmasının zayıf olduğunu ve üzerlerinde orta sınıf tarafından belirlenen başarı standardına ulaşmanın normal yollardan güçlüğü bilmelerinden kaynaklanan bir baskı olduğunu” (İçli ve Zaim, 1991:48) ileri süren Whyte ve Cohen iki tip toplumsallaşma biçiminden bahsetmektedir. İlkinde birey toplum içindeki sosyal yere bağlılık içindedir ve sınıf özellikli bir toplumsallaşma yaşar. Diğeri ise bu toplumsallaşma “vasıtasıyla ortaya çıkan kültür çatışmasının suçluluğa götürebildiği diğer bir kültür alanı içinde toplumsallaşma şeklindedir” (Demirbaş, 2002). 20’inci yüzyılın başından itibaren suçlu alt kültürleri ve çetelere ilişkin ortaya atılan bu teori “yapıları çoğunlukla alt sosyal sınıflarda yoğunlaşan bir sorun olarak görmüş, açıklamalarını da bu çerçevede” (Kamer, 2013:230) geliştirmişlerdir.

Wolfgang ve Ferracuti sorunların şiddet kullanılarak çözümünü öngören değerlerin revaçta olduğu bölgelerde şiddet alt-kültürünün var olduğunu ileri sürmekte, şiddet pratiklerinin temelinde bir kültürel yapı bulunduğuna vurgu yapmaktadır. “Bu kültür aynı zamanda kişiler arası sorunların çözümünde bireyleri şiddet kullanmaya yöneltmekte veya teşvik etmektedir” (Kızmaz, 2006-b:255).

Cloward ve Ohlin (1960), Merton gibi uyum sorununun başlıca kaynağı olarak, gençlere öğretilen ne isteyecekleri ile gerçekte onlar için geçerli olan arasındaki uçurumu göstermektedir. “Sapan alt kültürü benimseyen gençler toplumdaki geleneksel hedefleri içselleştirmişlerdir. Ancak, bu hedeflere varmada meşru yollar önündeki engellerle karşılaşınca meşru olmayan alternatiflere başvurumaktadırlar” (Akan, 2001:4). Şiddet alt-kültür kuramı ayrıca şiddet davranışını, yoksul yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin düşük özgüven yapısından kaynaklandığını öngörmektedir. “Şiddet; bir cesaret, güç gösterimi ve statüyü koruma aracıdır. Şiddet bu kültürel temelde bir intikam alma aracı olarak kullanılmaktadır” (Kızmaz, 2006-b:256).

Şiddet kültürünün yoğun olarak hissedildiği topluluklarda genel olarak cesaret gösterileri, kavga, çatışma ortamlarında elde edilen başarılar bireylere statü kazandırdığından, şiddet kültürü meşru kabul edilmenin yanında, teşvik edici özelliğe bürünmektedir. Bu tür topluluklarda büyüyen, toplumsallaşma süreçlerini yaşayan bireyler, kültürün bir parçası olarak sosyal yaşamda kendilerini kanıtlayabilmek için kabullenilmiş şiddet öğelerini en üst düzeyde sergileme yarışına girmektedirler.

Şiddeti yüksek bir değer kabul eden bu tür kültürlerde şiddet davranışının yaygın olarak yaşlılara göre gençlerde, kadınlara oranla erkeklerde, sosyo-ekonomik yönden daha güçlü ailelere oranla en çok alt sınıf veya fakir bireyler tarafından işlendiği görülmektedir. “Yapılan araştırmalarda (Markowitz ve Felson, 1998) cesaret ve öç almaya yönelik vurgunun fazla olduğu kültürel yapılarda yetişen bireylerin daha çok tartışma eğiliminde oldukları ve dolayısıyla daha çok şiddete başvurdukları yönünde bulgular saptanmıştır. Bunun yanısıra düşük sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerin, daha çok cesaret ve öç alma tutumlarına sahip oldukları ileri

sürülmektedir. Çünkü yoksul bireyler daha çok cezalandırma eğilimine sahiptirler ve bu şiddete yatkınlık, onların başkalarıyla olan sorunlarında daha çok cesaret ve intikam alma yönünde tutum sergilemelerine yol açmaktadır” (Kızmaz, 2006:257).

Gündelik yaşamda şiddet olgusunu sadece okul çeteleri, akran grupları ile sınırlandırmak olası değildir. Şiddet davranışının sadece sosyo-ekonomik açıdan düşük gelir grupları, alt kültür gruplarına ait olduğunu söylemek de yanlıştır. Çünkü şiddet olgusu, toplumun tüm katmanlarında farklı biçim ve özellikleriyle görülebilmektedir. Bu yüzden “Alt-Kültür Kuramı”nın tek başına saldırganlık eğilimi ve şiddet davranışını açıklayabildiğini söyleme olanağına sahip değiliz. Ancak, kuram sorunun bir boyutuna ışık tutması ve açıklamaya yardım etmesi nedeniyle özellikle sosyoloji çalışmalarında yol göstericidir.

3.5.5. Sosyal Kontrol Kuramı

Sosyal kontrol kuramına ilişkin yaklaşımlara ilk olarak Durkheim’in çalışmalarında rastlamak mümkündür. Kuramın diğer temsilcileri arasında Albert J. Reiss, Jackson Toby, F.Ivan Nye ve Walter C. Reckless gibi isimler sayılabilir. “Kontrol kuramının modern anlamdaki öncüleri ise Hirschi ve Gottfredson’dur” (Kızmaz, 2005:165).

Sosyal Kontrol Kuramı’nın önemle üzerinde durduğu nokta bireylerin toplumla olan bağıdır (Hirschi, 1969:20-24). Bireyler, yaşamlarında önem verdikleri kişilerle olan bağları, taahhüt, meşguliyet ve inanç bağları aracılığıyla topluma bağlıdırlar. Öncelikli olarak bu bağların güçlü ya da zayıf olması bireylerin şiddet gösterme olasılığını arkadaşlardan bağımsız olarak direk etkilemektedir (Ünal ve Çukur, 2009:808). Dolayısıyla bağlar zayıfsa gencin şiddet sergileme olasılığı artar. Dolaylı olarak, toplum kurallarına uyan arkadaş gruplarının içerisinde yer almak şiddet eğilimi açısından pozitif yönlü bir etki yapacaktır. Bireyler, aile, okul, arkadaş gibi unsurlara ne kadar güçlü bir şekilde bağlanırlarsa bu bağın gücü onları şiddet veya suçluluk sürecinde engelleyici bir işlev görecektir. Bağlılık zayıfsa, şiddet eğilimi veya suç işleme olasılığı artacaktır. Kuram “uyum” kavramını merkeze almaktadır ve bu çerçevede fonksiyonalist bir yoruma sahiptir. Toplumsal uyumu

sağlayan en önemli faktör ise toplumsallaşma olduğuna göre kuramın ikinci anahtar kelimesi “toplumsallaşma” olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal kontrol kuramı “bireylerin toplumdaki değer, norm ve kurumlara olan bağlılığını ve bu bağlılıkla oluşan sosyal denetim olgusunu temel almaktadır. Söz konusu sosyal denetimin başarısızlığı veya yetersizliği, bu kuram açısından suçluluğun önemli bir nedeni olarak görülmektedir” (Kızmaz, 2005:165).

Hirschi’ e göre bireyin topluma olan bağlılığı dört unsurdan oluşmaktadır. Bağlılık (attachment): Bir kişinin toplumda diğerlerine bağlılığı (ebeveynler, arkadaşlar) arttıkça topluma uygun davranma olasılığı artar. Taahhüt (commitment): Birey uzun vadeli amaçlara ulaşmak, başarmak için yasal faaliyetleri keşfeder ve bu durum uyum olasılığını arttırır. Katılma (involvement): Bireyin yasal faaliyetlere zaman ve enerji harcaması arttıkça onun topluma uyum olasılığı artar. İnanç (belief): Birey, toplum normlarının ahlaki geçerliliğine bağlandıkça uyum olasılığı artar (İçli, 1994:111-112). Ünal ve Çukur (2009:809)’ a göre; diğerlerine olan bağlılık ergenin hayatında önem verdiği kişilerle ya da kurumlarla geliştirdiği duygusal ilişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerle, normlara uyan arkadaşlarla ve öğretmenlerle geliştiren bağlar bu yapının içindedir. Okul gençlerin bağlılık geliştirdiği ve davranışlarını etkilediği en önemli kurumlar arasında yer almaktadır. Toplumun norm ve değerler sistemini gence aktaran kuruma karşı geliştirilen güçlü bağlar, gencin normları benimsemesi ve uygun davranmasını sağlamaktadır.

Toplumun parçası olan bireyin şiddet olgusunu ele alan hiçbir araştırmanın, çevresel ve toplumsal faktörleri gözardı etmesi düşünülemez. Bu nedenle yukarıda saydığımız tüm sosyolojik kuramlar, şiddet olgusunun anlaşılması açısından yol göstericidir.

4. ŞİDET VE GENÇLİK

Gençler tarafından uygulanan şiddet, (gençlik şiddeti) dünya toplumlarında en çok göze çarpan şiddet türlerinden biridir. Dünya Sağlık Örgütü (2002:23) tüm toplumlarda gençlik şiddetinin önemli bir toplumsal sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Dünyada gençlerin “temel ölüm ve sakatlık nedenlerinin başında şiddet olayları gelmektedir” (Özcebe, 2008:31). Gençler şiddet davranışının hem uygulayıcıları hem de kurbanlarıdır. Özellikle gençlerarasında küçüklerin kendilerinden biraz daha büyük yaştaki gençlere kurban olmaları, dünya genelinde sıklıkla görülen bir durumdur. “Bu konudaki tartışmalar çok canlıdır, çok çeşitli sonuçları olmakla birlikte gençlerarası şiddet sorununa bir çözüm bulunamamaktadır” (Erken, 2007:296).

Tüm dünya genelinde gazeteler ve yayın organları günlük olarak çeteler tarafından okullarda ya da gençler tarafından sokaklarda işlenen şiddet haberlerini yayınlamaktadırlar. Bu tür şiddet eylemlerinin ana kurbanları neredeyse dünyanın her yerinde yine ergenler ve genç yetişkinlerdir. Gençleri içeren cinayetler veya ölümcül olmayan saldırılar, küresel genç ölümleri, yaralanmalar ve sakatlanmaların yükünün ciddi bir oranını oluşturur. Gençlik şiddeti, sadece kurbanı ya da kurbanları değil, aynı zamanda onların ailelerini arkadaşlarını ve toplumlarını derin bir şekilde etkiler, zarar verir. Bu durum, ölüm, hastalık, sakatlık yanında, yaşam kalitesinin standardını da düşürmektedir.

Gençlik toplumların en sorunlu kesimlerinden biridir. Toplumsal sorunlardan en çok etkilenen toplum kesimi de gençliktir (Armağan, 2004:1). Gençlik “her toplumsal sorun gibi çetrefildir. Hayatın gençlik olarak nitelendirilen süreci, yaşanan toplumsal koşullara göre şekillenir. Farklı sosyal sınıflardan gençler toplumsal, siyasal ve ekonomik süreçleri farklı biçimlerde tecrübe ederler” (Alemdaroğlu, 2005:23).

Yaşadığı çevrede toplumsallaşma süreci içinde kabul görmeyi bekleyen genç, “katı ve kalıplaşmış bulduğu kuralların sebebini kavrayamaz ve çevresiyle uyum sorunları yasar. Bu durum onları kırılğan, öfkeli ve hatta saldırgan yapabilir” (Adana ve Arslantaş, 2011:57). Dolayısıyla “çelişkileri ve çatışmaları çok daha derin olan gençlerin şiddete açılma potansiyeli” (Kentel, 2005:14) yükselmektedir. Kişi, birey olarak “içinde bulunduğu toplumsal yapının gerek aile düzeyinde ve gerekse toplumsal düzeyde tamamlayıcısıdır. Bu sebeple her konuda mutlaka o toplumsal

bağlam dikkate alınmalıdır. Konu şiddet olunca bu bir zorunluluk seviyesine yükselmelidir” (İTO, 2008:5).

Dünya Sağlık Örgütü, 2002 yılında Dünya’da yaklaşık 875.000 çocuk ve ergenin şiddete uğrama veya bir yaralanma nedeniyle yaşamını yitirdiğini belirlemiştir. Dünya genelinde cinayet oranları her 100.000 kişide 8.8’dir. Örgütün 2012-2020 yıllarını kapsayan “Şiddetin Önlenmesi İçin Küresel İttifak Kampanyası Eylem Planı”nda her yıl dünya genelinde ortalama 530.000 cinayetin gerçekleştiği ve bu cinayetlerin %90 gibi büyük bir oranının geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerde meydana geldiği belirtilmiştir. Bu cinayetlerin yanında 16 milyon yaralanma vakası meydana gelmektedir (WHO, 2012:4). İstatistiklerde ilk dikkat çeken ölüm yüzdeleri olmakla birlikte “şiddetin tek sonucunun ölüm olmadığı unutulmamalıdır. Şiddet ölümden çok daha sık olarak yaralanmayla sonuçlanmaktadır. Şiddet, hastalık, ölüm ve sakatlık dışında yaşam kalitesini de olumsuz olarak etkilemektedir. Dünyada, gençlerde, şiddete bağlı ölüm hızlarının yüksek olduğu, 5-14 yaş grubunda hem intihar hem de şiddet nedeniyle ölen çocuklar olduğu ve 15-29 yaş grubunda hızın daha da yükseldiği görülmektedir” (Temel, 2008:93).

ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi (Centers for Disease Control and Prevention)’nin 2012 “Gençlik Şiddeti Raporu” da dikkat çekicidir. Rapora göre, 2010 yılında Amerika’da 10-24 yaşları arasında 4828 genç insan cinayet kurbanı olmuştur. Bu ortalama hergün 13 ölüm demektir. 15-24 yaş grubunda cinayet ikinci ölüm nedeni olarak istatistiklere yansımaktadır ve kurbanların %86’sı erkek, %14’ü kadındır. Öldürülenlerin %82,8’i ateşli silahlara hedef olmaktadır. Tüm bu gençlik cinayetleri, saldırılar, yaralanmalar medikal müdahaleler ve iş kaybıyla birlikte Amerikan ekonomisine 16 milyar dolar yük getirmektedir (www.cdc.gov,13.12.2012). 2009’da şiddet olaylarından dolayı acil servislere başvuran gençlerin sayısı 650.843 olarak (CDC, 2009:1) kayıtlara geçerken, 2011 yılında 707.212 genç fiziksel saldırılardan kaynaklanan sorunlar nedeniyle acil servislere tedavi altına alınmıştır. Oran, her geçen yıl belirgin şekilde artmaktadır.

Yeni Zelanda’da okullarda öğrenim gören 11-12 yaşlarındaki çocuklarda yapılan bir araştırmaya göre “çocukların yarısının diğer çocuklar tarafından

yumruklandığını, tekmelendiğini, ya da sopayla dövüldüğünü, üçte ikisinin fiziksel şiddet uygulanmakla tehdit edildiğini ya da akranlarından duygusal olarak kötü muamele gördüklerini (Hogg ve Vaughan, 2007:484) ortaya koymaktadır. Erkeklerin kadınlara göre şiddete kurban olma oranı daha yüksektir. Gençler arasında şiddet en yoğun şekilde Afrika ve Latin Amerika’da yaşanırken, en düşük oranda yaşanan yerler ise Batı Avrupa, Asya’nın bazı kısımları ile Pasifik kuşağıdır. Amerika Birleşik Devletleri’nde ve hızlı değişim yaşayan ya da gelişmekte olan ülkelerde gençler arasında şiddet diğerlerine göre daha yoğun olarak görülmektedir.

Dünya genelinde olduğu gibi bugün Türkiye’de tam bir gençlik krizi ile içiçe yaşamakta ve bu kriz ağırlaşarak devam etmektedir (Balcıoğlu, 2001:32). Ülkemiz gençliği daha öncede vurguladığımız gibi birçok açıdan sorunlu bir gençliktir. Bu konuda İMV-SAM’ın (1998) yaptığı araştırma gençler arasında çok önemli bir kesimin, bütün sıkıntı ve boğulma duygularına rağmen bağımsızlığını yaşamak yönünde bir çaba gösteremediğine, kendini gerçekleştiremediğine, arzuları yönünde hareket edemediğine, kendi dışında dikte edilen bir takım ezberlere saplandığına işaret etmektedir. Bu duruma neden olan engeller aile, okul gibi muhafazakarlaştıran, “uyum” isteyen sosyalleşme kurumlarıdır.

Uluslararası Politik ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (UPSAM, 2006) tarafından Haziran 2006 ayında 17 şehir merkezinde 1850 lise öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları şiddet olgusunun gençlerin hayatında nasıl yaygınlaştığının önemli bir göstergesidir. Öğrencilerin %74’ü ailelerinde şiddet gördüklerini, %65’i başkalarına şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir. %31’i kendilerini kızdıranlara, %25’i kızlara, %19’u arkadaşlarına, %7’si kendilerinden küçüklere ve %5’i de okuldakilere şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Öğülmüş (1995)’ün yaptığı bir araştırma ise liselerde en sık görülen üç olayın, hırsızlık (%76,4) Vandalizm/eşyaya zarar verme (%74,6) ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar (%64,9) olduğunu belirlemiştir. Bu araştırmadan on yıl sonra aynı çalışma Durmuş ve Gürkan tarafından tekrarlanmış ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır. (Sayar, 2006:115).

Gençlik deyince kiminin aklına kötü alışkanlıklar gelir ki yanlış değildir. Sigara, içki ve uyuşturucularla ilk tanışma gençlik çağında başlar ve sürer gider. Kimine göre gençlik denince akla haylazlık, serserilik, kavgacılık, şiddet ve terör gelir. Buda belli ölçüde doğru bir gözlemdir. Örneğin ABD’de tutuklananların yarısına yakını 18 yaşın altındaki gençlerdir (Yörükoğlu, 1987:6-7). Gençler açısından şiddetin dikkat çekici bir yönü de “şiddete yönelen gençlerin empatiden yoksun bir karaktere sahip olmaları, geleceğiyle ilgili ümitsizlik hissine kapılmış ve kendilerine ne olacağını bilmediklerinden kontrol hissinden yoksun olmalarıdır” (Gül ve Güneş, 2009:87). Şiddet eğilimli gençler çoğunlukla anti sosyal davranışlar içindedirler. Gelişim özelliklerinin de bir sonucu olarak ergenlerin arkadaşları önünde bir saygısızlıkla karşılaşmaları durumunda genelde saldırgan veya şiddet içeren bir davranış sergiledikleri görülmektedir. Gültekin (2008:101) bu özellikleri biraz daha detaylandırmaktadır; istatistikler, şiddet uygulayan gençlerin, tepkisel, dikkatsiz, hiperaktif, kaygılı, depresif olma, sıklıkla düşük öz saygı ya da gerçekçi olmayan yüksek öz saygı özellikleri gösterdiğini ortaya koymaktadır. “Gençlerde tekrarlanan aşırı davranış bozuklukları bir tehlike işaretidir. Eğer aşırı sinirlilik, aşırı kaygı, aşırı içine kapanma, aşırı kavgacılık varsa bir sorun da var demektir” (Solak, 2009:98).

Gençlerdeki riskli davranışlar veya yaşam biçimleri arasında suç işleme, sigara içme, alkol veya madde kullanımı, riskli (alkollü, kemersiz, hızlı, ehliyetsiz) araç kullanma, erken cinsel etkinlik, evden veya okuldan kaçma, okulu bırakma, derslere ilgisizlik, mesleksi veya toplumsal becerilerde yetersizlik, sağlıksız yeme davranışları ve hareketsiz yaşam sayılmaktadır. (Aras vd, 2007:187). Erkeklerde madde kullanımı, şiddet ve erken cinsel etkinlik, kızlarda ise intihar girişimi daha sık olarak bildirilen riskli davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir riskli davranışı olan ergenin başka riskli davranışlara da yatkınlık taşıması dikkat çekici bir özelliktir. Amasya il merkezinde ortaöğretim kurumlarında Kırbaş ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada öğrenciler; şiddeti, televizyon programlarında, okullarda, eğitimsiz insanların bulunduğu ortamlarda, okul dışındaki çevrede, aile ortamında ve internet oyun mekânlarında yoğun bir şekilde gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. “Şiddet olaylarının nedenlerini ise; televizyondan etkilenme, kendini

ispatlama, kız erkek arkadaşlığı, aile eğitiminin yetersizliği, genel anlamda eğitim yetersizliği ve kıskançlık olarak belirtmişlerdir” (Kırbaş vd, 2007:184).

Bu gün ülkemizde şiddetin her türüne rastlanmaktadır. Neredeyse insani ilişkilerin temelini şiddet oluşturmaktadır (Solak, 2008:181). Gençlik dönemi içinde çeşitli riskler barındırır. “Bunlar şiddete uğrama veya şiddet uygulama, evden kaçma ve suça yönelme, madde kullanımı ve intihar olarak sıralanabilir. Bütün bu risk faktörleri kendi aralarında çeşitli güçlü ilişkilere sahiptir. Örneğin, evden kaçan ya da madde kullanan bir ergenin suça yönelme olasılığı kat kat artmaktadır” (T.C. Başbakanlık, 2010:44-45).

Son dönem psikolojide kabul gören Pozitif Gençlik Gelişimi (PGG) yaklaşımı gençlerin güçlü yönlerinden hareket edilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Jacqueline Lerner ve arkadaşları, özellikle ergenlikte gençlerden beklenen olumlu özellikleri beş maddede toplamışlardır; (1) Yeterlik (sosyal, akademik, fiziksel, kariyer vb.) alanlarda olumlu algıya sahip olmak. (2) Kendine Güven: Olumlu benlik ve öz yeterliliğe sahip olmak (bir işin üstesinden gelebilmek gibi. (3) İlişkiler: Aile, akranlar, öğretmenler, diğer bireylerle olumlu ilişkilere sahip olmak. (4) Karakter: Sosyal kurallara saygılı olma, bütünlük anlayışı, doğru ve yanlış anlama. (5) Merhamet, Yardımseverlik: Sıkıntıda olanlara duygusal ilgi gösterme. Bu beş olumlu özelliğin gelişmesi için gençler, olumlu sosyal bağlamlara (gençlik gelişim programları vs) donanımlı insanlara (ilgili öğretmenler, toplum liderleri vs) ihtiyaç duymaktadır” (Santrock, 2012:8-9).

Gençlerin büyük bir bölümü şiddet davranışlarını ergenlik döneminde gerçekleştirir. “Bazı gençler açısından şiddet, akranlarının saygınlığını kazanmak, kendilik değerlerini yükseltmek ya da yetişkinlerden bağımsız olduklarını göstermek için bir yol olarak görülür” (Kocadaş vd., 2010:65). Gençler arasındaki şiddet ve sapma davranışları günümüzde dünya uluslarının neredeyse tamamının gündeminde öncelikli sorunlar arasında yer almaktadır. Fakat çeşitli araştırmalardan elde edilen bulgular, şiddete başvuran ergenlerin, gelecekte de bu türden ve suça yönelik davranışlar sergilediklerini, yetişkinlik dönemlerinde de suç işleme eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur.

Tolan ve Guerra, ergenler arasında şiddetin oluşmasını etkileyen nedenleri, risk altındaki nüfus kesimlerine ve etkili olduğu girişime bakarak dört kısma ayırmaktadır; (1) Durumsal şiddet; hem şiddete neden olan hem de davranışın şiddetini arttıran provakatif durumlarda (yoksulluk, ayrımcılık, baskı, alkol, uyuşturucu, kolay silah edinebilme vb.) ortaya çıkar. (2) İlişkisel (kişilerarası) şiddet; bütün gruplarda görülen bu şiddet türü ergenlerde de görülür. Özellikle arkadaş ve aile üyeleri arasında anlaşmazlıklardan kaynaklanır. (3) Yağmacı şiddet; Kazanç amaçlı kasıtlı suç işlenmesi. (4) Psikopatolojik şiddet; Sık tekrarlanma ve aşırı olma özelliği ile en tehlikeli şiddet türüdür (Koç, 2011:27).

4.1. Gençler Arasında Şiddetin Nedenleri

Şiddet bir insanlık suçu, bir insanlık ayıbıdır. Şiddetle mücadelenin yolu onu tanımaktan geçer. “Her toplumun kendine özgü şiddet sorunları vardır ve bu sorunlar, o toplumlara özgü normlar tarafından belirlenmektedirler” (Göka ve Türkçapar, 2012:9)

Şiddeti besleyen birçok kaynak vardır. Ancak bu kaynakların etkin olabilmesi için, etkileyebilecekleri bir canlı organizmaya ihtiyaç vardır” (Savrun, 2000:10). Bilindiği gibi, “saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. Öte yandan saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri söz konusu duygu durumlarına” (Köknel, 1996:15) yol açmaktadır. Kuşkusuz bu duygu durumlarını harekete geçirecek, bireysel, çevresel, toplumsal çok sayıda mekanizma söz konusudur.

Gençlerin şiddete eğilimli olmalarında irdelenmesi gereken çok sayıda risk faktörü vardır. Bu risk faktörleri içerisinde bireyleri şiddet davranışını sergilemeye iten gerçek faktörün/faktörlerin neler olduğunun saptanması oldukça güçtür. Günümüzde bilim insanları; şiddetin yaygınlaştığını, toplumsal dokuları derinden etkilediğini belirtmektedirler. Şiddet, genetik ve sosyal faktörlerin yanı sıra öğrenilir bir olgu olarak, aile, okul, iş vb. her alanda gündelik yaşamın bir parçası gibi algılanmakta ve şiddetin şiddeti doğurduğu konusunda herkes görüş birliğine varmaktadır.

Yapılan araştırmalar gençlerde gözlenen şiddet davranışlarının birçok nedeni olduğunu ortaya koymaktadır. “Yoksulluktan, değerlerin yıkılmış, sarsılmış olmasına, çatışmalara, ideolojik bölünmelere kadar etkili pek çok faktörden bahsedilmektedir. Kültürel yapı, medya, kötü alışkanlıklar, uyuşturucu, alkol, TV’lerde gösterilen filmler, yetişme tarzı, suç ve şiddeti besleyen başlıca kaynaklardır” (Solak, 2008:181). Tüm bunların yanında eğitim sistemindeki olumsuzlukları ve ek olarak ailede, okulda, sokakta, poliste, askerde bireylerimize dayak ile eğitmeye çalıştığımız düşünürsek, şiddet ile yüzleşiıyor olmamıza şaşırmamamız gerekir. Özellikle “gençler hayatlarının çeşitli bölümlerinde değişen oranlarda dayak gerçeğiyle” (İMV-SAM, 1995:45) yüzleşerek toplumsal sorumluluklarına hazırlanmaktadır. Yapılan çeşitli araştırmalar “bazı biyolojik etmenler ve kişilere özgü bazı faktörlerin, şiddete eğilimi belirleyebildiğini gösteriyor olsa da, çoğu kez bu faktörler, ailesel, çevresel, kültürel ve başka bazı dış unsurlarla etkileşerek şiddetin ortaya çıkacağı uygun ortamı” (Solak, 2008:186) hazırlamaktadır. Balcıoğlu (2001:21) genç erkeklerde şiddet davranışının artmasına yol açan faktörleri yaş, fizyolojik, biyolojik sebepler, kişilik özellikleri, hormonal etkenler, toplum ve kültürün erkek saldırganlığını onaylaması vb. şeklinde sıralamaktadır.

Kramer ise gençlerde gözlenen şiddet davranışının temelinde; yoksulluk, eşiitsizlik ve sosyal dışlanma gibi sosyal ve ekonomik unsurların önemine dikkat çekmektedir. “Ona göre, sosyal destek ve denetimin zayıfladığı yerleşim yerlerinde, ekonomik sorunlar şiddet eylemlerine yol açmaktadır” (Kızmaz, 2006-b:259).

Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin bir takım özellikleri şiddete yönelim ve eğilimi arttırmaktadır. “Dürtü kontrolünün zayıf olması, duygusal iniş çıkışların yoğun ve fazla olması, duygu düzenleme yetisinin zayıflığı, özdeşim modellerine gereksinim duyulması, güçlü hissetme gereksinimi, deneyim azlığı, kimlik ve kendilik gelişimi, özdeğer duygusunu arttırma gereksinimi” (Çuhadaroğlu, 2008:90) gibi kişilik özelliklerine, dürtü kontrol bozukluğu, düşük engellenme toleransı, düşük sözel IQ, sosyal kararlar verme yetisi bozukluğu, sosyal ilişkilerde yetersizlik, problem çözme becerilerinde zayıflık gibi bireysel gelişimde gözlenen eksikliklerle ilgili etkenlerde katılmaktadır.

Balcıoğlu (2000:89), (2001:82-83) ergenlik döneminde Şiddet olaylarının artmasının nedenlerini Şöyle sıralamaktadır; 1-Son yıllarda toplumdaki gelir adaletsizliğinin ve yoksullaşma oranının artması. 2-Göç sebebiyle başta büyük kentler olmak üzere çeşitli yerleşim birimlerinde oluşan kontrolsüz yapılaŐma ve nüfus artışı. 3-İŞsizlik olgusunun verdiği güvensizlik. 4-Kültürel yozlaşma ve yabancılaşma, arabesk ve fantezi müzik. 5-Sosyal problemlerin çözümlünde Şiddete başvurma. Aile içinde ve okulda Şiddet olgusunun yaŐattığı olumsuzluklar. 6-Eğitim öğretim alanında yaratılan eŐitsizliklerin ve haksız uygulamaların artması. 7-Kalabalık sınıflar, rehberlik ve yönlendirmenin olmayışı, yetersiz eğitim almış kişilerin bu alanda görevlendirilmesi. Öğretmen açıklarını kapatmak için her üniversite mezununun öğretmen olarak istihdam edilmesi. 8-Silahlanma dürtüsünün güdülenmesi, kıŐkırtılması. 9-Yazılı basınla görsel medyanın Şiddet öğgeleri içeren program ve haberleri. Düzeysiz, duygusallığı körükleyen dizi filmler. 10-Gelecekte umudu kesme, mutsuzluk ve kendine olan güven duygusunu yitirme. 11-Ülkeyi yöneten siyasilere duyulan güvensizlik. 12-Sürekli değişen eğitim programları, başarı oranının düşmesi, kalitesiz, ezberci, yarışmacı, niteliksiz eğitim sistemine duyulan tepki. 13-Ortaöğretim disiplin yönetmeliğinin katı, yasakçı kuralları ve tek tipleŐtirme uygulamaları.

Bemak ve Keys (2000:15-22)'e göre; (a) bireysel ve kişilik eğilimleri (düşüncesizce hareket etme, empati yetersizliği), (b) okul çevresi, (c) aile yapısı ve ilişkileri (ebeveynlerin zayıf bir benlik, yetersiz bir denetim ve tutarsız davranışlara sahip olmaları, ebeveynlerin aile içerisinde Şiddet tutumlarını sergilemeleri veya çocuklarının uyguladıkları Şiddet tavırlarına karşı bir ilgisizlik içinde olmaları), (d) akran gruplarının varlığı (bireyin kendini ispatlamak için elverişli koşullar sağlaması ve Şiddet kültürünün varlığı), (e) silahlara kolay yollardan ulaşabilme imkanının olması, (f) alkol ve uyuşturucu kullanma, (g) toplum ve yerleşim yerinin özellikleri gibi faktörlerin, Şiddet davranışını sergileyen bazı bireylerin suçluluk tutumlarının anlaşılmasında önem arz etmektedir.

Ülkemiz açısından “Şiddetin, toplumsal kültürümüzün bir parçası olduğu görölmektedir” (Kaya, 2006:112). Şiddetin aile içinde yaygınlığı ve öğrenme ile aktarılması özelliği nedeniyle, bireylerin toplumsallaŐması sürecinde kaygı verici bir

tablo oluşmaktadır. Bireylerin “kendi kültüründe kazandığı etkinlikler ve eğitim sürecinde karşılaştığı bilinçli veya bilinçdışı şartlandırmalar, toplumun kuralları, kültürlenme yoluyla aile tarafından bireylere aktarılır” (Bulut, 2010:2). Şiddet yaygın bir eylem olduğunda, doğal olarak yeni yetişen kuşaklara da aktarımı kolaylaşmaktadır. Yapılan araştırmalar saldırganlık ve şiddet olaylarının yaygınlığını ortaya koymaktadır.

T.B.M.M. tarafından şiddet konusunda oluşturulan araştırma komisyonu raporunda elde edilen bulgular ülkemizde gençlik şiddetinin boyutlarını ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. “Raporun hazırlanmasından önceki son üç ay içinde evde, okulda ve sokakta gençlerin %22’si fiziksel şiddet, %53’ü sözel şiddet, %36,3’ü duygusal şiddet ve %15,8’i cinsel şiddet ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Aynı üç ay içerisinde, öğrencilerin yüzde 35,5’i fiziksel, yüzde 48,7’si sözel, yüzde 27,6’sı duygusal, yüzde 11,7’si cinsel şiddet uygulamıştır. Ceza ve infaz kurumlarındaki çocukların, bu kurumlara girmeden önceki son üç ayda fiziksel şiddet ile karşılaşma sıklığı %69,2 olduğu, fiziksel şiddet uygulama sıklığının ise %69,3 olduğu bildirilmiştir” (T.C. Başbakanlık, 2010:46).

50 bin lise öğrencisi üzerinde, ŞİDAM ve HEGEM tarafından 2012 yılında gerçekleştirilen bir başka araştırmada öğrencilerin “ilkokul sıralarında %62’sinin kavgaya karıştığı, %63,69’unun sıra dayağı cezasına çarptırıldığı, %56,65’inin annelerinden, %47,05’i babalarından sözel şiddet gördüğü, %37,93’ünün anneden, %27,3’ünün ise baba kaynaklı fiziksel şiddet yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin %80,33’ünün ise okulda birbirlerine karşı fiziksel şiddet uygulamaları sorunun büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Araştırma sonrasında gençlerde şiddet eğilimi ile ilgili risk grupları ve durumları şöyle sıralanmaktadır; Ders başarısında düşme ve derse devam etmeme eğilimi. / Okula gitmek istememe ya da gittiğinde kaçma. / Arkadaş çevresini sıklıkla değiştirme ve ayrılıkların çok çatışmalı olması. / Şiddet içerikli modellerle alenen özdeşim çabası. / Çok talepkâr olma, harcamalarda artış ve bunların açıklamasını yapmakta zorlanma. / Vücudunda sebebini açıklayamadığı morluklar ya da darp izlerinin bulunması. / Sigara ve bağımlılık yapan madde kullanımı. / Daha önce olmadığı kadar alıngan ve sinirli davranma. / Gece geç saatlerde dışarıda kalmak arzusu ve bunda ısrar. / Uyku ve iştah düzeninde belirgin

ve süreklilik gösteren düzensizlikler. / Yoğun bir izolasyon içinde olma. / Başkaları tarafından çabucak kızdırılabilir bir yapı. / Kendine rahat verilmediği duygusunu sık yaşıyor olma. / Öfke kontrolünün yetersizliği ve sık yaşanan öfke patlamaları. / Geçmişinde şiddet içeren davranışların bulunması. / Bireysel farklılıklara toleransın zayıf olması. / Fevri davranma özelliği. / Çok çabuk hayal kırıklığına uğramak ve bunu tolere edememe.

Gençler arasında şiddet ülkemizde olduğu gibi tüm dünya toplumlarını yakından ilgilendiren bir sorundur. Özellikle modern toplumlarda şiddet olgusu kadar, şiddet olaylarında görülen çeşitlilikte dikkat çekicidir.

Amerika'da çocukların ve ergenlerin %25'inden fazlası 16 yaşına kadar travmatik bir olaya maruz kalmaktadır. Şiddetin kurbanı olan gençlerde, travma sonucu stres belirtileri, davranış problemleri, depresyon, okuldan kaçma gibi sonuçlar gözlenmektedir (Chamberlin, 2011:78). Bu tür sorunlar yaşayan gençlere, grup çalışmaları, canlandırmalar, çeşitli kültür sanat faaliyetleri ile bu psikolojik süreçten kurtulabilmeleri için psikolojik yardım yapılmaktadır.

Amerika'da 2004 yılında yapılan ulusal suç konulu bir araştırmada (Catalano, 2005) "tahmini olarak 5,2 milyon şiddet vakası (saldırı, tecavüz, şiddet uygulanarak yapılan soygun vs) belirlenmiş, 12-15 yaş arasında her bin kişiden 49,7'si şiddet suçlarının kurbanı olmuştur" (Ketterlinus ve Cheney, 2008:9). Gençler şiddet olaylarına kurban olmanın yanında şiddet suçlarını da en fazla işleyen kesimi oluşturmaktadır. Gençler tarafından işlenen suçlar sanıldığığının aksine okuldan sonra saat 15.00-06.00 saatleri arasında işlenmektedir.

Amerikan Psikoloji Derneği (APA) tarafından 2006 yılında 1004 genç arasında yapılan "gençlerarası şiddet" konulu araştırmada flört yaşayan her beş ilişkiden birinde partner tarafından fiziki şiddet uygulandığı (vurarak, tokatlayarak), her beş ilişkiden üçünde de duygusal şiddet öğeleri (psikolojik baskı vb) gözlendiği belirlenmiştir. Gençler arasındaki ilişkilerde yaşanan şiddet gözler önünde yaşanan ama dillendirilemeyen, konuşulamayan bir salgın olarak yorumlanmaktadır (Dingfelder, 2010:32).

Kuşkusuz bütün şiddet ve suç olayları içinde öldürme davranışı en ciddi olanıdır. Çocuk ve ergen yaşta öldürme davranışında bulunanlar genelde az olmakla beraber yine de göz ardı edilemeyecek bir grup oluşturmaktadır (Uygur, 1994:10). Örneğin 1985-1994 yılları arasında “10-24 yaş nüfustaki cinayet oranı % 150’nin üzerinde bir artış göstermiştir. Bu rakamlara ölümle sonuçlanmayan şiddet olayları dahil değildir. Ancak uzmanlar, ölümle sonuçlanan her bir şiddet olayına karşılık yaralanmayla sonuçlanan ortalama 40 olay meydana geldiği düşüncesindedirler” (Solak, 2008:187). Amerika Birleşik Devletleri’nde ise “15-24 yaş arası gençlerde ölüm nedenleri arasında cinayet ikinci, intihar üçüncü sırada yer almaktadır” (Yıldız vd, 2011:6).

Şiddete yol açan genetik, pisişik, demografik, kültürel, ekonomik, sosyal, politik, teknik, yapısal, çeşitli koşul ve nedenler, kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı öğeler sıralansa da” (Gümüş, 2006:41) şiddeti açıklama da kullanılan nedenler genelde “bireysel” ve “toplumsal” başlıkları altında kategorize edilmektedir.

4.1.1. Bireysel Nedenler

Şiddetin temelinde yer alan bireysel nedenler arasında kişinin biyolojik ve psikolojik özellikleri değerlendirilmektedir.

Bireysel düzeyde insanların şiddet uygulamasında veya şiddetle karşılaşmasında etkili olan biyolojik ve psikolojik bazı etkenler şunlardır. “Dürtü kontrolü bozukluğu, düşük öğretim düzeyi, madde kullanımı ve aşırı alkol kullanımı, geçmişte saldırganlık ve istismar öyküsü ve şiddetle ilişkili psikiyatrik sorunların (manik tip bipolar bozukluk, şizofreni, paranoid bozukluklar, post travmatik stres bozukluğu ve borderline, antisosyal, paranoid kişilik bozuklukları) varlığı. Ayrıca şiddet içeren davranışların oluşmasında bazı nörotrans-mitterlerin ve endokrin bozuklukların (androjenler, premen-struel sendrom) etkili olabileceği düşünülmektedir” (Yıldız vd., 2011:4-5). Bunlara ilaveten “beyin travmaları, tümörleri, ateşli hastalıklar, zehirlenmeler, bağışıklık, dolaşım, solunum, sindirim sistemleri ve iç salgı bezleriyle ilgili hastalıklar, epilepsi beyin dokusunun yıkımı organik beyin hastalıkları” (Balcıoğlu, 2000:73) gibi durumları da bireysel etkenlerin

arasında sayabiliriz. “Doğum öncesi ve sonrasında yaşanan komplikasyonlara” (Debarbieux, 2009:167) bağlı sorunlarda bu tablonun içine eklenmelidir.

İnsanlarda uyumu sağlamak, hayatı sürdürmek amacı ile ortaya çıkan, savunmaya yönelik saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri beynin belirli yapılarından ve işlevlerinden kaynaklanır. “İnsan zihni işlevleriyle hayatını tehdit eden tehlikeli ortamı önceden anlayabilir, açıklayabilir, sezebilir, yorumlayabilir. Buna göre tedbir alabilir. Geçmiş hayatından örnek alarak, gelecek tehlikeyi karşılamaya hazırlanır. Plan, program yapar” (Balcıoğlu, 2000:67). Bunların yanısıra, “kişilik, üst benliğin meydana getirdiği korku ve kaygıya karşı benliğini korumak amacı ile şiddet eylemlerine başvurur.

0-8 yaş arası çocuklar üstünde yapılan uzun süreli araştırmalar “bebeklikleri zor geçen” (sık sık ağlama, zor uyuma, zor yeme) çocukların daha erken bir dönemde ve daha güçlü saldırgan davranışlar sergilediklerini göstermiştir (Debarbieux, 2009:167-168). Ki, böylesi bir durumdan kaynaklı geleceğe dönük saldırganlığı, bebeğe hissettirilecek şefkat duygusunun önleyebileceği çeşitli araştırmalarda dillendirilmiştir. Bunun için annenin, bebeğini günde birkaç saat karnının üzerinde taşıması doğru bir yol olarak kabul edilmiştir.

Patolojik agresyon ve öfke; beyin hasarından, şizofreni ve major depresif bozukluğa uzanan geniş bir fenomendir. “Çeşitli araştırmacılar; tekrarlayan, provake edilmemiş saldırgan davranışı beyin hasarı ile tekrarlayan uygunsuz sözel ve fiziksel tepkileri (dış uyaranlara) duygudurum bozuklukları ile ilişkilendirmiştir” (Savrun, 2000:19).

Biyolojik Kuramı açıklarken (s.101-104) yüzeysel olarak Limbik sistemin bu yöndeki etkisine değinmiştik. Kocabaşoğlu (2000:13)’da, beyin etkinliklerinin birçok değişik nörotransmitterin bir araya gelmesiyle kontrol edildiğini belirterek, bir beyin hücresinden diğerine mesaj ileten bu maddelerden birinin de serotonin olduğunu belirtmektedir. Serotonin reseptörleri beynin tümüne dağılmışlardır ve serotonin, duygudurum, oryantasyon, hiddet, impuls kontrolü ve seksüel aktivitenin düzenlenmesinde etkilidir. İnsanda mutluluk, canlılık, zindelik hissi veren bir

hormon olan serotonin organizmada eksik salgılandığında, yorgun, sıkılgan, depresif bir yapı ortaya çıkar ve bu tablo bireyin saldırgan ve şiddet eğilimi taşımasına neden olur. “Keza insan vücudundaki bazı hormonlar da saldırganlık halinin ortaya çıkmasında önemlidirler. Mesela hiperinsülinizm halinde ortaya çıkan hipoglisemi dönemlerinde belirgin agresyon durumlarına rastlamak mümkündür” (Balcıoğlu vd, 2000:34). Serotonin hormonunun eksikliğinden kaynaklanan bozuklukların “anksiyete, depresif duygu durum saldırganlık gibi bir çok fizyopatolojik olaylarla” (Kocabaşoğlu, 2000:13) ilgisi olduğu yönünde çok sayıda araştırma yapılmıştır.

Beyin yapıları ve şiddet arasında bağ kurmak isteyen araştırmacılar ve biyolojik kuramcılar şiddetin, prefrontal korteks/ amigdala/ hipotalamus üçgeninde işlediği düşüncesinde yoğunlaşmaktadırlar. Beyin sahalarının incelenmesi sonucunda canlıların hipotalamusunun saldırganlığın hem denetiminde hem aktivasyonunda önemli bir alan olduğu gösterilmiştir. Balcıoğlu (2000:34), kedilerin hipotalamuslarının elektrik ile uyarılması sonucunda saldırgan davranışlar gösterdiklerini belirtmektedir. Hipotalamusun sağlam kalması, davranışlara yansıyan duygu-sinir (emosyon) bütünlüğü anlamına gelmekle beraber, hipotalamus üzerinde kalan beyin dokusunun tamamen çıkarılması durumunda dahi organizmada saldırgan davranışlar gözlenebildiği, hipotalamusun tahrip olması durumunda deney hayvanlarının öfkelenmediği ama öfkelerini bir amaca yönlendiremedikleri gözlenmiştir.

Hiyerarşik yapılanmanın maymunların grup içi davranışlarını nasıl etkilediğine yönelik Atkinson ve arkadaşlarının yaptıkları araştırmalarda grup içerisinde baskın durumda olan bir maymunun hipotalamusu elektrik ile uyandırıldığında bu maymun kendine tabi durumdaki maymunlara saldırmış ancak dişileri ayrı tutmuş, onlara saldırmamıştır. Alt saflarda yer alan bir başka maymun aynı şekilde elektrik ile uyarıldığında bir köşeye çekilmiş ve boyun eğme davranışı” (Abay ve Tuğlu, 2000:21) göstermiştir. İnsan en karmaşık kortekse sahiptir ve davranışları çok daha karmaşıktır. Dolayısıyla insandaki şiddet ve agresyon davranışlarını indirgemeci bir yaklaşımla, tek nedenle açıklamak olası değildir.

Limbik sistemin bir parçası olan Amigdalalar duyguların (emosyon) denetiminden sorumlu beyin sahaları olarak bilinirler. Amigdala bölgesinde bazı tümör oluşumlarının da aşırı saldırganlığa yol açtıkları görülmüştür. “Klüver ve Bucy, özellikle temporal lobları çıkarılan hayvanlarda korku ve öfke gibi duyguların ortadan kalktığını belirlemişlerdir” (Savrun, 2000:5). Bu durum beynin diğer bölgelerinin saldırganlık ve şiddet eğilimi üzerinde etkili olmadığı anlamına gelmemekle birlikte, bu üçgenin diğer bölgelere göre daha ağırlıklı olarak işlev gösterdiğini düşündürmektedir.

İç salgı bezlerinin işlevi açısından da saldırganlık ve şiddet olguları değerlendirilmiştir. “Hayvanlar ve insanlar üzerine yapılan araştırmalar, cinsiyetle ilgili bezlerin çıkarılması sonucu, cinsiyetle birinci ve ikinci derecede ilgili olanlarda gerileme ve buna bağlı olarak kişilik ve davranış değişimleri olduğunu, davranışların yavaşladığını göstermiştir. Öte yandan özellikle, erkek içsalgı bezi (testis) ürünü olan testesteron verildiğinde cinsel isteğin arttığı, bu amaca yönelik davranışların hızlandığı, saldırgan davranışlara dönüştüğü görülmüştür” (Köknel, 1996:31). 1950’li yıllarda ABD’de yürütülen bu yöndeki araştırmalardan beklenen sonuçlar elde edilememiş, içsalgı bezlerindeki değişimlerin bireylerin psikolojilerinde yaşadıkları korku, kızgınlık, öfke vb. duygulara bağlı değiştiği düşüncesi ağırlık kazanmıştır. “Hayvan araştırmalarında saldırgan davranışta testesteronun rolü bilinmesine karşın insanda etkisi çok belirgin değildir” (Abay ve Tuğlu, 2000:23).

Bundan başka hipoglisemi (kan şekerinin hızla düşmesi) ile saldırganlık arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Belirgin hipoglisemide merkezi nöron işlevleri bozulmakta, organizma istenmeyen uyaranlara agresif yanıtlar verebilmektedir. “Dürtüsel saldırganlık göstererek şiddet suçu işleyenlerde, bu durumla reaktif hipoglisemi arasında kesin bir ilişki gösterilmiştir” (Abay ve Tuğlu, 2000:24).

Bireysel anlamda şiddetin psikolojik boyutunda konumuzla ilgili önemle üzerinde durmamız gereken nokta ergenlik döneminde karşılaşılan psikolojik sorunlardır.

Ergenlik döneminde ortaya çıkan psikolojik sorunların ilk grubunu ruhsal hastalıklar oluşturur. “Genellikle yaşam boyu süren şizofreni, duygulanım bozuklukları, kişilik bozuklukları gibi ruhsal rahatsızlıkların ilk belirtileri ergenlik döneminde görülür” (Özbay ve Öztürk, 1995:97). Anksiyete bozuklukları, fobiler, obsesif-kompulsif bozukluklar da ilk belirtilerini erken ergenlik döneminde gösterirler ve bu tür rahatsızlıklar genellikle psikiyatrik tedavi gerektirirler. Yetişkin bireylerde “karşımıza çıkan çeşitli ruhsal bozuklukları, davranış düzensizliklerini, kötü alışkanlıkları hatta bazı fizyolojik rahatsızlıkları daha ilk belirtilerinde önlemek” (Berktin, 1978:11) ergenlik döneminde ilk izleri gözleendiğinde müdahale edip yok etmek, tedavi ettirmek mümkündür. İlk gençlik dönemlerinin önemli bir bölümünün okul sıralarında yaşandığı düşünülürse okul, öğretmen ve yöneticilerine bu anlamda önemli sorumluluklar düşmektedir.

Genç öğrencilerde genel olarak rastlanan nörotik belirtiler çeşitli uyum sorunları sıkıntısının sonuçları, ya da belirtileridir. Bu uyumlarda başarısızlığa uğradıkları zaman davranış bozuklukları gösterirler” (Berktin, 1978:60). Problem davranışlar gösteren gençlerde “aşırı somut düşünme, anlık kararlarla hareket etme, isteklerini erteleyememe” (Özbay ve Öztürk, 1995:98) gibi davranışlar gözlenmektedir.

Saldırgan davranışlar ve şiddet, kişiliğin bütünlüğünü bozmayan, benlikte bölünme, çöküntü, parçalanma yapmayan, duygulanım ve zihin alanında niteliksel değişmeler gösteren, gerçekle bağlantısını sürdürebilen psikiyatrik hastalıklar arasında yer alır. Belirli durumlar ve sınırlar içinde bastırılma, denetlenme, engellenme ihtimali vardır (Balcıoğlu, 2000:73).

Psikiyatrik vakalarla şiddet ve suç arasında bağlantı kurma çabasında olan birçok araştırma somut bir sonuca ulaşamamıştır. “Sapkın davranışlar ve suçu açıklama konusunda bugün kişiliğin dışında birçok faktör gözardı edilmemelidir. Bugün suçlularla suçu olmayanlar arasında genel olarak çok az farklılık bulunduğu ve ancak çok küçük orandaki suçlularda psikiyatrik bozuklukların mevcut olduğu kabul edilmektedir” (Özkalp, 2005:426).

4.1.2. Kalıtımsal Nedenler

İnsanın bütün yönleriyle nasıl birisi olacağı, saçının, teninin ve gözünün rengi, mizacı veya kişilik özellikleri, duygusal tepkileri, boyu ve kilosu veya zihinsel özellikleri soyundan aldığı mirasa ve içinde yaşadığı çevre şartlarına bağlıdır (Kulaksızoğlu, 1998:16). Kalıtım tek başına olmasa da davranış üzerinde etkisi olan faktörlerden biri olarak ele alınmıştır.

Kalıtım ile saldırgan davranışlar, şiddet eylemleri ve suç arasında ilişki olduğuna yönelik araştırmalar çok eskiye dayanmaktadır. Bu alanda yapılmış araştırmalardan biri Jukes ailesi üzerine Dugdale'ye aittir ve 1700'lü yıllarda yapılmıştır (Köknel, 1996:29-30).

Dugdale, Jukes ailesinden gelen 709 kişiyi incelemiş, bunların 280'inin dilenci; 140'ının saldırgan davranışları olan, şiddet eylemlerine karışan suçlu; 50'sinin sokak kadını olduğunu belirtmiş; ayrıca 440'ında da cinsel hastalık bulunduğunu saptamıştır. Aynı aile üzerine 1915 yılında yapılan diğer bir araştırmada ise 1258 kişi incelenmiş, aile bireylerinden 170'inin dilenci; 118'inin saldırgan davranışta bulunan kişiler, ve şiddet eylemlerine katılmış suçlu; 378'inin sokak kadını olduğu belirlenmiştir. 1915 yılında Goring soyaçekimle suç işlemeye yatkınlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ileri sürmüş, babalarla çocuklar arasında suç niteliği bakımından benzerlikler olduğunu belirtmiştir. Yine biyolojik kuramlarda örneklediğimiz gibi erkekte XY kromozomlarına bir Y kromozomu eklendiğinde saldırganlığa, şiddete, suça eğilimli insanlar ortaya çıkmaktadır. "Bu belirsizliğe karşın, kromozomların taşıdıkları genlerin içerdiği dezoksiribonükleik asitin (DNA), saldırgan davranışlara, şiddet eylemlerine, suça yatkın insanların ortaya çıkmasına (Köknel, 1996:30) neden olduğuna ilişkin veriler elde edilmiştir.

Kalıtımın şiddet ve suç üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek için tek ve çift yumurta ikizleri üzerine yapılan çalışmalarda dikkat çekicidir. Tek yumurta ikizlerinde, çift yumurta ikizlerine oranla eş zamanlı suç işleme olasılığının daha yüksek bulunduğu yönündeki çalışmaların yanında "1977 yılında Christiansen, 1870-1920 yılları arasında Danimarka'da doğmuş, 3580 tek ve çift yumurta ikizlerini

incelemiş, tek yumurta ikizlerinde kardeşlerin yarısının; çift yumurta ikizlerinde beşte birinin suçlu olduğunu belirtmiştir. Ancak, soyaçekimle suç arasında ki ilişkiyi değerlendirme amacıyla yapılan araştırmalarda, çalışmalarda seçilen aileler, suçlunun nicelik ve nitelik bakımından değerlendirilmesi, yöntem ve yorum bakımından belirsiz ve tutarsız olup belirli bir sonuca ulaşmamıştır” (Köknel, 1996:30).

4.1.3. Sosyal Çevre ile ilgili Nedenler

İnsanın gelişiminde etkili olan çevresel koşullar hemen hemen döllenme ile başlar. “Anne kamındaki canlının içinde yaşadığı koşullar (rahmin ısısı, ışığı, sesler, annenin aldığı besinler ve annenin ruhsal, duygusal durumu) doğum öncesinde ki canlının büyümesine ve gelişmesine etki etmektedir” (Kulaksızoğlu, 1998:12).

Bu konuda ilk gözlemleri Hippocrates (M.Ö.460-377) yapmış insanın içinde doğup büyüdüğü doğal ortamın ruhsal yapısını etkilediğini, dağlarda ve yüksek yerlerde yaşayanların atılgan, çalışkan, gözüpek ve yürekli olduklarını belirtmiş, daha sonraları bir çok düşünür bu düşünceye katılmıştır.

Isı durumunun organizma üzerindeki etkisi konusunda yapılan gözlemleri doğrulayan kapsamlı araştırmalar yapan Lombroso (1836-1909), şiddet olayları ve suç oranıyla, bulunulan ortamın deniz yüzeyinden yüksekliği ve yıllık ısı ortalaması arasında bağlantı olduğuna dikkat çekmiştir. “Sıcak ülkelerde ve mevsimlerde insanların ilgisiz, uyuşuk, soğuk ülkelerde ve mevsimlerde durgun ve hareketsiz olduğunu, havası ılıman olan ülkelerde ya da ılık mevsimlerde saldırgan davranışların, şiddet eylemlerinin insanlara karşı işlenen suçların arttığını bildirmiştir. Bu ülkelerde ayaklanmaların, ihtilallerin daha sık olduğuna dikkat çekmiştir” (Balcıoğlu, 2000:51). Avrupa'nın dağlık ülkelerinde cinayet olayları dikkat çekerken, ovalarda ve kuzey ülkelerinde soygun, hırsızlık gibi kanunsuzlukların daha sık görüldüğü belirtilmiştir.

Ülkemizde Çölaşan 1967 yılında “Meteoroloji Faktörlerinin Cinayet ve Yaralama Olaylarına Etkileri” başlıklı araştırmasında, adam öldürme ve yaralama olaylarıyla hava sıcaklığının bağlantılı olduğunu, sıcaklığın yükselmesine paralel

olarak adam öldürme ve yaralama suçlarının arttığını belirtmiştir (Köknel, 1996:57), (Balcıoğlu, 2000:51).

Meteorolojik faktörler gibi “gürültülü ortamda çalışan, yaşayan insanların duygu durumlarında görülen, kızgınlık, öfke gibi duygular yanında, insanlar arası ilişkinin bozulması, çalışma ve iş veriminde % 30-60 oranında değişen azalma, gürültünün neden olduğu fiziksel ve ruhsal bozukluklar, saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin tetiğini çeken etkenler arasında yer almaktadır” (Köknel, 1996:60). 50-60 db üzerindeki sesler organizmanın kalp ritmini solunum sistemini etkilemekte, fizyolojik ve psikolojik değişimlere neden olmaktadır. Kızgınlık, öfke, insanlararası ilişkilerde bozulma, fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar, iş veriminde azalma, saldırgan davranışlar vb.

Doğayla insan arasında sürekli iletişim, etkileşim vardır. İnsanın içinde yaşadığı doğal ortamın ısısı, ışığı, nemi, gürültüsü, rüzgarı, elektrik yüklü iyonları, fiziksel; soluk aldığı havada, içtiği suda, yediği besinlerde bulunan organik ve organik olmayan madenler kimyasal olarak kişinin bedensel ve ruhsal durumunda değişiklik yapar. Bu değişiklikler saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri olarak başkalarına, insanlar arası ilişkiye ve topluma yansiyabilir (Balcıoğlu, 2000:51).

Bireylerde şiddet davranışına neden olan doğal çevrenin etkilerinin yanında davranışlara asıl yön veren etkenlerin toplumsal çevreden kaynaklandığını belirtmemiz gerekir. Bu noktada karşımıza bireyin ilişkili olduğu aile, okul, arkadaş grupları vb. çıkmaktadır.

4.1.3.1. Aile Ortamı

İnsanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarını karşılayan, onların beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olan aile, bazen şiddetin beslendiği ve uygulandığı bir alan olmaktadır (Aktaş, 2006:13). Gerçekte, bütün toplumlarda, çocuğun ve gencin içinde yetişip geliştiği en küçük birim ailedir (Köknel, 1979:38). Sağlıklı, güçlü toplumların temelinde sağlıklı aileler vardır. Bu “nedenle her toplum kendini meydana getiren birimlerin yani ailelerin

sağlığını önemser, onu koruyacak önlemler alır. Aile sorunlarıyla uğraşma, toplum sorunlarıyla uğraşmak demektir” (Arı, 1995:302).

Çağdaş toplumda en sık görülen biçimine bakarak diyebiliriz ki “aile, bir kadın ile bir erkeğin özgür istençleriyle yaşamlarını birlikte sürdürmek üzere oluşturdukları, ekonomik işbirliği yaptıkları, çocuk edinip yetiştirdikleri, cinsel yaşamlarını birlikte gerçekleştirdikleri bir birliktir” (Başbakanlık, 1994:303). Aile, yüzyüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruptandır. “Bu nedenle, bireyin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması yönünden ayrı bir öneme sahiptir” (Tezcan, 1991-b:271). Aile toplumda iki nedenden dolayı temel bir kurum olarak görülür. “Birincisi ailenin en önemli görevinin insan türünü üretmek olması ikincisi ise ailenin başka kurumlarında kaynağını” (Özkalp, 2005:176) oluşturmasıdır.

Ailenin evrenselliğini, hemen bütün aile tiplerinde ortaklaşa olarak görüldüğünü şu beş özellik ortaya koymaktadır. Bunlar (Erol, 1993:200); 1) Eşler arasında cinsel ilişki, 2) Eşler arasındaki bu ilişkiyi kuran ve sürdüren bir evlenme biçiminin olması, 3) Çocuk yetiştirme ve doğan çocukları tanıma biçimleri, 4) Ekonomik ihtiyaçların karşılanması, 5) Birlikte yaşanan ortak bir meskenidir. Bu genel tanımlamayı biraz daha detaylandırabiliriz.

İkametgahın tipi ve konum yeri, kullanılan eşya ve mobilyaların çeşitleri ve kalitesi, tüketilen gıda maddelerinin çeşit ve miktarları, hatta tüketiliş biçimleri, giyim eşyalarının biçim ve renkleri, kalitesi, aile fertlerinin tahsil seviyeleri ve meslek durumları hatta öğrenim yapılan okullar, karı-koca, ebeveyn-çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkiler, çocukların bakım ve eğitimleri, sağlık konusundaki tutumlar, nişan, evlenme, doğum ve ölüm gibi önemli olaylardaki davranışlar, dini inançlara bağlılık ve bu konudaki görevleri yerine getirme, radyo ve televizyon programlarının ve çeşitli ulaşım ve haberleşme vasıtalarının seçimindeki zevk ve alışkanlıklar gibi unsurlar aile hayatını oluşturmaktadır (Dikeçliğil, 1991: 523).

Dünya toplumlarını derinden etkileyen sanayileşme süreci ve dolayısıyla kentleşme aile kurumunu da etkilemiştir. Geniş ailenin yerini giderek, anne-baba ve

çocuklardan oluşan, bugün “çekirdek aile” olarak tanımladığımız, daralmak zorunda kalmış bir yapı almıştır. “Aile tarım toplumunda olduğu gibi artık bir üretim birliği olmaktan çıkmış, ev ile iş yeri mekân olarak birbirinden ayrılmıştır. Devlet gitgide eğitim, öğretim ve boş zamanların değerlendirilmesi gibi geçmişte ailenin yerine getirdiği birçok toplumsal işlevi yüklenmiştir (Şahin, 2007:159). Sanayileşmenin belirlediği toplumsal roller sonucunda “çocukların sosyalleşmesinde daha önemli rolü olan babalar giderek ailenin ekonomik sorumluluğunu yüklenerek ev ve çocuklarla ilgili işlev ve yükümlülüklerini annelere bırakmıştır. Anneler zaten çocuğu taşıması ve emzirmesi nedeniyle çocukla daha çok ilgilenirken, babanın ekonomik hayata giderek daha çok yönelmesi ile çocukların sosyalleşmesi görevini de üstlenir olmuştur (Karadayı, 2001:166). Toplum “gitgide çocukların evdeki eğitimine gazetelerle, televizyonla, kitaplarla, bilgisayarla ve çeşitli kurslar aracılığıyla müdahale etmeye başlamıştır” (Şahin, 2007:159).

Sanayi toplumunun ailesi “toplumdan izole olmuş bir ailedir. Yani geniş ailenin akrabalık ilişkileri zayıflamış, üyeler arası yardımlaşma yok denecek kadar azalmıştır. Ailenin kurulmasında ekonomik bir temel olmadığı, yani aile toprağa bağlı olmadığı için bu ailenin yürümesi karı-koca arasındaki duygusal ilişkinin sağlamlığına ve birbirlerini tamamlayabilmelerine dayanmaktadır” (Özkalp, 2005:175). Bu yapı birçok fonksiyonunu da diğer kurumlarla (eğitim, ekonomi kurumları vb.) paylaşmak zorunda kalmıştır. “Bununla birlikte; a) Sevgi fonksiyonu (sevmek ve sevilme), b) Biyolojik fonksiyon (çocuk dünyaya getirmek), c) Çocuğun sosyalleştirilmesi (çocuğun yetiştirilmesi ve eğitilmesi) gibi fonksiyonları” (Tezcan, 1991-b:278) ailenin yaşamsal fonksiyonları arasındadır. Sanayileşmenin getirdiği yeni rollerde “karı koca eşit bir biçimde yer alır. Kadının ikinci plana itilmesi söz konusu değildir. Baba geniş aileden daha az bir otoriteye sahiptir, eş ve çocuklarını emri altına alamaz” (Özkalp, 2005:175).

Aile bireylerinin bir arada yaşadığı, ilişkilerin sağlıklı ve uyumlu olduğu aileleri “düzenli aile” olarak tanımlamak mümkündür. “Düzensiz aileler ise iki şekilde düşünülebilir. Birincisinde aile üyeleri bir aradadırlar fakat ilişkileri uyumlu değildir. İkincisinde aile üyeleri birbirlerinden uzaktadırlar. Ayrı yaşama, terketme, boşanma halleri mevcuttur. Yani tümüyle aile müessesesinin çözülmüş şeklidir”

(Gökçe, 1991:17). Aile ortamında birey, “kendini en rahat ve huzurlu hissettiği ortamda yaşamaktadır. Bu nedenle yaşanan şiddet diğer ortamlarda yaşanan şiddete göre çok daha derin izler bırakmaktadır” (Polat, 2001:3).

Tüm dünyada olduğu gibi toplumumuzda da "şiddet kültürü", yıllardan beri yaşanan bir sorundur. “Çocuk doğduğu andan itibaren, en çok ailede şiddete maruz kalmaktadır. Çocuk birçok şeyi de ilk olarak aileden öğrenmektedir” (Temel, 2008:93). Şiddet davranışının en önemli kaynaklarından birisi aile faktörüdür. “İnsanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarının karşılayan, onların beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olan aile, bazen şiddetin beslendiği ve uygulandığı bir alan olmaktadır” (Aktaş, 2006: 13).

Özellikle ergenlik çağına gelmiş ve toplumda yer edinme çabasındaki gençlerin şiddet davranışını kazanmalarında ailenin bu kadar önemli olmasının nedeni, ilk temel sosyalleşme işlevini gören kurum olmasındandır. Anne babalar ergenlerin gelişiminde önemli bir fonksiyona sahip oldukları kadar, “olumsuz, tutarsız, otoriter ve sert uygulamalarıyla ya da çocuk yetiştirme stilleriyle ve çocuk/ergenlerin davranışlarını izlemedeki yetersizlikleriyle olumsuz çocuk ve ergen gelişimine ortam hazırlayabilmektedir. Olweus (1980) anne babaların fiziksel ceza uygulamaları ile erkeklerin saldırganlık düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu bildirmiştir” (Öğretir, 2008:3).

Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında yayınladığı “Gençlik, Şiddet, Gerçekler” başlıklı raporunda genç şiddetine aile etkisini şu şekilde sıralamaktadır;

- Ev ortamı gençlerde şiddet davranışının gelişmesinde anahtar rol oynar.
- Ailelerin, çocuklarına ilgisiz, kontrolsüz ve denetimsiz davranmaları.
- Disiplin bahanesiyle fiziksel şiddet ile cezalandırma.
- Erken çocuklukta ebeveynler arasında gözlenen tartışmalar.

-Çocuklarla ebeveynler arasındaki ilişkinin zayıf olması.

-Annelerin çok genç yaşta çocuk sahibi olmaları.

-Çocukların erken yaşlarda anne-babalarının ayrılmalarına, boşanmalarına tanıklık etmeleri..

-Ailenin düşük sosyo-ekonomik düzeyi.

-Tüm aile bireyleri arasındaki zayıf ilişkiler.

Gonzalez ve arkadaşları (2010:143), ergen şiddetinde ailenin, okulun ve toplumun sosyal özsaygı ve psikolojik rahatsızlıklarla birleşen dolaylı bir etkisi olduğunu ifade etmektedirler. Aile içi iletişim ve okul adaptasyonu arasındaki bağlantının gençlere okul şiddeti olaylarında bulunma ihtimallerini azaltmada yardım edecek gerekli destekleri sağlamak için vurgulanması gereken bir nokta olduğunu düşündüklerini belirterek bu durumun aynı zamanda gençlerin tatmin edici okul deneyimlerini geliştirmede önemli bir role sahip olduğunu vurgulamaktadırlar.

Gençlerin aile içindeki gelişimi veya sosyalleşme biçimi, gelecekteki yönelimini önemli ölçüde belirleyebilmektedir. “Bu çerçevede, yetersiz veya yanlış bir sosyalleşme biçimi, bireyin gelecekte şiddet davranışını gerçekleştirme veya suç işleme olasılığını arttırabilir. Bu nedenle, aileye ilişkin sorunların varlığı, gelecekteki suçluluğun önemli göstergeleri olarak görülmektedir” (Kızmaz, 2006-b:258).

Gencin içinde bulunduğu ailede ya da ilişkili olduğu çevrede yaratıcı eğilimlerine ve bağımsızlığına karşı çıkan ve gelişmesine olanak sağlanmayan, aşırı engelleyici ya da fazla koruyucu tutum ve davranışlar “bireylerde güçsüzlük duyguları, nefret ve düşmanlık gibi yıkıcı duygular ortaya çıkarır. Aşırı engellenmenin yarattığı düşmanlık duyguları ne kadar şiddetliyse güvensizlik ve yalnızlık duygularından kaynaklanan endişe o ölçüde fazla olacaktır” (Çetinkanat, 1997:94). Bu durum gencin gelişiminde sapmalara neden olacak, sadizm, mazoşizm, yıkıcılık ve uyuma gibi kaçış mekanizmaları ortaya çıkacaktır.

Yetişkin aile üyelerinin ya da anne -babaların ergenlik döneminde bulunan gençlere yaşam tarzları, giyim-kuşam biçimleri çeşitli tutum ve davranışları konusunda kendi yaşantılarıyla kıyas yapmaları da ilişkileri olumsuz etkilemektedir. “Saç-sakal uzatma, farklı giyim-kuşam, eve geç gelme, arkadaşlarıyla fazlaca gezip onlara karşı aşırı ilgi gösterme, karşı cinsten kişilerle arkadaşlık kurma, gereğince ders çalışmama, fazla para harcama ve benzeri davranışlar büyüklerce onaylanmamakta, çocuk-aile ilişkilerini bozmaktadır” (Oskay, 1991:190). Yetişkin veya ebeveyn müdahalesi başarı isteği konusunda da ergende sıkıntı yaratabilmektedir. “Ailelerin bazı durumlarda çocuklarından, onların elde edebileceklerinin ötesinde başarı beklentileri ve onlara bu yolla baskı yapmaları, çocukların ve gençlerin sapmış davranışlarına” (İçli, 1991: 48) neden olabilmektedir. Ergenlik dönemi genç için olduğu kadar ailesi içinde değişiklikler getiren bir dönemdir. “Bu dönemde gencin bazen zorluklar yaşayarak bunlarla başatmeyi öğrenmesi, kendi seçimlerini yapabilir hale gelmek için başarısızlıklar yaşaması ve sonuçlardan dersler alması gerekir” (Özbay ve Öztürk, 1995:86). Ne yazık ki anne babalar kuşak farkını ve toplumsal değişimin hızını dikkate almadan kendi bakış açılarıyla çocukların dünyasını sorgulamakta “içinde buldukları yaşı göz önünde bulundurmaksızın çocuklarının kendileri gibi yetişmesini, kendi davranış ve tutumlarını benimsemesini ve kendi amaçlarını gerçekleştirmesini isterler. Gençler ise kendi yaşantılarını düzenlemekte ve insiyatiflerini kullanmakta bağımsız olmak isterler” (Gökçe, 2004:180).

Aile içinde çocuklarına yeterince zaman ayırmayan, onlarla gerektiğince ilgilenmeyen anne-baba tutumları, ergenler üzerinde “ilgisizlik” algısı yaratmakta, bu durumdaki ergenler “şimdiki ve çocukluktaki fiziksel istismarla ilgili davranışlarla daha çok karşılaşmakta ve daha kötü aile, çevre ve okul ilişkileri sürdürmektedir. Anne-babalarını baskıcı-otoriter olarak gören ergenlerin de eşitlikçi, hoşgörülü olarak yetiştirilenlere göre daha fiziksel istismara yönelik davranışlarla karşılaştığı görülmektedir” (Kulaksızoğlu, 1998:168-169). Aile içinde psikolojik yönden hasta bir ebeveyn veya yetişkin ile yaşamak zorunda kalan ergenlerde de çeşitli gelişim sorunları ve saldırgan eğilimler belirlenmiştir.

Gençler, anne babalar için sevinç ve mutluluk kaynağı olabildikleri gibi, üzüntü ve sıkıntı sebebi de olabilirler. Kimi gençler geliştikçe problemleri de artar. Gençlik sorunları, çoğunlukla bu çağın bocalamalarından ileri gelirler ve geçicidirler. Kimi zaman da ağır ve kalıcı ruhsal hastalıkların habercisidirler (Balcıoğlu, 2000:83).

Çocukların ruhsal dengesizlik, sosyal uyumsuzluk ve çeşitli suçlara yönelmelerinde anne ve baba ilişkileri ve genel olarak yetiştiği aile ortamının (Özsan,1991:39) büyük etkisi vardır. Çocukluk döneminde aile ortamında şiddet davranışı ortaya koyan bireylerin, ergenlik ve ileri yetişkinlik dönemlerinde de ciddi şiddet davranışları sergileme olasılıklarının yüksek olduğunu yapılmış bir çok araştırma “(Buka ve Earls,1993: 50-51; Farrington, 1998; Havvkins vd., 1998). Farrington (1998) ve Havvkins v.d (1998) tarafından desteklenmektedir. Bununla birlikte “aile içi şiddetin varlığı, gelecekteki şiddet davranışının güçlü bir göstergesi olarak görülebilir. Bu çerçevede şiddet davranışı gerçekleştiren bireylerin, şiddet davranışını sergilemeyenlere oranla daha çok aile içi şiddete maruz kaldıkları veya daha çok şiddet davranışının sergilendiği ortamlarda büyüdükleri söylenebilir” (Kızmaz, 2006-b:258).

Aile bireyleri arasında yaşanan sürekli gerginlikler, geçimsizlikler, tartışmalar gerilimli bir ortam yaratmakta “aile içi kavga ve huzursuzluk ailedeki gençlerin suça yönelik davranışlar göstermesine neden olmaktadır Ev içinde disiplin yokluğunun da suçluluğa neden olan olumsuz bir durum olduğu bildirilmektedir” (Kulaksızoğlu, 1998:197). Bireylerin yetiştirilip, topluma kazandırılmasında aile büyüklerinin davranışları önemlidir. İlk gençlik yıllarında özdeşim yapılan kişilerin davranışları şiddetin öğrenilmesinde etkilidir. “Lean J. Saul, çocukların yetiştirilmesinde ebeveynin gösterdiği zaafın ve çocukta iyi korunamadığı fikrinin, güçlü ve saldırgan olma eğilimi uyandırdığı tezini savunmakta, çevreye karşı iyi niyetli olmanın öğretilmemesi halinde bunun giderek çocukta kızgınlık ve öfke duyumuna sebep olduğu iddiasında bulunmaktadır” (Kocabaşoğlu vd., 2000:29). İstanbul Mülkiyeliler Vakfı tarafından yaptırılan “Türkiye’de 90’ların gençliği” araştırmasının bulgularına baktığımızda “gençlerin ailelerinin eğitim düzeyine bağlı olarak şiddete yaklaşımlarının değiştiği görülmüştür. Fakir aile çocuklarının, zengin aile

çocuklarına karşı şiddet duygusu besledikleri (%48 oranında) görülmüştür” (İMV-SAM, 1995:68).

Ailenin ilgisizliği gibi aşırı koruyuculukta gençlerin kişilik oluşumunda yaratacağı sıkıntılarla şiddet davranışına yönelten bir başka unsur olarak karşımıza çıkabilir. Ebeveynlerin çocuklarının otonomisini engellemesine veya çocuğu çevreden edinebileceği deneyimlerden izole etmesine “aşırı koruyuculuk” denilmektedir. “Aşırı koruma, sosyal kaygı ile ilişkilidir. Çocuk, sosyal becerilerini geliştiremeyebilir, çünkü kendi girişimi engellenmiştir ya da sosyal deneyimlerden izole edilmiştir. Ebeveynler, çocuğun özerk davranışına, aşırı koruyucu ya da reddedici olarak tepkide bulduklarında, çocuk özerkliğini utangaçlıkla ya da kaygıyla ilişkilendirmeyi öğrenir” (Güçray vd. 2002:73).

Çocuğun anne şefkat ve sevgisinden çeşitli derecelerde mahrum edilmesinde, birçok ruhsal bozukluklar (Özsan,1991:38) ortaya çıkabileceği gibi “hayatında korkunun daha ön sırada olduğu otorite sembolü olarak görülen babadan mahrum kalmakta beraberinde bir çok sorun doğurmaktadır.

Köknel (1979:38-39), hangi kesimde olursa olsun genel olarak Türk aile yapısında temel biçimin ataerkil (pederşahî, partiarkal) olduğunu belirtir. Bu aile yapısında baba ailenin mutlak başıdır. Baba dinsel, ekonomik hatta kamu düzenine ilişkin yetkeleri de üstlenmiştir. Baba kavramı, yüzyıllar boyu dünyanın her yerinde yaratıcı, düzenleyici, bulucu, kurucu, yönetici kavramları ile eşit tutulmuş ya da bunlar yerine kullanılmıştır. Baba, aile içinde, çağlar boyu getirdiği ve halen kullanılagelen bu kavramların kendine verdiği yetkeyi taşır.

Karadayı (2001:167) ise, çeşitli araştırmaların yetişme yıllarında, baba ile yüksek kaliteli bir ilişki deneyimi olan çocukların ergenlik dönemini daha iyi yaşadıklarını ortaya koyduğunu belirtmektedir. Bunun yanısıra babanın, gençle yakınlığı annenin yakınlığına kıyasla gencin özsaygı, problemleri davranış ve genelde işlevselliği üzerinde, çok daha iyi bir saptayıcıdır. (Haris ve Marmer, 1996; Sorenson, Brownfield, 1991) yaptığı araştırmalar, babanın ailede var olması ve

ilgisinin, kötü ekonomik koşulların çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini telafi edici rol oynadığını, çocuklarda suç oranını düşürdüğünü de ifade etmektedir.

Adolf Menge birçok diğer araştırmacılarla beraber ilk ceza kavramını da babaya bağlar. Çocuğun ruhsal gelişmesinde bu yüzdendir ki, babanın kudret ve otoritesinin derecesi, onun çocuğa yansıma tarzının çok büyü önemi vardır. Normal ve dengeli bir aile düzeninde 3-4 yaştan başlayarak erkek çocuk için baba, kız için ise anne kişilik modeli teşkil ederler (Özsan, 1991:38).

Ölüm, boşanma, ayrılık ya da terk gibi nedenlerin sonucunda ailenin bütünlüğü bozulur, parçalanmış aile ortaya çıkar. “Parçalanmış aile deneyimi, bireyin toplumsallaşma sürecini kesintiye uğratması sebebi ile hatalı ve eksik sosyalleşmeye yol açar. Araştırmalar suç işleme davranışı ile parçalanmış aile deneyimi arasında ilişkiler bulunduğunu desteklemektedir” (Balcıoğlu, 2000:78). Boşanma veya ayrı yaşamanın genç üzerindeki bir başka olumsuz sonucu anne-baba özeninden terbiyesinden mahrum kalmanın yanında, “model”ini kaybetmesidir. “Büyürken kız anneyi oğlan babayı taklit ederek büyüyecektir. Sadece anne veya baba tarafından büyütülen bir çocuk taklit edeceği modeli kaybetmiştir. Bu da ileride iyi bir anne ve baba olma imkânlarından onları yoksun bırakır. Ebeveynden birini kaybetmek tek cümleyle güvensizlik, hayata karşı küskünlük, uyumsuzluk ve aşağılık duygusunun doğmasına” (Gökçe, 1991:18) neden olmaktadır. “Boşanmış ailede yetişen çocuk ve ergenler karşı cins ile ilgili özdeşim kuracakları modellerden yoksun kaldıklarından dolayı cinsel kimlik geliştirmede bocalama yaşayabilirler. Ergenlik öncesinde ve ergenlikte anne-babanın boşanması gençte suçluluk duygusu doğurabilir. Boşanmış ailelerden gelen ergenler anne babalarının ayrı olduğunu, en yakın arkadaşlarından dahi saklamakta ve bunun bilinmesini istememektedir (Kulaksızoğlu, 1998:82).

Bu nedenle “parçalanmış ailede boşanma, ölüm ve terk nedeniyle ebeveynlerden birinin olmayışı, ailenin parçalanmış olması” (Ada, 2007:306) suç ve şiddetin oluşumunda önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür durumlarda “çocuğun suça itilmesi olasılığı yükselmektedir. Shaw ve McKay çalışmalarında suçlu ve suçlu olmayan grupta parçalanmış aile faktörünü incelemişler ve suçlu grubun % 42.5’inin suçlu olmayan grubun ise % 36.1’inin

parçalanmış ailelerden geldiklerini göstermişlerdir. Çalışmalar parçalanmış ailenin erkek çocuklardan çok kız çocuklar üzerinde etkin olduğunu göstermektedir” (İçli, 1991:49).

Kulaksızoğlu tarafından yapılmış bir araştırmanın sonuçları da dikkat çekicidir. “15-22 yaşlarındaki 152’si kız 295 genç üzerinde bedensel istismar konusunda yapılan çalışmada anne-babaları ayrı yaşayanlar daha çok istismara uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu başka kaynaklar tarafından da desteklenmektedir. Başka bir çalışmada ise boşanmış aile çocuklarının diğer çocuklarla karşılaştırıldığında daha çok saldırganca davranışlar gösterdiği bildirilmektedir” (Kulaksızoğlu, 1998:167).

Günümüzde birçok neden bağlı olarak boşanmalar giderek artmaktadır. “Ebeveynlerden birinin ölüm ya da boşanma ile kaybının gencin psikolojik yapısı üzerindeki etkileri konusunda birçok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmalar özellikle ilk on yaş döneminde ebeveyn kaybı olan kişilerin psikiyatrik rahatsızlıklara daha fazla yatkınlık gösterdiğini bildirmektedir” (Özbay ve Öztürk, 1995:85).

Ailenin parçalanması ile suçluluk arasında ilişki bulunmaktadır. Anne-babadan yoksun olarak büyüme, suçlu gençlerde daha çok görülmektedir. Parçalanmış ailelerde suçluluk iki misli daha fazla olarak bildirilmiştir (Kulaksızoğlu, 1998:197). Ailenin ayrılık ve boşanma nedeniyle dağıldığı durumlarda suçlu çocuk sayısının artması gerçeğinin karşısında “aile yoksul ve eğitilmemiş de olsa anne-baba sevgisinin bulunduğu evlerden çok az sayıda suçlu çocuk çıktığı” (Yörükoğlu, 1989:402) vurgulanmaktadır. Ailenin parçalanmış olması çocuklar için ciddi bir yıkımdır. “Ancak daha büyük yıkım tarafların çocukları bir savaş ortamına sürüklemeleridir. Ayrılık olabilir. Çocuklara rağmen eşler boşanabilir ya da ayrı yaşayabilir. Böyle bir durumda en kötü şey çocukları taraf olmaya sürüklemek; annenin babayı, babanın anneyi” (Solak, 2009:104) çocuğun karşısında kötülemesi, eleştirmesidir.

Tek ebeveynli aile yapılarında yaşamak zorunluluğunun yanında parçalanmış aile yapılarına bağlı olarak, çocuğun akrabalık ve komşuluk ilişkileri içinde korunması da söz konusu olabilir. “Çocuğun aile yapısından uzak ilişkiler içinde olması, yetişmesini olumsuz etkiler. Kırsal alanda; evlatlık, besleme gibi mekanizmalar, kentsel alanda bir işte çalıştırma, marjinal işlere koyma süreci işler. Üvey çocuk konumu, çocuğun ve gencin yetişmesine aile ortamı içinde olmasına karşılık” (Cılga, 1986:39) olumsuz etkiler yapar.

Aile bütünlüğünün korunduğu durumlarda, çocuklar kendilerini çevrenin olumsuz ve ayartıcı etkilerinden koruyabilmektedirler.

4.1.3.2. Okul, Arkadaş Grupları ve Çeteler

Sanayi devrimiyle beraber, o güne değin ailelerin sorumluluğunda olan bireylerin eğitim ve öğretimle topluma kazandırılması görevi okullara devredilmiştir. “Sanayileşme ile yeni okullar açılmış, eğitim cazip hale getirilmiş ve okullarda okuyan çocuk sayısı artmıştır” (Özkalp, 2005:172). Okullarda yaşanan şiddet olgusu, son yıllarda dünya genelinde olduğu gibi, toplumumuzda da üzerinde sıklıkla durulmaya başlanan bir sorundur. “Bu konuda yapılan çalışmalar çeşitli açılardan şiddet olgusunu açıklamayı hedeflese de, bu sorunun yaşanmasına zemin hazırlayan faktörler tam olarak anlaşılammıştır” (Bulut, 2008:24).

Avrupa Konseyi'nin Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Şiddetle Mücadele İçin Yerel Ortaklıklar Konferansı Sonuç Bildirgesi'ne göre, okulda şiddet yeni bir olgu olmamakla beraber, son yıllarda okulların içinde yer aldığı yerel toplumları etkileyen zorluk ve gerilimlerden kendilerini uzak tutamamaları nedeniyle, şiddetin içeriğinin kayda değer bir biçimde arttığı belirlenmiştir.

Aile ortamında doğan ilk toplumsallaşma sürecini burada yaşayan bireyin, aileden sonra en büyük etkileşim merkezi okuldur. Okul, şiddetin yaygın olarak gözlendiği kurumlardan biridir. “Şiddet, okul atmosferi üzerinde bozucu etkiler yapmakta, ümitsizlik ve çaresizliğe yol açarak çocukların kişisel gelişimlerinin zayıflamasına yol açmakta, ayrıca şiddete maruz kalan çocukların bilişsel

yetenekleri, psikolojik işlevleri ve bağlanma davranışlar zedelenebilmektedir. Okullarda yaşanan zorbalık ve şiddet olayları çocukların psiko-sosyal gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir” (Ünalmiş ve Şahin, 2012:64).

Coşkun (2009:137)’a göre Türkiye’ genelinde 6-17 yaş grubundaki 16 milyon 264 bin çocuğun %60,9’u kentlerde, %39,1’i kırsal alanda yaşıyor. Bu çocukların yüzde 84,7’si okula devam ederken %15,3ü okula gidemiyor. Çalışan çocukların %31,5’i okula devam ederken %68,5’i öğrenimini sürdürüyor. Okula devam eden çocukların %2,2’si çalışırken okula devam etmeyenlerin %26,3’ü çalışıyor. Çocukların okula devam etmeme nedenleri incelendiğinde ilk sırayı %22,4 ile “okul masraflarını karşılayamama” alıyor. Ailenin izin vermemesi nedeniyle okula gidemeyenlerin oranı ise %14.

Toplumumuzda “gençler eğitim olanaklarından, (okul dışı faaliyetlerin sınırlı olması, sınıfların kalabalık oluşu, evde çalışmaya uygun ortamın bulunmayışı gibi.) faydalanmalarını sağlayacak koşullardan mahrumdurlar. Bazıları zamanlarını okula ayırmak yerine tam ya da yarı zamanlı çalışmaya veya evdeki bakıma muhtaçların bakımını üstlenmeye zorlanmaktadır. (Adaman ve Keyder, 2006:viii). Ülkemizin yakın tarihi, “gençlerin dışlandığı, bir süreç olarak özetlenebilir. Okulların salt kontrol aracı olarak algılandığı, okulun da tekrar kontrol edilmesi gereken bir kurum olarak değerlendirildiği, halka “güvenilmez” olarak bakan, hatta öğretmen ve öğrencisini potansiyel suçlu olarak gören” (Gümüş, 2006:64) bir anlayışı içermektedir.

Dünyanın her yerinde okulların belirli kuralları vardır ve öğrencilerin bu kurallara uyması beklenir. “Öğrenciden beklenen davranışlar gençlerin yetişkinlere nasıl davranması gerektiği ile ilgili kültürel normlardan etkilenir. Bu sosyal kuralların öğrencilere açıklanarak onlardan kurala uymayı beklemek, baskı ve zorlamaya dayalı uygulamalardan daha iyi sonuç verir. Öğrenciler öğretmenlere saygı gösterdikleri gibi, öğretmenlerinde kendilerine saygılı davranmasını beklemektedirler” (Kulaksızoğlu, 1998:85). Zaman zaman okulun veya öğretmenin, ya da okul ortamındaki diğer değişkenlerin gencin başarılı olmasını sağlayacak alt yapıyı oluşturamayabilir. Gencin, “girişimcilik, başarılı olma ve kimlik kazanma

taleplerinin bilinçli ve yeterli düzeyde karşılanamaması durumlarında, diğer çevresel etkenlerin kontrol alanına girebilir. Okul dışındaki çevresel etkenlerin amaçları ve etkinlikleri olumlu ya da olumsuz özellikler taşıyabilir” (Can, 2008:66). Bunlardan olumsuz ve çocuk gelişiminin özelliklerini kendi amaçları açısından kullananların kontrol alanına düşülmesi durumunda genç, okul çeteleri, yanlış grup ilişkileri, medyanın olumsuz etkileri gibi sayısız faktörün etkisi altına girebilir.

Okul içinde veya çevresinde meydana gelen şiddet olayları, okul şiddeti olarak yorumlanır. “Okulun eğitim misyonunu ihlal eden, güven ortamını zedeleyen, okuldaki kişilerin can ve mallarını hedef alan her tür yıkıcı ve bozucu saldırganca eylemler” (Pişkin, 2008:73) okul şiddeti olarak tanımlanmaktadır. Kişiler ve kişilere ait eşyaların hedef alındığı (Koç, 2009:126) bu şiddet biçimini, genel şiddet tanımından ayrı tutan, ortaya çıktığı mekan boyutudur. “Genel olarak okul bağlamındaki şiddet, öğrenci ile öğrenci ve öğrenci ile öğretmenler veya okul yöneticileri/okul personeli arasında yaşanan tehdit ve fiziksel saldırıyı içermektedir” (Kızmaz, 2006-c:48). Öğrenim gören gençlerin yaşantılarında okul ve okul çevresinde kurulan ilişkiler son derece belirleyicidir. Özellikle ortaöğrenim sıralarında ergenlik sürecini yaşayan bireyler, aile bireyleriyle geçirdikleri sürenin daha fazlasını akran gruplarında, okul ortamında geçirmektedir.

Eğitim kurumlarında uygulanan şiddet biçimleri, tıpkı diğer alanlarda karşılaşılan şiddet biçimlerine benzer. Duygusal, fiziksel ya da cinsel istismar biçiminde karşılaştığımız bu türden eylemlerin sanık ve mağdurları görünürde öğrenciler ve öğretmenlerdir (Ayan, 2010:54).

Öğrenciler okulda arkadaşları tarafından onaylanan davranışları benimserler ve tekrarlarlar. Aynı zamanda başkalarının dikkatini çeken davranışlar genç tarafından benimsenir (Kulaksızoğlu, 1998:85). Öğrencilerden kaynaklanan, okullarımızda sıklıkla karşımıza çıkan durumlar “yaralanmalı kazalar, ölümler, cinayetler, bulaşıcı hastalıklar, derslerden kaçma, kavga etme, çete oluşturma, çetelere katılma ve ahlaki değerlere aykırı davranışlarda bulunma” (İnandı, 2008:38) gibi sınıflandırılabilir. Bu tablo içinde öğrencilerin kendi arkadaşlarına, okul eşyalarına, öğretmenlere ve diğer eğitim personeline de zarar verdiği gözlenmektedir.

Amasya ilinde öğrenim gören ortaöğrenim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada “gençlerin şiddete yönelmesinde okulun etkisinin olduğunu ve okullarda kontrol eksikliği, disiplin azlığı, rehberlik hizmetlerinin yetersizliği, sınıfların kalabalık oluşu ve sosyal etkinliklerin yetersizliğini” (Kırbaş vd, 2007:184) neden olarak ileri sürmeleri önemsenmelidir. Yine öğrencilerin herhangi bir sorunla karşılaştıklarında; çoğunlukla konuşarak halletme yoluna gittiklerini ifade etmelerinin yanında kavgayı bir çözüm yolu olarak görenlerin sayısının da azımsanmayacak oranda yüksek çıkması dikkat çekicidir.

Kramer, öğrenciler tarafından gerçekleştirilen şiddet veya suç davranışları arasında üçlü bir ayırım yapmaktadır: (1) Başkasının malına göz dikme şeklinde işlenen ekonomik suçlar: Öğrencilerin maddi çıkar elde etmek için kullandıkları bir şiddet biçimidir (2) Uyuşturucu endüstrisine dayalı suçlar: Bu şiddet türü, şiddet davranışlarını sergileyen çetelerin, hakim olma mücadelesini içermektedir. (3) Güçsüz olmaya dayalı bir kızgınlıkla ilintili olarak ortaya çıkan sosyal ilişkisel şiddet: Bu şiddet biçimi ise, güçsüz pozisyonda bulunan bazı gençlerin küçük düşürülmeleri ile ilintili olarak gerçekleşen bir şiddettir (Kızmaz, 2006-c:48).

Bireysel anlamda öğrencilerin “okulda başarısızlık, devamsızlık ve okulu bırakma eğilimleri, sık sık işlenen disiplin suçları, sık sık okul değiştirmek, okula karşı ilgisizlik, okul etkinliklerinden uzak kalmak” (Debarbieux, 2009:1169) gibi faktörler, şiddet eğilimli öğrenci tipolojisinin alt yapısını oluşturmaktadır. Gençlerin okulda şiddete yönelmelerinin altında yer alan etkenleri şöyle özetleyebiliriz; (a) Bireysel faktörler (biyolojik özellikler: doğum komplikasyonları, psikolojik ve davranışsal özellikler: psikopatoloji, tepkisellik, empati yoksunluğu, düşük zeka düzeyi, başarısızlık, vb.) (b) İlişkilere dayalı faktörler (ailenin disiplinde fiziksel cezayı kullanması, parçalanmış aileler, anne- babanın istismarı, ilgisizliği, akran baskısı vb.) (c) Toplum etkeni (silahlara ulaşmanın kolaylığı, medyanın okuldaki şiddet olaylarını vurgulaması vb) (d) Sosyal faktörler (modernizasyon, göç, düşük gelir düzeyi, demografik değişimler, politik yapı vb.)

Toplumsal değişmeye bağlı olarak, okullardaki suç algısı da yıllar içinde değişiklik göstermeye başlamış özellikle saldırganlık ve şiddet olaylarının içeriğinde

gözlenen değişiklikler “okul güvenliği” sorununu karşımıza çıkarmıştır. “1940’lı yıllardaki gençler için disiplin sayılabilecek suçlar arasında, okulda sakız çiğnemek, koridorlarda koşmak, gürültü yapmak, sigara içmek gibi davranışlar bulunmaktaydı. Bugünün okulları ise madde bağımlılığı, erken hamilelik, intihar girişimi, evden ve okullardan kaçışlar, çeteler, silah taşımak, uyuşturucu madde kullanmak gibi güvenliği tehdit eden risk davranışları ile karşı karşıyadır” (Töremen, 2008:56). Zaman zaman gözlenen okul saldırıları şiddet konusunun önemini tüm dünyanın gündemine taşımaktadır. Birkaç örnek okul şiddetinin ulaştığı boyutu gözler önüne serecektir.

Almanya’nın ilk büyük okul saldırısı 2002 Nisan ayında gerçekleşti. Robert Steinhäuser, 13 öğretmen, 2 öğrenci, 1 okul sekreteri ve olaya müdahale eden 1 polisi öldürdü. 17 kişinin öldüğü olay sonrası Almanya’da ateşli silahlara sahip olma yaşı 18’den 21’e yükseltildi.

2007 yılının Nisan ayında, Amerika Birleşik Devletleri’nde Virginia Tech Üniversitesi’nde Seung-Hui Cho isimli bir genç önce öğrenci yatakhanelinde, ardından Mühendislik binasında öğrencilere ateş açtı. Kendisi de dahil 32 kişi öldü, 29 kişi yaralandı.

Yine 2007 yılının Kasım ayında bu kez Finlandiya’da Tuusula kentinde bulunan Jokela Lisesi’nde gerçekleşen olayda 18 yaşındaki Pekka-Eric Auvinen isimli öğrenci okul müdüresi ile birlikte yedi öğrenciyi öldürüp, çok sayıda öğrenciyi yaraladı.

2008 yılının şubat ayında şikago’da Northern Illinois Üniversitesi’nde meydana gelen saldırıda 5 öğrenci öldü, 21 öğrenci yaralandı. Saldırgan Steven Kazmierczak intihar etti.

2008’in Eylül ayında suç olaylarının az görüldüğü Finlandiya bir saldırıya daha tanık oldu. Kauhajoki kasabasında Matti Juhani Saari adlı öğrenci okulunda on öğrenciyi öldürdü. Ülkede yas ilan edildi.

2009 yılının Mayıs ayında Almanya'nın Winnenden kentinde Albertville ortaokulunda, aynı okulun öğrencisi Tim Kretschmer'in düzenlediği silahlı saldırıda çoğu kız 16 öğrenci öldü, 11'i yaralandı. Saldırgan intihar etti.

2011 Nisan ayında Brezilya'nın Rio De Jenerio kentinde Tasso da Silveira İlköğretim Okulu'na saldıran eski öğrencisi 24 yaşındaki Wellington Oliveira 12-14 yaşlarındaki 12 öğrenciyi öldürüp, 20 öğrenciyi yaraladı. Dünyanın gündemini etkileyen bu tür büyük okul saldırılarının örnekleri daha arttırılabilir.

Amerikan Psikoloji Derneği tarafından Amerika genelinde yapılan bir araştırmada, öğretimin önemli bir parçası olan öğretmenlerin de gençlik şiddetinin hedefi oldukları ortaya çıkmıştır. 4.735 öğretmen üzerinde gerçekleştirilen araştırmaya göre öğretmenlerin %27'si geçmişte öğrencileri tarafından sözel şiddete maruz kalmışlardır. %37'si öğrenciler tarafından cinsel içerikli müstehcen sözlerin hedefi olduklarını, %31'i öğrencilerin müstehcen el işaretlerine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %25'inden fazlası ise öğrencileri tarafından tehdit edildiklerini belirtmişlerdir (APA, 2010:13).

Ülkemiz okullarında uzun yıllar “dayak” eğitim ve öğretimin bir parçası olarak görülmüştür. Öğretmenine teslim edilen öğrenci için ebeveynlerin “eti senin kemiği benim” şeklindeki söylemi, “Anne babanın Ziya Paşa'nın deyim olarak kullanılan “Nush ile uslanmayı etmeli tektir, tektir ile uslanmanın hakkı kötektir” dizelerine; öğretmenlerin “hocanın vurduğu yerde gül biter” özdeyişine uyarak çocuğu dövmesi, dayağın baskı, denetim, eğitim, korkutma, yıldırma aracı olarak kullanılması toplumsal öğrenmenin en tehlikeli örneklerindedir” (Köknel, 1996:148-149). Bu tehlikeli sarmal, çocuğun yetiştiriliş sürecinde ne yazık ki aileden başlayarak okula kadar sıradanlaşmış bir kabul ile uzanmıştır. “Allah canını alsın”, “Allah belanı versin”, “Allah'ından bul”, “gebertirim seni” gibi dayaktan beter, şiddet içeren sözcükler ve saldırgan mimik ve hareketlerle çocuğun üstüne yürüyen anne - baba ile başlayan şiddet yolculuğu, okul sırlarında öğretmen çoğu kez bu eylemi, tokatla, yumrukla, cetvelle, sopayla çocuğa vurarak sonlandırır” (Köknel, 1996:149).

Eğitim anlayışımız içinde anne baba, öğretmen (aile ve okul) kendilerinin kontrolü altındaki bireyin dayakla adam olması için uzun yıllar mücadele vermiş, sürekli bir şiddet baskısı altındaki bireyden ise akran gruplarına girdiğinde altta kalmaması için arkadaşlarını dövmesi yönünde beklentiler ortaya konmuştur. “Türkiye’de şiddetin bir terbiye biçimi olarak algılanması bunun hem aile içinde hem de kamusal yaşamda meşru olarak görülmesi şiddetin yeniden üretilmesine, hem de gözlenmesine yol açmaktadır” (T.C. Başbakanlık, 1995:3). Akran grupları arasındaki kavgalarda mağlup olmamak ailenin onuru ve şerefi ile özdeş görülmüştür. Bugün okullarımızda ve aile yaşantılarımızda çağın değişen koşullarına bağlı olarak bu anlayışın önemli derecede terk edildiğini varsaymaktayız. “Aile içi şiddetin yaygın olduğu, şiddete dayalı ceza anlayışının egemen olduğu, kadına yönelik şiddetin yaygın olduğu kültürlerde çocuk ve gençlerde saldırganlık eğiliminin daha fazla olması toplumsal değerlerin okul ve birey güvenliğini doğrudan etkilediğinin göstergeleri olarak kabul edilmektedir” (Töremen vd., 2008:57).

Şiddet değerlendirmelerimizde aile ve okul birbirini tamamlamaktadır. Bireyin toplumsallaşmasında, toplumsal değerleri algılaması, yorumlaması ve onların bir parçası olduğunu hissetmesi açısından aile ve eğitim kurumlarının önemli sorumlulukları vardır. Aileden sonra, bireylerin toplumsallaşmasında en büyük etkileşim merkezi olan okul şiddeti, okul atmosferini bozmakta, ümitsizlik ve çaresizliğe yol açarak öğrencilerin kişisel gelişimlerini zayıflatmakta, bilişsel yetenekleri ve psikolojik işlevlerini yavaşlatmaktadır.

Sosyal baskı ve kontrol mekanizmaları içinde toplumsallaşma sürecini yaşayan öğrencilerin sosyal ilişki alanları en önemli sorun alanıdır. Öğrenciler aile bireyleriyle, aile çevresindeki insanlarla, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle ilişkilerinde iletişim sorunları yaşamaktadır. “Baskıcı ve kontrol edici tutumlar ilişkilerde uyumsuzluklara, çatışmalara ve şiddete neden olmaktadır. Öğrencilerin toplumsallaşma ortamları, gelişimsel açıdan yetersizlikler üretmektedir. Baskıcı ve kontrol edici tutumlar öğrencilerin bağımsızlık düzeylerini olumsuz yönde etkilemekte, sosyal destek alabilme olanakları daralmakta ve yardımlaşma davranışları bağımlılığa yol açan sonuçlar üretmektedir” (Cılga, 2011:19).

Ülkemizdeki okullarda görülen ve ülke gündemine taşınan şiddet olaylarını belirlemek için 2001-2006 yılları arasında ulusal düzeyde yayın yapan 16 gazete ve 11 televizyonun internet sayfalarını inceleyen Bulut, bu dönem içinde öğrenciden öğrenciye şiddet içeren 302 olay belirlemiştir. Öğrenciden öğrenciye şiddet olaylarının okul dışı ortamlardan ziyade okul sınırları içinde yaşandığı belirlenmiştir. Bulut'un tespitlerine göre "okul ortamında yaşanan şiddet en çok sınıflarda ve koridorlarda, daha çok teneffüs zamanlarında, daha çok erkek öğrencilerce, daha çok kişisel anlaşmazlık ve karşı cins ille bağlantılı konularda, daha çok bıçak, taş, sopa, demir çubuk gibi materyallerin yardımı ile ve daha çok başkalarının gözü önünde gerçekleştirilmektedir. Bu şiddet olayları kırsal kesimden ziyade, şehir, büyük şehir gibi kalabalık yerleşim yerlerinde yaşanmakta ve olaylar çoğunlukla hastaneye gitme, polise şikayet, tutuklanma gibi olasılıklarla sona ermektedir" (Bulut, 2008:23).

Okullarda şiddet olaylarıyla ilgili olarak yapılmış bazı çalışmalar incelendiğinde; Ali Kasifoğlu ve arkadaşları (2004) tarafından İstanbul'da yapılan bir araştırmada, lise öğrencilerinin şiddet davranışını gösterme yaygınlığı incelenmiş, öğrencilerin son bir yıl içinde %42'sinin en az bir kavga olayına karıştıkları belirlenmiştir. Avcı, tarafından yapılan bir başka araştırmada "okuldaki şiddet eylemlerinin en önemli nedenlerinden birisi ailede yeterli eğitimin verilmemesi ve ailede şiddete şahit olma" olduğu (Avcı, 2010:42) ortaya çıkmıştır. Çünkü aile toplumun temelidir. Öğrenci, modelleme yoluyla evde sevgi, saygı, anlayış, hoşgörü ve merhamet temelli bir iletişim ve etkileşim ortamı varsa okula ve sınıf ortamına da taşıyacaktır. Olumsuzluklarda aynı şekilde evden okula taşınacaktır.

Özcebe, Çetik ve Üner'in (2006) Ankara'da ortaöğretim kurumlarında yaptıkları araştırma 2004 yılı içerisinde öğrencilerin % 45,8'inin son üç ay içerisinde şiddet uyguladığını veya şiddete maruz kaldığını; şiddete en fazla okulda (%49,2) ve arkadaşlarından (% 61,6) maruz kaldıklarını ortaya çıkarmıştır.

Ögel ve Eke (2006), tarafından İstanbul'da okullarda yapılan bir araştırmaya göre 2004 yılında, son bir yıl içinde en az bir kez fiziksel kavgaya giren erkek öğrenci oranı % 68,8, kız öğrenci oranının ise % 29,7 olduğu görülmüştür. Bu

araştırmada yaşamı boyunca fiziksel bir kavga ortamında en az bir kişiye yaraladıklarını ifade edenlerin oranı % 26,3, en az bir kez yaralananların oranı ise % 15,4'tür.

Yine yapılan bir başka araştırmada şiddetin hala okullarda önemli bir sorun olduğu belirtilerek "Trabzon'da okul önlerinde, rutin merasimlerde toplanan öğrencilere yönelik müdür konuşmaları analiz edilince; eğer okul müdürü 30 cümle kuruyorsa yaklaşık 25 cümlesi tehdit, azarlama, aşağılama, korkutma cümlesi şeklindedir. Fatih Eğitim Fakóltesi Sosyal Bilgiler Öđretmenliđi birinci sınıf öğrencilerine uygulanan bir ankette, araştırmaya katılan 2004 öğrencinin %86'sı geldikleri okullarda (ilköğretim, lise) sıra dayağıyla cezalandırıldıklarını ifade etmişlerdir" (Solak, 2008:188).

Ayan (2007) tarafından 12-16 yaş grubu öğrenciler üzerinde yapılan bir başka alan araştırmasında "öğrencilerin %43,3'ünün aile içinde anne babası tarafından şiddete maruz kaldığı belirlenmiş, bu öğrencilerin %54'ünün annesi tarafından, %46'sının ise babası tarafından şiddet gördüğu; annelerin şiddet uygularken çoğunlukla terlik, babaların ise tekme-tokat gibi yöntemleri kullandığı görülmüştür.

Okul toplumsal dokunun küçük bir örneği olduğuna göre yaşamın her alanında yaşanan şiddetin bir biçimde okula da yansyacağını daha baştan kabul etmemiz gerekmektedir. Buna bağlı olarak okulda da şiddet olayları ve türleri de her geçen gün artmaktadır. "Okullarda görülen şiddetin olası nedenleri arasında ailevi problemler, sosyal ve çevresel sorunlar ve medyanın etkisi gösterilmektedir" (Bulut, 2008:24). Okullarda yaşanan şiddet olaylarının altında birçok etkenin altı çizilmektedir. "Müfredat programlarının daha çok zihinsel yetenekleri geliştirmeye yönelik, aşırı bilgi yüklü, ezberci olması, öğrencilerin diğer alanlardaki gelişimlerine olanak sağlamaması, akademik başarı ve sınavlar üzerine odaklanması, akran reddi, öğretmenlerin çoğunun okuldaki bu tür davranışlara ilişkin farkındalığının düşük olması, şiddet uygulayan pek çok öğrencinin şiddetten başka problem çözme yöntemi bilmemesi (Gültekin, 2008:101) bu etkenlerden bazılarıdır.

Okul şiddetini sadece şiddete maruz kalan açısından değil, uygulayan açısından da ele almak gerekir. Uygulayan zorbalarda da şiddet olayları onarılması zor duygusal, fiziksel, psikolojik hasarlar oluşturmaktadır. Gencin, evinden, ebeveyn duygularından uzaklaştığı bu dönemde yakın ilişkilerini girdiği arkadaş, akran grupları belirlemektedir. “Ergenlik dönemi sırasında gençlerin, anne babaları veya ailenin diğer üyelerinden çok arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri bilinmektedir. Pek çok ergen, aileleri yerine arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi tercih ettiklerini belirtmektedirler” (Gül ve Güneş, 2009:89). Fakat bu dönemde aile bir kenara itilmemektedir. Aile, ergenlerin yaşantılarına müdahale etmeye devam etmektedir.

Genellikle benzer şekilde düşünen, birbirine yakın sosyo-ekonomik statüye sahip ve aynı yaşlarda gençler biraraya gelerek arkadaş grupları oluştururlar. Eğer bu arkadaş grupları suça meyilli kişilerden oluşuyorsa çete dediğimiz gruplar oluşmaktadır (Buluç, 2009:23). Arkadaş gruplarının okulda başarısız olan öğrencilerden, okuldan atılmış olanlardan veya sürekli olarak suç oluşturan davranışlarda bulunan öğrencilerden oluşması durumunda arkadaş çevresinin etkisi gençler için oldukça ciddi bir problemdir (Gül ve Güneş, 2009:90).

Arkadaş gruplarının birey üzerindeki etkisini açıklama konusunda genelde iki teori referans gösterilmektedir. “Sosyal Öğrenme yaklaşımı içinde yer alan, Ayırıcı Birleşimler Teorisi (Sutherland, 1947) ve Sosyal Kontrol Teorisi (Hirschi, 1969). Bu teorileri beraber ya da ayrı olarak test eden araştırmaların sonuçları çoğu zaman Ayırıcı Birleşimler Teorisini destekler nitelikte olmakla birlikte (Agnew, 1991:68; Aseltine, 1995:118; Matsueda ve Anderson, 1998:301; Matsueda ve Heimer, 1997:836; Pardini, Loeber ve Stouthamer-Loeber, 2005:319), bazı çalışmaların sonuçları Sosyal Kontrol Teorisine destek vermektedir (Costello ve Vowell, 1999:838; Matsueda ve Anderson, 1998:302)” (Ünal ve Çukur, 2009:805).

Grubun üyelerine en önemli etkilerinin başında grup arzusuna uyum sağlama gelmektedir. Bir gruba dahil insanların bir örnek davranma eğiliminde olduğu bilinmektedir. “Herhangi bir grupta olduğu gibi, ergenlerin gruplarında da üyeler benzer davranışlar gösterirler. Bu ortak tavır ve hareketlerde, giyimde, dinlenen müziğin türünde, konuşmada da gözlenebilir. Sosyalleşmenin itici gücü, grup

arzusuna uyumdur. Gruptan bireylere adeta “bizim gibi ol” mesajı gitmektedir” (Kulaksızoğlu, 1998:80). Bir gruba dahil olan genç, o grubun oluşmuş kurallarına uyum sağlamak zorundadır. Gençler, “benimseme, boyun eğme, ikna olma, özdeşleşme süreçleriyle gruba uyum sağlamaya çalışırlar. Grup yapısının ve işleyişinin grup üyelerine etkisini, inceleyen toplumsal ruhbilim araştırmaları grup içinde ortak değerlerin oluştuğunu, grup üyelerinin bu ortak değerleri benimsediklerini, böylece gruba uyum sağladıklarını göstermiştir” (Köknel, 1996:66).

Bilgin (1996:3)’e göre; insan ilişkilerinde iki temel süreç önemlidir. Birincisi bireyin gruba uyma sürecidir. Araştırmalar, grupların bireylerde tutum ve davranışları şekillendirdiğini, düşünce ve kanaatleri yönlendirdiğini göstermektedir. Bunun sonucunda bireyler, çeşitli açılardan birbirine benzemeye doğru gitmektedir. Okulda, ailede, işletmelerde ve toplumda, bazı sosyal normlar bulunmakta ve bunlar bireye, uyma yönünde bir baskı gücü içermektedir. İkincisi farklılaşma sürecidir. İnsanlarda biricikliklerini, tekilliklerini ortaya koyma kendilerini kabul ettirme yönünde bir eğilim vardır.

Her akran grubunun kendine özgü bir sosyal havası vardır. “Ergenlerden oluşan arkadaş gruplarında zamanla ve arkadaşlık ilişkilerinin artması ile bütünlük duygusu artabilir. Bu gruplardaki birbirine bağlılık bir bakıma biz duygusunu ortaya çıkarır ve bazen kendi grubundan olmayan diğerlerini “başkaları” olarak niteleyip, dışlayabilir” (Kulaksızoğlu, 1998:80). Bu türden duyguların özellikle gençlik (akran) gruplarında zıtlaşmaları ve çatışmaları doğurduğu gözlenmektedir. Gençlerin üyesi oldukları gruplarda “saldırgan davranışların ve şiddetin ortak değerler arasında yer alması, beğenilmesi, taktir görmesi, insanlar arasında kin, nefret, kıskançlık, düşmanlık gibi duyguların artmasına, şiddetlenmesine yol açar” (Köknel, 1996:66), (Balcıoğlu 2000:52). Ortak davranış kalıplarında saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin bulunması bireysel ve toplumsal şiddete yatkın bir ortama zemin hazırlar ve grup üyesi gençler grup ruhunun gerektirdiği davranışları rahatlıkla ortaya koyabilirler. Dahlberg ve Krug (2002:13)’a göre, akran gruplarının onayladığı ya da teşvik ettiği olumsuz davranışlar daha kolaylıkla benimsenmekte ve uygulanmaktadır. Gençlerin oluşturduğu bazı gruplar dışarıya kapalı, kendi

aralarında ilişki kuran, çoğunlukla çevresini etkisi altında tutan bir iki gencin önderliğinde şekillenirler. “Grup liderlerinin saldırganca davranış sergilemesi ve suça eğilimli olması durumunda gruptaki gençler suç oluşturacak davranışlar sergileyebilirler. Ergenlik dönemindeki birey, grubun etkisine her zamankinden daha açıktır” (Kulaksızoğlu, 1998:80).

Grup üyelerinin saldırganlık, şiddet temelli birliktelikleri karşımıza çeteleri çıkarmaktadır. “Çetelerde biraraya gelen gençler homojen özellikler gösterirler. Kimi durumlarda çetelere üye olmak için gencin şiddet içeren davranışlarda kendini kanıtlaması beklenebilir” (Koç, 2011:108) Bu tür çetelere katılmak gençler açısından şiddet uygulama açısından riskler yaratırken, çete içinden veya dışından şiddete uğrama olasılığına da zemin hazırlamaktadır. Dönmezer (1984:258)’e göre; çete büyük çoklukla oyun grubunun daha sabit ve örgütlenmiş bir şekil almasıyla kurulur. Gençlerin/çocukların ilgi ve enerjilerinin kendilerine sağlayamadığı araçları elde etmek amacı ile meydana gelir ve üyelerine heyecan ve macera, yetenek ve becerilerinin eylemlerinin takdir edilmesini bunun yanında polis, okul ve ebeveynlerin müdahalelerine karşı güven ve koruma sağlar. Çeteler, suçluluk alt kültürünü ortaya çıkaran ve aktaran bir yapıya sahiptirler. Shaw ve McKay (1942:63-75) sosyal kontrol mekanizmalarının güçlü olmadığı mahallelerde yaşayan ergenlerin sokak çetelerine katılmalarının nedeni olarak, sokakta akranlarından sapma ve şiddetle ilgili kültürün ve tekniklerin aktarılmasını göstermektedir. Cohen, (1955:93-110)’e göre, ergenler içinde buldukları gerilimli ortama tepki olarak akranlarıyla çeteleri oluşturmaktadır (Ünal ve Çukur, 2009:806). Ayrıcı Birleşimler Teorisi ise sosyal öğrenme açısından ele aldığı ergen şiddetinin norm ve tutumlarının, bireyin arkadaşlarıyla girdiği etkileşim sürecinde öğrendiğini vurgulamaktadır. İlişkiler pekiştikçe ve samimileştikçe gencin tutum ve davranışları çok daha fazla etkilenir.

Son yıllarda ülkemizde de özellikle okullarda çeteleşme konusu gündemde yer etmeye başlamıştır. Okullarda yaşanan şiddet olaylarının bir boyutunda okul çetelerinin varlığı dikkat çekmeye başlamıştır. “Bazı sorunlu öğrencilerin kendi aralarında oluşturdukları çete ve çete benzeri oluşumlar, okul ortamlarında şiddetin yaygınlaşmasını sağlamaktadır” (Koç, 2011:145). Flannery (2006:112)’e göre; çetelerin üyelerinin, yaşları genellikle 14’ten 24’e kadardır. En yoğun 17’li yaşlarda

çete üyeliği gözlenmektedir. Araştırmalar herhangi bir yerde yaşayan ergenlerin % 5'i ila %8'inin çetelere katılma riskine sahip olduğunu göstermiştir.

Şiddet davranışının süreklilik göstermesi için, bu davranışın pekiştirilmesi gerekmektedir. Okullarda bu davranışlar sınıf arkadaşlarının tepkisi ile pekişmektedir. Arkadaşları onu güçlü olarak gördükleri için, onun yanında yer almaya çalışıyor. Sınıfın abisi, ya da çetenin lideri oluyor” (Çuhadaroğlu, 2008:91). Bu şekilde şiddet davranışları pekişmekte, çetelere özentisi artmaktadır. “Çeteler sadece okulun bir sorunu olarak kalmamakta, toplumu da tehdit eden bir duruma gelmektedir” (Buluç, 2009:23). Arkadaş grupları içinde gençlerin “sapkın arkadaşlarla, özellikle şiddet davranışı gösterenlerle, olan bağının güçlü olması ve harcanan zamanın sıklığı, şiddet davranışı üzerinde etkili olacaktır. Çünkü genç bu arkadaşlık ağları içerisinde şiddetle ilgili farklı tanımlara sürekli, yoğun bir şekilde ve sıklıkla maruz kalacak ve şiddet davranışlarına tanık olacaktır” (Ünal ve Çukur, 2009:806-807). Arkadaşların sapkın davranışlarıyla ergenin sapkın davranışları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu çeşitli araştırmaların ortak bulgusudur.

Ülkemizde de, okullarda çeteleşme eğiliminin artışı ile paralel bir biçimde şiddet ve suç olaylarının da artış göstereceğini öngörmek mümkündür. “Gelişmiş bazı ülkelere benzer biçimde ülkemizde de, çete oluşumlarının okullarda yaygınlık kazanması, çete odaklı şiddet davranışlarının artmasını doğuracaktır. Bu nedenle, okullarda şiddet olaylarının artmasının önlenmesine yönelik çabaların veya çalışmaların şimdiden başlatılması ve yoğunlaştırılması gerekmektedir” (Kızmaz, 2006-c:50). Çete üyesi gençler intihar etmeyi ve kendilerine zarar vermeyi daha fazla düşünürler. Çete üyesi gençlerin aynı zamanda çete üyesi olmayanlara oranla daha yüksek oranda uyuşturucu madde kullandıkları tespit edilmiştir. Uzun vadedeki durumları iç açıcı değildir. Hem kızlar hem de erkekler için bir çete mensubu olmak cinsel ilişkiye erken başlamak, güvensiz seks, erken gebelik ve bir çocuk sahibi olmakla ilişkilidir (Gül ve Güneş, 2009:94).

Son yıllarda, okul çetelerinin oluşmasında gençlerin kendilerine model aldıkları ve onlar gibi davranmaya çalıştıkları çeşitli ekran kahramanları olduğu, bu nedenle kitle iletişim araçlarının okul çetelerinin oluşması üzerinde önemli rolü

olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmaktadır. Şiddet izleyerek, yani modellerden de öğrenildiği için “anne-baba tutumları ve televizyondan izlenen modeller gibi şiddetin benimsenmesine yarayan birçok etken vardır” (Ünalınış ve Şahin, 2012:64). Şiddet davranışının öğrenilmesinde ve uygulanmasında Kitle İletişim Araçlarının üzerinde önemle durulmaktadır. Çünkü kitle iletişim araçları günlük yaşantımızın birçok boyutunda varlıklarını hissettirmektedir.

4.1.3.3. Kitle İletişim Araçları

Genel olarak medya tanımı içinde ele alınan kitle iletişim araçları “günümüzde çocukların gençlerin ve muhtemelen yetişkinlerin de ebeveynler, aile, okul ve diğer sosyal kurumlarla birlikte ana sosyalleşme kaynağıdır” (Espinosa ve Clemente, 2010:233). Fakat bununla birlikte şiddet olgusuyla ilişkili olarak üzerinde en çok durulan faktörlerden biri de kitle iletişim araçlarıdır.

Günümüzde gençlerin televizyon ve internet yoluyla kendi zihin dünyalarını oluşturduklarını, özellikle ergenlikte kendisini anlayan aile veya arkadaş çevresi yoksa, sanal alemlere sığınıp orada kendi dünyalarını kurma (Solak, 2009:97) çabasına düştükleri bilinmektedir. Kitle iletişim araçlarının ulaştığı teknolojik nokta ve yarattığı dünyada günümüz gençlerinin şaşırtıcı yönelişleri ve fantazileri vardır.

Tüm şiddet araştırmalarında bir şekilde kitle iletişim araçlarının özellikle televizyon yayınlarının gençler üzerindeki etkisine vurgu yapılmaktadır. “Şiddet ve medya arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmaların çıkış noktasında, insan kitlelerine hitap eden yayıncılığın sosyalizasyon sürecine etki ettiği düşüncesi vardır” (Adak, 2004:29). Gençliğin alt yapısında çocukluk ve hemen sonrasında gençliğin ilk dönemlerini simgeleyen ergenlik vardır. Dolayısıyla medyanın bu dönem üzerindeki etkileri önemle ele alınmalıdır. “Bugün gençliğin yaşadığı yabancılaşma, şiddet, cinselliğe tutku, uyuşturucu, ilgisizlik, hedefsizlik içerikli davranışlarının altında başta televizyon olmak üzere medya organlarının önemli etkileri bulunmaktadır” (Can, 2008:62).

Medyanın çok geniş ya da dar kapsamlı tanımlarını yapmak mümkündür. “En geniş anlamıyla medya, iletişimin yer aldığı her türlü ortamı ve iletişim sırasında kullanılan her türlü aracı kapsar. Bu anlayışa göre, modern dünyada hoparlörler, projeksiyonlar, radyo, televizyon, video, sinema, fotoğraflar, basılı tüm yayınlar medya olarak tanımlanmaktadır” (T.C. Başbakanlık, 1995:253).

İletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler sonucunda kitle iletişim araçlarının çok yaygın olarak tüketilmesi, kitle iletişim araçlarının toplumları etkisi altına alması bu konuyu daha fazla ön plana çıkarmakta (Aziz, 1994:502) şiddetin öğrenilebilir olması konuya bu açıdan bakmayı gerektirmektedir. Kitle iletişim araçlarının şiddet ile bağı konusundaki çalışmalara giderek önem verilmektedir. Bunun gerekçesi kitle iletişim araçlarının özellikle televizyon yayınlarının birey üzerinde uzun dönemde kendini göstermesidir. Ülkemiz 1968 yılında tanıştığı televizyon yayıncılığını kısa sürede benimsemiş ve televizyon günlük yaşamın en önemli araçlarından biri olmuştur. “Televizyonun hem izlenirken, hem üretilirken aileyi hedef alması, televizyonun etkisini incelerken, (1) izlenme sırasında oluşan bağlamı ve etki ortamını ve (2) televizyon programlarının içeriğini gözönüne almayı gerektirmektedir” (T.C. Başbakanlık, 1995:4).

Şiddet ve televizyonun birbirleri ile ilişkisinin ayrıntılı araştırılmasında, televizyonda şiddet izlemenin şiddeti artırdığı ve tüm yaşlarda saldırganlığı kısa süreli tetiklediği gösterilmiştir (Güleç vd., 2012:120). Günümüzde televizyon çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. “Amerika’da yaklaşık olarak her evde (%99) bir televizyon; evlerin %74’ünde birden fazla televizyon bulunmaktadır. İzmir’de Alsancak Gazi İlkokulunda yapılan bir çalışmada” (Sayın, 1999:179), öğrencilerin %30’unun evinde bir, %56’sının evinde iki ve %13’ünün evinde ise üç televizyon (Adak, 2004:28) bulunduğu belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar, günde ortalama 4-5 saat televizyon izleyen bir insanın, ortalama 40-50 şiddet mesajı ile karşılaşma riskinin bulunduğunu göstermektedir (Can, 2008:68). Televizyon karşısında çok zaman geçiren çocuklarda “yemeden içmeden kesilme, uyuma güçlüğü, kötü rüyalar ve kabuslar görme, okul ödevlerini yapmada isteksizlik, hayal dünyasında yaşama, yaratıcılığın yerini televizyondaki

karakterleri taklit etme, içine kapanma, gerçeklerden kaçma, bağımlı olma, pasifleşme, yalnızlığa itilme, saldırganlaşma ve kendini ifade etme sıkıntısı yaşama” (Öğretir, 2008:4) gibi sorunlar yaşandığı bilinmektedir. “Televizyon, en yıkıcı gücünü etkiye en fazla açık durumdaki çocuklar ve gençler üzerinde göstermektedir. Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2 saat çizgi film izledikleri, ayrıca çocukların ve gençlerin erişkinler için hazırlanan televizyon programlarını da seyrettikleri düşünüldüğünde, yoğun şiddet bombardımanı altında kaldıkları görülmektedir” (Adak, 2004:33). Filmlerdeki ve televizyondaki şiddetin çocukları etkileme şekli ve süreci ile ilgili üç tür mekanizma ve etkiden söz edilmektedir; a) Gözlemsel öğrenme: Bireyler medyada gördükleri şiddet olayları ile daha önce davranış dağarcıklarında olmayan insanlara zarar vermenin ve şiddetin yeni biçimlerini öğrenerek davranış dağarcıklarına katmaktadırlar, b) Kontrolün kaybolması: Saldırgan davranış ve eylemleri izleyenlerin saldırganlık ve şiddete karşı olan engelleyici kontrol mekanizmaları gevşemektedir. c) Duyarsızlaşma: İzleyicilerin saldırgan davranışlar ve onun kurbanlarda yarattığı sonuçlarına karşı olan duygusal tepkileri azalmaktadır (Sayar, 2006:120-121). Çünkü şiddet görüntüleri olağanlaşarak ve kanıksanarak, sanki gerçek değillermiş gibi algılanmaktadır.

Amerika’daki çocukların 8 ile 18 yaş arasında ortalama günde 5 saat farklı medya organlarına maruz kaldıkları tahmin edilmektedir. Bu beş saatin yarısını tv izleyerek, müzik dinleyerek ve yaklaşık 20 dakika video oyunlar oynayarak geçirirler. Bu süre son derece önemlidir, çünkü medya öğrenme, duygular ve davranışlar üzerinde potansiyel bir etkiye sahiptir (Espinosa ve Clemente, 2010:233).

Ülkemiz ise, günde 4 saati bulan televizyon izleme süresi ile dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. “Televizyonda ise her beş haberden biri cinayet, intihar ve şiddet içermektedir. Yoğun şiddet ve cinsellik içeren yayınların duyarsızlığa ve bu davranışların model alınmasına yol açtığı bildirilmektedir” (Aras vd, 2007:187).

Türk televizyonlarındaki şiddet ve saldırganlık dozu, dünya televizyonları ile paralellik göstermektedir. “Televizyondaki şiddet eylemleri daha çok iki kişi arasında geçmekte (%47), on saniye kadar sürmekte, şiddet eylemlerinin yarıya

yakını bir silahı da içermekte ve söz konusu eylemlerin %64'ü kentlerde yaşanmaktadır” (Görmez vd. 1998:219). Özellikle televizyon ekranlarından yansıyan şiddete yönelik yapılan çok kapsamlı eleştirilere rağmen bu anlayışın neden terk edilmediği sorusunun yanıtı tüketici kültürü ile ilgilidir kuşkusuz. “Şiddetin savunması yoktur, gerçek uygarlık söz konusu ise (ancak dünya uygarlığı gitgide teknolojik evrimle karıştırılmaktadır) gereği de yoktur. Bir gösteri unsuru olarak şiddet, bir ‘çok satan’ nitelikleri ile, beyaz perdelerden veya cam ekranlardan yokolacak değildir (Çok satan) olduğu sürece sistem bunu gerektiriyor, bunu öneriyor bunu uyguluyor çünkü” (Scognamillo, 2005:361).

Medyada yer alan şiddet unsurlarının bireyler üzerinde uzun ve kısa dönemde çeşitli etkileri vardır. Şiddet unsurlarının kısa dönemde etkisi altında kalanlarda “fiziksel ve sözel saldırgan davranışlarda artış, saldırgan düşünce ve duygularda artış ve anksiyete gözlenmektedir. Medyadaki şiddete uzun dönem maruz kalanlarda, şiddet ve saldırganlık içeren eylem ve davranışlarında artış olduğu gösterilmiştir” (Güleç vd., 2012:120). Kısa dönem etkiler, yetişkinlerde daha sık ortaya çıkarken; uzun dönem etkilerin ise daha çok çocuklarda ortaya çıktığı gösterilmiştir.

Korelasyonel araştırmalar, saldırgan çocukların, daha az saldırgan olanlara göre televizyonda daha çok şiddet içeriği izlediğini göstermektedir. Ancak televizyonda şiddet izlemenin mi bu çocukları daha saldırgan yaptığı; yoksa zaten saldırgan oldukları için mi daha çok şiddet içeren yayınlar izledikleri tartışma konusudur. ABD Kamu Sağlığı Hizmetleri Birimi'nin 1972 yılında yaptığı korelasyonel çalışmada araştırmacılar, yüksek oranda televizyon şiddeti izleme ile saldırgan tavır arasında güçlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre televizyonda çok fazla şiddet izleyenlerin %45'i fiziksel ve sözel şiddete başvururken, daha az izleyenlerin %21'i bu yola başvurmaktadır. (Yalçın, 2012:40).

Ülkemizde özellikle 1980 sonrası doğan kuşak bilişim teknolojileri ile içli dışlı bir yaşam sürmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bilgisayar teknolojilerinde ve internet dünyasında yaşanan değişimlerin dışında kalmayan bugünün gençliği sosyal medyanın tüm olanaklarından yararlanmaktadır. Haziran

2013’de İstanbul, Taksim’de başlayıp ülke geneline yayılan ve tüm dünyanın yakından izlediği “Gezi Parkı” olaylarının sosyal medya üzerinden ve gençler arası iletişim ile başlayıp, gelişmesi bunun son somut örneğini oluşturmuştur. “Her ne kadar 21. yüzyılın toplumsal hareketleri üzerine kafa yoran Charles Tilly (2004) iletişimdeki yeniliklerin bir yandan iletişim maliyetlerini azaltırken, diğer taraftan bu yeni iletişim teknolojilerine erişimi olmayanları daha da katı bir şekilde dışarıda bıraktığı ve eşitsizliği sağladığı konusunda uyarıda bulunsa da ya da Pippa Norris (2001) yeni bir eşitsizlik olarak dijital bölünmeden (digital divide) bahsetse de” (Lüküslü, 2011:50) gençlerin bu teknolojilere ulaşmada diğer toplum kesimlerine göre daha avantajlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu avantaj nedeniyle ülkemizde bilgisayar teknolojilerinin kullanımında gençlerin karşılaşacağı olumsuzlukları en aza indirebilmek düşüncesiyle “Öğrencilerin şiddet içerikli ve duygusal istismara yönelik yayınlara erişimlerini engellemek ve her türlü zararlı alışkanlıklardan korunmaları amacıyla başta internet kafeler olmak üzere tüm umuma açık yerlere (kahvehane, park vb.) yönelik denetimler arttırılmıştır. Ülke genelinde, 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde 60.314 defa bu türdeki yerler denetlenmiştir” (EGM, 2013:12).

Şiddet içeren bilgisayar oyunlarının kısa vadeli etkileri üzerine yapılan bir araştırmadan da dikkat çekici sonuçlar elde edilmiştir. 224 üniversite öğrencisi şiddet öğeleri içeren ve içermeyen oyunlar oynamıştır. 20 dakika oynanan oyun sonunda, öğrenciler tamamlanmamış hikayeler okumuşlar ve yarım kalan hikayenin nasıl biteceğini tahmin etmeleri istenmiştir. “Örneğin bir hikayede, Todd sarı ışıkta hızla frenlere basınca, ona arkadan bir araba çarpıyor. Katılımcılardan “sonra ne olacak?” sorusunun cevabı istendiğinde, şiddet içeren oyunları oynayan öğrenciler hikayeleri sürekli daha saldırgan sonlarla bitirdiler. Örneğin, katılımcılar Todd’un camdan fırlayacağını ya da diğer sürücüyü bıçaklayacağını veya vuracağını belirttiler” (Gerrig ve Zimbardo, 2012:538). Şiddet içeren oyunlar oynayan üniversite öğrencileri saldırgan tepkiler vermişlerdir. Carnagey ve arkadaşlarının 2007 yılında yaptıkları benzer bir araştırmada ise şiddet içerikli bilgisayar oyunları oynayan gençlerin, bıçaklama, kurşunlama, cezaevi kavgaları gibi gerçek yaşama dönük

şiddet konularına düşük tepki verdikleri ve daha duyarsız davrandıkları belirlenmiştir.

1972 yılında Newyork'ta yapılmaya başlanan ve 22 yıl boyunca süren boylamsal araştırma bu türün en önemli örneğidir. Bu çalışmada, 1972 yılından başlamak üzere 22 yıl boyunca, 557 çocuktan oluşan bir grup gözlemlenmiş ve çocuklar sekiz, on dokuz ve otuz yaşlarındayken teste tabi tutulmuşlardır. Erkek çocukların sekiz yaşlarında edindikleri televizyon izleme tercihleri ergenlik dönemlerinin sonuna kadar saldırgan davranışlarını etkilemiştir. Şiddet içeren televizyon programlarını daha fazla tercih eden kişilerin hem 8-9 yaşlarında hem 10 yıl sonra davranışlarında akranlarına göre daha saldırgan olduğu görülmüştür. Kadınların ise saldırgan modelleri daha az taklit ettiği görülmüştür (Yalçın, 2012:41-42).

Yale Üniversitesi TV Araştırma Ve Danışma Merkezi'nin yaptığı bir araştırmaya göre "okul çağındaki bir çocuk haftada ortalama 27 saat televizyon izlemektedir. Çocuklar için hazırlanan televizyon programlarında saatte 20 şiddet olayı yer almaktadır Amerikalı bir çocuk 12 yaşına kadar televizyonda 8.000 cinayet olmak üzere 100 bin şiddet içerikli görüntü" (Ayan, 2010:75) izleyerek büyümektedir. Şiddetin öğrenilir bir davranış olduğunu dikkate aldığımızda bu rakamlar ürkütücüdür.

Şiddetin kitle iletişim araçları sayesinde yaygın bir görünürlük düzeyine sahip olması, bireyler açısından şiddet davranışının sıradan ve normal bir davranış olarak algılanmasına yol açmaktadır. Özellikle televizyon ve sinemada gözlenen saldırganca davranışın teşvik gördüğü veya bir tür ödüllendirildiği durumlarda bu davranış daha çok taklit edilmektedir (T.C. Başbakanlık, 2010:45). Gençler kitle iletişim araçlarından özellikle televizyon, sinema, bilgisayar oyunları gibi görsel etkinliklerin fazlasıyla etkisi altında kalmaktadırlar.

Can (2008:67)'a göre; eğitimsel kaygılar taşımayan programlar üniversite öncesi yıllarda çocuk ve gençler üzerinde daha çok etkili olmaktadır. Gerçek olmayan sanal dünyanın getirileri, kimi zaman ihtişam eğilimlerini, görselliği,

aşağılık komplekslerini güçlendirmekte, aileyi, kültürü ve kendi toplumunu hafife alma duygularının kabarmasına neden olmaktadır. Tüketimi teşvik eden reklamlar ve yayınlar uzun süre içerisinde olumsuz etkilenmelere neden olmaktadır. Bu, ailenin ekonomik koşullarını zorlayan istekleri ortaya çıkarmakta, kimi zaman aile ilişkilerini bozulmakta ve huzursuzluklar yaratmaktadır. Erken (2007:297)'e göre ise; yaşadığı ailede şiddet geçmişi bulunan ya da şiddet uygulayan kişide, şiddet içerikli filmlerin, dizilerin etkisi geçmiş yaşamının izleri düzeyinde etkili olmaktadır. Yine araştırmalar şiddetli bir aile ev geçmişi olan bir saldırganın şiddet içeren filmleri ve aktörleri kendine model aldığını göstermektedir.

Farklı bir görüş olarak da, televizyonun şiddet etkisi olmadığı, aksine saldırgan duygulara sahip bireylerin şiddet içerikli programları izleyerek bu duygularından arındıkları (katarsis) ileri sürülmüştür (Güleç vd., 2012:122). Arınma Kuramına göre, “şiddet görüntülerinin izlenmesi kişide anti sosyal davranışlara yol açmaz. Saldırganlığın hayal düzeyinde yaşanmasının agresif eylem güdülerinin zayıflamasına yol açtığı ileri sürülmektedir. Bu kuram medyanın büyük bir bölümünün şiddeti onun kötülüğü ve yıkıcılığı ile birlikte ele aldığını, seyircinin şiddeti kurban üzerinde uyandırdığı acıyı da yaşayarak algıladığını savunur” (Avcı, 2010:84). Medyanın saldırganlık ve şiddet üzerindeki etkisinin yapay deneylerle kanıtlanmaya çalışıldığını vurgulayan bu bakış açısı gerçek hayatta kişi pek çok başka etkenin etkisi altındadır düşüncesine vurgu yapmaktadır. “Hatta boşalma teorisine göre göre kişiler şiddet filmlerini seyredince kendilerini başrolle özdeşleştirip saldırganlık duyguları yoğunluğunu kaybetmektedir” (Göksu, 2007:84).

Kitle iletişim araçlarında, artık çok önemsiz haberler arasında yer alan ya da hiç yer almayan hakaret, küfür, dayak, kavga, yaralama, öldürme, dolandırıcılık, hırsızlık, gasp, mafya hesaplaşması, cinsel saldırı, işkence, yargısız infaz, baskın, bombalama, yakma, yıkma, silahlı çatışma gibi sayısız şiddet unsuru günlük yaşamın bir parçası gibi algılanmaktadır. Bu tablo içinde insanlar duyarsızlaşmış, tepki vermez duruma gelmiştir. “Bu durum, toplumsal kargaşanın artmasına, saldırı ve şiddetin tırmanmasına, bireysel ve toplumsal dengenin, düzenin bozulmasına yol açarak kargaşa ortamını meydana getirmiştir. Bireysel ve toplumsal kargaşa, saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin kaynağıdır. Bu kaynak insanlık tarihi

boyunca saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleriyle beslenmiştir. Sonuç olarak, kargaşa, saldırganlık ve şiddet etki, tepki biçiminde birbirini tırmandırmıştır” (Balcıoğlu, 2000:94-95).

Çocuklara ve gençlere yönelik programlar yayınlayan medyanın yayınlarının çocuk ve gençlerin normal gelişimlerini destekleyecek özelliklerde olması beklenir. “Toplumun yaşadıklarının ve sorunlarının dile getirilmesi aşamasında medya temel taşlardan birini oluşturmaktadır. Medya, bir toplumu etkileyen, önceliklerini ve gündemini oluşturan önemli bir güçtür. Bu güç doğru şekilde kullanıldığında çocuklar, gençler dolayısıyla toplum için yararlı sonuçlar” (Can, 2008:62) ortaya çıkacaktır.

4.2. Şiddetin Toplumsal Dinamikleri

Sosyal şiddetin, toplumun yapısal kimliği ile bütünleştiği görülür. Geçişli toplumlar, istikrarlı ve dengeli bir kimliği olan geleneksel toplumlar ile iş bölümü farklılaşmanın ileri düzeye ulaştığı modern toplum yapıları arasındaki toplumlardır ve hızlı değişim nedeniyle kurum ve kurallardaki farklılaşmalar, anomiyeye zemin hazırlamakta dolayısıyla daha fazla “şiddete açık” (Balcıoğlu, 2001:94-95) hale gelmektedirler. Özek’e göre; şiddet eylemlerinin temel nedeni, toplumdaki yeni koşulların yarattığı sosyo-ekonomik sorunların çözümünde mevcut siyasal tutumun kendini yenileyememesinden doğan yetersizliktir (Keleş ve Ünsal 1982:12-20).

Özellikle sosyal statüye vurgu yapan Türkdoğan (1985:173)’a göre; düşük gelirlilerde şiddet oranı %22 iken, yüksek gelirli ailelerin çocuklarında bu oran %11 civarındadır. Bunun gibi işsiz ailelerin çocuklarında fiziksel şiddet oranı %22 iken, meslek sahibi olanlarda %14’tür. Aynı tarzda aile yapısı, büyüklüğü ve sosyal tecritin şiddetin derecesiyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde, şiddet olaylarına katılanların çoğunluğu düşük gelirli veya yüksek statülü olmayan ve “merkez-çevre” ilişkisi platformu içinde “çevre-taşra” kökenli kimseler olduğu görülmektedir.

Şerif Mardin toplumsal şiddeti değerlendirirken özellikle kültür bunalımı, yetersiz eğitim ve sağlıksız kentleşme üzerinde durulması gereken nedenler olarak sıralamaktadır. Toplumsal eylem, belirli şekli olan bir kültür bütünlüğünün sonucudur. Dolayısıyla toplumsal eylemi, örneğin öğrenci olaylarını nüfus artışı, eğitim sistemi, sosyo ekonomik köken gibi her topluma uygulanabilir kavramlarla açıklamak zordur. Bunlara Türk kültürü, Türkiye'de bürokratik değerler, ya da küçük taşra şehirlerinin değerler kümesi gibi kültür değerlerini de katmak zorunda kalırız.

Ergil; Türkiye'de şiddet ve terör olgusunu araştırırken, toplumsal bunalımdan söz ederek silahlanma ile şiddete yönelimde kırsal dokunun etkisini vurgulayarak, daha çok, şiddet yanlılarının psikolojisine ağırlık vermektedir. Türk siyasal eylemcisinin toplumsal profilini çizerken, özellikle "toplumsal yabancılaşma" ile şiddet arasındaki bağları açığa çıkarmayı denemektedir.

Dünya Sağlık Örgütü, gençlik şiddetiyle ilişkili temel sosyo-kültürel faktörleri; çeteler, yerel silah ve uyuşturucu tedarikçileri, toplumdaki yakınlık ve samimiyet bağlarının zayıf olması, ülke yönetimleri ve hukuki yapılarının niteliği, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, demografik değişiklikler, hızlı ve çarpık kentleşme, sorunların çözümünde şiddet içermeyen çözümler üretmeyen kültürel yapılar vb. şeklinde sıralamaktadır (WHO,2002:20).

Bir toplumsal olgunun yine bir başka toplumsal olgu ile açıklanabileceği gerçeğinden hareketle şiddetin toplumsal boyutunu ele aldığımızda karşımıza göç, işsizlik, yoksulluk, kentleşme vb. olgular çıkmaktadır.

Ülkemizde göç konusu her zaman gündemde olmuş, sıcak bir konudur. Kırsal iticiliği (sağlık, eğitim, teknolojik, kültürel vb. olanaksızlıklar), kentin çekiciliği (sayısız olanaklar) ile toplumumuza özgü çeşitli nedenlerle birlikte (bölgesel yetersizlikler, kan davası, aşiret ilişkileri vb.) evrensel nedenler göç olgusunu ülkemiz gündeminden düşürmemektedir. Tüm bu olgular bir neden-sonuç bağlamının yanında, karşılıklı birbirini tamamlayan, etkileşen bir perspektiften de değerlendirilmek zorundadır. Günümüzde kentlerin nüfusunu besleyen en önemli

etken, göç hareketleridir. Çünkü bir diğer önemli etken, doğurganlık oranları özellikle modern toplumlarda giderek düşmektedir.

Göç olgusu, Türkiye'nin de sürekli gündeminde kalan bir konudur. Bu konuda yapılan çalışmalar tanımdan ziyade göç hareketini ortaya çıkaran nedenler üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan çeşitli tanımlar incelendiğinde görülen ortak unsurun 'yer değiştirme' olduğunu belirten Yalçın göç olgusunu; "ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi" (Yalçın, 2004:13) olarak tanımlamaktadır. Giddens (2005:257) ise, yeni bir olgu olmadığını hatırlatarak günümüzde göç hareketlerini, küresel bütünleşme sürecinin bir parçası olarak ele almakta, giderek ivme kazanan bir olgu olarak yorumlamaktadır.

Göç olgusu sınırlaraşan (sınırötesi-ülkeler arasında) ve sınıriçi (ülke içi-içgöç) olarak iki boyutta irdelenmektedir. Sınırötesi göçlerin genel karakteristiği incelendiğinde nüfus hareketlerinin fakir doğu ve güney toplumlarından dünyanın zengin kuzey ve batı toplumlarına doğru olduğu gözlenmektedir. Modern toplumların yaşam olanakları, özellikle ezilen, sıkıntı yaşayan, yoksullukla pençelesen, şiddet sarmalındaki toplumlardan (Ortadoğu, Asya'nın bir bölümü, Kıta Afrika, Latin Amerika'nın belirli bölgeleri gibi) büyük göç hareketlerini tetiklemektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa toplumları, büyük göç hareketleri ve doğurduğu sorunlara karşı net bir çözüm bulabilmiş değillerdir.

Toplumumuzda göç hareketleri, zaman zaman tersi de gözlenmekle birlikte genelde, doğudan batıya, küçük kentlerden büyük kentlere, kırdan kentlere doğru yaşanmaktadır. "Doğu'dan, Güneydoğu'dan ve Karadeniz bölgesinden Batı doğrultusunda büyük bir göç akımı izlenmektedir. Söz konusu göç, yalnız Doğu'nun köylerinden Batı'nın büyük kentlerine doğru değil, aynı zamanda, Doğu'nun kent ve kasabalarından Batı'nın büyük kentlerine yönelmektedir" (Keleş ve Unsal, 1982:27). Kır ve küçük kentlerin olanaksızlıklarının karşısında kentlerin vaad eden olanakları insanları göçe zorlamaktadır. Özellikle topraktan koparak göç eden bireyler kentlerin dinamikleri arasında büyük sorunlarla yüzleşmektedirler. Kente göçle gelen

ailelerde genel olarak eğitim düzeyinin düşük olması, kentte istihdam için yeterli mesleki donanımlara sahip becerilerinin bulunmayışı nedeniyle “geliri düşük, zor ve kısa süreli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. İşsizlik sorunları daha yaygın yaşanmaktadır. Dolayısıyla “göç ailesi” diyebileceğimiz, henüz kentlileşmemiş ailelerde temel sorunların başında iş ve meslek gelmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2013:129).

Ecevit (1997: 495)’e göre kırsal kesimin tarımsal aile/hane işletmelerinin ve yeniden üretim koşullarının değişkenliği şöyle açıklanabilir; (1)Emek gücü yaşa bağlı olarak değişir. (2)Toprak mülkiyeti miras koşullarına bağlı olarak değişir. (3) Toprak verimliliği, doğa koşullarına bağlı olarak değişir. (4) Emek ihtiyacı üretim sürecinin mevsimlik özelliğine bağlı olarak değişir, (5) Evlilik yeniden üretim koşullarını değiştirir. (6) Hane döngüsü sürecinde yeniden üretim koşulları değişir. (7) Sermaye / fon imkanına bağlı olarak yeniden üretim koşulları değişir. Bu genel tablo içindeki olumsuz seyir bireyleri kırsal kesimden koparan en önemli gerekçeleri oluşturur. Bununla birlikte, Du Toit’e göre, dışa açılma, deneyim ve bilgi açısından marjinal olan kişiler veya koşullarından memnun olmayanlar diğerlerine göre daha fazla göç etme eğilimindedirler. Bu açıklama özellikle gençliğin göç hareketlerini açıklamada bizlere yardımcı olmaktadır. “Değişik ülkelerde yapılan bütün araştırmalar göstermiştir ki gençler bütün diğer yaş gruplarından daha fazla göçe açıktır” (Akan,1997:521).

Göç ve kentleşme süreci kırdan kopup gelen aile için yeniden bir yapılanma dönemidir. “İlk aşamada ailenin kimi bireylerinin kente çalışmak için gidip-gelme biçiminde yürümekte, sonra ailenin bazı bireyleri kentin gecekondu bölgesine yerleşmekte, üçüncü aşamada aile kente göç etmekte, dördüncü aşamada ise aile kent ilişkisi öne çıkmakta, ailenin kentlileşmesi gündeme gelmektedir” (Canatan ve Yıldırım, 2013:129). Kentleşmeyi, geniş anlamda, ekonomik gelişmeye koşut, toplum yapısında işbölümü, uzmanlaşma ve örgütlemeyi artıran, insanların dünya görüşlerinde, değer sistemlerinde ve davranışlarında köklü değişmelere yol açan bir toplumsal gösterge (Keleş ve Unsal, 1982:25) olarak ele aldığımızda, göç eden bireylerin ve ailelerin kentleşme olgusunun gerekliliklerini yerine getirme sürecinin de (kentlileşme) psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik vb. bedelleri olacağı kesindir.

“Göçün, bireyin ruhsal yaşantısında çatışma ve çelişme yarattığı, toplumsal ortama uyumu zorlaştırdığı; birey ve toplum arasındaki iletişimi bozduğu ve bu nedenlerin göçe bağlı sorunları ortaya çıkardığı saptanmıştır” (Koç, 2011:123).

Ülkemizde köyden kente göç konusundaki yoğun hareketlilik bir ölçüde dönemin siyasal politikalarına da bağlı olarak 1950’ler de hem bir itim hem de bir çekim olarak başlamıştır ve halen sürmektedir. O dönemde nüfusun dörtte biri şehirlerde yaşarken bu oran günümüzde üçte iki mertebesine çıkmıştır. “İstanbul’un taşı toprağı altın” şeklinde halk arasında yorumlanan büyük göç dalgaları sonrasında göç aileleri ve bireyler büyük hayal kırıklıkları yaşamış olsa da “ilk göçmenler, hükümetlerin toplumun bu kesiminin konut ihtiyacını karşılayamadığı bu dönemde, gecekondularını, kelime anlamına uyacak şekilde bir gecede, büyük şehirler civarına inşa etmişlerdir. Bu yeni gelenler büyümekte olan sanayiye ucuz emek sağlamışlardır. 1966’da çıkan ‘Gecekondu Kanunu’ bu gecekondu bölgelerinin kalıcılaşmasına zemin hazırlamıştır” (Adaman ve Keyder, 2006:v). Kentlileşmenin ortaya çıkardığı gecekondulaşma mafiaları doğurmuştur (Dönmezer, 2005:216).

Ülkemizde en yoğun göç alan kentlerin başında İstanbul gelmektedir. Kentlerde güçlenen sanayileşme ve peşinden sürüklediği hizmetlerin gelişmesi İstanbul’a artan oranda nüfus yığıldı; 1927 nüfus sayımında 794.4 Bin, 1970’te 3 milyon, 2000’de 10 milyona çıktı.2013’de 14 milyona ulaştı. Bu tür örnekler Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Diyarbakır gibi kentler içinde verilebilir. Göçün doğal sonucu olarak gecekondu diye adlandırılan, son zamanlarda “varoş” diye tanımlanan yeni bir oluşum meydana geldi. “Varoş, kent merkezinin çevresinde, ekonomik olanakları onun çok gerisinde, eğitimi düşük, kültürü ve yaşama biçimi farklı yeni yerleşim alanlarıdır. Eğitim, iş olanakları, kent kültürünü özümseme, uzun geçmişi olan varoşları zamanla kentle bütünleştirip, sakinlerini kentlileştirmektedir” (Kazgan, 2007:6).

Gençliğimizin büyük bölümü gecekondu çocuğudur. Köyden kopmuş, şehre yerleşmemiş, ne köylü kalabilmiş ne şehirli olabilmiş, hem köye hem şehre düşman babaların, anaların çocuklarıdır. Bu gençler fırtınalar, çileler, yokluklar içinde ezilmişliğin bütün acıları ile dövüşe dövüşe büyümektedirler (Balcıoğlu, 2001:32).

Ülkemizde son otuz yıldır yaşanan terör eylemleri ve boşaltılan köyler nedeniyle de iç göç hareketleri can güvenliği ve devlet otoritesi bağlamında daha da ivme kazanmıştır. Tarihsel süreç içinde göç hareketlerinin; politik, ekonomik, etnik, sosyal vb. pek çok nedeni olmuştur. “Göç hareketlerini yaratan temel dinamiklerden biri yoksulluktur. Yoksulluğun yarattığı sorunlardan kaçış, daha iyi yaşam umudu, diğer nedenlerin yanı sıra göç için itici bir güç olmuştur” (Kaya, 2006:111). Göçün tek nedeni olmamakla beraber, yoksulluk sorunu ile göç arasında bağlantıyı ortaya koyan birçok çalışma söz konusudur. Yoksulluğun ise ilk belirleyicisi işsizliktir.

Ekonomik ve sosyal krizler öncelikle yoksul aileleri etkilemektedir. Göç ve kentleşme sürecinin yoğun olarak yaşandığı koşullarda göç sürecine katılmış ailelerde bu etki daha yoğun hissedilmektedir. “Geçim stratejileri, aile içi ilişki ve etkileşimler ile güç dengesi değişir. Bu değişim; aile içi kriz, çalışma, yetersizlik, ailede parçalanma, boşanma, ayrı yaşama, anlaşmazlık, bedensel ve ruhsal bunalımlar ve hastalıklar, suça ve fuhuşa yönelme, alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi değişik durum ve sorunlar ortaya” (Cılgı, 1995: 334-335) çıkarmaktadır. Göç sonrasında bireylerin yerleştikleri fiziksel açıdan yetersiz alanlar, bölgeler göç ailelerinde ümitsizliğe neden olmaktadır. “Sosyal ve kültürel yozlaşma ortamı, beraberinde kişilerde genellikle öfke, suçluluk ve savunma tepkilerini getirmektedir. Bu stresli hayata bağlı olarak reaktif depresyon, anksiyete, ilgisizlik, sosyal çekilme, azalmış üretkenlik gibi belirtiler ortaya çıkmaktadır” (Balcıoğlu, 2001:71).

Göçün dikkatten kaçmaması gereken diğer bir boyutu ise “göç aileleri” ile yüzleşen “kent yerlisi” ile ilgili olan kısmıdır. Kent yerlileri, göç eden bireylere ve ailelere kaygı ile yaklaşmakta, öncelikle onlara karşı temkinli, korkulu, kuşkulu ve mesafeli bir duruş sergilemektedir. Göç edenler açısından bu süreç “sosyal dışlanma” sürecidir. Bir ölçüde kentsel şiddetin bu örüntü içinde temelleri atılmaktadır. “Yerli”nin, göç ederek “yabancı”ya yönelik bu tutumu, yoksul “öteki” de, umutsuz, dışlanmış olanlarda; öfke, isyan, acımasızlık, hoyratlık gibi tepkilere yol açtığı ileri sürülmektedir. Kentsel şiddetin kaynağı, merkez-kenar çatışması olarak görülmektedir. Çatışmanın boyutlarının ise bu yerlerin mekanın genişleyip daralmasına bağlı olarak değişiklik gösterdiği ileri sürülmektedir” (Kaya, 2006:113).

Göç sonrasında kente gelenlerin dışlanma tecrübesini daha keskin bir şekilde yaşadığına dair somut kanıtlar mevcuttur. “Kentsel yaşama ani zorunluluklar sonucu ve beklenmedik bir şekilde giren bu aileler üreticiyken tüketici haline gelmekte ve yaşamlarını etkileyen, yoksulluk başta olmak üzere, düşük beşeri sermaye, çocukların hane gelirine katkı için çalışmak zorunda oluşu ve okula gidemeyişi gibi” (Adaman ve Keyder, 2006:ix) çok çeşitli ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Bu ailelerde çocuk sayısının fazla olmasının yanında, yaşanılan mekanın dar ve düşük kalitede olduğu gözlenmektedir. Ayrıca kırsal kesimden uzaklaşan bu aileler sosyal ağların (akrabalar) faydalarından mahrum kalmakta, güvensizlik yaşamaktadırlar.

Sosyo-ekonomik koşullardaki farklılıkların sonucu olarak, kentsel alanlardaki zorbalık ve şiddete dayalı suç, geniş bir oranda çeşitlenmektedir. Literatürde bu konuda iddia edilen bir nokta da; şiddete dayalı suç ile mekan arasında pozitif bir ilişkinin varlığıdır; Gettolarda / gecekonduarda / varoşlarda / kenar mahallelerde şiddetin bir alt kültürü yansıttığı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda yoksullukla ilişkilendirilmekte ve vurgu yapılmakta; yoksulluk kültürü içinde bir kabadayılık ve heyecan olarak yorumlanmaktadır. “Kent yoksulları deyince ilk akla gelenler hep, gecekonduarda/gettolarda /kenar mahallelerde yaşayanlardır. Sosyal bilimlerde yer alan klasikleşmiş kuramlar, şiddete yönelmeyi, temelde anomi (normsuzluk/kuralsızlık), görelî yoksunluk gibi kavramlarla açıklamaktadırlar” (Kaya, 2006:108-109).

Kırdan kopmuş, kente göç etmiş bireylerin önündeki en önemli sorunların başında uzmanlaşma ve nitelikli iş gücünün anlam ve önem kazandığı kent merkezlerinde, yaşama tutunabilmek için ekonomik gelir kaynakları aramak gelmektedir. Düşük gelirlî, niteliksiz iş alanları veya işsizlik, göçmenin ilk sorun alanları arasındadır.

İşsizlik tüm toplumlarda gözlenen bir sosyal sorundur. “Gelişmiş ülkelerdeki işsizlik ekonomik konjoktüre bağılı olarak artıp azalırken, gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı, kırdan kente göç, yatırımların yetersizliği, enflasyon gibi nedenler” (Irmak, 1997:513) işsizliği kronikleştirmektedir.

Türkiye'nin çözüm bekleyen en acil sorunlarının başında gelen işsizlik, gerek ekonomik, gerekse toplumsal yaşamımızda bedeli ağır sorunlar yaratmaktadır.

Ülkemizin gerçekleştirdiği büyümenin fazla istihdam yaratamadığı ortadadır (Adaman ve Keyder, 2006:iv). Ülkemizde yeni mezun olan, lise ve üzeri eğitim almış yüksek sayıdaki iş gücünün istihdam olanaklarının düşük olduğu görülmektedir. “gençlerin 15-24 yaş grubundaki işsizlik oranı %20, tarım dışı işsizlik rakamları alındığında 15-19 yaş grubu için %22,5'e ve 20-24 yaş grubu için %23,8'e yükselmektedir. Türkiye'de en yüksek işsizlik tarım dışı genç kadınlarda (%28) görülmektedir. 20-24 yaş grubundaki genç işsizlerin %18,5'i üniversite mezunudur” (Yentürk, 2008:48-49). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 138 sayılı sözleşmeye göre 15-24 yaş aralığında çalışanları “genç işçi” olarak kabul etmektedir. Suçluluk konusunda işsizlik önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. “Sosyal bilimler literatüründe 1916'lı yıllardan bu yana yapılmış çalışmalarda, işsizlik ile suç oranları arasında güçlü bir ilişkinin varlığı söz konusu edilmiştir” (Kaya, 2006:111).

İşsizlik kentsel yaşamın temel sorunları arasında yer almaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan veya az gelişmiş toplumlarda demografik hareketlilik yoğun olarak gözlenmektedir.

Yoğun göç nedeniyle kentler kontrolsüz büyümekte, kentleşme sorunları, yoksullukla bütünleşmekte tüm bu olgularla birlikte saldırganlık ve şiddet iç içe olgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşsizlik ve yoksulluk şiddeti tetikleyen sosyal dinamikler arasında başta gelenlerdendir. “Yoksulluğun arkasında yatan belirleyici sebebin, son on yılda artış gösteren ve yakın gelecekte de pek muhtemel görünmeyen yapısal değişiklikler olmadıkça düşeceğine dair bir işaret bulunmayan işsizlik olduğu öne sürülebilir” (Adaman ve Keyder, 2006:iv).

İnsanların yaşadıkları toplumun bir bireyi olarak temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu yoksulluk olarak adlandırılır. Yoksulluk araştırmacılar için yeni bir konu değildir ve konuya ilginin kökeni 17. yüzyıla kadar gitmektedir. “Fakat

kitlesel yoksulluk olarak nitelendirilen yoksulluğun yaygınlaşması ve süreklileşmesi 18. yüzyılın ortalarından itibaren gözle görülür biçimde artmıştır. Yoksulluk, 20. yüzyılın sonlarında yoğun olarak yaşanan ekonomik, siyasal ve toplumsal krizler ile birlikte giderek yaygınlaşmıştır” (Kesici, 2007:123).

Yoksulluk işsizlikle (ekonomik gelire sahip olamamak veya düşük ekonomik gelir) doğrudan ilişkili bir olgudur. “Dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı” (Altay, 2005:158) içermektedir. Genel olarak ekonomik ve sosyal, kültürel haklardan yoksunluk olarak tanımlanmaktadır. Tanımda en fazla öne çıkan konu ise “yeterli bir gelire” sahip olamama durumudur. Ekonomide konjonktürel işleyişler ve yapısal çelişkiler ile gelir dağılımı sorunları toplumda yoksullaşma sürecini hızlandırır. “Üretime katılamayan, ulusal gelir ve hizmetlerden yeterince pay alamayan ve yoksullaşan ailelerin yaşam niteliği geriler ve aile ortamında özellikle çocuk ve gençlerin insanca yaşama ve gelişme olanakları sınırlanır” (Cılga, 1995: 334). Gelişmiş toplumlarda dahil, yoksulluk tüm toplumlarda görülmektedir ve mücadele edilmesi gereken önemli bir sorun olarak devlet politikalarıyla ele alınmaktadır. Ancak gelişmiş toplumlarda “sosyal devlet anlayışı, ileri bir boyutta olduğundan ve sosyal politika araçlarını da etkin bir şekilde uyguladığından, yoksul ailelerin en azından daha da yoksullaşmasının önüne geçilmektedir” (Altay, 2005:163).

Ülkemizde yoksulluk “birçok hane halkının iç içe bulunduğu ve hatta bir yaşam şekli olarak kabullendiği bir sorundur. Diğer bir çarpıcı gösterge çalışmasına rağmen yoksulluktan kurtulamayan kesimin fazlalığıdır. Halihazırda çalışanlar içerisinde yoksul olanların oranı %23 mertebesindedir” (Adaman ve Keyder, 2006:vii). Yoksulluk, bireylerin toplumsal yaşam içinde sağlık, eğitim ve konut gibi temel hizmetlere ulaşmada sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Yoksulluğun yoğun hissedildiği bölgelerde şiddet olaylarının daha sıklıkla görüldüğü bilinmektedir. “Bu bölgelerde yoksulluk, kişiler arası rekabetin artmasıyla ve insana saygının azalması, ahlak dışı tutumlara müsamananın artması olanağı görülür. İşsizlik korkusu, geleceğe güvensizlik; ruhsal huzursuzluk” (Cebiroğlu ve Yurtbay,

1991:30) bu tür bölgelerde yaşayan bireylerde sıklıkla görülür. Saldırganlık ve bunun sonucu yıkıcılık, suçluluk, uyuşturucu madde ve alkol alışkanlığı olayları artar. Türkiye devleti sosyal devlet olma gereklerini etkin bir şekilde gerçekleştirememiştir. Gelişmekte olan bir ülke olarak, özellikle 1980 sonrasında IMF ve Dünya Bankası gibi mali kuruluşların önerileriyle ekonomisini dışa açarak neo-liberal bir anlayışla gelişme ve büyümesini yönlendirmiştir. “Bu süreçte yoksulluk olgusu sayı, coğrafi konum, sektörel ve gelir olarak biçim değiştirmiş ve özellikle iç göç olgusu ile kır yoksulluğuna önemli ölçüde kent yoksulluğu eklenmiştir” (Altay, 2005:163).

Az gelişmiş ve yoksul ülkelerdeki şiddet düzeyi diğer toplumlara göre daha fazladır. “Yoksulların kendi aralarındaki mücadelenin yanı sıra bazen başkaldırı, toplumsal kargaşa gibi biçimlere de bürünebilmektedir. Çünkü kısıtlı bireyler kısıtlandıkları cendereden kurtulmanın yolunu ararken çoğu zaman şiddete başvururlar” (Kesici, 2007:122). Birçok az gelişmiş, yoksul ülkelerde suç işleyenlerin çoğunluğunun, yoksul ve eğitimsiz kesimden geldiği bilinmektedir. “Günümüz toplumlarında, yoksulluk ve şiddet kavramlarının güncel bir önemi söz konusudur. Çünkü yoksulluk derinleşmekte ve şiddet sıradanlaşmaktadır” (Kaya, 2006:110).

Yoksulluk sonucunda iletişim çatışmaları yaşayan ailelerde baskıcı ve kontrol edici çocuk yetiştirme yaklaşımları sonucunda “kendini savunmayı yaşayarak öğrenen öğrenciler bu tutumlarını okul ortamlarına ve arkadaşlık ilişkilerine de taşımaktadır. Yaşanılan baskılar ve kontroller, öğrencilerin toplumsallaşma süreçlerini demokratik değerlerle yetişmelerini engellemektedir” (Cılga, 2011:19-20). Bireylerin toplum dışına itilmesi ve toplum yaşamına dilediğince katılımlarının yoksulluk, temel yetkinlik ve yaşam boyu öğrenme fırsatlarının eksikliği, ya da ayrımcılık sebebiyle engellenmesi sosyal dışlanma sorununu da karşımıza çıkarmaktadır. “Yoksulluktan kaynaklanan dışlanma, üretim ve paylaşım süreçlerinin ekonomi politişinin bir tezahürü olarak ülkedeki sosyal dışlanmanın belirleyici yanısıdır” (Adaman ve Keyder,2006:vi). Gecekondu ve kentlerdeki yoksul mahalleler, sosyal dışlanma süreçlerine karşı savunmasız bölgelerdir.

Gelişmekte olan ülkeler kendilerine hazır modeller sunan batı toplumları istikametinde gelişimlerini sürdürmekte, evrilmektedirler. Kentleşme, bu değişimin önemli göstergeleri arasındadır. “Kentleşme hareketini, geniş anlamda ve doğru biçimde, sanayileşmeye ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma oluşturan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi” (Balcıoğlu, 2001:10) olarak tanımlamak olanaklıdır.

Özellikle kalkınma çabası içinde bulunan az gelişmiş ülkelerde en önemli iki sorundan biri hızlı nüfus artışı diğeri ise hızlı kentleşmedir “Asya'nın, Afrika'nın, Lâtin Amerika'nın geliştirmekte olan bütün ülkelerinde görüldüğü gibi, Türkiye'de de, kentleşme, bir yandan çeşitli gelişme olanakları yaratırken, bir yandan da yönetimleri yenilmesi güç sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır” (Keleş ve Unsal, 1982:29). Kentleşme ve modernleşme olgusunun, suçluluğu doğrudan etkileyen nitelikte boyutları olduğu bilinmektedir. “Kentler, suçluluk ve suçlular için önemli fırsatlar sunarlar. Kent, kentsel yapıya uygun suçluluğu ve suçları da ortaya çıkarmıştır” (Kaya, 2006:116). Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2002 yılı verileri, kentsel yapıya uygun işlenen suçların başında mala karşı işlenen suçları ilk sıraya koymaktadır. Gasp, hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, yağmalama, görevi kötüye kullanma, suç eşyası satın alma, satma ve saklama ile mala zarar verme gibi suçlar bu kapsamdadır. İstatistiki veriler son onbeş yılda kişiye karşı işlenen suçlarda iki kat artış olurken, malvarlığına karşı işlenen suçlarda dört kat artış olduğunu ortaya koymaktadır.

Kentlerin bu kadar sıklıkla şiddetle bağdaştırılması konusunda bir rapor hazırlayan Dünya Bankası, akılcı yaklaşımların çoğunun özel bir senaryo öngördüklerini belirledikten sonra kentlerin hızlı büyümesinin, gecekonduların kaotik yapısına zemin hazırladığını belirtmektedir. “Aşırı kalabalıklaşma veya kıt kaynaklar için mücadele ortamı, suç işleme oranını arttıran zayıf güvenlik durumunu beslemektedir” (The World Bank, 2011:15).

Kent ve suçluluk konusunda çok sayıda teori üretilmesine karşın, Ezra Park ve Ernest Burgess'in başını çektiği bir grup sosyolog tarafından Chicago'da yapılan araştırmalarla şekillenen sosyal ekoloji teorileri dikkat çekicidir. Sosyal düzensizlik

konusunda yapılan çalışmalarda, yüksek suç oranları bölge özellikleri üzerinden araştırılmıştır. Burgess'in "çemberler teorisi" bu alanda ilk olma özelliği taşımaktadır. O'na göre "birinci bölge Chicago'nun merkezidir 'loop' ismini alır ve burası iş merkezidir. İkinci bölge yoksul insanların yerleşim yeridir, burada fakir insanların yaşadığı şehrin en ucuz evleri bulunur. Parasal olanakları artanlar bölgenin dışına taşınır, yerlerine yeni göçmenler gelirler ve akıl hastalığından suça kadar her türlü sapma davranışı görülür. Üçüncü bölge işçi sınıfının yerleşim yeridir. Dördüncü bölgede orta sınıf profesyoneller ve küçük iş sahipleri bulunur. Beşinci bölge şehrin en dışındaki uydu kent ve banliyölerdir buralarda varlıklı kesimler yaşar" (İçli, 1994:86), (Bal, 2011:144). Merkezden çevreye gidildikçe suç oranlarında azalma görülmektedir. II. bölgedeki nüfusun yoğunluğu, ekonomik düzeyi, suçlu tiplerin popüler kabul edilmesi vb. faktörler suç oranlarını arttırmaktadır. "Bu durum nüfus sıklığı, yoksulluk, suçlu tiplerinin prestijlerinin yüksek oluşu gibi" (Balcıoğlu, 2001:26) bölgenin özellikleri ile açıklanabilir.

Gençlik suçluluğu konusunda yapılan bir başka çalışma dikkat çekicidir. R. Shaw ve Henry D. McKay'in Chicago'da yaptıkları gençlik suçluluğu konusundaki araştırmaya göre; (1) Suç oranlarının, şehirde farklı dağılımı vardır. (2) Merkeze yaklaştıkça suç oranlarında artma, uzaklaştıkça azalma görülür. (3) Bazı bölgelerde etnik nüfusun yapısı ne olursa olsun suçluluk oranı yüksektir. (4) Genç suçlu oranlarının yüksek olduğu bölgelerde göçmen oranı yüksek, gelir düzeyi ve ev sahipliği oranı düşüktür. (5) Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, geleneksel olmayan normlar genelde kabul edilmektedir (İçli, 1994:87).

Türkiye'de insanların büyük çoğunluğunun, yoksulluk sınırında gelir elde ettiği düşünüldüğünde, şiddet bağlamında kent suçluluğu konusu daha dikkat çekici olmaktadır. "Yankesicilik, kapkaçılık gibi suçlar başta olmak üzere, malvarlığına karşı işlenen suçlar, artık bir sektör halini almıştır" (Kaya, 2006:114). Alt-kültür grupları arasında oluşan kuralsızlık, değer yargularından uzak yaşama anlayışı, sınır tanımamazlık, suça etki edici özellikle malvarlığına karşı işlenen suçları arttırıcı yönde etkili olmaktadır.

Kent, kendi başına şiddetin kaynağı değildir. Bununla birlikte, “Türkiye’de bölgeler arasında, kırsal alanlar ve kentler arasındaki dengesizlikler ve kentler içinde de gelir ve yaşam düzeyi dengesizlikleri; kısacası, çarpık kentleşmenin bu belirgin özellikleri, şiddet olaylarını beslemekten de geri kalmamaktadır” (Keleş ve Unsal, 1982:32).

Gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik ve kırsal kesimden kentlere göç, şiddeti besleyen kaynaklar arasındadır. “1950-1980 dönemini, emek merkezli bir kentleşme süreci olarak yaşayan Türkiye, 1980 sonrasında ise sermaye merkezli bir kentleşme süreci içinde yaşamaktadır. Bu son dönemin en temel özelliği, yoksulluğun daha derinden yaşanması olmuştur. Hem göç, hem yoksulluk ise kentsel şiddetin derecesini arttırmıştır” (Kaya, 2006:112-113).

İçli ve Özcan tarafından 1992 yılında Türkiye’de 2934 hükümlü üzerinde yapılan bir araştırmaya göre “uyuşturucu, hırsızlık, cinsel suç, gasp, değerli kağıt, evrak, sahte senet, çek suçları en sık ilde daha sonra ilçede yaşayanlar tarafından, kız kaçırma suçu ise köyde yaşayanlar tarafından işlenmektedir. İşlenen suç ile suçun işlendiği yer arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlkokul mezunu olanların her üç yerleşim yerinde de suç oranları yüksek bulunmuş, toplam adam öldürmeler içinde % 34,8’inin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Hırsızlık suçu işleyenlerde %60,6’sı ilkokul mezunu iken % 0,3’ü yüksekokul veya üniversite mezunudur” (İçli, 1994:92-93).

Ülkemizde “1991 yılında polis sorumluluk alanında bir günde 266 suç işlenirken, 2004 yılında bir günde yaklaşık 969 suçun işlendiği ortaya çıkmaktadır. Bütün asayiş suçları ele alındığında, 1991 yılında suçların tekrarlanma sıklığı 5,4 dakika iken bu oran 2004 yılında 1,5 dakika olmuştur” (Kaya, 2006:115).

Toplumumuz; her türlü kuralı hiçe sayan, her fırsatta kabadayılığa özenen ve kaba kuvvete başvuran, sağlıksız bir dönem içindedir. Toplumunu saran ve gelecek için kuşku uyandıran bir kimlik bunalımı ve kişilik sorunu gündemdedir. “Kişiliklerdeki yoksunluklar, doyumsuzluklar, davranışlara yansımaktadır. Bunlar, kişilere özgü

örnekler değil, yaşanan toplumsal olgular haline gelmiştir. Kitlesele şiddet eğilimleri, ciddi toplumsal sorunların habercisidir” (Kaya, 2006:115-116).

Kentlerde yaşayıp, “kira da olsa oturduğu bir konutu, düzenli bir işi ve geliri olan, asgari bir dinlenme ve eğlenme olanağı bulunan, siyasal katılma yolları kendisine açık bulunan yurttaş sayısı arttığı ve kentleşme sürecinde yer alan "genç kuşaklar" yarınlarından emin, olumlu uğraşlara yönelebildikleri oranda” (Keleş ve Unsal, 1982:IV) toplum daha da huzurlu bir yapıya kavuşacaktır.

4.3. Gençlik Sorunları

Dünya nüfusunun neredeyse üçte birini 15-25 yaşlarında genç bireyler oluşturuyor ve be bireylerin ait olduğu toplumların dörtte üçü az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yaşıyorlar. “Toplumların en dinç insan gücü ve en verimli kaynağı olan gençlerin çok boyutlu ve karmaşık sorunları vardır” (Balcıoğlu, 2000:83). Çocukluk döneminde gözlenen fakat önemsenmeyen birçok uyumsuzluk gençlik çağında birden ağır bunalımlara dönüşebilir. “Gençlik sorunları çoğunlukla bu çağın bocalamalarından ileri gelir ve genellikle geçicidir. Kimi zamanda ağır ve kalıcı ruhsal hastalıkların habercisidir” (Balcıoğlu, 2001:73).

Genç, yaratıcı gücünün yönlendirilememesi sonucu kendisini çeşitli sorunların içinde bulmaktadır. Değişmeye açık olan ve özellikle gelişen ülkelerin zaman zaman benzer sorun ve bunalımlarla karşılaşması doğaldır (Gökçe, 2004:177). Her koşulda gençlerin karşılaştığı sorunların çözümünü “ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal sorunlarından soyutlayarak” (Köknel, 1979:207) ele almak mümkün değildir. Çünkü gençler “yaşadıkları dönemin önemli sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarından, değişime uğrayan her türlü üretim ve bölüşüm politikalarından” (Kurtaran vd, 2008:6) etkilenirler.

Gençlik sorunları, genellikle toplumsal yapının özelliklerinden etkilenerek ortaya çıkmaktadır. “Bu açıdan, sanayileşmekte olan ülkemizde sosyo-ekonomik yapının, geleneksel toplum tipinden uzaklaşması sonucu, gençliği yakından ilgilendiren yapısal sorunlarla karşılaşmaktadır” (Tezcan, 2000:94). Gençlerin

karşılaştığı sorunları toplumun sorunlarından soyutlayamayız. Gençlik sorunların çözümü bu anlamda toplumsal sorunların çözümüne bağlıdır. “Temel kişilik yapısı, gençlik dönemine ilişkin psiko-sosyal özellikler ve gençlerin içinde yaşadığı çevrenin toplumsal, kültürel ve ekonomik özellikleri arasındaki dengesizlikler, gençlerin bireysel ve toplumsal sorunlarının ortaya çıkmasına neden olur” (Köknel, 1979: 204-212).

Gökçe (2004:180-181)’ye göre; kuramsal düzeyde gençlik sorunları üç kültürel boyut çerçevesinde açıklanabilir: (1) Gençlik sorunlarının ilk kültürel boyutu bir dizi olumsuzluklar içerir. “Asi gençlik”, “suçlu gençlik”, “sorumsuz gençlik”, “evde ana babaya, okulda hocaya başkaldıran gençlik” gibi kavramlar, toplumun bu yaş grubundakilerin davranışlarını ölçü dışı görmeleri ve onaylamaları sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. (2) İkinci kültürel boyut, iki ya da daha çok kültürler arası değer çatışmalarıyla kendini belli eder. Bu boyut göçler nedeniyle oluşan yeni gruplarda ve gelir durumlarına göre farklılaşan gruplarda görülür. (3) Üçüncü kültürel boyut ise gençler için geliştirilen rol beklentilerinden ileri gelmektedir. Genç ne çocuk ne de yetişkindir. Çocuk rolü kendisinden beklenmediği gibi yetişkinlere ait otorite ve sorumluluk duygusu da kendisine tanınmaz. Dolayısıyla biyolojik özelliklere, toplumsal yapıya, ekonomik ve siyasal sistemin ulusal özelliklerine bağlı sorunlar, gençlik sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal bir olgu olarak gençlik, toplumsal yapının sorunlarından etkilenir. Gençliğin sorunlarının kökeni yaşadığı çevrenin ekonomik, sosyal, kültürel yapısı içinde yer alır. Bu nedenle gençliğin sorunlarını anlamak ve değerlendirebilmek için toplumun ekonomik sosyal, kültürel nitelikleri incelenmelidir (Kocacık, 1985:49). Gençlerin karşısında duran eğitim ve istihdam sorunlarının öncelikli ele alınıp, değerlendirilmesi toplumun yarınları açısından son derece önemlidir. “Gençlerin yetişmesi, içinde buldukları tüm kesimlerde onların ihtiyaç duyduğu unsurların, dengeli, düzenli eğitim, bilgi, beceri ve kültür aktarılması yoluyla tamamlanmasını gerektirir. Gençlere hizmet götüren kurum ve örgütlerin, birbirleri ile işbirliği içinde hareket etmeleri gerekir” (Kocacık, 1985:50).

Bütün sorunların başında gençliğe güven, sevgi ve saygı gereksinimlerinin giderilmesi, sağlıklı kişilik geliştirebilmeleri için önemli görünmektedir. “Bağımsız düşünebilmeleri, uydu gibi otoriteye bağlı olmadan “kendileri” olabilmeleri, sağlıklı bir birey olmanın önkoşulu olduğu kadar sağlıklı bir toplum (Çetinkanat, 1997:95) içinde gerekli özelliklerdir. Gençlik sorunlarının çözümünde boş zamanları değerlendirme, bireyin istediği bir uğraşı zevk ve doyum sağlamak amacıyla zamanını verimli olarak geçirmesi, bir yol olarak önerilebilir.

4.3.1. Cinsiyet Farklılığı

İnsan hakları evrensel bildirisi, cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkarak, tüm kadın ve erkeklerin ayrımcılığa uğramadan yaşama, sağlık, eğitim ve çalışma haklarından eşit olarak yararlanma hakkına sahip olduklarına vurgu yapmaktadır. “Ancak geçmişten günümüze baktığımızda; toplumsal yaşamın birçok alanında erkeğe kadından daha fazla değer veren bir eşitsizlik modeli süregelmektedir. Bu eşitsizlik modeli özellikle çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı gibi alanlarda daha fazla göze çarpmaktadır” (WHO, 1996:4).

Erol (2008:200)’a göre; iki nesnenin, üstünlükleri bakımından karşılaştırılması eğilimi, insan-doğa etkileşiminden ortaya çıkmış doğal bir eğilim olmakla birlikte, bir bilinç, zihinsel bir kurgudur. Böyle bir eğilim, bir kez ortaya çıktıktan sonra, insanlar arasındaki cinsiyet farklılıkları da dâhil olmak üzere doğada bulunan her şey, kaçınılmaz olarak ‘üstünlük’ derecelerine göre sınıflandırılmaktan kurtulamamıştır. Biyolojik cinsiyet farklılıkları daha sonraları toplumsal cinsiyet farklılığına yol açmıştır. “Toplumsal cinsiyet kavramının tanımında biyolojik farklılıklar değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili değerler, beklentiler, yargılar ve roller bulunmaktadır” (Yılmaz, 2009:777). Toplumsal cinsiyet rolü kültürel anlamda bulunulan toplumsal yapıda kadına ve erkeğe uygun görülen kişilik özellikleri ve davranışları içermektedir. “Kadın ve erkek, çoğalma sürecindeki rollerinde birbirlerinden ayrılırlar. Bu fizyolojik farkın dışında birçok beceri, tutum, ilgi, mizaç, yetenek ve davranış şekilleri bakımından da birbirlerinden farklı oldukları kabul edilir” (Ünal, 1991:44).

Kuşkusuz, kadınların ekonomik üretim alanlarında geniş ölçüde yer almasının çağdaş toplum düzenine, katkı sağladığını söyleyebiliriz. “Kadınların toplumsal varlıklar olarak sosyal hayatın içinde yer almaları bir uygarlık aşamasıdır. Kadının toplumsal değerinin bilinmediği, anlaşılmadığı, azımsandığı dönemlerde toplumlar kalkınmamış, geri gitmişlerdir” (Balcıoğlu, 2001:15).

Toplumumuzda cinsiyet rollerine ilişkin sorun alanları, yetiştirilme biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Köknel (1979:45) geleneksel kültür içinde annelerle kızlar arasında cinsiyet rollerine ilişkin önemli farklar görülmemesine karşın, annelerle oğullar ve özellikle babalarla oğullar arasında önemli farklılaşmalar gözlemlendiğini belirtmektedir. Kentsel kesimde de kızlar erkeklerden daha geleneksel kalmaktadırlar. Kızlar, aile baskısı içinde erken yaşta anneleriyle özdeşleşerek kadınlarla ilgili toplumsal rol beklentilerini kabullenirler. Benlik kavramları cinsiyet rollerinden daha fazla etkilenir. “Yapılan birçok araştırma, sosyalleştirme sürecinin sonucunda, çocukların daha 4 yaşında iken cinsiyet kimliğine dair kuvvetli bir bilince sahip olduklarını ve toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılıkları algılayabildiklerini göstermektedir” (Başbakanlık, 1994:310).

Gönenç ve arkadaşları (2002:257), Türk toplumunda kız çocukların erken çocukluk döneminden başlayarak toplumsal rollerine hazırlandığını, kız çocuğun eğitiminin temelde kadınlık/annelik rolüne hazırlık taşıdığını, kız çocuklarının daha yaşamın ilk yıllarında buna yönlendirildiğini belirtmektedirler. Erken çocukluk döneminden başlayarak kız ve erkek çocukların davranışları oyunları ve oyuncakları farklılaşmaktadır. Kız çocukların oyunları evcilik gibi anne ve aileyi model alan oyunlar olurken, erkek çocuklara sunulan oyuncaklar soyut düşünme ve mekanik yeteneklerin gelişmesi desteklenmektedir. “Birçok kız, geleneksel erkek tipi önünde kabul edilebilir kadın tipini temsil edebilmek için yetenek, beceri ve zevk yönünden erkeklerden geri imiş gibi davranma gereğini duymaktadırlar. Bir kızın evleneceği erkeğin kendisinden yaşça daha büyük, eğitim düzeyi ve gelir bakımından kendisinden yüksek hatta boyca kendisinden daha uzun olması gibi beklentisi olmaktadır. Bu toplumsal değerler, kadınların kendilerini geliştirip gerçekleştirmelerini önlemekte, bu da sonuçta toplumun gelişmesini engellemektedir” (Başbakanlık, 1994:312).

Toplumsallaşma sürecinde genç erkekler daha avantajlıdır. “Özdeşleşebileceği ve benzeyebileceği, daha güçlü ve belirgin bir rol örneğine sahiptir. Bir yandan babalarıyla özdeşleşirken, diğer yönden de daha az geleneksel ve olumlu biçimde toplumlaşırlar. Kızlar aile içi rol farklılaşmasını ve eşitsizliği, aile bireyleri içinde, en az ve geç algılarlar” (Köknel, 1979:45). Bu süreçte “her zaman olduğu gibi kızlar yine en fazla kaybedenler ve zarar görenlerdir. Eğitim sisteminin içinde yer alamayan bu muazzam kitle için hiçbir çözüm, önerilmemektedir” (Coşkun, 2009:134). Kız çocukları eğitim olanaklarından, erkek çocuklara göre daha az yararlanmakla kalmazlar, aynı zamanda erkeklik ve kadınlık rollerine ilişkin olarak, küçük yaşlarda edindikleri kalıp yargıları buradaki davranışlarına da yansıtırlar (Başbakanlık, 1994:311).

Türkiye’de gençlik denince sadece öğrenci gençlerin akla geliyor olması da ciddi bir sıkıntıdır. Öğrenci gençler açısından cinsiyet olgusunu ele aldığımızda, toplumsal baskının iki cins üzerinde farklı yaşandığı görülmektedir. Toplumda, ailede ve okulda öğrenciler arasında cinsiyet yönünden ayrımcılık yapılması sıklıkla karşımıza çıkan bir durumdur. Kız öğrencilerin buldukları ortamlarda kültürel değerlerin etkisiyle baskı ve kontrolü daha çok yaşamaktadır. “Gelişim evrelerini eğitimin farklı aşamalarında yaşayan öğrenciler, ilk ergenlik dönemini kapsayan ilköğretim aşamasında daha çok baskı ve kontrol edici tutumlarla karşılaşmaktadır. Sosyal baskılar öğrencilerin cinsiyetine ve ailelerin değişen sosyal ve ekonomik düzeyine göre önemli bir farklılaşma göstermektedir” (Cılga, 2011:18).

Gündelik yaşantılarımızda erkeklerin fiziksel, kadınların ise cinsel şiddet yönünden daha çok risk altında oldukları belirlenmiştir. Özellikle “cinsel tacizin belirgin mağduru kadınlardır. Birçok ulusal araştırma kadınların meslek hayatı boyunca %40 ile %90 arasında değişen sıklıkta cinsel tacize uğradığını ortaya koymaktadır” (Yıldız vd 2011:25). Bununla birlikte, erkekler kızlara oranla şiddete daha yatkındırlar. “Bunun bir ya da iki istisnası var. O da sapıklara karşı şiddet. Neredeyse mutabakat halinde onaylanan bu şiddet kendilerini daha çok tehdit eden bir tehlike karşısında kızların ellerinde fırsat olsa acımasızlaşabileceklerini” (IMV-SAM,1995:68) göstermektedir.

Örnek olarak şiddet eylemleri ile ilgili istatistiklere bakıldığında ülkemizde Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre 1993 yılında 53618 cürüm ve kabahat cereyan etmiştir. Bunları gerçekleştirenlerin 52474'ü erkek, 1144'ü ise kadındır. Suç türlerine bakıldığında bunun 6973'ünün öldürme, yaralama, ırza geçme veya zorla adam kaçırmaya ile 5592'sinin ise hırsızlık ile ilgili olduğu görülmektedir (Eken, 1996:409). Dünya Sağlık Örgütü raporuna göre; 2000 yılında tüm dünyada yaklaşık 520.000 cinayet işlenmiş, cinayet kurbanlarının dörtte üçünden fazlasını (%77) erkekler gerçekleştirmiştir. “Aynı yıl dünyada 815.000 kişi yaşamına kendi eliyle son vermiştir. İntiharlarda erkekler % 60 oranıyla başı çekmektedir” (Solak, 2008:187).

Çağdaş toplumlarda kadınlar ve erkekler arasında fırsat eşitliği demokrasinin vazgeçilmez koşullarından biri olarak kabul edilmektedir. “Kadın ve erkeklere eşit olanak ve fırsatlar sunulmadıkça, bir toplumda gerçek demokrasinin varlığından söz etmek mümkün değildir” (Gönenç vd. 2002:257). Çağlar boyunca kendisine verilen toplumsal rol gereği erkeğin arkasında kalan kadın, koşullar eşitlendiğinde baskın toplumlara yumuşatıyor. Bu duruma en güzel örnek olarak gösterilen İsveç'te suç oranları çok düşüktür (Gazioğlu, 1995: 297).

Cinsiyet ve saldırganlık arasındaki ilişki incelendiğinde saldırganlığı açıklayan biyolojik temelli yaklaşımda da ifade edildiği üzere “cinsiyet genlerinin ve hormonlarının saldırganlığı etkilediği öne sürülmüştür. Özellikle erkeklik hormonu olan androjenin saldırganlık düzeyinde önemli rol oynadığı ifade edilmiştir” (Arıcak, 2006: 189). Buradan çıkarılan sonuç erkeklerin, kadınlara oranla daha saldırgan olduğu şeklindedir. “Türkiye'deki hakim erkeklik klişesinin; sertlik, saldırganlık, şiddet, öfke ve uzlaşmazlık gibi tanımlayıcı unsurlardan oluştuğu belirtilmektedir” (Kızmaz, 2006:257).

Yine sosyal öğrenme kuramı saldırganlık konusunda cinsiyetler arasındaki farklılıklara değinmiştir. Araştırmalarda, bebeklikten erken çocukluk dönemine kadar, saldırganlık konusunda bir cinsiyet farkına rastlanmamakla beraber “erkek çocukların biraz büyümeye başladıktan sonra daha saldırgan, iş bölümüne kapalı oldukları, kız çocuklarınsa toplumsal ve bilişsel açıdan daha gelişmiş oldukları görülmüştür. Erken yaşlarda bu konuda cinsiyet farkının görülmemesi, ileri

yaşlardaki davranış farklılıklarının kökeninin biyolojik olmadığı, bu davranışların öğrenildiği savını” (Zülal, 2001:39) desteklemektedir.

4.3.2. Kuşak Çatışması

Sağlıklı bir ilişkiyi, hiç bir çatışma yaşanmayan ilişki olarak tanımlamak yanlıştır. Bir ilişki de ortaya çıkan sorunların nasıl, ne şekilde ve nasıl bir yolla çözüldüğü önemli bir konudur. “Bunun için bireyin sorunlarını şiddete yönelerek çözmelerini giderebilmek için toplumsal yaşam içinde önce bireyin kendini tanımasını sağlamak ve empatisini geliştirmesi gerekir. Ayrıca kişi, çatışmayı çözme ve iletişim becerileri konusunda kendisini geliştirmelidir” (Özerkmen, 2012:11). Toplum içinde bir arada yaşayan bireyler arasında şiddet olaylarıyla meydana gelen çatışmaların, toplumsal yaşamın olağan akışının bir parçası olarak görmek gerekir.

Erişkinler, gençleri eskiden beri sorumsuz, saygısız, büyüklerin sözlerini dikkate almayan, başlarına buyruk davranan kendi doğrultularında giden kişiler olarak eleştiregelmişlerdir. “Gençlerin eski kuşakla ilgili görüşleri de tarih boyunca değişmeden kalmıştır. Erişkinler, gençlerin gözünde hep geri kafalı ve tutucu kişilerdir. Gençleri anlamaya yanaşmazlar (Yörükoğlu, 1989:389).

Debesse’e göre; kuşaklar çatışmasının iki temel nedeni vardır. “Birincisi, büyüme ile birlikte yeni olanaklar edinen ergenin kendini yetişkin olarak kabul ettirme çabasıdır. İkincisi ise, ergenin değişik topluluklarla çok sayıda ilişki kurmasının etkisiyle ana babalarının kuşağından farklı bir kuşağa ait olma duygusunun uyandırdığı bir gelişim dönemi oluşudur” (Tezcan, 1991:36). Bilişsel gelişimleri nedeniyle felsefi konulara da ilgi duymaya başlamış olan ergenler, ilişkilerine ve yaşam koşullarına yönelik yargılar geliştirirler, kanılar oluşturup, ilişkilerini sorgularlar ve yaşlı kuşaktan kendini ayırıştırırlar. “Gençler, kendilerinin, özellikle de önceki kuşaklarla karşılaştırılarak, eksiklikleriyle tanımlandıklarını düşünürler” (Neyzi, 2011:37).

Toplumsal değişme ve gelişme sonucu “geleneksel koşullar altında yetişmiş kuşaklar, çocuklarını kendilerine göre geleneksel olmayan koşullar altında

yetiştirmek zorunluluğuyla karşı karşıya kalırlar. Bu konunun evrensel yanı, her kuşağın kendinden önceki kuşağı bütünüyle kınaması ve yadırgamasıdır” (Gökçe,2004:180). Babalar ve analar için çocuklar isyankar, söz dinlemez ve eskiye kıyasla dejenere olmuş bir kuşaktır. Gençlere gelince, onlar da ana ve babalarını “tutuculukla” suçlarlar. Böylece “eski” ve “yeni” kuşak ayrımı ve çatışması her devirde geçerliliğini sürdüren bir konu olmuştur”

Modern toplumlarda gençlerin üstlendiği sorumluluklar ve toplumsal roller artmıştır. “Fakat gence önceden bu beklentileri karşılayacak kurallar kesin olarak açık seçik biçimde belirtilmediği için genç bu belirsizlik içerisinde yetişkinlerle çatışmalara düşer. Bu belirsizlik, sürekli değer değişimi içinde olan toplumumuzda daha da belirgindir” (Tezcan, 1991:35). Toplum yaşamı içinde yerleşmiş kurallar bireylere yol göstermekte, koruyucu olmaktadır. Yetişkinlerin, nasıl ve ne biçimde davranacağını belirtmeden gençlerden olgunluk beklmeleri, kendi duygu ve düşünce dünyalarına paralel davranışlar ummaları, özellikle gençliğin ilk dönemlerinde, ergeni zorlamaktadır. “Geleneksel aile yapısının doğal bir uzantısı olarak toplumumuzda çocuk, büyüklerinin sözünü dinleyecek, uslu olacak, soru sormayacak, tartışmaya girmeyecek bir biçimde yetiştirilmek istenir. Evdeki ana babalar okullarda öğretenlerdir. Bu nedenle de beklentiler aynı doğrultudadır” (Gökçe,2004:180). Bu tablo genci dar kalıpların içine hapseder. Toplumca geleneksel değerlere bağlı olarak tabu kabul edilen birçok konu, gencin tesadüfi öğremlerine terk edilerek, kişiliğinde yaşayacağı çatışmalara zemin hazırlanır.

Yetişkinler ve gençler arasındaki başlıca çatışma alanları kırsal kesim ve kentte farklılıklar göstermekle birlikte, genel olarak şu başlıklar altında özetlenebilir; “köyde başlıca çatışma alanları evlilik (istenilen kişinin eş seçilmesi), meslek seçimi (mesleğe müdahale, köy dışında iş bulmak istenmesi, köy dışında çalışma isteği) ve giyim kuşam konularında oluşmaktadır. Kasabalarda ise, yine, eş seçimi, meslek seçimi, çalışma disiplininin zayıflığı, boş zaman etkinlikleri ve geleneksel normların ihlâli. Kentlerde ise, öğretim sorunları, siyasal konular, gece dışarı çıkma, belirli saatlerde eve dönme ve evde bulunmaya zorlanma, kardeşlerle ilişkiler, evcil hayvan besleme isteği, arkadaş ilişkileri, boş zaman değerlendirme, karşı cins ilişkileri vb.” (Tezcan, 1981:81), (1984:169).

Ana babaya başkaldıran genç arkadaş çevresini ailesinin yerine koyar ve arkadaşlarının yörüngesine girer, bağımsızlık ararken kendisini bir başka bağımlılık ortamı içinde bulur (Gökçe, 2004:180). Bu noktada özellikle okul grupları son derece önemlidir.

4.3.3. Yabancılaşma

Gençliğin yabancılaşması yeni bir olgu olmayıp tarihsel gelişim içinde birçok toplumlarda süregelmiştir. “Yabancılaşma, kavram olarak bireysel, psikolojik bir durumdur. Yani bireyin üyesi olduğu toplumdan uzaklaştırılmış, o topluma ve kültüre düşman olan, rededen kişi” (Tezcan, 1991:223) olduğunu ifade eder. Bu yönüyle de toplumsal bir içeriğe sahiptir. Özellikle günümüz sanayi toplumlarında insan ilişkilerini, kurumsal yapıları etki altına alan yabancılaşma olgusu özellikle gençlik üzerinde son derece etkilidir.

İnsanların neden yabancılaştığı sorusuna “bağlılığı yitirmek” üzerinden yanıt arayan Çuhadaroğlu (2008:92) gençlerin kendilerini yabancı hissettiklerini, olup bitenlerden etkilenmez hale geldiklerini belirterek “on yıl önce, sokakta biri tartaklanıyorsa insanlar hemen koşup müdahale ederdi, ama şimdi biz bunu medyada sürekli görerek o kadar alıştık ki, artık yaşamın bir parçası halinde görüyor, duyarsızlaşıyor ve topluca tepkisizleşiyoruz. Şiddete tepkinin azalması, şiddetin tırmanmasına neden oluyor.. Dolayısıyla gençlerin bağlanabilecekleri olanakların (sportif, sosyal aktiviteler vb) arttırmamız çok önemli. Kendilerini ait hissedebilecekleri ortamlar yaratmak gerekiyor.

14 yüzyılda Tanrı ile ilişkilerin kopmasını ifade eden ve dinsel anlam taşıyan yabancılaşma 15 yüzyılda mülkün, paranın, hakların el değiştirmesi anlamında kullanıldı. Günümüzde bireyin yaşadığı çevresiyle, toplumuyla kurulu ilişkilerinin olumsuz seyrini ifade etmek anlamında kullanılmaktadır.

Şiddetin toplumsal dinamikleri başlığı altında ele aldığımız çeşitli sosyal hareketler, ekonomik dengesizlikler, iç göçler, sağlıksız kentleşme vb. sorunlar tüm dünya toplumlarında olduğu gibi toplumumuzda da kargaşa ortamına zemin

hazırlamaktadır. Böylesi ortamlarında “yabancılaşmış gençlik” sorunu toplumlarda belirginleşmektedir.

Kocabaşoğlu (2000:30-31) gençlik yabancılaşmasında beş önemli değişkene vurgu yapmaktadır; (1) İktidarsızlık, bireyin kendi sosyal ve siyasal dünyasına etki edememesini, (2) Anlamsızlık, davranışlarını yorumlayan inanç sisteminin olmamasını, (3) Normsuzluk, bireysel davranış üzerindeki sosyal normların gücünü düzenlemede bozulmaların varlığını, (4) İzolasyon, bireyin yüksek değerlerden, kendi inanç sisteminden ayrılışını, (5) Kendine yabancılaşma, bireyin içe anlamsızlıktan ziyade dışa ait beklentiler konusundaki davranış bağımlılığını ifade etmektedir.

Tezcan (1991:225) yabancılaşmanın toplumsal anlamda birçok nedeni olduğunu belirttiikten sonra bireyin kurallara sınırsız uyumunu ifade eden “aşırı uyum”, toplumsal yaşamda yaygınlaşan “toplumsal yalnızlık” ve toplumsal ilişkilerde anlamsızlık ve normsuzluk anlamına gelen, Durkheim’in “anomi” olarak tanımladığı “normsuzluğun” altını çizmektedir.

İşlevselci sosyologlar, gençlerin toplumla psikolojik, sosyo-ekonomik, siyasal açıdan bütünleşememesinin yabancılaşmaya neden olduğunu vurgularlar. Bunun yanında gençler, ilgileri, davranışları, tutumlarıyla kendini yetişkin kültüründen ayırabilirler, başa çıkamayacakları kadar hızlı gerçekleşen toplumsal değişme sürecine uyum gösteremeyebilirler (hızlı kentleşme gibi), toplumsal ve kültürel karışıklıklarda belirsizlik yaşayabilirler (liberal ahlak anlayışı, cinsellik, uyuşturucu vb. görüşlerde uyuşmazlıklar gibi), başarılı olma arzusu ile realiteler arasında bocalayabilirler. Toplumun geleneksel değerler doğrultusunda yaptığı uyuma zorlama baskısına gösterilen direnç ve ilgi özen yokluğu gibi birçok neden yabancılaşmaya neden olmaktadır.

Yabancılaşmış gençlerde kendi içlerinde alt gruplara ayrılmışlardır; a) aldırılmazlar, b) devrime, değişmeye inananlar, c) tutucular (Tezcan, 1991:227).

Sıraladığımız bu beş unsur, negatif kimlik denilen yabancılaşma sürecini hızlandırır. Negatif kimlikli genç, gençlik suçları için kaynak oluşturmaktadır.

4.3.4. Silah Bulundurma Yaygınlığı

Dünyada şiddet ölümlerinde önemli bir risk faktörü, “ateşli silah” bulundurmaktır. Dünyada küçük silahla olan ölümler 2,3 milyondur. “Dünyada küçük silahlarla olan ölümleri %68’i cinayet, %26’sı intihar, %2’si kaza ve %4’ü bilinmemektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi silahla olan ölümleri etkilemektedir. Ateşli silah ölümleri orta gelirli ülkelerde yüzde 42,2 iken yüksek gelirli ülkelerde yüzde 17,3’dür. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ölüm şeklini de etkilemektedir. Gelişmiş ülkelerde intihar, gelişmekte olan ülkelerde cinayetler daha fazladır” (Özcebe, 2008:33). Özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde üniversite kampüslerinde gözlenen suçların ateşli silah alım ve satımı konusundaki düzenlemelerden etkilendiğine dönük görüşler vardır. Kinyatti (2011:510)’ye göre; örneğin bazı vatandaşlar daha az silah ve daha katı silah yasası yanılsırken silah savunucuları öğrencilere fakültelerde ve kampüslerde silah taşımaya izin veren düzenlemeler yapılması taraftarıdır.

ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi (CDC), 10-24 yaş cinayetlerinin %82,8’inde ateşli silah kullanıldığını belirttikten sonra, 2011 yılında 9-12. sınıf öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada %16 öğrencinin bir ay içinde birden fazla günlerde yanlarında silah, bıçak vb. kesici aletle okula geldiğini, %5,1’inin ise bir ay içinde birden daha fazla günde yanlarında ateşli silah taşıdıklarını belirlemiştir. “2011 yılında 707.212 genç, fiziksel saldırılardan dolayı acil servislerde tedavi altına alınmıştır” (www.cdc.gov. 13.12.2012).

Üsküdar Üniversitesi Şiddet ve Suçla Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi ŞİDAM’ın 2012 yılında yapılan Çocuk Odaklı Sosyal Risk Araştırması verileri Marmara Bölgesi’ndeki lise öğrencileri arasında delici-kesici alet taşıma oranının da çok yüksek olduğunu ortaya koyuyor. Her 4 öğrenciden biri, arkadaşlarının her gün bu aletleri taşıdığını ifade ediyor. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 10,88’i vücudunda jilet izi olduğunu belirtiyor (ŞİDAM, 2012).

4.3.5. Alkol ve Madde Kullanımı

Gençlik deyince kiminin aklına kötü alışkanlıklar gelir ki, yanlış değildir. Sigara, içki ve uyuşturucularla ilk tanışma gençlikte başlar ve sürer gider (Balcıoğlu, 2000:83-84). Şiddetin ortaya çıkmasına etki eden nedenlerden birisi de alkol ve madde kullanımımıdır. “Bağımlılık bazı insanlar için güçlü bir güdülenme sağlar. Bağımlılar maddeye öylesine güçlü bir iste duyabilirler ki, bunu sağlamak için işlerinden, ailelerinden, ilişkilerinden, evlerinden hatta özgürlüklerinden bile vazgeçebilirler” (Koç, 2011:104). Uyuşturucu madde ve ateşli silah kullanımı şiddet suçu işleme riskini arttırır. “Araştırmalar tutarlı bir şekilde ateşli silaha sahip olmanın intihar, kazara yaralanma ve birisiyle tartışıldığında silah kullanma riskinin arttığını göstermiştir” (Gül ve Güneş, 2009:95). Eskiden yumruklarla yapılan kavgalar artık ölümcül silahlarla yapılmaktadır.

Sigara, alkol ve madde kullanımı konusundaki son görüşler, bu maddelerin tüketiminde artış olduğu yönündedir. “Ergenlik döneminde alkol bağımlılığı oldukça nadir görülen bir sorundur. Ancak bu dönemde bilgisizlik ve tecrübesizlik nedeniyle alkol zehirlenmeleri daha sıklıkla ortaya çıkmaktadır. Sürekli alkol kullananlarda ise okul başarısızlığı, davranış bozuklukları ve bunun neden olduğu kanuni sorunlar; kazalar, arkadaş ilişkilerinde bozulmalar görülebilmektedir” (Öztürk ve Özbay, 1995:104-106). Emniyet Genel Müdürlüğü’nün hazırladığı “2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu”ndaki istatistiki veriler uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığının ürkütücü boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır. Rapora göre “uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığının 2014 yılında yüzde 17, son dönemlerde gündeme gelen bonzai kullanımının yüzde 38 arttığı vurgulanarak, 2014 yılında 648 kişinin doğrudan veya dolaylı olarak uyuşturucuya bağlı hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Ölenlerden birinin 13 yaşında uyuşturucudan ölen bir çocuk olması, kullanım yaşının giderek düştüğünü göstermektedir. Doğrudan uyuşturucu kullanımından ölen 232 kişiden 44’ü 15-24 yaş arasındaki gençlerdir. Ölümlerin yaş ortalaması daha önceki, yıllarda 34 iken, 2014 yılında 31’e düşmüştür (hürriyet.com.tr, erişim:28/12/2014).

Şiddete başvuran ve madde kullanma riski olan gençlerde; aile özellikleri sosyal özellikleri ve kişilik özellikleri arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır.

Madde kullananların %31'i onbeş yaşından önce, %43'ü 16-20 yaşları arasında, %12'si 21-25 yaşlarında, %6'sı 26-30, %8'i de 30 yaşın üstünde uyuşturucu kullanmaya başlamaktadır.

Bağımlılık yapan maddeler alkol, afyon ve afyon türevleri (eroïn, morfin), kokain, esrar, uyarıcılar, yatıştırıcılar, tıpta ve sanayide kullanılan uçucu çözücüler, sigara vb. şeklinde sınıflanmaktadırlar. “Bu maddeler arasında alkol ve sigara bütün toplumlarda ve toplumumuzda yaygın olarak kullanılan, toplumsal kabul gören, açık olarak alınıp satılan, kolaylıkla bulunabilen maddelerdir. Uyarıcılar saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında doğrudan doğruya rol oynar” (Balcıoğlu, 2000:85). Alkol ve uyuşturucu kullanımının hem fiziksel şiddet davranışlarıyla hem de şiddet içermeyen sapmış davranışlarla ilintili olduğunu belirten Dawkins (1997)'e göre ciddi şiddet suçları işleyenler arasında önemli bir kısmının uyuşturucunun etkisi altında olanlar tarafından işlendiğine dikkat çekilmektedir. Uyuşturucu teminleri sırasında oluşan problemleri çözmek için şiddet kullanılmaktadır. “Benzer şekilde, alkol kullanımı ile fiziksel şiddet ve diğer sapmış davranışlar arasında pozitif ilişki söz konusudur” (Ünal vd., 2010:12).

Kocabaşoğlu (2000:17)'da bir çok çalışmada intoksikasyona yol açacak düzeyde alkol tüketiminin şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılığını yükselttiğini belirtmektedir.

Şiddetin ortaya çıkması ile şiddet uygulayıcısı arasında öngörülen bir ilişki faktörü olarak şiddet uygulayan erkeğin çocukluk döneminde fiziksel şiddet görmüş olması durumu üzerinde yaygınlıkla durulmaktadır. Kroll ve arkadaşları (1985)'na göre; çocukluk döneminde fiziksel şiddet (tekrarlanan ve fiziksel sonuçlar doğuran cezalandırma biçimleri olarak) görmüş 31 alkolik erkek, geçmişlerinde şiddet bulunmayan alkolik erkeklerden oluşan bir kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Şiddet görmüş alkolik erkeklerin kontrol grubundakilere oranla evde veya sokakta suç olarak adlandırılabilir çok daha fazla sorunlar yaşadıkları, aile içinde ve dışında daha fazla şiddet sergiledikleri görülmüştür. Aynı zamanda, bu gruptaki erkeklerde daha fazla sayıda ciddi intihar girişimi ve ölümüne alkol alınması halleri

gözlenmiş, genel ve anlık anksiyete eğilimlerinin de daha yüksek olduğu saptanmıştır (T.C. Başbakanlık, 1995:11).

Alkol ve uyuşturucuya yönelik ilgi insan yaşamının herhangi bir evresinde olabilmemesine karşın 7-18 yaş arasındaki çocuk ve gençlerde etkili ve olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. “Zorba davranışlar içerisinde olan çocuk ve ergenlerin, zorba davranışlarda bulunmayanlara kıyasla alkol, uyuşturucu ve sigarayı denemiş oldukları ve kullanma oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir” (Töremen vd., 2008:60). Gençlerin birçoğu alkol ile merak duygusu ve bulunduğu arkadaş gruplarındaki deneyimleriyle tanışmaktadır. “Alkol bağımlılığı bir ruhsal bozukluk olarak kabul edilmektedir. Sürekli alkol kullananlar da okul başarısızlığı, davranış bozuklukları ve bunun neden olduğu yasal sorunlar, kazalar, arkadaş ilişkilerinde bozulmalar görülmektedir” (Tezcan, 1997:193). Gençlerin arkadaş ortamlarındaki merak duygularına bağlı denemelerinden sonra alkol almaya genel olarak, 18-20 yaşlar arasında başlamaktadırlar. “Ancak alkolün çoğunlukla kent ve büyük kent sorunu olduğunu söyleyebiliriz. Alkolizm ve alkole bağlı bedensel ruhsal bozukluk gösterenlerin yaş ortalaması 40 dolaylarında olduğundan 20-29 yaş dilimi arasında rastlanan alkolizm ve alkole bağlı bozuklukların oranı, diğer dilimlere kıyasla ancak % 8-10 arasında değişir Bunların çok erken yaşta alkol kullanmaya başladıktan anlaşılmaktadır” (Köknel, 1979:176).

Balcıoğlu (2000:84-85)'na göre, alkol ve madde kullanımı ile saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri arasında birbirini tırmandıran bir ilişki vardır. Alkol ve madde kullanımı saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine yol açar; saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri alkol ve madde kullanımını artırır. “Suçluluk ve madde kullanımı, birbiriyle yakından ilişkilidir, aradaki bu ilişkinin doğası sanıldığından daha karmaşık olabilir. Hastada madde kullanımı hastanın paraya gereksinim duyması nedeniyle suça yatkınlığını artırıyor ve aynı zamanda suç işleyen gruplara katıldığı için onların teşvikiyle madde kullanıyor olabilir” (Hesapçıoğlu vd., 2013:69).

Birçok araştırma, alkol kullanımı ve şiddet davranışları arasında bağlantı kursa da, bu nokta da muhalif değerlendirmeler olduğunu da belirtmek gerekir. Alkol

ve şiddet pratiği bağlantısının farklı toplumlarda farklı olabileceği belirtilmektedir. “Genel olarak alkol alındığında benimsenen davranış tarzları, ister şiddetli, ister barışçı olsunlar, adi gündelik tarzlara kıyasla daha istisnaidir. Ancak bu istisnai tarzların hangisinin ortaya çıkacağı hakkında toplumdan topluma öngörüle bulunmak, son derece güçtür” (Riches, 1989:28). Çünkü alkol davranışının toplumdan topluma değişen kültürel bir boyutu vardır. Genel yaklaşım alkol şiddetini sapkın bir davranış olarak ele alır, çünkü alkol kullanmanın fizyolojik olarak kişilerin sakınmasını azalttığı, dolayısıyla da gündelik sosyal kontrollere ters düşen eylemlerin gelişimine yardımcı olduğu görüşünü içerir. Aile içi şiddet konusunda yapılan çalışmalarda da alkol ve uyuşturucu kullanımı konusunda bir soru işareti bırakılmaktadır. Çünkü “genel kabul gören uyuşturucunun şiddete neden olduğu, dolayısıyla uyuşturucu kullanılmadığı zaman şiddetin ortadan kalkacağı tezine karşılık, aile içi şiddeti araştıranlar uyuşturucu olsun olmasın, şiddetin varlığına işaret etmişlerdir” (Gorney, 1989’ dan akt. T.C. Başbakanlık 1995-a:10).

Tezcan (1997:193)’na göre, gençler arasında, şu gruplar, alkol kullanmak açısından daha çok risklidirler; sürekli sıkıntılı gençler, ana babası ayrılmış gençler, kişiliği olgunlaşmamış gençler, bağımlı kişilikli gençler, alkolik ana babaların çocukları olan gençler. Okul başarısızlığı, yarınlara güvenmeme de kullanım riskini arttırır.

Gençler arasında alkol ve uyuşturucu kullanımı sorunu gün geçtikçe artsa da, bulunduğumuz noktada “ülkemiz gençliği bu bakımdan sorunsuz bir gençlik olarak nitelenebilir. Uyuşturucu kullanımı büyük boyutlara varmamıştır” (Yörükoğlu, 1987:7).

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. KONU, AMAÇ, KAPSAM VE SINIRLILIK

Sosyal yaşamın her boyutunda, doğumdan ölüme kadar insanlar şiddet eylemlerinin hem kaynağı hem mağdurudurlar. Şiddet çok boyutlu bir olgudur ve tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli toplumsal sorunlardan birisi kabul edilmektedir.

Batılı toplumlarda “gençlik şiddeti” konusunda özellikle son yıllarda artan oranda araştırmalar yapılmasına karşın, ülkemizde “şiddet” konusunda yapılan araştırmalar “aile içi şiddet”, “çocuğa yönelik şiddet”, “kadına yönelik şiddet” vb. alanlarda yoğunlaşmış, gençlik şiddetini konu alan akademik çalışmalar son derece sınırlı kalmıştır.

Gençlik; insan yaşamında dinamik bir evre, ergenlik olarak adlandırılan fizyolojik ve psikolojik değişim sürecini de içinde barındıran, uluslararası örgütler ve araştırma kuruluşlarınca 15-25 yaş aralığındaki bireyleri içine aldığı kabul edilen önemli bir kategoridir.

Gençlik, sadece dinamik işgücünü temsil etmeyip, evlenmeler aracılığıyla farklı kültürlere ait akrabalık grupları arasında hısımlık yakınlaşması sağlayarak, toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunur, çoluk çocuğa karışarak nüfusun artması ve dolayısıyla toplumun devamlılığını sağlar. Tüm toplumların devamı için gençliğin, o toplumun değerlerine uygun yetiştirilmesi (toplumsallaşma) önemlidir. Bu açıdan gençler tarafından uygulanan şiddet, (gençlik şiddeti) toplumda en çok göze çarpan şiddet türlerinden birisidir ve bu tür şiddet eylemlerinin ana kurbanlarını da dünyanın her yerinde ergenler ve genç yetişkinler oluşturmaktadır. “Gençlik şiddeti, ciddi anlamda fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurur” (CDC, 2009:1). Gençlik şiddeti, sadece kurbanı ya da kurbanları değil, aynı zamanda onların

ailelerini arkadaşlarını ve toplumlarını derin bir şekilde etkiler, zarar verir bu özelliğiyle geniş bir çevrede etkileri ortaya çıkar, bireysel ve toplumsal yaşamda derin etkiler yaratmaktadır.

Bu nedenle Sivas'ta gençlik şiddeti üzerinde akademik bir araştırma yapma ihtiyacı hissedilmiş, araştırmanın konusunu “Gençler Arasında Şiddetin Toplumsal Nedenleri” oluşturmuştur.

Araştırmada gençlerin sosyal yaşamlarını sürdürdükleri aile, okul, mahalle gibi sosyal alanlarda yaşadıkları ilişkiler, karşılaştıkları şiddet durumları, şiddet algıları ve ortaya koydukları şiddet davranışlarının arkasında yatan nedenlerin çeşitli değişkenler çerçevesinde ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın kapsamını Sivas merkez ilçede yaşayan 15-25 yaş arası gençler oluşturmaktadır. Örneklem bu nüfus içinden seçilmiştir.

Araştırma Sivas ili merkez ilçede 2014 yılı içinde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla elde edilen verilerin ve ulaşılan sonuçların alan araştırmasının uygulandığı zaman dilimi ile sınırlı olduğunu vurgulamamız gerekir.

2.YAKLAŞIM VE YÖNTEM

Şiddetin açıklanması, şiddeti ortaya çıkaran nedenlerin neler olduğunun belirlenebilmesi için geliştirilen çeşitli bakış açılarının varlığı, şiddetin tek nedenle açıklanamayacağını da göstergesidir.

Şiddet olgusunun nedenlerini açıklama konusunda farklı bakış açıları mevcuttur. “Birey biyo-psiko-sosyal bir varlıktır. Birey davranışlarında bu üç faktörün (biyolojik, psikolojik, sosyal faktörlerin) etkileşimi önemli rol oynamaktadır” (Zel, 2001:21). Bu nedenle, gençler arasında şiddetin toplumsal nedenlerini konu edinen araştırmada biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar birlikte ele alınarak değerlendirilmiştir.

Şiddetin öğrenilir olması, toplum tarafından etiketlenen bireylerin kolayca şiddet eğilimlerine yönelmesi, gençlerin yaşadıkları sosyal çevrelerde şiddetin yorumlanış biçimi, gençlerin aile, okul, akran gruplarında şiddet davranışı ile sıkça karşılaşması vb. sayısız neden gençler arasında şiddeti dikkat çekici hale getirmektedir. Bu duruma, kitle iletişim araçları, sinema-film endüstrisi, bilgisayar oyunları sektörü gibi birçok alanda şiddet örneklerinin sınırsızca yer alması, çocuk yetiştirme biçimleri, alkol ve madde kullanımı, silah taşıma ve kullanma eğilimi, yabancılaşma ve kuşak çatışması gibi faktörler de eklendiğinde, şiddet sorununun geniş kapsamlı bir konu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bilimsel yönetime uygun hareket edilen araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada şiddet konusundaki literatür taranmış, yapılan yayınlar, istatistiki veriler incelenmiş, internet ortamındaki güvenli veriler gözden geçirilmiş, anahtar kavram ve konular ele alınarak değerlendirilmiştir. Kavramsal model aşaması çerçevesinde problem tanımlanmış, araştırmanın amacı doğrultusunda temel ve alt hipotezleri oluşturulmuştur.

Gözlem aşamasında araştırma evreni belirlenmiş, veri toplama teknikleri ve değişkenler saptanmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği olarak “anket” kullanılmıştır. Veri toplama amacıyla uygulanacak anketin soruları Prof. Dr. Metin Erol tarafından geliştirilmiştir. Soruların oluşturulmasında hassas davranılmıştır. Bu hassasiyetin iki temel nedeni vardır. Birincisi soruların içeriğinin denekleri rahatsız edecek biçimde olmaması ve güvenli yanıt vermelerinin sağlanabilmesi, ikincisi ise soruların soruluş biçiminden rahatsızlık duyulmamasının sağlanmasıdır. Yöneltilen sorular, araştırmanın amacına uygun açık ve kapalı nitelikte bilgi sorularından oluşmuştur.

Saha çalışması öncesinde Sivas Valiliği, Sivas Emniyet Müdürlüğü ve Sivas Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır.

Uygulama aşamasında araştırmanın akademik amaçlı olduğu, elde edilecek verilerin bu alanda yapılacak çalışmalara ve uygulamalara rehberlik edebileceği, hiçbir anket formunda katılımcılara yönelik tanımlayıcı, açıklayıcı özel bir bilgi

sorulmadığı, yanıtların sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı bilgisi sözlü olarak ifade edilmiş ve aynı zamanda bu bilgi her anket formunun üstüne yazılmıştır.

Çözümleme aşamasında elde edilen veriler SPSS 17 paket programında değerlendirilerek frekans tabloları ve değişim ölçüleriyle (ki kare testi) ile sunulmuş, hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı değerlendirilmiş, son aşamada ise elde edilen veriler yorumlanarak öneriler oluşturulmuştur.

3. EVREN, ÖRNEKLEME VE UYGULAMA

Araştırmanın evrenini, Sivas merkez ilçede yaşayan gençler oluşturmaktadır.

Uygulama için 2014 yılı Mayıs ayı içinde Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğü, Sivas Valiliği, Sivas Emniyet Müdürlüğü ve Sivas Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak Haziran ayı içinde saha çalışmasına başlanmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus ve Kayıt Sistemi (ADNKS) 2013 verilerine göre araştırmanın uygulandığı 2014 yılında Sivas İli merkez ilçe nüfusu 158558'i kadın, 156549'u erkek olmak üzere toplam 315107'dir (Belde ve köylerle birlikte 348623). Bu nüfus içinde araştırmaya konu olan 15-25 yaş³ kategorisi dikkate alındığında Sivas merkez ilçe yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus dağılımı 15-24 yaş grubunda 32870'i genç erkek 33756'sı genç kız olmak üzere toplam 66626 kişidir (<http://tuikapp.tuik.gov.tr>, 09/12/2014).

Araştırma örnekleminin belirlenmesi için aşağıdaki formülden (Sümbüloğlu, Kadir ve Vildan,1995) yararlanılmıştır.

³ TÜİK ilçe, yaş grubu ve cinsiyet tablolarını 0 ve 90+ değerleri arasında oluştururken frekans aralığını 4 olarak belirlemiştir. Yaş grupları kategorize edilirken 15-19, 20-24, 25-29 yaş aralıkları araştırma verilerine kaynak oluşturmaktadır. Ancak WHO, BM, UNESCO gibi uluslararası kuruluşların kabul ettiği genç tanımı doğrultusunda (15-25 yaş) TÜİK verileri incelendiğinden 25-29 yaş grubu verileri zorunlu olarak dışarıda tutulmuştur, 25 yaş dilimindeki merkez ilçe nüfusu yansıtılamamıştır. Bu yaş grubunda 14889'u erkek, 14620'si kadın olmak üzere toplam 29509 kişi bulunmaktadır. (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul> erişim:09/12/2014).

$$n=N+t^2 \cdot p \cdot q: d^2 (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q.$$

N: Evrendeki birim sayısı

n: Örnekleme alınacak birey sayısı

p: Gözlenen olayın görüş sıklığı (0.50 gerçekleşme yüzdesi)

q: Gözlenen olayın görülmeme sıklığı (0.50 gerçekleşmeme yüzdesi)

t: belirli serbestlik derecesinde t tablosunda bulunan teorik değer.

d²: Standart hata (0.03, 0.04, 0.05 olarak alınabilir).

Bu açıklamalar ışığında;

<u>Evren</u>	<u>t kare</u>	<u>p.q</u>	:	<u>d kare</u>	<u>N-1</u>	+	<u>t kare</u>	<u>p.q</u>
66626	3,84	0,16	:	0,0025	66625	+	3,84	0,16

n: 245 olarak bulunmuştur.

Minumum örneklem hacmi 245 olmasına karşın araştırma olanakları nedeniyle evren içinden 15-25 yaş arasındaki 1000 genç okuyan/okumayan, çalışan/çalışmayan tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiş ve anket uygulanmıştır. Çeşitli nedenlerle iptal edilen anketlerden sonra, kalan 905 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Genç tanımıyla ifade edilen 15-25 yaş grubu bireylerin büyük bölümünün öğrenci statüsünü üzerlerinde taşıdıklarını daha önce belirtmiştir.

Örnekleme farklı özelliklere sahip gençlerin de dahil olabilmesi amacıyla, Sivas organize sanayi ve Ata Sanayi bölgesinde, gençlerin devam ettiği çeşitli kafelerde, halı sahalar, çeşitli alışveriş merkezleri ve parklarda (diğer sosyal yaşam alanları olarak tabloda yer verilmiştir) yaş grubundaki gençlere ulaşılmıştır.

Örnekleme dahil olan sayılar cinsiyet değişkeni dikkate alınarak aşağıdaki tabloda değerlendirilmiştir.

UYGULAMA ALANI	CİNSİYET		ÖRNEKLEM HACMİ
	K	E	
Ahmet Ayık Spor Lisesi	8	18	26
Atatürk Anadolu Meslek Lisesi	2	87	89
Cumhuriyet Lisesi	24	16	40
Endüstri Meslek Lisesi (Mevlana)	-	141	141
Gazi Anadolu Lisesi	67	30	97
Gültepe Anadolu Lisesi	33	27	60
İMKB Lisesi	30	42	72
Kongre Lisesi	30	22	52
Sabancı Lisesi	51	37	88
Yenişehir Lisesi	25	28	53
Yüksek Öğrenim Öğrencileri	55	13	68
Organize ve Ata Sanayi Bölgesi	-	51	51
Diğer Sosyal Yaşam Alanları	13	55	68
TOPLAM	338	567	905

Sivas şehir merkezinde toplam 65 mahalle bulunmaktadır. Gençlerin yaşadığı mahalleler kentleşme ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak merkez-çevre ölçütüne göre sınıflanmıştır. Merkez mahalleler ilin gelişmiş, büyük alışveriş merkezlerine yakın, daha çok yüksek katlı apartmanların bulunduğu (Kocacık,2004:65) mahallelerdir. Çevre mahalleler ise sayılan özelliklerin uzağında kalan mahallelerdir.

Merkezden dışa doğru “merkez”, “merkez yanı” ve “çevre” sınıflamasına gidilmiştir.

Merkez sınıflaması içinde Çarşıbaşı, Çayyurt, Ece, Eskikale, Gökmedrese, Halil Rıfat Paşa, Kaleardı, Mehmetpaşa, Mevlana, Örtülüpınar, Sularbaşı, Yenişehir mahallelerine yer verilmiştir. Araştırmaya dahil olan gençler arasında Kredi ve

Yurtlar Kurumu Öğrenci Yurdu'nda kaldığını belirten yüksek öğrenim öğrencileri de bu sınıflamaya dahil edilmiştir.

Merkez Yanı olarak ele alınan mahalleler ise merkez mahalleler olarak sınıfladığımız halkanın yanında yer alan mahallelerdir. “Merkez Yanı” olarak ele aldığımız mahallelerin adları şunlardır: Akdeğirmen, Altuntabak, Aydoğan, Bahtiyarbostan, Çiçekli, Demircilerardı, Dört Eylül, Ferhatbostan, Gökçebostan, İnönü, Kadıburhanettin, Kızılırmak, Küçükminare, Paşabey, Pulur, Üçlerbey, Yahyabey, Yiğitler, Yüceyurt Mahallesi.

Araştırmamızda “çevre” olarak ele aldığımız ve merkezin uzağında yer alan mahalleler ise şunlardır: Abdülvahabigazi, Ahmet Turangazi, Alibaba, Cami-i Kebir, Çayboyu, Danişmentgazi, Dede-balı, Diriliş, Eğriköprü, Emek, Esentepe, Esenyurt, Fatih, Fevzi Çakmak, Gültepe, Gülyurt, Huzur, İstiklal, Kardeşler, Karşıyaka, Klavuz, Kümbet, Mehmet Akif Ersoy, Mısmılırmak, Mimar Sinan, Orhangazi, Selçuklu, Seyrantepe, Şehit Ömer Yıldırım, Şeyh Şaamil, Tuzlugöl, Uzuntepe, Yenimahalle, Yenidoğan, Yeşilyurt ve Yunus Emre Mahallesi.

4. DEĞİŞKENLER, TEMEL VE ALT HİPOTEZLER

Araştırmamızda bağımlı (sonuç) değişkeni şiddettir. Bağımsız (sebeup) değişkenleri ise; araştırma örneklemini oluşturan gençlerin yaşı, cinsiyeti, ekonomik durumları, yaşadıkları hanenin ve üyesi oldukları ailenin özellikleri, eğitim durumu, doğum yerleri, yaşadıkları mahalleler, akademik başarı durumları, okul ve aileleriyle ilişkileri, yaşadıkları sosyal çevreye dönük algıları, yaşadıkları aile ve sosyal çevrede şiddet görme durumudur.

Araştırmamızın temel ve alt hipotezleri şunlardır;

Temel Hipotez: Gençlerin şiddete dönük davranışlarını, içinde buldukları sosyo-kültürel, ekonomik, psikolojik ve toplumsal cinsiyet rollerine dönük faktörler doğrudan etkilemekte, bu faktörlerin bir veya bir kaçını ya da tamamında gözlenen olumsuzluklar şiddet davranışını oluşturmaktadır.

Burada vurgulanan **sosyo-kültürel faktörler** ifadesi ile; gençlerin yetiştikleri ve buldukları aile ortamının özellikleri, aile dışında kurdukları arkadaşlıkların gereği ortaya çıkan ilişkiler, okul ve iş sürecinde yaşadıkları, öğrenim düzeyi, yaşadıkları çevresel koşullar, kır ya da kent kökenli olma, vb. vurgu yapılmaktadır. **Ekonomik faktörlerden** kastedilen, bireyin ve ailesinin gelir düzeyidir. **Psikolojik faktörler** içinde, bireyin şiddete yönelik tutumları, yetiştiği aile ortamında veya kurduğu çevresel ilişkilerinde hissettiği sevgisizlik, güvensizlik, saldırganlık, engellenme duyguları, yetişme sürecinde doğrudan ya da dolaylı şiddet örneklerine maruz kalması gibi faktörler vurgulanmaktadır. **Toplumsal cinsiyet** rollerindeki vurgu ise, toplumumuzdaki kız ve erkek çocuklarının farklı yetiştirilme biçimleri ve toplumsal rollerini yerine getirirken yaşadıkları göreceli değerlendirmelere yöneliktir.

Alt Hipotezler:

H_{1.1}-Gençlerin cinsiyetleri ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1.2}-Gençlerin cinsiyetleri ile son bir ayda kavga etme sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1.3}- Gençlerin cinsiyetleri ile bıçak kullanma davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1.4}- Gençlerin cinsiyetleri ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2.1}- Gençlerin yaşları ile kavga etme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2.2}- Gençler yaşları ile son bir ayda kavga etme sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2.3}- Gençlerin yaşları ile bıçak kullanma davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2.4}-Gençlerin yaşları ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3.1}-Gençlerin aile yapısı ile son bir ayda kavgaya karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3.2}-Gençlerin aile yapısı ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{4.1}- Gençlerin içinde buldukları ekonomik düzey ile son bir ayda kavgaya karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5.1}- Gençlerin akademik başarıları ile birileriyle kavga etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5.2}- Gençlerin akademik başarıları ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5.3}- Gençlerin akademik başarıları ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5.4}- Gençlerin akademik başarıları ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{6.1}- Gençlerin okul devamsızlıkları ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{6.2}- Gençlerin okul devamsızlıkları ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6.3- Gençlerin okul devamsızlıkları ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6.4- Gençlerin okul devamsızlıkları ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7.1- Gençlerin model aldıkları kişi ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7.2- Gençlerin model aldıkları kişi ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7.3- Gençlerin model aldıkları kişi ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7.4- Gençlerin model aldıkları kişi ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8.1- Gençlerin yaşadıkları yer ile birileriyle kavga etme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8.2- Gençlerin yaşadıkları yer ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8.3- Gençlerin yaşadıkları yer ile kendilerini korumak için bıçak kullanma davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8.4- Gençlerin yaşadıkları yer ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H9.1- Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile birileriyle kavga etme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{9.2}- Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{9.3}- Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{9.4}- Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{10.1}- Gençlerin aile büyüklerinden şiddet görmesi ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{10.2}- Gençlerin aile büyüklerinden şiddet görmesi ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{11.1}- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{11.2}- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{11.3}- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{11.4}- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{12.1}- Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile birileriyle kavga etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{12.2}- Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{12.3}- Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{12.4} Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{13.1}- Gençlerin kendini güvende hissettikleri yer ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{13.2}- Gençlerin kendini güvende hissettikleri yer ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5. ÜLKEMİZDE GENÇLİK ŞİDDETİ KONUSUNDA YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARDAN ÖRNEKLER

Ülkemizde yapılan şiddet konulu araştırmalar incelendiğinde ağırlıklı olarak aile içi, kadına ve çocuklara yönelik şiddet konusunun ele alındığı görülmektedir. Son yıllarda ise mobbing ve akran zorbalığı üzerine eğilen araştırmaların artışı dikkat çekmektedir.

Gençlik şiddeti son derece önemli bir konu ve sosyal sorun olmasına karşın bu konuda yapılan akademik çalışmaların yeterli olduğunu söylemek olası değildir. Ülkemizde akademik anlamda yüksek lisans ve doktora araştırması olarak gençlik şiddetini konu almış araştırmaları şöyle sıralayabiliriz:

UYSAL, Aynur, (2003), Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

İzmir'in Bornova ilçesindeki Ferit Bahriye Ergil İlköğretim Okulu 7. Sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, Okul sağlığı hizmetlerine yönelik olarak öğrenci grubu için geliştirilen Şiddet Karşıtı Eğitim Programı'nın (ŞKEP) öğrencilerin şiddet eğilimleri, şiddet davranışları ve çatışma çözme becerilerini

geliştirmedeki etkisini saptamak üzerine ön test, son test ve kontrol grubu oluşturularak yapılan araştırmada, okullarda şiddetin önlenmesine yönelik bir eğitim programı düzenlendiğinde bundan pozitif sonuçlar alınabileceği, öğrencilerin karşılaştıkları çatışma ortamlarında çözüme kavuşma becerisi geliştirebilecekleri, sonuçta şiddet ortamının azaltılabileceği, güvenli eğitim ve öğretim yaşamının elde edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

HÜSMAN, Zeynep, (2007), Lise İkinci Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Deneyimlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Tetkiki, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İstanbul'da 6 farklı lisede öğrenim gören 1499 lise ikinci sınıf öğrencisinden üzerinde yapılan araştırmada katılımcılara Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri uygulanmış ergenlerin benlik saygısı, saldırgan tutum ve davranışlar, aile içi istismar çeşitli değişkenlerle ölçülmüştür.

AYGEN, Murat, (2009), Elazığ İlinde Gençlerde Şiddete Başurma ya da Maruz Kalma Sıklığı, Etkileyen Faktörler ve Öfke İlişkisi, Fırat Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Elazığ.

Elazığ'da 35 lisede 1451 öğrenci üzerinde uygulanan anket sonuçlarına göre ilde lise öğrencileri arasında şiddete maruz kalma ve başurma oranlarının oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Şiddete başurma ve öfke puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmaya dahil olan öğrencilerin %12.2'si fiziksel, %20.7'si duygusal, %3.2'si cinsel şiddet yaşadıklarını belirtmişlerdir. Örneklemdeki öğrencilerin %31.7'si fiziksel, %41.5'i duygusal, %20.6'sı cinsel şiddet uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

DEMİRKAN, Zeynep, (2009), Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Gençlerin Şiddet Davranışları, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Genç kadın ve erkekler ile alt ve orta sosyo-ekonomik statüdeki gençlerin şiddet davranışlarına yönelmelerinde aile ve arkadaş grubunun nasıl bir etkide bulunduğunu ortaya koymayı amaçlayan araştırmada Muğla ilinde ortaöğrenim kurumlarında okuyan 444 genç üzerinde anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda gençlerin, ebeveynlerinin ve arkadaş gruplarının şiddeti olumlayan tanımları ve davranışları şiddet davranışlarını öğrenmelerinde ve şiddet davranışlarının toplumsal cinsiyete göre farklılaşmasında; geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerinin denetimlerinin düşüklüğü ve çocuk yetiştirme pratiklerinden olan dayakla disiplini kullanmaları, gençlerin şiddet davranışlarını öğrenmelerinde etkili olduğu görülmüştür.

HASKAN, Özlem, (2009), Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ergenlerde şiddet eğiliminin görülme sıklığının ve yüksek şiddet eğilimi olan ergenlerin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesini amaçlayan araştırmada Adana'daki devlet okullarında öğrenim gören 899 lise öğrencisine şiddet eğilimi ölçeği, yalnızlık ölçeği, algılanan sosyal destek ölçeği uygulanmıştır. Bireysel özellikler bakımından şiddet eğilimi, erkek ergenler arasında kız ergenlere göre; şiddet filmleri ve kahramanlık filmleri izleyenler arasında izlemeyenlere göre daha sık görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Okul türü, diğer TV program türlerini izleme, spor yapma, karşı cinsten arkadaşı (sevgilisi) olma bakımından ergenler arasında şiddet eğiliminin görülme sıklığında farklılık gözlenmemiştir. Ailesel özellikler bakımından incelendiğinde ise, şiddet eğilimi ailesinde şiddet uygulanan ergenler arasında, uygulanmayan ergenlere göre; ailesinde alkol kullanılan ergenler arasında kullanılmayan ergenlere göre daha yaygın olduğu belirlenmiştir.

NORŞENLİ, Faruk, (2009), Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenciler Arasında Yaşanan Şiddetin Türü, Yaşanma Sıklığı ve Nedenleri (Ankara ili Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ankara’da 29 ortaöğretim kurumunda görev yapan 447 öğretmen ve 91 idareci üzerinde yapılan alan araştırmasında, öğretmen ve okul yöneticilerinin öğrenciler arasında yaşanan şiddet olaylarına yönelik algıları değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, okullarda şiddetin yaşanma sıklığı, şiddetin nedenleri, şiddetin türü başlıklarında değerlendirilmiştir.

PARLADIR, Seda, (2009), Okullarda Şiddetin Kaynaklarına İlişkin Öğretmen, Yönetici ve Öğrenci Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Antalya merkez ilçede bulunan 25 ortaöğretim kurumu idarecisi, okullarda görev yapan 750 öğretmen ve 1500 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen alan araştırmasında deneklerin okul şiddetine yönelik düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Okullarda şiddet olaylarına kaynaklık eden nedenlerin hem okul iklimindeki öğretmen ve yöneticiler hem de öğrenim gören öğrenciler tarafından ortaya çıkarılmaya çalışıldığı araştırma sonucunda, okullarda şiddet olaylarının ortadan kaldırılması için çeşitli çözüm yolları önerilmiştir.

SAGLAM, Ömer, (2009), Orta öğretim kurumlarında şiddet olgusu; Ankara Sincan Örneğinde Öğrencilerin Eğitim Önceliklerinin Şiddet Eğilimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.

Ankara’nın Sincan ilçesinde klasik (54) ve Anadolu Lisesinde (71) okuyan toplam 125 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada okulda şiddet eylemlerine neden olan temel değişkenlerin yanında okul iklimi, cinsiyet, akademik başarı, öğrencinin ebeveynle iletişimi ve kişinin öfke düzeyi ile ilişkileri sorgulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin karşılaştıkları şiddet eylemlerinin okul türü, cinsiyet ve sınıf düzeyi bazında değişkenlik gösterdiği ayrıca öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile ebeveynlerin eğitim düzeyi başta olmak üzere, gelir seviyesine ve okul türlerine göre önemli oranda farklılaştığı belirlenmiştir.

AVCI, Ahmet, (2010), Eğitimde Şiddet Olgusu; Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi (Küçükçekmece İlçesi Örneği), Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Avcı, tarafından İstanbul Küçükçekmece ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 24 resmi okulun Lise 1,2,3,4. sınıflarında 2009-2010 öğretim yılında öğrenim görmekte olan 1410 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, eğitimde şiddet olgusu incelenmiş, eğitim ve öğretim kurumlarında yaşanan şiddet olayları araştırılmış, şiddet, saldırganlık ve ahlaki tutum arasındaki etkileşim belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda sağlıklı aile ortamında yaşamlarını sürdüren, olumsuz çevre ve arkadaşların etkisinden uzak, kendileriyle barışık, ahlaki değerleri özümsemiş öğrencilerin şiddet ve saldırganlık düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Bunların aksine çete içinde bulunan, silah-kesici alet taşıyan, ailesinde şiddet gören, kötü çevre ve arkadaşların olumsuz etkilerine maruz kalan, ahlaki tutum düzeyleri düşük olan öğrencilerin şiddet ve saldırganlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

AVCI, M., Güven, (2010), Toplumsal Değişme ve Bireysel/Özel Şiddet, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Avcı tarafından gerçekleştirilen kuramsal çalışmada şiddet olgusunun da diğer toplumsal olgular gibi toplumsal değişim doğrultusunda değişime uğrayan farklılaşan bir olgu olduğu belirtildikten sonra şiddetin bilinçsiz bir öfke patlaması değil bilinçli bir tercih olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Genellikle işsizlik, göç, kentleşme, medya gibi olgular şiddeti etkileyen sosyal faktörler olarak açıklanırken, bu faktörlerinde toplumsal değişmeden etkilendiği belirtilmektedir. Araştırma Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı gibi kurumların istatistikleri ile desteklenmiştir.

GÖKTAŞ, Erkan, (2010), Özel ve devlet Liselerinde Şiddete Eğilim Nedenleri ve Şiddet Etkenlerinin Karşılaştırılması: Üsküdar örneği, Yüksek Lisans

Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Anabilim Dalı, İstanbul.

Şiddet türlerine eğilimi etkileyen sebeplerin tespit edilmesi ve bu nedenlerin özel ve devlet okullarında farklılık gösterip göstermediğinin ortaya çıkarılması amacıyla Üsküdar'da 10 ayrı okulda 300 öğretmen ve öğrenciye iki ayrı anket uygulanmış, şiddet türlerinin belirlenmesinde öğretmen anketleri, şiddete kaynaklık eden faktörlerin belirlenmesi için de öğrenci anketleri esas alınmıştır. Araştırma sonunda özel ve devlet liselerinde görülen şiddet davranışları ve bu davranışların arkasındaki şiddet etkenlerinin her iki grupta benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmış, devlet liselerinde bedensel ve ruhsal şiddet davranışlarının temel etkeni okul ortamı özelliklerine bağlı olarak ifade edilen öğretmen davranışlarıdır. Özel okullardaki ruhsal ve bedensel şiddet nedenleri de, okul ortamı özelliklerine bağlı olan öğretmen davranışları ve okul sosyal olanaklarının yetersizliği biçiminde belirlenmiştir. Her iki okul türünde de şiddet etkenleri aynı çıkmış olmakla birlikte şiddet etkenlerinin bileşenleri farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

AYKUL, Dursun, (2012), İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Şiddet Olgusu: Burdur ili Bucak ilçesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Burdur'un Bucak ilçesinde ilköğretim okullarının II. Kademesinde öğrenim gören 571 öğrenci üzerinde yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin cinsiyetleri, yaşları ve sınıf düzeyleri, ailenin gelir durumu, bilgisayar ortamında oynan oyunlar, boş zamanlarda yapılan faaliyetler, televizyonda izlenen program türleri, karşı cinsten arkadaş durumu ile şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı araştırmada öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi ile aile içerisindeki şiddet olgusunun varlığı ve şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

ÇELİKTAŞ, M., Gonca, (2013) Okuldaki şiddet olayları ile aile içi şiddet ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İstanbul Çekmeköy’de 2011-2012 eğitim öğretim yılında Ali Kuşçu İlköğretim Okulunun 6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören 307 öğrenci üzerinde, zorba-kurban ölçeği, ve aile içi şiddeti konu alan sorulardan oluşan anket formunun kullanıldığı araştırmada ilköğretim öğrencilerinin, baba kaynaklı fiziksel ve sözel şiddete, anne-baba kaynaklı sözel ve psikolojik şiddete, anne ve baba kaynaklı ekonomik şiddete ve anne-baba kaynaklı bireysel hakları kısıtlayıcı ve duygusal şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir.

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

1. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde Sivas ili merkez ilçede uygulanan araştırmaya dahil olan örneklem grubunun (905 genç) çeşitli özellikleri sınıflandırılarak verilmiştir.

Araştırma kapsamındaki 15-25 yaş arası gençlerin sosyo-demografik özellikleri tablo halinde verildikten sonra, okul yaşantıları, aile ilişkileriyle ilgili bilgiler, yaşadıkları mahalle, kurdukları arkadaşlık ilişkileri gibi çevresel faktörleri içeren bilgiler sınıflandırılarak tablolar halinde yansıtılmıştır.

Gençlerin şiddet algıları, eğilimleri ve şiddet konusunda taşıdıkları güven duygusu ile birlikte uyuşturucu kullanan gençlere yönelik değerlendirmeleri tablolar halinde verilerek elde edilen oranlar açıklanmıştır. Frekans tablolarını arkasından hipotezle ilgili çapraz tablolar ve tablolar ile ilgili yorumlara yer verilmiştir.

1.1. Gençlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Gençlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

DEĞİŞKENLER		n	%
Cinsiyet	Kız	338	37,3
	Erkek	567	62,7
Yaş	15-17	588	65,0
	18-20	211	23,3
	21-23	62	6,9
	24-26	44	4,9
Üyesi Oldukları Aile Tipi ⁴	Geniş Aile	103	11,4
	Çekirdek Aile	620	68,5
	Eksik Aile	83	9,2

⁴ Sosyolog ve Antropologlar, evli çift ve çocuklarının dışında yakın akrabaların (dede, nine, amca, dayı, teyze, hala vb) da aynı evde yaşadığı ve yakın ilişki içinde bulunduğu aileyi “Geniş Aile”, sadece anne baba ve kendi çocukları ya da evlat edindikleri çocuklarla birlikte yaşayan (bazı tanımlarda evlenmemiş çocuklar ifadesi de yer almaktadır) aileyi (Giddens, 2005:173) “Çekirdek Aile” olarak tanımlamaktadırlar. Çekirdek Aile en küçük birincil grup (Bilitsen, 1974:335) olarak kabul edilmektedir. Anne veya babadan birinin veya her ikisinin vefat etmesi ya da ailenin başından uzun süreli ayrılması durumu (yurt dışında çalışmak gibi) “Eksik Aile” olarak adlandırılmaktadır.

	İkame ebeveynli çekirdek aile	9	1,0
	Başka	37	4,1
	Cevapsız	53	5,9
Baba Mesleği	İşsiz	59	6,5
	Serbest Meslek	65	7,2
	İşçi	233	25,7
	Esnaf	164	18,1
	Memur	168	18,6
	Profesyonel meslek	6	,7
	Tüccar-Sanayici	1	,1
	Emekli	86	9,5
	Çiftçi	43	4,8
	Başka	10	1,1
	Cevapsız	70	7,7
Anne Mesleği	Ev kadını	807	89,2
	Ücretli Aile Yardımcısı	10	1,1
	İşçi	27	3,0
	Memur	26	2,9
	Esnaf	11	1,2
	Emekli	5	,6
	Cevapsız	19	2,1
Ailelerinin Gelir Düzeyi⁵	0-846Tl	95	10,5
	847-1693Tl	313	34,6
	1694-2540Tl	244	27,0
	2541-3387Tl	102	11,3
	3388-4234Tl	39	4,3
	4235 Tl. fazla	53	5,9
	Bilmiyorum	14	1,5
	Cevapsız	45	5,0
Doğum yeri	Köy	19	2,1
	Kasaba	102	11,3
	Kent	763	84,3
	Yurt Dışı	12	1,3
	Cevapsız	9	1,0
Kaç Yıldır Sivas'ta Yaşadığı	Bir yıldan az	52	5,7
	1-3 yıl	72	8,0

“İkame Ebeveynli Çekirdek Aile” kavramı, aile içinde anne veya babanın üvey olması durumunu ifade etmek üzere ilk kez araştırmanın danışmanı Prof. Dr. Metin Erol tarafından ortaya atılmış ve araştırmacı tarafından da benimsenerek ilk kez bu araştırmada kullanılmıştır.

⁵ T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 311/12/2013 tarih ve 2013/1 karar no ile açıklanan ve Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından 2014 yılının ilk yarısı için belirlenen asgari ücret (ödenmesi zorunlu olan en az ücret) net 846 Tl olarak belirlenmiştir. Araştırmamızı uyguladığımız 2014 Haziran ayında ülkemizde asgari ücret net 846 Tl olduğu için sınıf aralığı asgari ücret ve katları olarak belirlenmiştir. 2013 yılının Aralık ayında, TÜİK Hanehalkı Harcama Kalıbı, TÜİK Madde fiyat ortalamaları ve 4 kişilik bir ailenin sağlıklı bir biçimde alması gereken kalori miktarı üzerinden hesaplanan beslenme kalıbı dikkate alınarak DİSK Araştırma Enstitüsü (DİSK-AR) tarafından hazırlanan rapora göre (03/12/2013) ülkemizde açlık sınırı 1121 Tl, yoksulluk sınırı ise 3544 Tl olarak açıklanmıştır (<http://www.disk.org.tr/> erişim:2014/06/15).

	4-6 yıl	77	8,5
	7 yıldan fazla	685	75,7
	Cevapsız	19	2,1
Eğitim Durumu	İlk Öğrenim Mezunu	11	1,2
	Orta Öğrenim Mezunu	67	7,4
	Yüksek Öğrenim Mezunu	74	8,2
	Lise Öğrencisi	733	81,0
	Üniversite Öğrencisi	20	2,2
	TOPLAM	905	100

Araştırmaya dahil olan gençlerin tablo (1)'de cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde %62,7'sinin erkek, %37,3'ünün kız olduğu görülmektedir.

Gençlerin %65'i 15-17 yaş grubu içindedir. 18-20 yaş grubundaki gençlerin %23,3'lük bir dilimi oluşturduğu görülmekle birlikte, 21-23 yaş grubundaki gençlerin %6,9, 24 ve 25 yaşındaki gençlerin ise %4,9 oranında örnekleme dahil oldukları görülmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler 15-25 yaşları arasındaki nüfusu “genç” kategorisinde değerlendirmektedir. Birçok toplumda olduğu gibi ülkemizde de 15-25 yaş arası grubu genelde orta öğrenimin ikinci kademesi ile üniversite öğrenimini sürdürmekte olan gençleri kapsamaktadır. Dolayısıyla genç nüfus, öğrenciliği nedeniyle evlenip, bir aile oluşturamamış, anne-babasına bağımlı bir yaşam sürmekte olan kesimdir. Bu nedenle araştırmaya katılanların %88,8'inin ailelerinin yanında yaşadıklarını belirtmiş olması olağandır. Tabloda göze çarpan %8,5'lik dilim “Başka” seçeneğini işaretlemiştir. Bu dilimi ağırlıklı olarak evli olup kendi evinde yaşayan gençler ile üniversite öğrencisi olup, öğrenci yurtlarında barınan gençler oluşturmaktadır.

Örnekleme grubunun %68,5'i “çekirdek aile” içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Türkiye geneline ait çekirdek aile ortalaması %59,7'dir (Kocacık, 2004:81). Araştırmada gözlenen oran ülkenin genel ortalamasına paralellik göstermektedir. Çekirdek aile, anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan, sanayileşme ve kentleşme seviyesine paralel olarak toplumsal yaşamda yaygınlaşmış bir aile tipidir. Yine Ayan (2007) tarafından Sivas'ta ilköğretim birinci kademe öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada çekirdek ailede yaşayan öğrencilerin oranı %75 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan gençlerin baba meslekleri incelendiğinde % 27,9'unun işçi, %20,1'inin memur, %19,6'sının esnaf, %10,3'ünün ise emekli olduğu görülmektedir. Profesyonel meslek kategorisinde öğretim üyesi, doktor, avukat, eczacı vb. meslekler yer almaktadır.

Gençlerin anne mesleği açısından dağılımları değerlendirildiğinde %91,1'inin ev kadını olduğu ve herhangi gelir getirici bir işte çalışmadığı görülmektedir. Katılımcıların %2,1'i bu soruyu yanıtsız bırakırken, soruyu yanıtlayanların %9,9'u annelerinin gelir getirici bir işte çalıştığını ya da emekli olduğunu belirtmişlerdir.

Toplumsal yaşamda “gelir, fert ve ailelerin ihtiyaçlarının tatmini sağlayan bir araç olarak büyük önem taşımaktadır” (Dikeçligil,1991:527). Bu nedenle gelir durumu sosyal yaşam içinde bir çok davranışı etkileyen önemli bir değişken kabul edilmektedir. Araştırmaya katılan gençler, ailelerinin gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde, %75,8'inin 2540 Tl ve altında bir aylık gelire sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte gençlerin ailelerinin %11'inin asgari ücret olarak uygulanan 846 Tl ve altında bir ekonomik gelire sahip oldukları dikkat çekerken, %36,4'ünün yaşadığı ev 847 Tl ile 1693 Tl. arasında, %28,4'ünün evi ise 1694 Tl ile 2540 Tl. arasında aylık gelire sahiptir. 4235Tl ve üstü aylık gelire sahip olan ailelerin yanında yaşayan gençlerin oranı sadece %6,2'dir. Dolayısıyla araştırmaya dahil olan gençlerin genel olarak dar ve orta gelirli ailelere üye oldukları söylenebilmektedir.

Araştırmaya katılan gençlerin doğum yerleri açısından dağılımları incelendiğinde %85,2'sinin kent, %11,4'ünün kasaba ve %2,1'inin köy doğumlu oldukları görülmektedir. Gençlerin %77,3'ü yedi yıldan daha fazla süredir, %8,7'si dört ile altı yıldır Sivas'ta yaşadıklarını belirtmişlerdir. Üç yıl ve daha az süre Sivas'ta yaşadıklarını belirtenlerin oranı %14'tür ve bu yüzdenin %5,9'unu bir yıldan daha az süre Sivas'ta yaşayanlar oluşturmaktadır.

Sivas kent merkezinde yapılan araştırmaya katılan gençlerin eğitim durumu incelendiğinde %81'inin orta öğrenim ikinci kademe öğrencisi (Lise), %2,2'sinin yükseköğrenim öğrencisi oldukları ve öğrenimlerine devam ettikleri görülmektedir. %8,6'sı ilk ve orta öğrenim mezunuyken, %8,2'si yükseköğrenim mezunu

olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 yılı verilerine göre ülkemizde okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranı %1,4, kadın nüfus oranı %7'dir. (<http://www.tuik.gov.tr/>). Sivas merkez ilçede okuma yazma bilmeyen gençlere yönelik elde herhangi bir istatistiki veri olmamakla birlikte araştırmaya katılan gençler arasında okuma yazma bilmeyen ile karşılaşılmamıştır.

Sanayi bölgesinde ve çeşitli sosyal yaşam alanlarında örnekleme giren gençlerin genelde öğrenci oldukları, okul dışı zamanlarda çeşitli nedenlerle çalıştıkları gözlenmiştir. Sanayi bölgesinde yüz yüze yapılan görüşmelerde çeşitli iş yeri sahiplerinin ilköğretimin zorunlu olması nedeniyle “çırak” bulup yetiştirmekte zorlandıklarına dair eleştirileri dikkat çekmiştir.

1.2. Gençlerin Okul Yaşamıyla İlgili Bilgiler

Tablo 2. Gençlerin Bir Yıl Önceki Okul Başarı Durumları Dağılımı

Geçen yıl okuldaki başarı durumunuz nasıldı?	n	%	Yığılımlı %
Başarısız	43	4,8	4,9
Orta	346	38,2	39,8
Başarılı	480	53,0	55,2
Toplam	869	96,0	100,0
Cevapsız	36	4,0	
Toplam	905	100,0	

Okullarına devam etmekte olan ya da henüz mezun olmuş gençlerin bir yıl önceki okul başarılarını nasıl değerlendirdikleri konusunda oluşan dağılıma bakıldığında (tablo 2) araştırmaya katılan gençlerin %39,8'i bir yıl önceki okul başarılarını “orta” seviyede değerlendirirken, %55,2'si “başarılı” olarak yorumlamıştır. Başarısız olduklarını belirtenlerin oranı ise %4,9'dur.

Tablo 3. Okul Başarı Durumlarına Ailelerinin Verdiği Tepkinin Dağılımı

Aileniz, okul başarı durumunuzu nasıl karşılar?	n	%	Yığılımlı %
Olumlu /Olumsuz Aşırı Tepki veririler	241	27	27,9
Biraz Severler/Kızarlar /Unuturlar	493	55	57
İlgisiz Davranırlar	39	4,3	4,5
Bir Ailem Yok	12	1,3	1,4
Başka	80	8,8	9,2
Toplam	865	96	100
Cevapsız	40	4,4	
Toplam	905	100	

Tablo (3)'de gençlerin okullarındaki başarı durumlarına ailelerinin verdiği tepki değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan gençlerin %57'si, başarı veya başarısızlık durumunda ailelerinin ortalama bir tepki verdiklerini biraz sevip biraz kızdıklarını ve sonra da bu durumu unuttuklarını belirtmişlerdir.

Başarı veya başarısızlık durumunda “aşırı tepki” ile karşılaşan gençlerin yüzdesi dikkat çekicidir. Gençlerin %27,9'u başarı ya da başarısızlık durumlarında ailelerinden olumlu veya olumsuz “aşırı tepki” aldıklarını belirtmişlerdir.

Örnekleme dahil olan gençlerin %8,8'i “başka” seçeneğini işaretlemişlerdir. Anketler incelendiğinde “başka” seçeneğinin yanına ağırlıklı olarak okul başarı durumlarını ailelerinden gizlediklerini yazmışlardır. Bu seçenekte, örnekleme dahil olup halen bir öğretim kurumuna devam etmeyen ve ya okullarından mezun olmuş gençler de bulunmaktadır..

Çocuklarının okul başarı durumları karşısında ilgisiz olan ailelerin oranı %4,5'olarak belirlenirken, bir ailesinin olmadığını belirten gençlerin oranı %1,4 oranında tabloya yansımıştır.

Ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretimiyle yakından ilgilenmesi, onların karşılaşacakları çeşitli sorunlara çözüm üretme çabası içinde olması, hem aile içi ilişkileri güçlendirecek, hem genç ve ailesi arasında güçlü bir bağ kurulmasına

olanak sağlayacak, hem gencin özellikle ergenlik döneminde kişilik gelişiminde ve karşılaşacağı çeşitli sorunları aşmasında yardımcı ve yol gösterici olacaktır.

Gençlerin özellikle karne dönemlerinde okul başarısızlıkları karşısında aileleri tarafından verilen aşırı ve olumsuz tepkilerin hayati sonuçlarının olabileceği aileler tarafından gözardı edilmemelidir.

Tablo 4. Gençlerin Okula Devamsızlık Durumları Dağılımı

Bir gerekçe olmadan okula ne kadar sıklıkla devamsızlık yaparsınız?	n	%	Yığılımlı %
Haftada iki-üç gün	147	16,2	17,9
Ayda iki-üç gün	185	20,4	22,5
Bir dönemde iki-üç gün	416	46,0	50,7
Hiç devamsızlık yapmam	73	8,1	8,9
Toplam	821	90,7	100,0
Cevapsız	84	9,3	
Toplam	905	100,0	

Öğrenimlerine devam eden ve soruya yanıt veren gençlerin okul devamsızlık durumları dağılımı üstte (tablo 4) verilmiştir. Oluşan dağılım incelendiğinde gençlerin %50,7'si bir dönem içinde "en fazla iki-üç gün" okullarına devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo (4)'de ikinci yüksek oranı %22,5 ile "ayda iki-üç" okullarına devamsızlık yapan gençler oluşturmaktadır. Gençlerin %17,9'u haftada iki-üç gün okul devamsızlığı yaptıklarını belirtirken, hiç devamsızlık yapmayanların oranı %8,9 olarak belirlenmiştir.

Çapraz tablo değerlendirmelerinde gençlerin okul devamsızlığı sıklığı ile şiddet eğilimini ortaya koyan kavgaya karışma, bıçak kullanma, beladan uzak kalma konusunda yaşadıkları güvensizlik arasındaki pozitif ilişki gençlerin okul devamsızlıkları üzerinde hassasiyetle durulmasını gerekli kılmaktadır. Soruya yanıt veren gençler arasında oluşan %17,9'luk oranın dikkat çekici bir oran olduğunu vurgulamak gereklidir.

Tablo 5. Gençlerin Devamsızlık Günlerini Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımı

Okula devamsızlık yaptığınız günleri nasıl geçirirsin?	n	%	Yığılımlı %
Para kazanmak için çalışırım	38	4,2	4,4
Arkadaşlarla bir arada eğlenirim	216	23,9	25,0
Evde oyalanırım	204	22,5	23,6
İstediğim şeyleri yaparım	312	34,5	36,1
Başka	94	10,4	10,9
Toplam	864	95,5	100,0
Cevapsız	41	4,5	
Toplam	905	100,0	

Tablo (5)'te yer alan veriler incelendiğinde gençlerin %36,1'inin okullarına devam etmedikleri günlerde "canlarının istediği" şeyleri yaptıkları, %25,0'inin ise arkadaşlarıyla bir araya gelerek eğlenmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Okul devamsızlığı günlerini evde oyalanarak geçirdiğini belirten gençlerin oranı %23,6'dır. Okul dışı zamanlarının önemli bir bölümünü evde oyalanarak geçiren gençleri "evcimen" ifadesi ile tanımlamak yanlış olmasa gerek. Kendilerini en çok nerede güvende hissettiklerini sorarak çapraz tablolarda verilerini değerlendirdiğimiz gençlerin şiddet ortamından, beladan ve bıçak kullanma davranışından da en fazla uzak kalan kesimi oluşturmaları dikkat çekici bir veri olarak araştırmada yer etmiştir.

Gelir getirici bir işte çalışmak için okullarına devamsızlık yapan gençlerin oranı %4,4'tür.

Araştırmaya dahil olan gençlerin %10,9'u ise başka nedenlerden dolayı okullarına devamsızlık yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6. Gençlerin Okullarına Devamsızlık Yapma Nedenleri Dağılımı

Okula sık sık devamsızlık yapmanız hangi nedenden kaynaklanmaktadır?	n	%
Öğretmenlerim beni anlamıyor	94	9,5
Okulda kendimi yalnız hissediyorum	88	8,9
Ailevi sorumluluklarımı yerine getirmek için	44	4,4
Dersleri anlamadığım için	143	14,4
Öğrencilerle sorunlarım olduğu için	46	4,6
Başka	431	43,5
Cevapsız	144	14,5
Toplam	990	100,0

Okullarına neden devamsızlık yaptıklarını sorduğumuz katılımcılar, birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo (6)'da gerçekleşen dağılım incelendiğinde gençlerin %43,5'i "başka" seçeneğinde yığılmıştır. Soru formlarında "başka" seçeneğinin yanına yazılan açıklamalar dikkate alındığında genel olarak "derslerin sıkıcı olduğu", "okulda canlarının sıkıldığı", "okulda bunaldıkları", "bazı öğretmenlerin iyi ders anlatamadığı", "öğretmenlerle iletişim sorunları yaşadıkları" gibi açıklamalarda bulunmuşlardır.

Kendilerine yöneltilen seçenekler arasında %14,4'ü "dersleri anlamadığı" için okula devamsızlık yaptığını belirtirken, %9,5'i okulda "öğretmenlerin kendilerini anlamadığını", %8,9'u okulda "kendini yalnız hissettiğini", %4,6'sı diğer "öğrencilerle sorunlar yaşadığı" için okullarına devamsızlık yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Örnekleme yer alan gençlerin %4,6'sı ise okula devamsızlık yaptıkları günlerde, ailelerine karşı sorumluluklarını yerine getirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 7. Gençlerin Okula Devamsızlık Günlerini Ailelerinin Bilme Durumu Dağılımı

Okula devamsızlık yapığın günleri ailen bilir mi?	n	%	Yığışımli %
Hepsini bilir	490	54,1	56,3
Çoğu zaman bilir	208	23,0	23,9
Bazılarını bilmez	134	14,8	15,4
Hiç birini bilmez	38	4,2	4,4
Toplam	870	96,1	100,0
Cevapsız	35	3,9	
Toplam	905	100,0	

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretim kurumlarında öğrencilerin devamsızlık yapmaları durumunda okul idaresi tarafından çeşitli iletişim araçlarıyla (telefon, mektup, e-mail vb) öğrenci velilerine bilgi verilmektedir.

Araştırmaya katılan gençlerin tablo (7)'ye yansıyan %80,2'sinin okullarına yaptıkları devamsızlığı ailelerinin çoğu zaman veya her zaman biliyor olmasını, bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

Okul idarelerinin kullandığı tüm teknolojik yol ve yöntemlere karşın gençlerin %15,4'ünün okul devamsızlıklarının bazısını, %4,4'ünün ise tamamını ailelerinden gizliyor olması dikkat çekicidir.

Öğrencilerin okullarına yaptıkları devamsızlığı ailelerinden gizliyor olmasını pozitif düşüncelerle yorumlamak mümkün değildir. Alan araştırması aşamasında gençler arasında cep telefonu kullanımının yaygınlığı gerek okul idarecileri gerekse öğrenciler tarafından sıkça dillendirilmiş, yaygın kullanıma gerekçe olarak aile ve gencin gün içerisinde birbirleriyle iletişim kurması gösterilmiştir. Dolayısıyla gencin okul yaşamının, idareciler ve öğretmenlerinin yanısıra ailesi tarafından denetim altında olmasının önemli araçlarından biri olan cep telefonu kullanımının yaygınlığına rağmen, gençlerin bu oranda devamsızlıklarını gizliyor olabilmemesinin aile ilgisizliği boyutunda ele alıp irdelemek yanlış olmasa gerek.

Gençlerin ailenin bilgisi dışında gerçekleşen okul devamsızlığı konusunun önemsenmesi gerektiğini tablo 67, tablo 68, tablo 69 ve tablo 70’de ortaya konan verilerde desteklemektedir. Çünkü gençlerin şiddet davranışları ile okul devamsızlığı arasında ilişki vardır.

Tablo 8. Gençlerin Okul Devamsızlığına Aile Büyüklerinin Gösterdiği Tepkinin Dağılımı

Eğer aile büyüklerin okula gitmediğini bilirlerse nasıl davranırlar?	n	%	Yığılımlı %
Zaten onlar göndermiyor	26	2,9	3,1
Bilmezden gelirler	17	1,9	2,0
Hiç ilgilenmezler	31	3,4	3,6
Sözlü olarak uyarırlar	575	63,5	67,5
Cezalandırırlar	48	5,3	5,6
Başka	155	17,1	18,2
Toplam	852	94,1	100,0
Cevapsız	53	5,9	
Toplam	905	100,0	

Tablo (8)’e yansıyan gençlerin okul devamsızlıklarını öğrenen aile büyüklerinin gösterdiği tepkinin dağılımı değerlendirildiğinde araştırmaya katılan gençlerin %67,5’i okula devamsızlık durumlarını öğrenen aile büyükleri tarafından “sözlü olarak” uyarıldıklarını belirtmişlerdir.

Gençlerin %5,6’sı bu durumda aile büyükleri tarafından “cezalandırıldıklarını” ifade ederken, %3,6’sı devamsızlık durumlarıyla aile büyüklerinin “hiç ilgilenmediğini”, %3,1’i ise aileleri tarafından devamsızlık yapmalarının istendiğini vurgulamışlardır.

1.3. Gençlerin Aile İlişkileriyle İlgili Bilgiler

Tablo 9. Ailelerin Gençlerin Eğitimine Önem Verme Durumu Dağılımı

Size göre aileniz, eğitiminize ne kadar önem veriyor?	n	%	Yığılımlı %
Hiç Önem Vermiyorlar	6	,7	,7
Fazla İlgilenmiyorlar	55	6,1	6,2
Önem Veriyorlar	272	30,1	30,5
Çok Önem veriyorlar	558	61,7	62,6
Toplam	891	98,5	100,0
Cevapsız	14	1,5	
Toplam	905	100,0	

Tablo (9)'da ailelerin gençlerin eğitimine hangi derecede önem verdiklerinin dağılımı yer almaktadır.

Araştırmaya katılan ve soruyu yanıtlayan gençlerin %62'6'sı ailelerin eğitimlerine “çok” önem verdiklerini belirtmişlerdir. Tablo (9)'da ikinci yığılıma %30,5'lik oran ile “önem veriyorlar” seçeneğinde olmuştur.

Gençlerin üyesi oldukları aile içinde, aile büyüklerinin “eğitim” konusundaki duyarlılığa yönelik oranlar dikkat çekici bulunmaktadır. Her iki oran toplandığında karşımıza %93,1 gibi bir yüzde çıkmaktadır ki, ailelerin gençlerin eğitimine önem vermeleri anlamında sevindiricidir. Gençlerin aileleri ile kurmuş oldukları sağlıklı ilişkiler ve ailenin gençlerin yetişmesine, eğitimine, ilgi alanlarına kısacası tüm yaşam alanlarına yönelik duyarlılığı gencin sosyalleşme süreci, gelişimi ve üstlendiği sorumluluklar açısından önem taşımaktadır.

Ailelerinin kendilerinin eğitimi ile fazla ilgilenmediğini ve hiç önem vermediklerini belirten gençlerin oranı %6,9 olarak belirlenmiştir.

Tablo 10. Gençlerin Sorunlarıyla İlgilenen Aile Büyüklerinin Varlığı Durumu Dağılımı

Sizin sorunlarınızla ilgilenen, size sürekli yardımcı olan bir aile büyüğünüz var mıdır?	n	%	Yığılımlı %
Var	708	78,2	78,8
Yok	190	21,0	21,2
Toplam	898	99,2	100,0
Cevapsız	7	,8	
Toplam	905	100,0	

Tablo (10)'da gençlerin eğitimi ile ilgilenen aile büyüklerinin oranı %93,1 olarak bulunmuşken, gençlerin sorunlarıyla ilgilenmek söz konusu olduğunda aile büyüklerinin sadece %78,8'sinin çocuklarının sorunlarına ilgi gösterdiği gözlenmektedir. Tablo (9) ve tablo (10)'un yüzdeleri değerlendirildiğinde ailelerinin %12,3'ünün çocuklarından eğitim başarısı beklerken, sorunlarına ilgi göstermedikleri ortaya çıkmaktadır.

Gençlerin %21,2'si ise sorunlarıyla ilgilenen bir aile büyüğünün olmadığını dile getirmiştir.

Tablo (7)'de okul devamsızlığı konusunda gençlerin %15,4'ünün bazı devamsızlıklarını, %4,4'ünün ise tüm devamsızlıklarını ailelerinden gizleyebilmelerini tablo (10)'da gençlerin %21,2'sinin "sorunlarımla ilgilenen bir aile büyüğüm yok" ifadesiyle birlikte değerlendirmek yanlış olmasa gerek.

Tablo 11. Gençlerin Sorunlarıyla İlgilenen Aile Büyüklerinin Dağılımı

Sorunlarınızla ilgilenen, size sürekli yardımcı olan aile büyükleriniz kimlerdir?	n	%	Yığılımlı %
Annem	118	13,0	17,1
Babam	81	9,0	11,7
Erkek kardeşim /kardeşlerim	52	5,7	7,5
Kız kardeşim /kardeşlerim	41	4,5	5,9
Annem - Babam	209	23,1	30,2
Annem- Babam- Kardeşlerim	148	16,4	21,4
Yakın akrabalarım	33	3,6	4,8
Başka	10	1,1	1,4
Toplam	692	76,5	100,0
Cevapsız	213	23,5	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin sorunlarıyla ilgilenen aile büyüklerinin kimler olduğu incelendiğinde (tablo 11) cevap verenlerin %30,2'si sadece anne ve babasının, %21,4'ü anne baba ile birlikte kardeşlerinin onların sorunlarıyla ilgilendiğini ifade etmişlerdir.

Gençlerin %17'1'i sadece annesinin, %11,7'si sadece babasının, %7,5'i erkek kardeşlerinin, %5,9'u kız kardeşlerinin sorunlarıyla yakından ilgilendiğini belirtmişlerdir.

Dede, nine, amca, teyze gibi birinci derece yakın akrabaların sorunlarıyla yakından ilgilendiklerini belirten gençlerin oranı %4,8 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daha öncede vurgulandığı gibi gençlik şiddeti konusunda yapılan araştırmalarda genel olarak üzerinde durulan en temel öğelerden birisi gençlerin sorunlarına yönelik gösterilen ilgidir. Burada en önemli sorumluluk, gencin yaşamını sürdürdüğü aile ortamında ebeveynlere düşmektedir. Özellikle anne-baba, kardeşler gence sorunlarının çözümünde yanında oldukları hissini verebilmelidir.

Tablo 12. Ailelerin Gençlerin Sorunlarıyla İlgilenmeme Nedenleri Dağılımı

Sorunlarınızla ilgilenen, size sürekli yardımcı olan bir aile büyüğünüz yoksa nedeni nedir?	n	%	Yığılımlı %
Benimle ilgilenmiyorlar	16	1,8	11,7
Beni Anlamıyorlar	23	2,5	16,8
Bana Ayıracak Zamanları Yok	20	2,2	14,6
Aile İçi İlişkilerimiz Çok Zayıf	4	,4	2,9
Sorunlarımı Paylaşmayı Sevmiyorum	24	2,7	17,5
Başka	50	5,5	36,5
Toplam	137	15,1	100,0
Cevapsız	768	84,9	
Toplam	905	100,0	

Tablo (10)'da kendilerinin sorunlarıyla ilgilenen bir aile büyüğü olmadığını belirten gençler (%21,0), bu duruma neden olarak %17,5 oranında sorunlarını paylaşmayı sevmediklerini, %16,8 oranında aile büyüklerinin kendilerini anlamadığını, %14,6 oranında aile büyüklerinin kendileri için ayıracak zamanları bulunmadığını belirtmişlerdir.

Gençlerin %11,7'si aile büyüklerinin kendileriyle ilgilenmediğini, %2,9'u ise aile içi ilişkilerinin sorunlarını paylaşamayacak kadar zayıf olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 13. Gençlerin Model Aldığı Kimse Olup Olmadığının Dağılımı

Ailenizde ya da çevrenizde “onun gibi” olmak istediğiniz şahıslar var mıdır?	n	%	Yığılımlı %
Var	510	56,4	57,5
Yok	377	41,7	42,5
Toplam	887	98,0	100,0
Cevapsız	18	2,0	
Toplam	905	100,0	

Özellikle ergenlik döneminde, gençlerin çeşitli iletişim organlarında görüp izlediği ya da yaşadığı çevresindeki çeşitli kişileri, karakterleri “model” aldıkları ve bu modeller gibi davranışlar sergilemeleri gelişim özelliklerinin bir parçası olarak görülmektedir. (Hudson & Rapee, 2000), (TBMM, 2006:151).

Bireyin karakterinin şekillenmesi sürecinde modeller gençler için son derece önemlidir. Bu çerçevede gençlere yönelttiğimiz, ailenizde ya da çevrenizde “onun gibi” olmak istediğiniz şahıslar var mıdır sorusuna yarıdan fazlası (%57,5) “evet” yanıtını vererek (tablo 13), yaşam sürdürdüğü çevrede model aldığı bir kişinin var olduğunu belirtmiştir.

Gençlerin %42,5’i çevresinde “onun gibi” olmak istediği kimselerin bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Gençlere onun gibi olmak istedikleri, model aldıkları çevrelerindeki kişinin hangi özelliğinden etkilendiklerine yönelik yanıtları da (Tablo 14) dikkat çekicidir.

Tablo 14. Gençlerin model Aldığı Kişinin Hangi Özelliğini Beğendiğinin Dağılımı

Kendinize Örnek aldığımız bu şahsın en çok hangi özelliğini beğeniyorsun?	n	%	Yığılımlı %
Varlıklı Olması	7	,8	1,4
Bilgili Olması	36	4,0	7,4
Kişiliği - İmajı	144	15,9	29,7
Eğitim durumu - Dünya görüşü	40	4,4	8,2
Başarılı, azimli, disiplinli olması	193	21,3	39,8
Sporcu Yönü	12	1,3	2,5
Liderlik-Yaratıcılık özelliği	12	1,3	2,5
Kabadayı Özelliği	12	1,3	2,5
Başka	29	3,2	6,0
Toplam	485	53,6	100,0
Cevapsız	420	46,4	
Toplam	905	100,0	

Kendilerine birisini model alan gençlere, bu modelin hangi özelliklerini beğendiklerini sorduğumuzda (tablo 14) gençlerin %39,8'i başarılı, azimli, disiplinli olmasını beğendiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo (14)'de ikinci yüksek yığılma %29,7'dir. Bu yüzde içindeki gençler model aldıkları kişinin, çizdiği imajını, kişiliğini beğendiklerini ifade etmişlerdir.

Eğitim durumunu, dünya görüşünü beğeniyorum diyenlerin oranı %8,2'dir. Örnekleme dahil olan gençlerin %7,4'ü, örnek aldıkları modelin bilgili olmasını beğendiklerini belirtmişlerdir.

Model aldığı kişinin kabadayı özelliğini beğenenler %2,5 oranındadır.

Tablo 15. Gençlere Ailelerinde Kural Koyan Kişilerin Olup Olmadığı Durumu Dağılımı

Ailenizde ya da çevrenizde, sürekli olarak sizin neleri yapıp neleri yapmamanız konusunda kurallar koyan kişiler var mıdır?	n	%	Yığılımlı %
Var	534	59,0	62,2
Yok	325	35,9	37,8
Toplam	859	94,9	100,0
Cevapsız	46	5,1	
Toplam	905	100,0	

Araştırmaya katılan gençlerin %62,2'si üyesi oldukları ailenin içinde kendilerine kurallar koyan kişiler olduğunu ifade ederken, %37,8'i kural koyan kişi olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 16. Gençlerin En Çok Kimlerin Koyduğu Kurallara Uyduklarının Dağılımı

En çok kimlerin koydukları kurallara uyarsınız?	n	%
Annemin	390	34,2
Babamın	572	50,1
Abi / Ablamın	33	2,9
Yakın akrabalarımın	24	2,1
Arkadaşlarımın	18	1,6
Başka	68	6,0
Cevapsız	37	3,2
Toplam	1142	100,0

Tablo (16)'da araştırmaya dahil olan gençlerin yaşadıkları çevrede kimlerin koyduğu kurallara uyduklarının yüzdelerle dağılımı verilmiştir. Bu soruda örnekleme dahil olan gençlere birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri ifade edilmiştir.

Türk toplumu genel olarak aile yapısı olarak ataerkil bir görünüm taşımaktadır. Her ne kadar özellikle kentsel yaşamda aile içindeki herkesi ilgilendiren kararlar ortak alınsa da son sözü hanehalkı reisi olarak “baba”nın söylediği yaygın kabul edilen bir düşüncedir. Araştırmaya katılan gençlerin %50,1'inin “babalarının koyduğu” kurallara uyduğunu belirtmiş olması da bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Tablo (16)'daki ikinci büyük yığılma (%34,2) annelerinin koyduğu kurallara uyan gençler oluşturmaktadır. Abi veya ablaların koyduğu kurallara uyduklarını söyleyenlerin oranı %2,9, yakın akrabaların kurallarına uyanların %2,1, arkadaşlarının kurallarına uyanların oranı ise %11,6 olarak belirlenmiştir.

Tablo 17. Gençlerin Sorunlarında İlk Kiminle Konuştuklarının Dağılımı

Bir sorununuz olduğunda ilk kiminle konuşursunuz?	n	%
Annemle	326	29,5
Babamla	162	14,7
Abimle	64	5,8
Ablamla	99	9,0
Yakın akrabamla	41	3,7
Arkadaşarımla	243	22,0
Başka	91	8,2
Cevapsız	78	7,1
Toplam	1104	100,0

Sorunlarıyla ilgilenen bir aile büyüğü olduğunu (tablo 10’da %78,8) ve sorunlarıyla ilgilenen aile büyüklerinin kimler olduğunu (tablo 11) belirten gençler, yaşadıkları sorunlarda ilk kiminle konuştukları sorulduğunda (tablo 17) %29,5 oranında anneleriyle konuştuklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan gençlerin birden fazla seçenek işaretleyebildikleri bu soruda ikinci oransal yığılmanın %22 ile “arkadaşarımla” seçeneğinde olması dikkat çekicidir.

Gençlerin %14,7’si babalarıyla sorunlarını konuşurken, ağabey veya ablalarıyla konuşanların toplamı %14,8’dir. %3,7 oranındaki genç ise yakın akrabaları ile sorunlarını paylaştıklarını belirtmişlerdir.

Dağılımda %8,2 oranındaki genç “başka” seçeneğini belirterek ağırlıklı olarak “eşimle”, “kız arkadaşarımla”, “hiç kimseyle sorunlarımı paylaşmam” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

1.4.Gençlerdeki Güven Duygusuyla İlgili Bilgiler

Tablo 18. Gençlerin Kendilerini En çok Nerede Güvende Hissettiklerinin Dağılımı

Kendinizi en çok nerede güvende hissedersiniz?	n	%	Yığılımlı %
Okulda	23	2,5	2,6
Evde	769	85,0	85,6
Diğer Mekanlarda	106	11,7	11,8
Toplam	898	99,2	100,0
Cevapsız	7	,8	
Toplam	905	100,0	

Kendilerini en çok nerede güvende hissettikleri sorulduğunda (tablo 18) örnekleme dahil olan gençlerin %85,6'sı “evde” yanıtını vermişlerdir.

Kendilerini “okulda” güvende hisseden gençlerin oranı sadece %2,6'dır. “Diğer mekanlarda” seçeneğini tercih eden %11,8'lik yüzdenin “işyerinde” ya da “eşimin yanında” gibi ifadeler kullandığı görülmektedir.

En çok “kimler” arasında güvende hissettikleri sorulduğunda ise oluşan dağılım tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Gençlerin Kendilerini En Çok Kimler Arasında Güvende Hissettiklerinin Dağılımı

Kendinizi en çok kimler arasında güvende hissedersiniz?	n	%	Yığılımlı %
Mahalle Arkadaşlarımın Arasında	178	19,7	20,0
Okul Arkadaşlarımın Arasında	258	28,5	29,0
Aile, yakın akrabalar	453	50,1	51,0
Toplam	889	98,2	100,0
Cevapsız	16	1,8	
Toplam	905	100,0	

Tablo (18)'de kendilerini okulda güvende hissettiklerini belirten gençlerin oranı %2,6 olarak ortaya konulurken, tablo (19)'da gençlerin %29'unun okul arkadaşlarının arasında kendilerini güvende hissettiklerini belirtmesi dikkat çekicidir.

Örnekleme dahil olan gençlerin %20'si mahalle arkadaşlarının arasında kendini güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Doğal olarak %51 katılımcının, "aile, yakın akrabalar" arasında kendilerini güvende hissettikleri gözlenmiştir.

Tablo 20. Gençlerin Kendilerini Güvende Hissetmediklerinde Ne gibi Önlemler Aldıklarının Dağılımı

Kendinizi güvende hissetmediğiniz zaman ne gibi önlemler alırsınız?	n	%	Yığılımlı %
Yanımda bıçak, tornavida gibi kesici, delici aletler bulundururum	65	7,2	7,3
Ateşli silah edinirim	29	3,2	3,2
Kendimi güvende hissetmediğim ortamlardan kaçınırım	488	53,9	54,5
Bir önlem almayı gerektirecek kadar kendimi güvende hissetmediğim durumlar olmamıştır	313	34,6	35,0
Toplam	895	98,9	100,0
Cevapsız	10	1,1	
Toplam	905	100,0	

Tablo (20)'de gençlerin kendilerini güvende hissetmedikleri durumlarda ne tür önlemler aldıklarının dağılımına yer verilmiştir.

Örnekleme giren gençlerin %54,5'i kendilerini güvende hissetmediği ortamlardan kaçındığını belirtmişlerdir.

Gençlerin %35'i bir önlem almayı gerektirecek kadar kendilerini güvensiz hissettikleri bir durum yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Gençlerin %7,3'ü yanlarında bıçak, tornavida gibi kesici, delici aletler bulundurduğunu belirtirken, %3,2'si herhangi bir güvensizlik ortamında ateşli silah edineceğini ifade etmiştir.

1.5.Gençlerin Yaşadıkları Mahalle İle İlgili Bilgiler

Tablo 21. Gençlerin Hangi Mahallede Yaşadıklarının Dağılımı

Hangi mahallede yaşamaktasınız?	n	%	Yığılımlı %
Merkez	179	19,8	21,1
Merkez Yanı	190	21,0	22,4
Çevre	481	53,1	56,6
Toplam	850	93,9	100,0
Cevapsız	55	6,1	
Toplam	905	100,0	

Araştırmada yönelttiğimiz gençlerin hangi mahallede yaşadıkları sorusuna, katılımcılar mahalle isimlerini yazarak yanıt vermişlerdir. Araştırmanın metodolojisi bölümünde “Evren, Örneklem ve Uygulama” başlığı altında mahallelerin merkez-çevre yaklaşımı ile hangi özellikler dikkate alınarak sınıflandığı açıklanmıştır.

Araştırmanın uygulandığı Sivas merkez ilçedeki 2014 yılındaki mahalleler “merkez”, ”merkez yanı”, ve “çevre” olarak üçlü sınıflamaya tabi tutulmuş ve örneklem katılan gençlerin yazdıkları mahalle isimleri SPSS programına veri girişinde bu üç kategori çerçevesinde sınıflandırılmıştır.

Buna göre örneklem dahil olan gençlerin %56,6'sı “çevre” olarak tanımladığımız merkezden uzak, kenar mahallelerde yaşamaktadırlar. %22,4'ü merkez mahalleleri çevreleyen ve “merkez yanı” olarak tanımladığımız mahallerde yaşam sürerken, %21,1'i merkez mahallelerde yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların %6,1'i soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Tablo 22. Gençlerin Mahallelerinde Kendilerini Nasıl Hissettiklerinin Dağılımı

Yaşadığınız mahallede kendinizi nasıl hissetmektedirsiniz?	n	%	Yığılımlı %
Bir yabancı	76	8,4	8,6
Değersiz biri	15	1,7	1,7
Mahallenin bir sakini	589	65,1	66,3
Önemli biri	180	19,9	20,3
Başka	28	3,1	3,2
Toplam	888	98,1	100,0
Cevapsız	17	1,9	
Toplam	905	100,0	

Araştırmaya katılan gençlere yöneltilen, yaşadıkları mahallede kendilerini nasıl hissettikleri sorusunun dağılımı tablo (22)'de görülmektedir.

Tabloya yansıyan frekans değerlerine göre örnekleme dahil olan gençlerin %66,3'ü kendilerini yaşadıkları "mahallenin bir sakini" olarak değerlendirmektedir.

Kendilerini yaşadıkları mahallede "önemli biri" olarak gören gençlerin oranı %20,3'tür.

Gençlerin %8,6'sı yaşadıkları mahallede kendilerini "bir yabancı" gibi hissettiklerini ifade etmektedirler.

Kendini yaşadığı mahalle için "değersiz biri" olarak gören gençler %1,7'lik yığılımı oluşturmaktadır.

Örnekleme dahil olan gençlerin %1,9'luk oranı soruyu yanıtsız bırakırken %3,2'si "başka" seçeneğini işaretlemiştir.

1.6.Gençlerin Uyuşturucu Algısıyla İlgili Bilgiler

Tablo 23. Gençlerin, Bir Gencin Niçin Uyuşturucu Kullandığına Dair Düşüncelerinin Dağılımı

Size göre bir genç, niçin tiner, esrar, eroin, kokain gibi uyuşturucular kullanır?	n	%	Yığılımlı %
İlgisiz – Parçalanmış Aile	266	29,4	31,7
Sorunlardan Kaçma (savunma mekanizmaları geliştirme)	215	23,8	25,6
Kendini Arkadaş Grubuna Kanıtlama	165	18,2	19,6
Kendini Sosyal Çevreye Yabancı Hissetme (Marjinalleşme)	45	5,0	5,4
Sosyal Baskı	1	,1	,1
Eksik Sosyalizasyon	54	6,0	6,4
Başka	94	10,4	11,2
Toplam	840	92,8	100,0
Cevapsız	65	7,2	
Toplam	905	100,0	

Uyuşturucu kullanımı gençler arasında giderek yaygınlaşan bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Bireysel, çevresel etkileri ve hukuki yaptırımları nedeniyle gençlerin uyuşturucu ile bağına bir alan araştırmasında ortaya çıkarmak son derece zordur. Ancak dolaylı sorularla bu konunun değerlendirilmesi mümkün olmaktadır. Araştırmadaki ki dolaylı sorulardan biri gençlerin niçin uyuşturucu kullandıklarına yönelik gençlerin düşüncelerini belirlemek olmuştur.

Bu çerçevede araştırmaya katılan gençlerin verdikleri yanıtlar yedi başlıkta kategorize edilmiş ve ortaya çıkan dağılım tablo (23)'de gösterilmiştir.

Gençlerin %31,7'sinin uygulanan anket formuna yazdıkları, ailede yaşanan yalnızlık, kimsesizlik duygusu, boşanma, aileden uzak kalma, anne-baba varlığını hissedememe biçimindeki ifadeler “ilgisiz-parçalanmış aile” olarak kategorize edilmiştir. Tablo 23'teki en yüksek yığılım bu kategoride gözlenmiş, gençler, diğer

gençlerin uyuşturucu kullanmasındaki en önemli etken olarak ailelerin ilgisiz kalmasını ya da parçalanmasını vurgulamışlardır.

Tabloda görülen ikinci yüksek yığılma %25,6'dır. Bu dağılımdaki gençler, uyuşturucu kullanımının arkasında yer alan gerekçenin sorunlardan kaçma düşüncesi olduğunu ifade etmişlerdir.

%19,6'lık dilimi oluşturan dağılımdakiler kendilerini arkadaş grubuna kanıtlamak için gençlerin uyuşturucu kullandığını belirtmişlerdir.

%11,2'yi oluşturan "başka" tercihleri incelendiğinde "yaşam koşulları", "can sıkıntısı", "düşünmekten yoksun olmak" gibi açıklamalar yapılmıştır. Bu seçenek içinde uyuşturucuya ilgi duyan gençleri dışlayan, ağır ifadelerle eleştiren cümleler de görülmüştür.

Tablo 24. Gençlerin Arkadaşları Arasında Uyuşturucu Kullananlar Olup Olmadığına Dair Görüşlerinin Dağılımı

Arkadaşlarınız arasında bu tip uyuşturucu kullananlar var mı?	n	%	Yığılımlı %
Evet	162	17,9	18,1
Hayır	714	78,9	79,7
Başka	20	2,2	2,2
Toplam	896	99,0	100,0
Cevapsız	9	1,0	
Toplam	905	100,0	

Arkadaşlarınız arasında uyuşturucu kullanan var mı sorusuna (Tablo 24) araştırmaya katılan gençlerin %18,1'i "Evet" yanıtını vermiştir. %79,7'si "Hayır" derken,%2,2'si başka seçeneğini işaretlemiştir.

1.7.Gençlerin Şiddet Algısı ve Şiddet Eğilimiyle İlgili Bilgiler

Tablo 25. Gençlerin Ailelerinde Bağırış - Çağırış Olması Durumu Dağılımı

Hiç aile üyeleriniz arasında bağırış-çağırış olur mu?	n	%	Yığışımli %
Her Gün	57	6,3	6,4
Haftada Bir Kaç Kere	192	21,2	21,7
Çok Nadir	547	60,4	61,7
Hiç Olmaz	90	9,9	10,2
Toplam	886	97,9	100,0
Cevapsız	19	2,1	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin içinde yaşadıkları ailede şiddet ortamı değerlendirildiğinde (Tablo 25) gençlerin %61,7’si yaşadıkları aile ortamında çok nadir “bağırış çağırış” olduğunu belirtmişlerdir. Ailelerinde “hiç” bağırış-çağırışa tanık olmadıklarını belirten gençlerin oranı %10,2’dir. Diğer bir ifadeyle örnekleme dahil olan gençlerin %71,9’unun huzurlu aile ortamında yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmek yanlış bir cümle olmayacaktır. Çok nadir yaşanan aile içi tartışmalar Türk toplumunda yaşamın olağan akışı içinde kabul edilmektedir.

Örnekleme dahil gençlerin %11,7’si ayda “birkaç kere” aile içinde bağırış-çağırışa tanık olduklarını ifade etmişlerdir.

Tabloda %21,8’lik toplam dikkat çekicidir. Bu toplamı oluşturan dağılımda gençlerin %21,7’si “haftada birkaç kere” ailelerinde bağırış çağırışa tanık olduklarını, %6,4’ü ise “her gün” bağırış çağırışların yaşandığını dolayısıyla ailelerinde huzursuz bir atmosfer içinde yaşadıklarını vurgulamışlardır.

Tablo 26. Gençlerin Birileri Tarafından Tehdit Edilme Durumu Dağılımı

Hiç birileri tarafından tehdit edildiğiniz oldu mu?	n	%	Yığılımlı %
Evet, Sık Sık	29	3,2	3,2
Evet, Bir İki Kere	211	23,3	23,5
Hayır	658	72,7	73,3
Toplam	898	99,2	100,0
Cevapsız	7	,8	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin birileri tarafından tehdit edilme durumu değerlendirildiğinde (tablo 26), %23,5'inin en az bir iki kere tehdit edildiğini ifade ettikleri görülmektedir.

Örnekleme dahil olan gençlerin %3,2'si sık sık tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Gençlerin %73,3'ü bugüne kadar hiçbir ortamda tehdit ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 27. Gençlerin Kimler Tarafından Tehdit Edildiğinin Dağılımı

Cevabınız “evet” ise, sizi tehdit edenler kimlerdir?	n	%	Yığılımlı %
Okul Arkadaşlarım	46	5,1	18,6
Mahalle Arkadaşlarım	18	2,0	7,3
Grup Arkadaşlarım	6	,7	2,4
Başka Gruptan Gençler	143	15,8	57,9
Başka	34	3,8	13,8
Toplam	247	27,3	100,0
Cevapsız	658	72,7	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin kimler tarafından tehdit edildikleri incelendiğinde (tablo 27), %57,9'u başka gruptan gençler tarafından tehdit edildiklerini vurgulamışlardır.

Araştırmaya katılan ve birileri tarafından tehdit edildiklerini (Tablo 26) belirten gençlerden %18,6'sı kendilerini tehdit edenlerin okul arkadaşları olduğunu belirtmişlerdir.

Gençlerin %7,3'ü mahalle arkadaşları, %2,4'ü ise kendi grubundaki arkadaşları tarafından tehdit edildiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 28. Gençlerin Aile Büyükleri Tarafından Dövülmesi Durumu Dağılımı

Anne-Baba gibi, aile büyüklerinizden sizi döven hiç oldu mu?	n	%	Yığılımlı %
Her zaman	14	1,5	1,6
Ara Sıra	92	10,2	10,3
Hiçbir Zaman	373	41,2	41,8
Sadece Çocukluğumda	413	45,7	46,3
Toplam	892	98,6	100,0
Cevapsız	13	1,4	
Toplam	905	100,0	

Yapılan birçok araştırma toplumumuzda dayanın gündelik yaşamın bir parçası olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Aile büyükleri tarafından çocuğun gelişim evrelerinde dayak bir eğitim aracı olarak görülmektedir.

Araştırmada yöneltilen “gençlerin aile büyükleri tarafından dövülmesi” konusundaki soruya verilen yanıtlar (tablo 28), gençlerin yarısından fazlasının aile içinde dayak ile en azından yaşamlarının bir noktasında karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymaktadır.

Aile büyüklerinden “hiçbir zaman” dayak yemeyen gençlerin oranı %41,8'dir. Araştırmaya dahil olan gençlerin %46,3'ü çocukluk dönemlerinde aile büyüklerinden şiddet gördüklerini belirtmişlerdir.

Gençlerin %11,9'una aile büyükleri tarafından halen şiddet uygulandığı görülmektedir. Her zaman dayak yiyenlerin oranı %1,6, arasıra dayak yiyenlerin oranı %10,3 olarak belirlenmiştir.

Tablo 29. Gençlerin Birileriyle Hangi Durumlarda Kavga Ettiklerinin Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?	n	%
Arkadaşlarım İstedikleri Zaman	83	6,2
Birisi Sözle Hakaret Ettiği Zaman	507	37,7
Birisi Bana Vurduğu Zaman	597	44,4
Başka	158	11,7
Toplam	1345	100,0

Tablo (29)'da gençlerin birileriyle hangi durumda kavga ettikleri sorusunun yanıtlarının dağılımı verilmiştir.

Örnekleme dahil olan gençlerin birden fazla seçenek işaretleyebildikleri sorunun yanıtları değerlendirildiğinde bir başkasından gelecek fiziki bir müdahalenin doğrudan kavga sebebi olduğu görülmektedir. Gençlerin %44,4'ü birisinin kendisine vurması durumunda kavga edeceğini ifade etmişlerdir.

Dağılımın %37,7'si sözle hakarete uğraması durumunda kavga etmekten kaçınmayacağını belirtmiştir. Arkadaşlarının istemesi durumunda kavga edebileceklerini söyleyen gençlerin oranı %6,2'dir.

Başka seçeneğinde gerçekleşen %11,7'lik yığılmanın tercihleri incelendiğinde "birisi bana sert baktığında", "omuzuyla çarptığında", "hakkımda dedikodu yaptığında", "beni küçük düşürdüğünde", "kız arkadaşım ile ilgili konularda" gibi cümlelerle karşılaşmıştır.

Tablo 30. Gençlerin Gecen Ay Kaç kez Kavgaya Karıştıklarının Dağılımı

Geçen ay bu nedenle kaç kez kavgaya karışmak zorunda kaldınız?	n	%	Yığılımlı %
6 ve daha fazla	74	8,2	8,4
1-5 kez	255	28,2	28,9
Hiç Kavga Etmedim	552	61,0	62,7
Toplam	881	97,3	100,0
Cevapsız	24	2,7	
Toplam	905	100,0	

Tablo (30)'da gözlenen dağılıma göre geçen ay kaç kez kavgaya karıştıkları sorulan gençlerin %37,4'ünün en azından bir kez kavgaya karıştığını belirtmesi dikkat çekicidir.

Bu oran içindeki dağılım incelendiğinde gençlerin %8,4'ünün son bir ay içinde "6 ve daha fazla" kavga ortamında buldukları gözlenmiştir. Bu durum buldukları sosyal çevrede en az beş günde bir şiddet ortamını yaşadıkları/yaşattıkları anlamına gelmektedir.

Bir ay içinde "1-5 kez" kavgaya karışan gençlerin oranı %28,9'dur.

Araştırmaya katılan gençlerin %2,7'si soruya yanıt vermezken, %62,7'si hiç kavga etmediklerini ifade etmiştir.

Tablo 31. Gençlerin Bıçaklı Saldırıya Uğrama Durumu Dağılımı

Hiç bıçaklı saldırıya uğradınız mı?	n	%	Yığılımlı %
Sık Sık	20	2,2	2,2
Bir Kaç Kez	124	13,7	13,8
Hiç Uğramadım	737	81,4	81,9
Başka	19	2,1	2,1
Toplam	900	99,4	100,0
Cevapsız	5	,6	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin bıçaklı saldırıya uğrama durumu (tablo 31) değerlendirildiğinde dağılımın %81,9'unun herhangi bir bıçaklı saldırıya uğramadığını belirttikleri görülmektedir.

Örnekleme giren gençlerin %16'sı bıçaklı saldırıya uğradığını belirtmiştir. Saldırıya uğrayan gençlerin %13,8'i birkaç kez %2,2'si ise sık sık bıçaklı saldırı ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Şiddet ortamında ölümcül sonuçlar doğurabilecek kesici-delici aletler kullanılması davranışı başlı başına kaygı verici olmakla beraber araştırmaya dahil olan gençler arasında gözlemlenen %16'lık oranın dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sivas'ta gençler arasında bıçak taşıma alışkanlığının yaygınlığı nedeniyle kent valiliği tarafından çeşitli önlemler alındığı ve Sivas Emniyet Müdürlüğü'nün bu konuda yaptığı çalışmalar tablo (32)'nin yorumu altında verilecektir.

Tablo 32. Gençlerin Kendilerini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

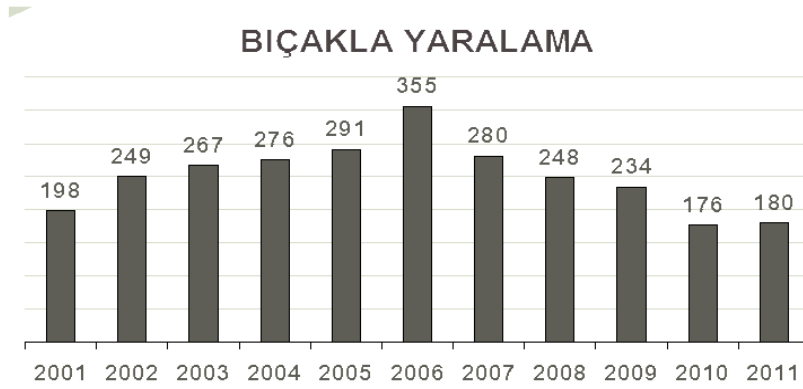
Kendinizi korumak için hiç bıçak kullandınız mı?	n	%	Yığılımlı %
Sık Sık	39	4,3	4,4
Birkaç Kez	129	14,3	14,5
Hiç Kullanmadım	721	79,7	81,1
Toplam	889	98,2	100,0
Cevapsız	16	1,8	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin kendilerini korumak için bıçak kullanma durumu (tablo 32) değerlendirildiğinde %18,9'unun "sık sık" veya "birkaç kez" bıçak kullanmak durumunda kaldığı görülmektedir. Üstteki tabloda (Tablo 31) bıçaklı saldırıya uğrayan gençlerin oranının %16 olarak karşımıza çıktığını dikkate aldığımızda bıçaklı saldırıya uğrayan ve bıçak kullanan gençlerin oranlarının birbiriyle örtüştüğünü söylemek mümkündür. Gençlerin %81,1'i hiç bıçak kullanmadığını ifade etmiştir.

Sivas'ta bıçak üretiminin çok eski tarihlere dayandığı, Sivas bıçakçılığının İbn-i Battuta ve Evliya Çelebi'nin seyahatnamelerinde üzerinde durulan bir konu olduğu ve yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar yetiştirdiği kabadayıları ile anılan Çavuşbaşı (Yüceyurt) mahallesinde bıçak ile kabadayılığın birlikte anıldığı bilinmektedir. Uzun yıllar bıçak Sivas erkeğinin bir öznesi olarak kent kültürünün parçası olarak kabul görmüştür.

6136 sayılı yasanın 4. Maddesi taşınması yasak olan bıçakları açıkça tanımlamıştır. Ülke içinde kama, hançer, saldıma, şişli baston, sustalı çakı, pala, kılıç, kasatura, süngü, sivri uçlu ve oluklu bıçaklar, topuz, topuzlu kamçı, boğma teli veya zinciri, muşta ile salt saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel nitelikteki benzeri aletlerin yapımı yasaktır. Bunun yanısıra ev gereci olarak, bir mesleğin veya sanatın icra edilmesi için gerekli olan, avda ve sporda kullanılan bıçakların taşınması veya bulundurulmasında hukuki engel bulunmamaktadır.

Sivas Emniyet Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen çalıştayda sunulan ve alta yer alan istatistiki verilerin dağılımı 2001-2011 yılları arasında kapsayan dönemde kentte yaşanan bıçakla yaralama olaylarının 2006 yılında önemli bir artış olduğunu, sonraki yıllarda düştüğünü göstermektedir.

Sivas Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü tarafından "Şiddet ve Gençler Arasında Bıçak Kullanımı ile Mücadele Çalıştayı"nda gerçekleştirilen sunumda bıçaklama olaylarına karışanların %97'sinin erkek olduğu, bıçaklama olaylarının %67'sinin ilkbahar ve yaz aylarında gerçekleştiği, olaylara karışan şüphelilerin %60'ı, mağdurların ise %66'ının 25 yaşın altındaki genç ve çocuklardan oluştuğu belirtilmiştir.

Çeşitli çalışmalar⁶ ve yeni yetişen kuşağın ilgi alanlarının farklılığı vb. nedenlerle bıçak (hala ciddi bir sorun olmakla beraber) taşıma oranlarının giderek düştüğü düşünülmektedir.

⁶ Bıçak taşıma ve kullanımının önüne geçmek için özellikle Sivas Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı karakollar ve mahalle muhtarlıkları ve medya ve okullar aracılığıyla çeşitli zamanlarda özellikle gençler ve aileler üzerinde bilgilendirme çalışmaları yürütülmektedir. Bu konuda kentte bulunan Cumhuriyet Üniversitesi'nden de akademik destek alınarak bilimsel çalışmalar sürdürülmektedir. Uluslararası katılımlı "Şiddet ve Gençler Arasında Bıçak Kullanımı ile Mücadele Çalıştayı" da Sivas Emniyet Müdürlüğü tarafından 24-26 Ekim 2011 tarihleri arasında kentte gerçekleştirilmiştir. 2011-2013 yıllarını kapsayan Sivas'ta şiddetin ve şiddet olaylarında bıçak kullanımının azaltılmasına yönelik bir eylem planı uygulamaya konmuş ve valilik adına Emniyet Müdürlüğü sekreteryasını üstlenmiştir. Eylem Planının stratejik amaçları; olayların boyutunun ortaya konması, toplum tabanlı çalışma yapılması, bıçak taşımanın önüne geçilmesi, eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, suç geçmişi olan ya da suça meyilli kişilere yönelik çalışmalar yapılması, gençleri şiddetten uzak tutmak için çalışmalar yapılması olarak belirlenmiştir.

Tablo 33. Gençlerin Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendilerine Güvenme Durumu Dağılımı

Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendinize Güvenir misiniz?	n	%	Yığılımlı %
Güveniyorum	723	79,9	80,3
Güvenmiyorum	177	19,6	19,7
Toplam	900	99,4	100,0
Cevapsız	5	,6	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin (tablo 33) %80,3'ü sıkıntı ile karşılaşacakları belalı bir durumdan korunma konusunda kendilerine güvendiğini, %19,7'si ise güvenmediğini belirtmişlerdir.

Tablo 34. Gençlerin Geçen 12 Ayda Bir Saldırıda Yaralanma Durumu Dağılımı

Geçen 12 ay boyunca bir saldırı nedeniyle hiç yaraladınız mı?	n	%	Yığılımlı %
Hayır	803	88,7	89,9
Evet	90	9,9	10,1
Toplam	893	98,7	100,0
Cevapsız	12	1,3	
Toplam	905	100,0	

Tablo (34)'te gençlerin son 12 ayda herhangi bir saldırıda yaralanmaları konusunda yöneltilen soruya %10,1'inin "Evet" yanıtını verdiği görülmüştür. %89,9'u bu soruya "hayır" yanıtını vermiştir.

Tablo 35. Gençlerin Son Bir Ayda Yaşadıkları Duygu Durumu Dağılımı

Geçen ay, aşağıdaki durumları ne sıklıkla yaşadınız?	n	%
Çok üzgün olmak	275	9,8
Asabi olmak	331	11,8
Karamsar olmak	288	10,3
8 saatten fazla uyumak	190	6,8
8 saatten az uyumak	258	9,2
Canı Sıkılmak	553	19,8
Başka	905	32,3
Toplam	2800	100,0

Gençlerin geride bıraktıkları son bir aylık dönemde hangi duyguları yoğun olarak yaşadıkları sorulmuş, yönelttiğimiz soruda birden fazla seçenek tercihi yapabilecekleri belirtilmiştir.

Örnekleme dahil olan gençlerin tercihlerinin dağılım durumuna (tablo 35) bakıldığında %19,8’i “can sıkıntısı” yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sinirli (asabi) olduklarını ifade edenlerin oranı %11,8’dir. Karamsar duygular yaşadıklarını belirten gençlerin oranı %10,3’ olarak belirlenirken “%9’8’lik oranı oluşturan gençler son bir ay içinde kendilerini “çok üzgün” hissettiklerini vurgulamışlardır.

Uzmanlar düzenli yaşamı olan bir genç için ortalama sekiz saatlik uykunun organizmanın dinlenmesi için yeterli bir süre anlamına geldiğinde hemfikirdir. Bu süreden az veya çok uyumak organizma açısından bir takım sıkıntıları içermektedir. Araştırmaya katılan gençlerin %16’sı 8 saatten az veya çok uyumak gibi uyku düzensizliği yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Başka seçeneğindeki %32,3’lük yığılma dikkat çekicidir. Anket formlarına “başka” seçeneği altında verilen yanıtlar incelendiğinde “hayattan zevk almamak”, “kırıcı davranmak”, “isyankar olmak” gibi ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 36. Gençlerin İhmal Edilme Duygusuna Kapılma Durumu Dağılımı

Hiç ihmal edildiğiniz duygusuna kapıldınız mı?	n	%	Yığılımlı %
Evet	521	57,6	60,6
Hayır	339	37,5	39,4
Toplam	860	95,5	100,0
Cevapsız	45	5,0	
Toplam	905	100,0	

Tablo (36)'da gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılıp kapılmadıklarının dağılımı verilmiştir. Dağılım incelendiğinde %60,6'sının sevdikleri tarafından "ihmal edilme" duygusu yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Araştırmaya dahil olan gençlerin %39,4'ü bu soruya "hayır" yanıtı vererek, ihmal edilme duygusu yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 37. Gençlerin Ailesinden - Yakınlarından Birinin Şiddet Sonucu Öldürülmesi Durumu Dağılımı

Ailenizden ya da yakın akrabalarınızdan biri, şiddet sonucu öldürüldü mü?	n	%	Yığılımlı %
Evet	64	7,1	7,1
Hayır	828	91,5	92,2
Toplam	898	99,2	100,0
Cevapsız	13	,8	
Toplam	905	100,0	

Gençlere ailelerinden ya da yakınlarından birinin şiddet sonucu öldürülüp öldürülmediği sorulmuş, verile yanıtlar değerlendirildiğinde (Tablo 37), %92,2'sinin "Hayır" dediği görülmüştür. Araştırmaya katılan gençlerin %7,1'i ailelerinden ya da yakınlarından birinin şiddet sonucu öldürüldüğünü belirtmişlerdir.

Tablo 38. Gençlerin Arkadaşlarından Birinin Şiddet Sonucu Öldürülmesi Durumu Dağılımı

Hiç arkadaşlarınızdan biri şiddet sonucu öldürüldü mü?	n	%	Yığılımlı %
Evet	108	11,9	12,0
Hayır	783	86,5	87,3
Toplam	897	99,1	100,0
Cevapsız	14	,9	
Toplam	905	100,0	

Araştırmaya katılan gençlerin %87,3'ü öldürülen arkadaşlarının olup olmadığı sorusuna (Tablo 38) “Hayır” yanıtı vermiştir. Gençlerin %12'si arkadaşlarından birinin şiddet sonucu öldürüldüğünü belirtmiştir. Gözlenen oran yüksek kabul edilebilir.

Usta tarafından 2012 yılında Trabzon'da ortaöğrenim kurumlarında öğrenim gören gençler üzerinde yapılan bir araştırmada araştırmaya katılan 655 gençten %4,3'ü bir arkadaşlarının şiddet sonucu öldürüldüğünü belirtmişlerdir. Sivas'ta elde edilen %12'lik oran bu anlamda dikkat çekici ve yüksektir.

Tablo 39. Gençlerin Geçen 12 Ayda Başkalarının Dövülme Durumu Dağılımı

Geçen 12 ay boyunca hiç başkaları tarafından dövüldünüz mü?	n	%	Yığılımlı %
Evet	84	9,3	9,5
Hayır	803	88,7	90,5
Toplam	887	98,0	100,0
Cevapsız	18	2,0	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin geçen bir yıllık sürede başkaları tarafından dövülüp dövülmedikleri sorulduğunda (tablo 39) %90,5'i “hayır” diyerek dövülmediklerini, %9,5'i ise dövüldüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 40. Gençlerin Bir Suç İşlendiğine Tanık Olma Durumları Dağılımı

Bir suç işlendiğine hiç tanık oldunuz mu?	n	%	Yığılımlı %
Evet	302	33,4	33,9
Hayır	588	65,0	66,1
Toplam	899	98,3	100,0
Cevapsız	15	1,7	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin (tablo 40) %33,9'u bir suç işlendiğine tanık olduklarını ifade ederken, %66,1'i tanık olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 41. Gençlerin Polise Güvenme Durumları Dağılımı?

Polise ne kadar güvenirsiniz?	n	%	Yığılımlı %
Güvenmem	177	19,6	20,3
Bir fikrim yok	219	24,2	25,2
Güvenirim	474	52,4	54,5
Toplam	870	96,1	100,0
Cevapsız	35	3,9	
Toplam	905	100,0	

Araştırmaya katılan gençlere polise ne kadar güvendikleri sorulmuş, gençlerin (tablo 41) %54,5'i güvendiğini belirtirken %20,3'ü güvenmediğini ifade etmiştir.

Bu konuda fikri olmadığını belirtenlerin oranı %25,2 olarak tabloda yer almıştır.

Tablo 42. Gençlerin Bir Suçlamayla Karakola Götürülme Durumu Dağılımı

Bir suç nedeniyle hiç karakola götürüldünüz mü?	n	%	Yığılımlı %
Evet	184	20,3	20,9
Hayır	698	77,1	79,1
Toplam	882	97,5	100,0
Cevapsız	23	2,5	
Toplam	905	100,0	

Tablo (42)'de örnekleme giren gençlere bir suçlama ile karakola götürülüp götürülmediklerinin dağılımı verilmiştir. Dağılım incelendiğinde gençlerin % 20,9'unun bir suçlamayla ilgili olarak karakola götürüldüğü dikkat çekmektedir. Gençlerin %77,1'i bu soruya "hayır" yanıtını vermiştir.

Tablo 43. Gençlerin Bir Suçlamayla Mahkemeye Çıkma Durumu Dağılımı

Bir suç nedeniyle hiç mahkemeye çıktınız mı?	n	%	Yığılımlı %
Evet	80	8,8	9,1
Hayır	800	88,4	90,9
Toplam	880	97,2	100,0
Cevapsız	25	2,8	
Toplam	905	100,0	

Tablo (43)'te bir suçlama ile gençlerin mahkemeye çıkarılma durumu değerlendirilmiş ve dağılımlar incelendiğinde %9,1'inin bir suçlama ile mahkemeye çıkarıldığı görülmüştür. Gençlerin %90,9'u herhangi bir suçlama ile mahkemeye çıkarılmadığını ifade etmişlerdir.

1.8. Gençlerin Arkadaş İlişkileriyle İlgili Bilgiler

Tablo 44. Gençlerin “Mahallemizdeki İnsanlar Birbirlerini Tanır” Düşüncesine Katılma Durumu Dağılımı

Mahallenizdeki insanlar birbirlerini tanır mı?	n	%	Yığılımlı %
Evet	703	77,7	79,3
Hayır	110	12,2	12,4
Bilmiyorum	74	8,2	8,3
Toplam	887	98,0	100,0
Cevapsız	18	2,0	
Toplam	905	100,0	

Araştırmaya katılan gençlere yaşadıkları mahallede insanların birbirlerini tanıyıp tanımadıkları sorulmuş ve frekans dağılımı tablo (44)'de değerlendirilmiştir. Gençlerin %79,3'ü bu soruya “evet” yanıtını vererek, mahalle sakinlerinin birbirlerini tanıdıklarını ifade etmiştir. %12,4'ü “hayır” yanıtını vermiştir. Soruya bilmiyorum yanıtını veren gençlerin oranı tabloya %8,3 olarak yansımıştır.

Tablo 45. Aile Büyüklerinin Gençlerin Arkadaşlarını Tanıma Durumu Dağılımı

Büyükleriniz arkadaşlarınızı tanır mı?	n	%	Yığılımlı %
Evet	687	75,9	77,4
Hayır	112	12,4	12,6
Bilmiyorum	89	9,8	10,0
Toplam	888	98,1	100,0
Cevapsız	17	1,9	
Toplam	905	100,0	

Tablo (45)'te “büyükleriniz arkadaşlarınızı tanır mı?” sorusuna gençlerin verdiği yanıtların dağılımı verilmiştir.

Gençlerin %77,4'ü bu soruya “evet” derken, %12,6'sı “hayır” seçeneğini tercih etmiştir. “Bilmiyorum” seçeneğini tercih eden %10'luk dilime dahil olan

gençlerin ağırlıklı olarak “bazı arkadaşlarımı tanırlar” ifadesine yer verdikleri görülmüştür.

Tablo 46. Gençlerin Çevrelerindeki Gençlerin Diğer Gençleri Taciz Etme Durumlarının Dağılımı

Çevrenizdeki gençlerin okuldan kaçıp köşe başlarında toplandıkları ve diğer gençleri taciz ettikleri oluyor mu?	n	%	Yığılımlı %
Sık sık	141	15,6	16,3
Arada bir	323	35,7	37,3
Olmuyor	401	44,3	46,4
Toplam	865	95,6	100,0
Cevapsız	40	4,4	
Toplam	905	100,0	

Tablo (46)'daki dağılıma baktığımızda, “Çevrenizdeki Gençlerin Diğer Gençleri Taciz Ettikleri Oluyor mu?” sorusuna “arada bir” veya “sıksık” diyen gençlerin oranının %53,6 olduğu görülmektedir. “Olmuyor” diyenlerin oranı %46,4’tür. Araştırmaya dahil olan gençlerin yarısından fazlasının, gençlerin birbirlerini taciz ettiğini belirtmesi, şiddet sürecinin ilk adımı diyebileceğimiz taciz davranışının yaygınlığı açısından dikkat çekicidir.

Tablo 47. Tacizlerin Ençok Gerçekleştiği Yerlerin Dağılımı

Eğer oluyor ise tacizler en çok hangi mahallerde oluyor?	n	%
Kendi mahallemizde	98	16,8
Başka Mahallelerde	234	40,0
Okulda	200	34,2
Başka	53	9,1
Toplam	585	100,0

Araştırmaya katılan gençlerin, çevrelerindeki gençlerin diğer gençleri en çok hangi mahallerde taciz ettikleri sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı (tablo 47)

incelendiğinde en çok yaşadıkları mahallelerin dışındaki mahalleler ile okul seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir.

Gençlerin %40'ı “başka mahallelerde”, %34,2'si “okulda” taciz gözlemlediklerini ifade ederken kendi mahallesinde gözlemi olanların oranı %16,8'dir.

Tablo 48. Taciz Durumunda Yetişkin Davranışları Dağılımı

Eğer taciz oluyorsa yetişkinler, bu durumda nasıl davranıyorlar?	n	%	Yığılımlı %
İlgilenmiyorlar	174	19,2	36,6
Gençleri uyarıyorlar	214	23,6	45,0
Böyle bir olaya hiç şahit olmadım	67	7,4	14,1
Başka	21	2,3	4,4
Toplam	476	52,6	100,0
Cevapsız	429	47,4	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin diğer gençleri çeşitli mahallerde taciz ettiklerinde olaya tanık olan yetişkinlerin nasıl davrandığı konusunda (Tablo 48) yanıt veren gençlerin %45'i yetişkinlerin gençleri uyardıklarını belirtmişlerdir.

Gençlerin %36,6'sı yetişkinlerin taciz durumlarında konu ile ilgilenmediklerini ifade ederken, böyle bir olaya şahit olmadıklarını belirtenlerin oranı %14,1'dir.

Tablo 49. Gençlerin Büyüklere Saygısız Davranması Durumunda Büyüklerin Tepkisinin Ne Olduğunun Dağılımı

Çevrenizde bir genç, büyüklere saygısız davranırsa, büyüklerin tepkisi nasıl olur?	n	%	Yığılımlı %
Bulaşmadan Giderler	111	12,3	12,6
Saygısızlık yapan genci uyarırlar	607	67,1	68,9
Böyle bir olaya şahit olmadım	130	14,4	14,8
Başka	33	3,6	3,7
Toplam	881	97,3	100,0
Cevapsız	24	2,7	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin büyüklerine saygısız davranması durumunda büyüklerin tepkilerinin nasıl olacağına yönelik soruya verilen yanıtların dağılımı (tablo 49) incelendiğinde araştırmaya katılarak bu soruya yanıt veren gençlerin %68,9'u büyüklerin saygısızlık yapan genci uyaracağını ifade etmiştir. %12,6'sı gençlerin büyüklerine yaptıkları saygısızlık durumlarında büyüklerin olaya hiç karışmayacağını belirtirken, %14,8'i böyle bir olaya şahit olmadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 50. Yaşanılan Mahallede Gençlerin Yabancılara Sataşmasının Kolay Olup-Olmadığının Dağılımı

Yaşadığınız mahallede, gençlerin yabancılara sataşmaları kolay mıdır?	n	%	Yığılımlı %
Çok kolay	182	20,1	20,6
Kolay	233	25,7	26,4
Zor	330	36,5	37,4
Çok zor	137	15,1	15,5
Toplam	882	97,5	100,0
Cevapsız	23	2,5	
Toplam	905	100,0	

Gençlerin yaşadığı mahallede yabancılara sataşmanın kolay olup olmadığına yönelik sorumuza yanıt verenlerin (tablo 50) %37,4'ü “zor” yanıtını vermiştir.

Çok kolay olduğunu belirtenlerin oranı %20,6'dır. Kolay olduğunu söyleyenler %26,4 oranındadır.

Örnekleme dahil olan gençlerin %15,5'i yaşadıkları mahallede gençlerin yabancılara sataşmasının çok zor olduğunu belirtmişlerdir.

2. HİPOTEZLERLE İLGİLİ ÇAPRAZ TABLO YORUMLARI

Bu bölümde oluşturulan hipotezler doğrultusunda çeşitli bağımsız değişkenlerin gençlerdeki şiddet davranışı üzerindeki etkisini ortaya koymak düşüncesiyle çapraz tablo yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 51. Cinsiyete Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	5	14	19
	%	2,2%	3,8%	3,2%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	85	126	211
	%	36,8%	34,4%	35,3%
Birisi bana vurduğu zaman	N	74	173	247
	%	32,0%	47,3%	41,4%
Diğer Nedenler	N	67	53	120
	%	29,0%	14,5%	20,1%
Toplam	N	231	366	597
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=24,25 \quad sd=3 \quad \text{Cramer's } V=0,202$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{1.1}. Gençlerin cinsiyetleri ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizinin verileri hipotezi doğrulamaktadır.

Tablo (51) verileri ile $H_{1.1}$ hipotezi sınındığında $p=0,00 < 0,05$ bağlantısında “cinsiyet” ve “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta, $H_{1.1}$ hipotezi doğrulanmaktadır.

Elde edilen bulgulara göre genç kızların %32,0’si fiziki bir şiddet davranışına, şiddet davranışı ile karşılık verdiğini belirtirken, genç erkeklerde bu oran %47,3 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözel olarak hakarete uğradıklarında genç kızların %36,8’i, genç erkeklerin ise %34,4’ü kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya dahil olan genç kızların %2,2’si, genç erkeklerin ise %3,8’i sözel veya fiziksel herhangi bir şiddet davranışı ile karşılaşmadıkları halde arkadaşları istedikleri için kavga edebileceklerini belirtmişlerdir.

Genç kızların %29’u, genç erkeklerin ise %14,5’i “diğer nedenler” seçeneğini işaretlemişlerdir.

Bu seçeneğin yanında yazılan açıklamalar sınıflandığında büyük oranda örnekleme dahil olan gençlerin kendilerine yöneltilen “dik bakışları” tehdit, meydan okuma, üstünlük kurma vb. gibi algıladıkları ve dik bakışlarla karşılaştıklarında muhataplarıyla genelde sözlü tartışmaya girdikleri, bu tartışmaların sonucunda bazen kavga ettikleri gözlenmektedir.

Gençlik şiddetini ortaya çıkaran ve örnekleme dahil olan gençlerin “diğer nedenler” arasında saydığı bir diğer önemli kavga gerekçesi ise gencin sevdiği, ilgilendiği karşıt cinse karşı başka bir hemcinsinin ilgi duyması, sevdiğini dillendirmesi olduğu görülmektedir. Bu tür durumlarda da gençler kavga etmektedirler.

Özel eşyalara zarar verilmesi, ders kitaplarının defterlerinin gencin bilgisi dışında alınması, çantasının karıştırılması gibi gerekçelerde kavga etme nedenleri arasında dikkat çekmektedir.

Tablo 52. Cinsiyete Göre Son Bir Ayda Kavgayla Karışma Durumu Dağılımı

Son bir ayda ay kaç kez kavgayla karıştınız?		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
6 ve daha fazla	N	7	67	74
	%	2,1%	12,1%	8,4%
1-5 kez	N	77	178	255
	%	23,5%	32,1%	28,9%
Hiç kavga etmedim	N	243	309	552
	%	74,3%	55,8%	62,7%
Toplam	N	327	554	881
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=40,76 \quad sd=2 \quad \text{Cramer's } V=0,215 \quad P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{1.2}-Gençlerin cinsiyetleri ile son bir ayda kavga etme sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezinin ki kare analizi sonuçları değerlendirildiğinde sonuç anlamlı bulunmuştur.

Tablo (52)’de ortaya konulan veriler ışığında $H_{1.2}$ hipotezi sınandığında $p=0,00 < 0,05$ bağlantısında “cinsiyet” ve “geçen ay kavgayla karışma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta, $H_{1.2}$ hipotezi doğrulanmaktadır.

Kişi beyanına dayalı araştırmalarda hafıza faktörü dikkate alınarak sıklıkla son bir ayda karşılaşılan durum ile ilgili sorular yöneltmek uygundur. Bu nedenle kavgayla karışma durumu ile ilgili sorularda son bir ay (geçen ay) ifadesi uygun bulunmuştur.

Tablo (52) incelendiğinde; toplamda erkeklerin %44,2’si son bir ay içinde en az bir kez kavgayla karıştığını belirtirken, genç kızlarda bu oran %25,6’dır. Örnekleme dahil olan genç kızların %74,3’ü son bir ay içinde hiçbir kavga ortamında bulunmazken, genç erkeklerin neredeyse yarıya yakını bir kavgayla dahil olmuştur.

Son bir ayda kavgaya karışan, bir başka ifadeyle fiziki şiddet ortamında bulunan gençlerin durumu incelendiğinde genç erkekler arasında son bir ay içinde “6 ve daha fazla” kavga edenlerin oranı %12,1’dir. Bu oran genç kızlar arasında sadece %2,1 olarak saptanmıştır.

Son bir ay içinde en az 1-5 kez kavga ettiğini belirten genç erkeklerin oranı da kızlara göre daha fazladır. Genç erkeklerin %32,1’i, genç kızların %23,5’i en az bir ay içinde bir kez kavgaya karışarak fiziki şiddet davranışı gösterdiğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya dahil olan genç kızların %74,3’ü son bir ay içinde hiçbir kavga ortamında bulunmadıklarını belirtirken, genç erkeklerde kavgaya karışma oranı %55,8’dir.

Tablo 53. Cinsiyete Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Sık sık	N	0	39	39
	%	,0%	7,1%	4,4%
Bir kaç kez	N	13	116	129
	%	3,9%	21,0%	14,5%
Hiç kullanmadım	N	323	398	721
	%	96,1%	72,0%	81,1%
Toplam	N	336	553	889
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=80,89 \quad sd=2 \quad \text{Cramer's } V=0,302$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada oluşturulan hipotezlerden birisi de “H_{1.3}-Gençlerin cinsiyetleri ile bıçak kullanma davranışları arasında anlamlı bir ilişki” olduğu şeklindedir.

Tablo (53)’ün verileri ile H_{1.3} hipotezi sınıandığında $p=0,00 < 0,05$ bağlantısında “cinsiyet” ve “kendini korumak için bıçak kullanma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir.

Araştırmaya dahil olan genç kızların, sadece %3,9'u "birkaç kez" bıçak kullanarak şiddet ortamında bulduklarını ifade etmişlerdir. Genç kızlar arasında şiddet ortamlarında "sık sık" bıçak kullanan genç olmadığı dikkat çekmektedir.

Ancak genç erkekler için aynı ifade kullanılamaz. Araştırmaya dahil olan genç erkeklerin %21'inin "bir kaç kez" çeşitli şiddet ortamlarında bıçak kullandıkları belirlenmiştir.

Sık sık bıçak kullanan genç erkeklerin oranı da dikkat çekicidir. Örnekleme giren genç erkeklerin %7,1'i "sık sık" bıçak kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo (31)'de ortaya konulan "gençlerin bıçaklı saldırıya uğrama durumları dağılımı" göz önüne alındığında cinsiyet ayrımı olmaksızın araştırmaya dahil olan 905 kişinin %16'sının "sık sık" (%2,2) veya "bir kaç kez" (%13,7) bıçaklı saldırıya uğradığı sonucu elde edilmiştir. Cinsiyet ayrımı olmaksızın tablo (53)'ün toplam verileriyle (%18,9) tablo (31) de gözlenen veriler karşılaştırıldığında, bıçaklı saldırıya uğrama ile bıçaklı saldırıda bulunma oranlarının hemen hemen birbiriyle örtüştüğü söylenebilir.

Tabloya (53) göre; genç kızların, %96,1'i genç erkeklerin ise %72'si hiç bıçak kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 54. Cinsiyete Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Cinsiyet		Toplam
		Kız	Erkek	
Güveniyorum	N	289	434	723
	%	85,5%	77,2%	80,3%
Güvenmiyorum	N	49	128	177
	%	14,5%	22,8%	19,7%
Toplam	N	338	562	900
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=9,15 \quad sd=1 \quad \Phi=0,101$$

$$P= 0,02$$

Araştırma verileri ile “ $H_{1,4}$ -Gençlerin cinsiyetleri ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi ki kare analizi sonuçlarıyla sınındığında $p=0,02 < 0,05$ bağlantısında “cinsiyet” ve “beladan uzak kalma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya çıkmakta, $H_{1,4}$ hipotezi doğrulanmaktadır.

Tablo (54)’e göre; araştırmada yer alan genç kızların %85,5’i beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyduklarını belirtirken, %14,5’i beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymadıklarını ifade etmişlerdir. Erkeklerde kızlara oranla kendilerine güven duymayanların oranı daha fazla gözlenmiştir.

Araştırmaya dahil olan genç erkeklerin %77,2’si beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyduklarını, %22,8’i kendilerine güven duymadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada “cinsiyet” ve şiddet olgusu konusunda ileri sürülen hipotezler doğrulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çeşitli araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Türkiye’de erkekler ve kadınlar farklı

sosyalleşme süreçlerinden geçerek toplumsal yaşamda rollerini üstlenmekte, dolayısıyla biyolojik, psikolojik özelliklerinin yanı sıra sosyalleşme sürecindeki farklılıklar sonucunda bireylerin cinsiyet özellikleri şiddet olgusu karşısındaki durumlarını etkilemektedir. Nitekim çeşitli araştırmalar da bu durumu desteklemektedir.

1997 yılında T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yaptırılan “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” başlıklı araştırmada cinsiyet değişkeni ve şiddet eğilimlerini ölçmek için uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda ortaya çıkan farklılaşma ($f=31.46$ ve $p=.0001$) istatistiksel bakımdan anlamlı sonuç vermiş, kadınların erkeklere nispeten anlamlı biçimde düşük şiddet ölçeği puanları aldıkları, düşük şiddet eğilimi içinde oldukları gözlenmiştir (1997:81).

Balkıs, Duru ve Buluş (2005:89) tarafından İzmir ve Denizli illerinde ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören 517 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen araştırmada şiddete yönelik tutumun cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için yapılan t testi analizlerinde erkek öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. İstanbul’da altı ayrı lisenin ikinci sınıflarında öğrenim gören 1499 öğrenci üzerinde yapılan bir başka araştırma da (Hüsman, 2007) benzer sonuçları ortaya koymuştur. Gençlerde şiddete başvurma ya da maruz kalma sıklığı üzerine Elazığ’da yapılan bir başka araştırma (Aygen, 2009:80) cinsiyet açısından değerlendirildiğinde bulguları daha dikkat çekicidir. Araştırma sonuçlarına göre, erkeklerin fiziksel bir kavgada bulunma riskinin kızlara göre beş kat fazla olduğu saptanmıştır.

Avcı (2010:406) tarafından “lise öğrencilerinde şiddet ve saldırganlık ve ahlaki tutum ilişkisi” üzerine Küçükçekmece ilçesinde gerçekleştirilen araştırmada erkek öğrencilerin saldırganlık ölçeği toplam puan ortalamaları, kız öğrencilerin saldırganlık ölçeği toplam puan ortalamalarına oranlarının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Yine Trabzon’da yapılan bir başka araştırmada genç erkeklerin kavgaya karışma oranı genç kızlara göre daha yüksek bulunmuştur (Usta, 2012:112). Baş ve Kabasakal (2010) erkek öğrencilerin fiziksel kavgaya karışma oranının kızların yaklaşık ikibuçuk katı olduğunu belirlemenin yanında öğrencilerin yaklaşık % 7’sinin okula kesici alet getirdiğini ortaya çıkarmışlardır. Elde edilen sonuçlara

göre okula kesici alet getiren öğrencilerin % 6'sı kesici alet ile bir arkadaşını yaralamaktadır.

Ögel, Tarı ve Eke tarafından 2004'de İstanbul'da lise 2. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılan okullarda suç ve şiddet araştırmasının sonuçlarına göre hayatı boyunca en az bir kez bıçak, çakı ya da benzeri kesici alet taşıyan gençlerin oranı %22,6 olarak bulunmuştur. Erkeklerin kesici alet taşıma riski kızlara göre 4,2 kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Bıçak, çakı gibi kesici alet taşıyanların yarıdan çoğu (%55,2) ilk kez 13-15 yaşları arasında kesici alet taşıdıklarını belirtmiştir. Kızların erkeklere oranla daha erken yaşlarda kesici alet taşımaya başladığı görülmüştür (Ögel vd., 2005:6). Alikışifoğlu ve arkadaşları tarafından yapılan araştırma da (2004) okul bölgelerinde silah ve kesici alet taşıma oranının %8 olduğu belirlenmiştir. Aras ve arkadaşlarının İzmir'de lise öğrencilerinin riskli davranışları üzerine yaptıkları çalışmada (2007) ise kesici alet taşıma oranının öğrenciler arasında % 14,5 olduğu ortaya çıkmıştır.

Gerek çalışmada elde edilen bulgular, gerekse daha önce yapılmış benzer çalışmaların verileri cinsiyet açısından şiddet olgusu değerlendirildiğinde genç erkeklerin genç kızlara oranla şiddet olaylarına daha fazla katıldığını, daha fazla şiddet davranışı ortaya koyduklarını göstermektedir.

Tablo 55. Gençlerin Yaşa Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?	Yaş				Toplam
	15-17	18-20	21-23	24-26	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N 10	4	4	1	19
	% 2,8%	2,8%	7,3%	2,6%	3,2%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N 114	64	16	17	211
	% 31,6%	45,1%	29,1%	43,6%	35,3%
Birisi bana vurduğu zaman	N 162	50	20	15	247
	% 44,9%	35,2%	36,4%	38,5%	41,4%
Diğer Nedenler	N 75	24	15	6	120
	% 20,8%	16,9%	27,3%	15,4%	20,1%
Toplam	N 361	142	55	39	597
	% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=15,22 \quad sd= 9$$

$$P= 0,08$$

Araştırmada “ $H_{2.1}$ - Gençlerin yaşları ile kavga etme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipoteziyle gençlerin “yaşları” ile “kavga etme durumu” arasında anlamlı bir ilişki beklenmiştir. Yapılan ki kare analizi sonrasında (Tablo 55) elde edilen veriler ile $H_{2.1}$ hipotezi sınanmış $p= 0,08 > 0,05$ bağlantısında “yaş” ve “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla $H_{2.1}$ hipotezi doğrulanamamıştır.

Elde edilen veriler ışığında 15-17 yaş grubundaki gençlerin %44,9’u, birisi kendilerine vurduğunda, bir başka ifadeyle fiziksel şiddet davranışında bulunulduğunda kavgaya karıştıklarını belirtmişlerdir. Fiziksel saldırı karşısında kavga ettiğini belirten ikinci yüksek dağılım (%38,5) 24-26 yaş grubunda yer alan gençlerde gözlenmektedir. 21-23 yaş grubundaki gençlerin %36,4’ü, 18-20 yaş grubundaki gençlerin ise %35,2’si birinin kendisine vurması durumunda kavgaya karışmaktadırlar.

Örnekleme dahil olan gençler arasında “18-20” ve “24-26” yaş grubundaki gençlerde sözle hakarete uğramaları durumunda kavga edenlerin oranı yüksek olarak gözlenmiştir. 18-20 yaş grubundaki gençlerin %45,1’i, 24-26 yaş grubundaki gençlerin ise %43,6’sı psikolojik şiddet ortamında yani kendilerine sözle sataşma,

küfür edilmesi, aşağılayıcı söz söylenmesi vb. durumlarda kavga ettiklerini ifade etmişlerdir. “15-17” yaş grubu gençlerde sözle hakaret edilmesi durumunda kavga edenlerin oranı %31,6 olarak gözlenirken en düşük yüzde %29,1 ile “21-23” yaş grubunda gözlenmiştir.

Arkadaşları istediği zaman kavga eden gençlerin dağılımına bakıldığında en yüksek oran 21-23 yaş grubunda (%7,3) gözlenmektedir. 15-17 ve 18-20 yaş gruplarında arkadaşları istediğinde kavga eden gençlerin oranı %2,8’dir. 24-26 yaş grubundaki gençlerin %2,6’sı arkadaşlarının isteğiyle kavgaya karıştıklarını belirtmektedirler. Diğer nedenlerle kavga eden gençlerin oranları “15-17” yaş grubunda %20,8, “18-20” yaş grubunda %16,9, “21-23” yaş grubunda %27,3, “24-26” yaş grubunda %15,4 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 56. Yaşa Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?		Yaş				Toplam
		15-17	18-20	21-23	24-26	
6 ve daha fazla	N	47	23	2	2	74
	%	8,2%	11,3%	3,4%	4,7%	8,4%
1-5 kez	N	162	80	6	7	255
	%	28,1%	39,2%	10,3%	16,3%	28,9%
Hiç kavga etmedim	N	367	101	50	34	552
	%	63,7%	49,5%	86,2%	79,1%	62,7%
Toplam	N	576	204	58	43	881
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=34,05 \quad sd= 6 \quad \text{Cramer's } V=0,139 \quad P= 0,00$$

Araştırmada $H_{2.2}$ -Gençlerin yaşları ile son bir ayda kavga etme sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 56) $H_{2.2}$ hipotezi sınıandığında $p=0,00 < 0,05$ bağlantısında “yaş” ve “geçen ay kavgaya karışma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya çıkmış ve $H_{2.2}$ hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (56)’da gözlenen değerlere göre; “15-17” yaş aralığındaki gençlerin %8,2’si, “18-20” yaş aralığındaki gençlerin %11,3’ü, “21-23” yaş aralığındaki

gençlerin %3,4'ü, “24-26” yaş aralığındaki gençlerin ise %4,7'si son bir ayda en az “altı kez ve daha fazla” sayıda kavga karışmışlardır.

Geçen ay kavga etme sıklığı en yüksek olan yaş grubunun “18-20” yaş aralığındaki gençler olduğu dikkat çekmektedir. 18-20 yaş aralığındaki gençlerin “1-5” kez arasında kavga karışma oranı %39,2 olarak gözlenmiştir. “1-5” kez kavga etme sıklığında gözlenen ikinci yüksek oran %28,1 ile “15-17” yaş kategorisindeki gençler arasındadır.

Örneklemin yüzdeler dağılımına bakarak yaş grubu büyüdükçe, son bir ayda kavga etme davranışının azaldığını söylemek mümkündür.

Hiç kavga etmediğini söyleyen gençlerin yüzde dağılımı da bu ifadeyi destekler niteliktedir. “15-17” yaş aralığındaki gençlerde son bir ayda hiç kavga olayına karışmayanların oranı %63,7 olarak belirlenirken, bu oran “18-20” yaş aralığında %49,5'e gerilemiş, “21-23” yaş aralığında %86,2'ye, “24-26” yaş aralığında %79,1'e yükselmiştir.

Tablo 57. Yaşa Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Yaş				Toplam
		15-17	18-20	21-23	24-26	
Sık sık	N	19	16	2	2	39
	%	3,3%	7,7%	3,2%	4,7%	4,4%
Bir kaç kez	N	72	45	8	4	129
	%	12,5%	21,6%	12,9%	9,3%	14,5%
Hiç Kullanmadım	N	485	147	52	37	721
	%	84,2%	70,7%	83,9%	86,0%	81,1%
Toplam	N	576	208	62	43	889
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 20,38 \quad sd = 6 \quad \text{Cramer's } V = 0,107$$

$$P = 0,02$$

Araştırmada $H_{2.3}$ -Gençlerin yaşları ile kendilerini korumak için bıçak kullanma davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre Tablo (57) $H_{2.3}$ hipotezi sınıandığında $p=0,02 < 0,05$ bağlantısında “yaş” ve “kendini korumak için bıçak

kullanma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta, H_{2,3} hipotezi doğrulanmaktadır.

Tablo (57)’ye göre; “15-17” yaş aralığındaki gençlerin %3,3’ü, “18-20” yaş aralığındaki gençlerin %7,7’si, “21-23” yaş aralığındaki gençlerin, %3,2’si, “24-26” yaş aralığındaki gençlerin ise %4,7’si “sık sık” bıçak kullandıklarını belirtmişlerdir.

Örnekleme dahil olan 15-17 yaş aralığındaki gençlerin %12,5’i, “18-20” yaş aralığındaki gençlerin %21,6’sı, “21-23” yaş aralığındaki gençlerin %12,9’u, “24-26” yaş aralığındaki gençlerin %9,3’ü kendilerini korumak için “bir kaç kez” bıçak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

15-17 yaş aralığındaki gençlerin %84,2’si, “18-20” yaş aralığındaki gençlerin %70,7’si, “21-23” yaş aralığındaki gençlerin %83,9’u, “24-26” yaş aralığındaki gençlerin %86’sı ise kendini korumak için hiç bıçak kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan gençler arasında, 18-20 yaş aralığındaki gençlerde diğer yaş kategorilerine göre daha fazla sıklıkta kavga ortamında bıçak kullanma davranışı olduğu gözlenmektedir. Bu yaş aralığındaki gençlerin % 29,3’ü buldukları kavga ortamlarında en az bir kez bıçak kullanma davranışında bulunmuştur.

Tablo 58. Yaşa Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Yaş				Toplam
		15-17	18-20	21-23	24-26	
Güveniyorum	N	472	167	49	35	723
	%	80,7%	79,5%	79,0%	81,4%	80,3%
Güvenmiyorum	N	113	43	13	8	177
	%	19,3%	20,5%	21,0%	18,6%	19,7%
Toplam	N	585	210	62	43	900
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=0,23$$

$$sd=3$$

$$P= 0,97$$

Araştırmada “ $H_{2,4}$ Gençlerin yaşları ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (Tablo 58) $p=0,67 > 0,05$ bağlantısında “yaş” ve “beladan uzak kalma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla $H_{2,4}$ hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo (58) dağılımı incelendiğinde, örneklem grubuna dahil olmuş gençlerin “15-17” yaş aralığında %80,7’si, “18-20” yaş aralığında %79,5’i, “21-23” yaş aralığında %79’u, 24-26 yaş aralığında %81,4’ü beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyduklarını ifade etmişlerdir.

Beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymayan gençlerin yüzdeler oran dağılımları da birbirine yakın görünmektedir. “15-17” yaş aralığındaki gençlerin %19,3’ü, “18-20” yaş aralığındaki gençlerin %20,5’i, “21-23” yaş aralığındaki gençlerin %21’i, “24-26” yaş aralığındaki gençlerin %18,6’sı beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvenmediklerini ifade etmişlerdir.

Gençlik şiddeti konusunda yapılan araştırmalarda “yaş” önemli bir değişkendir. Araştırma evrenini oluşturan gençlik, uluslararası kuruluşların ölçütleri dikkate alınarak 15-25 yaş aralığında kabul edilmiştir. Araştırmada gençlerin “son bir ayda kavga etmeleri” ve “kendilerini korumak için bıçak kullanmaları” ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

İnsan yaşamı içinde kısa bir zaman dilimi olmakla birlikte bu yaş aralığı (15-25) organizmada köklü fiziki, psikolojik değişikliklerin yaşandığı ergenlik (adolesan) dönemini de içinde barındırmaktadır. Psikoloji alanında yapılan sayısız çalışma, araştırmanın kuramsal kısmında da belirtildiği gibi ergenlik dönemini, gelişim evreleri içinde fırtınalı bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem gencin bütün ilişkilerini derinden etkilemektedir. “Bu dönemde ergenlerde şiddet eğiliminin daha yoğun olduğu, okullarda şiddete maruz kalan ve şiddet uygulayan ergenlerin sayısının her geçen gün arttığı (Haskan ve Yıldırım, 2012:170) ifade edilmektedir.

BAAK'nın şiddet araştırmasında görüşülenlerin özellikle 15-22 yaş grubunda şiddet ölçeğinden aldıkları puanların belirgin biçimde daha yüksek (1997:82) olduğu görülmüştür.

Balkıs, Duru ve Buluş'un araştırmasına göre (2005:89-93) şiddete yönelik tutumlar yaş değişkenine göre farklılık göstermekte, yaş arttıkça şiddete yönelik tutumun da arttığı görülmektedir. Yaşça büyük olan öğrencilerin okulda karşılaşılan problemlerin çözümünde şiddete başvurma sıklığı ile şiddete yönelik tutumlarının yüksekliği arasında paralellik gözlenmektedir. Bu bulgular Eke ve Ögel tarafından yapılan araştırmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir

Çetin'in (2004) araştırmasında elde ettiği bulgular da benzer doğrultudadır. Çetin "öğrenci ergenlerin şiddete yönelik tutumlarını incelediği çalışmasında, 14-17 yaş grubundaki ergenlerin, 18-21 yaş grubundaki ergenlere göre şiddete yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmiştir. Erkek ergenler kız ergenlere göre şiddete yönelik daha olumlu bir tutuma sahiptirler" (Kılıç, 2007:sy).

Ögel, Tarı ve Eke (2005:7) tarafından 2004 yılında İstanbul'da 3483 lise ikinci sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen araştırmada ergen ve çocuklarda görülen şiddetin 15-16 yaşları arasında en yüksek seviyeye ulaştığı ve risk faktörü olduğu belirlenmiştir. 16-17 yaşları arasında çetelere katılma riski artarken, 17 yaşından sonra oranların düşmeye başladığı gözlenmiştir. Gençlerin % 26,3'ü bir başkasını en az bir kez yaralamış, bu şiddet davranışını gerçekleştirenlerin yarısı ilk kez 13-15 yaş aralığında bu davranışa başvurmuşlardır.

Özcebe, Çetik ve Üner (2006)'in "Adolesanlarda Şiddet Davranışları" başlığı altında Ankara'da lise birinci sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, erkeklerde tokat atma, tekme atma, çelme takma ilk üç sırada yer alan şiddet davranışları olarak belirlenirken, kızlarda saçını çekme, itme, çimdikleme ilk üç sırada yer almıştır. Erkek öğrencilerle (%31,5) kız öğrencilerin (%27,6) şiddet uygulama sıklığı birbirine yakın bulunmuştur. Öğrencilerin en fazla fiziksel şiddet (%22,4-%5,1) uyguladıkları gözlenmiştir. Ancak gençler arasında sözel şiddetin de yaygın olarak görüldüğünü çeşitli araştırma bulguları ortaya koymaktadır.

Van il merkezinde bulunan 12 ilköğretim okulunun ikinci kademesinde görev yapan 208 öğretmen görüşüne başvurularak yürütülen araştırma bulguları argo ifadeler kullanma ve küfür etme davranışının %39,4 olduğunu ortaya koymuştur (Gökdaş, 2007:271). Gündoğdu (2010:270) öğrencilerin ailelerinin maddi durumları ile sözel şiddete başvurma davranışları arasında anlamlı ilişki olduğunu, Pişkin (2005), Ankara’da yürüttüğü araştırmada ilköğretim okulu öğrencilerinin %44’ünün sözel şiddete başvurduğunu belirlemiştir.

2007 yılında Odacı tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırmada “12-18 yaş grubundaki ergenlerde en düşük suç ve saldırganlık oranının %15,4 ile 12 yaş grubunda olduğu, bu rakamın yaş ilerledikçe arttığı” (Seçer, 2013:2) belirlenmiştir. Koç (2011:239)’un Erzurum’da gerçekleştirdiği araştırmada da genel olarak öğrencilerin okulda silah ya da kesici alet taşıma oranının yaşlarının ilerlemesine paralel olarak arttığı görülmektedir (14 yaş: %13,6; 15 yaş: %12,2; 16 yaş:%16,4; 17 yaş:%20,1, 18 yaş: %27,4).

Aydın’ın Kuşadası ilçesinde gerçekleştirilen araştırmada “öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfa göre şiddet eğilim puan ortalamaları incelendiğinde, onbirinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilim puan ortalamalarının (46.41±12.99), dokuzuncu sınıfta (38.54±10.48) ve onuncu sınıfta (42.06±12.08) öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilim puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş (Özgür vd. 2011:56) ve yapılmış benzer araştırma verileriyle paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

24-26 Ekim 2011 tarihleri arasında Sivas’ta düzenlenen "Şiddet ve Gençler Arasında Bıçak Kullanımı ile Mücadele" çalıştayında bir sunum yapan Ayan, yapılan çalışmalarda adölesanlarda (ergenlerde) suç davranışının hem suçun tipi hem de oranı bakımından cinsiyet, sosyal statü, ırk aile biçimi vb. gibi diğer demografik faktörlerden daha çok yaşa bağlı olduğunu gösterdiğini belirterek, üç çocuk eğitim evinde hüküm giyen çocukların %92,6 ile tamamına yakınının 16-18 yaş aralığında adölesan dönemde yer alan çocukların oluşturduğunu belirtmiştir. Ayrıca çocukların %70,4 ile çoğunluğunu ilk suçunu onüç-onaltı yaş aralığında, yani adölesan dönemdeyken işleyenler oluşturduğunu vurgulanmıştır (Ayan, 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (2001) cinayet ve intihara bağlı ölümler, gençlik tanımının içinde kalan 15-24 yaş aralığında, diğer yaş gruplarına göre daha fazla gözlenmektedir.

Tablo 59. Aile Yapısına Göre Son Bir Ayda Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Son bir ayda kaç kez kavgaya karıştınız?		Aile Yapısı					Toplam
		Geniş Aile	Çekirdek Aile	Eksik Aile	İkame ebeveynli çekirdek aile	Başka	
6 ve daha fazla	N	9	48	9	3	3	72
	%	9,0%	7,9%	11,3%	33,3%	8,8%	8,7%
1-5 kez	N	31	186	19	1	10	247
	%	31,0%	30,7%	23,8%	11,1%	29,4%	29,8%
Hiç kavga etmedim	N	60	372	52	5	21	510
	%	60,0%	61,4%	65,0%	55,6%	61,8%	61,5%
Toplam	N	100	606	80	9	34	829
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 9,82 \quad sd = 8$$

$$P = 0,27$$

Araştırmada “ $H_{3.1}$ -Gençlerin aile yapısı ile son bir ayda kavgaya karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarında (Tablo 59) gençlerin aile yapısı ile son bir ayda kavgaya karışma durumları arasında $p=0,27 > 0,05$ anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla $H_{3.1}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo dağılımındaki değerler incelendiğinde son bir ayda “geniş aile” üyesi gençlerin %60’ı, “çekirdek aile” üyesi gençlerin %61,4’ü, “eksik aile” üyesi gençlerin %65’i, “ikame ebeveynli çekirdek aile” üyesi gençlerin %55,6’sı, hiçbir kavga ortamına karışmamışlardır.

Bir ay önce (geçen ay) en az “1-5” kez kavga eden gençlerin dağılımı incelendiğinde; geniş aile üyesi olanların %31’i, çekirdek aile üyesi olanların %30,7’si, eksik aile üyesi olanların %23,8’i, ikame ebeveynli aile üyesi olan gençlerin %11,1’i “1-5” kez arasında kavgaya karıştıkları gözlenmiştir.

Geçen ay “6 ve daha fazla” kavga eden gençlerin durumu incelendiğinde geniş aile üyesi gençlerin %9’unun, çekirdek aile üyesi gençlerin %7,9’unun, eksik aile üyesi gençlerin %11,3’ünün, ikame ebeveynli çekirdek aile üyelerinin de %33,3’ünün sıklıkla kavga ortamına katıldıkları görülmektedir. Bu dağılımda “ikame ebeveynli çekirdek aile” üyesi gençlerin oranı dikkat çekicidir. Dağılımda aile yanında yaşamayan ve “başka” seçeneğini işaretleyen gençlerin %8,8’inin son bir ayda altı ve daha fazla kez kavgaya karıştıkları görülmektedir.

Tablo 60. Aile Yapısına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?	Aile Yapısı					Toplam
	Geniş Aile	Çekirdek Aile	Eksik Aile	İkame ebeveynli çekirdek aile	Başka	
Güveniyorum	N 78	504	65	5	27	679
	% 76,5%	81,6%	80,2%	55,6%	73,0%	80,2%
Güvenmiyorum	N 24	114	16	4	10	168
	% 23,5%	18,4%	19,8%	44,4%	27,0%	19,8%
Toplam	N 102	618	81	9	37	847
	% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=6,25$$

$$sd= 4$$

$$P= 0,18$$

Araştırma bulgularıyla “*H_{3.2}-Gençlerin aile yapısı ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezi tablo (60)’da sınandığında $p=0,18 > 0,05$ bağlantısında “aile yapısı” ve “beladan uzak kalma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüş, dolayısıyla $H_{3.2}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (60)’da gösterilen veriler değerlendirildiğinde beladan uzak kalma konusunda geniş aile ortamında yaşayan gençlerin %76,5’inin kendilerine güvendikleri, %23,5’inin herhangi bir bela ortamından uzak kalma konusunda kendilerine güven duymadıkları görülmektedir.

Çekirdek aile ve eksik aile ortamında yaşayan gençlerin yüzdelerle dağılımları geniş aile ortamındaki gençlerin yüzdelerle dağılımlarıyla benzerlik göstermektedir. Beladan uzak kalma konusunda çekirdek aile ortamında yaşayan gençlerin %81,6'sı, eksik aile ortamında yaşayan gençlerin %80,2'si kendilerine güven duyduklarını ifade etmişlerdir. Güven duyan gençler arasında en dikkat çeken "ikame ebeveynli çekirdek aile" ortamında yaşayan gençlerin oranlarıdır. Bu gençlerden %55,6'sı beladan uzak kalma konusunda kendine güvenirken, %44,4 'ü güvenmediklerini belirtmişlerdir.

Geniş aile ortamında yaşayan ve beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymayan gençlerin oranı %23,5, çekirdek aile ortamında yaşayan gençlerin oranı %18,4, eksik aile ortamında yaşayan gençlerin oranı %19,8 olarak gözlenmiştir.

2012 yılında Trabzon'da gerçekleştirilen "Gençler Arasında Şiddete Dönük Davranışların İncelenmesi" araştırmasında aile yapısı ile şiddet davranışı arasında ilişki bulunmadığı ortaya konmuş, sadece aile yapısı ile bıçaklı saldırıya "uğrama" arasında anlamlı ilişki gözlenmiştir (Usta, 2012:138).

Odacı, "Çocuk Suçları ve Şiddet Olayları" başlıklı Samsun Emniyet Müdürlüğü'nün 2004-2005 yılı istatistikleri üzerinden yaptığı araştırmasında suçlu veya suça yönelmiş çocukların genellikle parçalanmış aile veya sosyo-ekonomik düzeyi düşük, kalabalık ailelerin küçük çocukları olduğunu belirlemiştir (2007:70).

24-26 Ekim 2011 tarihleri arasında Sivas'ta düzenlenen "Şiddet ve Gençler Arasında Bıçak Kullanımı ile Mücadele Çalıştayı" nda sunum yapan Ayan, parçalanmış ya da tek ebeveynli ailelerden gelen çocukların diğerlerine göre suç işleme ve hüküm giyme olasılığının daha yüksek olduğunu, çünkü bu tür olayların çocuk üzerindeki etkilerinin yetişkin yaşamında da devam ettiğini belirtmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (2007:46-47) tarafından yaptırılan araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde, Türkiye'de ortaöğretime devam eden öğrencilerin çok büyük bir kısmının aile bireyleri ile olan ilişkilerini "iyi" ya da "çok iyi" olarak tanımladığı belirlenmiştir. Bu durum gençler tarafından ülkemizde halen aile

bireyleri arası iletişimin güçlü olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin öncelikle ailelerinden etkilendiklerini belirtmeleri olumlu bir bulgu olarak kabul edilmektedir.

Tablo 61. Ekonomik Düzeye Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?	Evinize aylık ne kadar para giriyor?							Toplam
	0-846TL	847-1693TL	1694-2540TL	2541-3387TL	3388-4234TL	4235 TL. fazla	Bilmiyorum	
6 ve daha fazla	N 5 % 5,4%	26 8,6%	21 8,7%	6 5,9%	2 5,1%	5 9,4%	2 15,4%	67 8,0%
1-5 kez	N 28 % 30,4%	82 27,2%	67 27,8%	40 39,6%	13 33,3%	15 28,3%	3 23,1%	248 29,5%
Hiç kavga etmedim	N 59 % 64,1%	194 64,2%	153 63,5%	55 54,5%	24 61,5%	33 62,3%	8 61,5%	526 62,5%
Toplam	N 92 % 100,0%	302 100,0%	241 100,0%	101 100,0%	39 100,0%	53 100,0%	13 100,0%	841 100,0%

$$X^2=9,02$$

$$sd= 12$$

$$P= 0,70$$

Araştırmada “H_{4.1}- Gençlerin içinde buldukları ekonomik düzey ile son bir ayda kavgaya karışma durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini sınamak için gerçekleştirilen ki kare analizinde (tablo 74), $p= 0,70 > 0,05$ bağlantısında “ekonomik düzey” ve “geçen ay kavgaya karışma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Dolayısıyla H_{4.1} hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo (61)’de elde edilen verilerin yüzdeler dağılımlarında dikkat çeken oransal bir yığılma gözlenmemiştir. Dağılım incelendiğinde, geçen ay (son bir ayda) 0-846 TL gelir diliminde gençlerin %64,1’i, 847-1693 TL gelir diliminde gençlerin %64,2’si, 1694-2540 TL gelir diliminde gençlerin %63,5’i, 2541-3387 TL gelir diliminde gençlerin %54,5’i, 3388-4234 TL gelir diliminde gençlerin %61,5’i, 4235 TL ve üstü gelir diliminde gençlerin %62,3’ü hiç kavga etmediğini belirtmişlerdir.

Tablodaki yüzdeler dağılımında 0-846 TL gelir diliminde gençlerin %30,4’ü, 847-1693 TL gelir diliminde gençlerin %27,2’si, 1694-2540 TL gelir diliminde gençlerin %27,8’i, 2541-3387 TL gelir diliminde gençlerin %39,6’sı, 3388-4234 TL

gelir diliminde gençlerin %33,3'ü, 4235 TL ve üstü gelir diliminde gençlerin %28,3'ü geçen ay 1-5 kez arasında kavgaya karıştıklarını belirtmişlerdir.

Geçen ay en az "6 ve daha fazla" sıklıkta kavga eden gençlerin yüzdeleri dağılımı gelir dilimlerine göre değerlendirildiğinde karşımıza şu veriler çıkmaktadır: 0-846 TL gelir diliminde %5,4, 847-1693 TL gelir diliminde %8,6, 1694-2540 TL gelir diliminde %8,7, 2541-3387 TL gelir diliminde %5,9, 3388-4234 TL gelir diliminde %5,1 ve 4235 TL ve üstü gelir diliminde %9,4.

Araştırmada ailenin ekonomik düzeyi ile son bir ayda (geçen ay) kavgaya karışma durumu arasında istatistikî bağ kurulamamıştır.

Genç yoksulluğunu ele almak için ülkelerin medyan (ortanca) gelirinin %60'ının altında gelir elde etmek anlamına gelen göstergelere baş vurulmaktadır. Bu açıdan Türkiye, AB ülkeleri arasında en kötü durumda olan ülkelerdendir. Yoksul genç oranı Türkiye'de %26'dır. Bu oran AB ülkelerinde ortalama %19'dur (Yentürk, 2008:58).

Hane gelirleri gençlerin kendilerinin değil tüm hanede çalışanların gelirlerinden oluşmaktadır. Hanehalkı üyesi gencin bu gelirin ne kadarını ihtiyaçları için kullandığını ya da ailenin düşük gelir düzeyinde olması, gencin ihtiyaçları için kullandığı miktara ne kadar yansıyor bunu kestirmek mümkün görünmemektedir. Pultar'a (2008:259-285) göre Türkiye'de yaşayan gençlerin %56'sının hanesine giren aylık gelir düşük, %30'unun orta %14'ünün ise yüksektir. Orta Anadolu'daki gençlerin %79'unun hanesine giren aylık gelir "düşük" kategorisindedir.

Usta tarafından Trabzon'da yapılan araştırmada elde edilen bulgular bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Sosyo-ekonomik düzey ile sadece kavga başlatma ve okulda yasaklı araç-gereç bulundurma değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunurken, son bir ayda kavgaya karışma, bıçaklı saldırıya uğrama, bıçaklı saldırıda bulunma değişkenleri arasında ilişki kurulamamıştır.

Ancak ekonomik gelir ve şiddet davranışı arasında ilişki olduğunu ortaya koyan çeşitli araştırmalarda söz konusudur. Örneğin Özgür vd. Kuşadası'nda 460 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada şiddet eğilim puan ortalamalarının ailelerin

geliri giderden “az” olanlara (40.89±11.27) ve gelir gidere “denk” olanlara (43.44±11.95) göre gelir giderden “fazla” olanlarda (45.02±13.04) yüksek olduğu saptanmıştır. Ailelerin gelir durumları iyileştikçe, şiddet eğilim puan ortalamaları yükselmektedir (Özgür vd., 2011:57). Hornor (2005:206)’a göre şiddet davranışına yoksul ve düşük eğitilmiş ailelerde daha çok rastlanmakta, bu tür ailelerde aile içi şiddet daha fazla gözlenmektedir.

Ayan (2007:406) tarafından Sivas’ta yapılan araştırmada da ailenin gelir düzeyinin çocuğun annesi tarafından şiddet görmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu, ancak çocuğun babası tarafından şiddet görmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı saptanmıştır.

Avcı (2010-b,32-34)’nın Küçükçekmece’de yaptığı araştırmada ailesinin ekonomik düzeyi düşük ve ortanın altında olan örneklem grubunun ailede şiddete uğrama durumları en yüksek oranlarda iken (%20); ailesinin ekonomik düzeyi orta (%9.10), ortanın üstü (%5,5) ve yüksek (%11,10) olan örneklem gruplarında bu oran düşmektedir.

Koç (2011:231)’da gençlerin ailede şiddete uğrama durumlarının ailelerin ekonomik durumlarına göre farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Erzurum’da 1381 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen araştırmada ailelerin ekonomik düzeyleri yükseldikçe gençlerin ailede şiddete uğrama oranlarının arttığı gözlenmiştir. Koç, yaptığı bir başka araştırmada sosyo-ekonomik durumu “orta” olan gençlerin daha fazla şiddet gördüklerinin ortaya çıktığını belirterek, ailede şiddete maruz kalmayı sadece ailenin ekonomik düzeyinin düşük olmasıyla açıklamanın sınırlı bir yaklaşım olacağını da belirtmektedir.

Yapılan birçok araştırma ailenin ekonomik gelir düzeyini önemli bir değişken olarak ortaya koymakla birlikte, Polat (2001:385) özellikle tıp açısından istismar vakalarını değerlendirirken, belli sosyal düzeyde bulunanlara yönelik bir problem olmadığını, tüm toplumda kişilerin sosyo-ekonomik düzeyi ne olursa olsun görülebilen bir sorun olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 62. Akademik Başarıya Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?		Geçen yıl okul başarınız nasıldı?			Toplam
		Başarısız	Orta	Başarılı	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	1	6	10	17
	%	4,2%	2,9%	3,0%	3,0%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	7	73	120	200
	%	29,2%	34,9%	35,9%	35,3%
Birisi bana vurduğu zaman	N	13	90	130	233
	%	54,2%	43,1%	38,9%	41,1%
Diğer Nedenler	N	3	40	74	117
	%	12,5%	19,1%	22,2%	20,6%
Toplam	N	24	209	334	567
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%sd

$$X^2= 3,37 \quad sd= 6$$

$$P= 0,76$$

Araştırmada “*H_{5.1}*. Gençlerin akademik başarıları ile birileriyle kavga etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 62), *H_{5.1}* hipotezi sınılandığında $p= 0,76 > 0,05$ bağlantısında “akademik başarı” ve “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, dolayısıyla *H_{5.1}* hipotezi doğrulanamamıştır.

Tablo (62)’nin verileri incelendiğinde bir yıl önce akademik başarılarını “başarısız” şeklinde değerlendiren gençlerin %54,2’si birileri kendisine vurduğunda, %29,2’si sözle hakaret edilmesi durumunda kavgaya karıştıksrını belirtmişlerdir. Araştırmaya dahil olan gençlerin %12,5’i diğer nedenlerle, %4,2’si ise arkadaşları istediği zaman kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

Bir yıl önceki akademik başarılarını “orta” olarak değerlendiren gençlerin %43,1’i birisinin kendisine vurması durumunda, %34,9’u birisinin sözle hakaret

etmesi durumunda, %2,9'u arkadaşlarının istemesi durumunda %19,1'i ise diğer nedenlerle kavga ettiklerini ifade etmişlerdir.

Bir yıl önceki başarı durumunu “başarılı” olarak değerlendiren gençlerin %38,9'u birisinin kendisine vurması durumunda, %35,9'u birisinin sözle hakaret etmesi durumunda, %3'ü arkadaşlarının istemesi durumunda, %22,2'si ise diğer nedenlerle kavga ettiklerini vurgulamışlardır.

Tablo (62)'deki en belirgin yığılma %54,2 oranında birisinin kendisine vurması durumunda kavga edeceklerini belirten gençlerde olmuştur ve bu dağılımdaki gençler bir yıl önceki başarı durumlarını “başarısız” olarak ifade etmişlerdir.

Tablo 63. Akademik Başarıya Göre Geçen Ay Kavgayla Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgayla karıştınız?	Geçen yıl okul başarınız nasıldı?			Toplam	
	Başarısız	Orta	Başarılı		
6 ve daha fazla	N	7	35	30	72
	%	16,7%	10,4%	6,4%	8,5%
1-5 kez	N	12	119	114	245
	%	28,6%	35,4%	24,4%	29,0%
Hiç kavga etmedim	N	23	182	324	529
	%	54,8%	54,2%	69,2%	62,5%
Toplam	N	42	336	468	846
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 22,92 \quad sd = 4 \quad c = 0,162$$

$$P = 0,00$$

Araştırmada $H_{5.2}$. *Gençlerin akademik başarıları ile son bir ayda kavgayla karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 63) $H_{5.2}$ hipotezi sınıandığında $p = 0,00 < 0,05$ bağlantısında “akademik başarı” ve “kavgayla karışma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta, hipotez doğrulanmaktadır.

Tablo (63)'ün verileri değerlendirildiğinde öğrenim gören gençlerin akademik başarı durumlarının kavgaya karışma davranışını etkilediği görülmektedir. Örnekleme dahil olan gençlerden, bir yıl önceki akademik durumlarını “başarısız” bulanların %54,8'i, “orta” bulanların %54,2'si, “başarılı” bulanların %69,2'si, hiç kavga etmediklerini belirtmişlerdir.

Son bir ayda 1-5 kez kavgaya karıştıklarını belirten gençlerin dağılımı değerlendirildiğinde %28,6'sının bir yıl önceki akademik durumlarını “başarısız”, %35,4'ünün “orta”, %24,4'ünün “başarılı” bulunduğu gözlenmektedir.

Son bir ayda en az “6 kez ve daha fazla” kavga ettiklerini belirten gençlerin %16,7'si bir yıl önceki akademik durumlarını “başarısız”, %10,4'ü “orta”, %6,4'ü “başarılı” olarak değerlendirmektedir.

Özetle, tablo (63)'ün verileri gençlerin okul başarıları ile son bir ayda kavgaya karışma davranışları arasında ters orantı olduğunu ortaya koymaktadır. Okullarında başarılı olan gençler daha az kavga ortamında bulunurken, başarısız gençler daha çok kavgaya karışmaktadırlar.

Tablo 64. Akademik Başarıya Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Geçen yıl okul başarınız nasıldı?			Toplam
		Başarısız	Orta	Başarılı	
Sık sık	N	5	16	14	35
	%	11,6%	4,7%	3,0%	4,1%
Bir kaç kez	N	8	68	49	125
	%	18,6%	20,1%	10,4%	14,7%
Hiç kullanmadım	N	30	254	409	693
	%	69,8%	75,1%	86,7%	81,2%
Toplam	N	43	338	472	853
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 24,91 \quad sd = 4 \quad c = 0,168$$

$$P = 0,00$$

Araştırmada “*H_{5.3}*- Gençlerin akademik başarıları ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 64) *H_{5.3}* hipotezi sınıandığında $p= 0,00 < 0,05$ bağlantısında “akademik başarı” ve “kendini korumak için bıçak kullanma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta, dolayısıyla *H_{5.3}* hipotezi doğrulanmaktadır.

Akademik başarı değişkeninin kendini korumak için bıçak kullanma davranışını etkilediği görülmektedir.

Tablo (64)'ün verileri değerlendirildiğinde bir yıl önceki başarı durumlarını “başarısız” yorumlayan gençlerin %69,8'i, “orta” derecede başarılı olduklarını ifade eden gençlerin %75,1'i, “başarılı” yorumlayanların %86,7'si, kendilerini korumak için “hiç” bıçak kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Birkaç kez bıçak kullandıklarını belirten gençlerin durumu incelendiğinde %18,6'sının bir yıl önceki akademik durumlarını “başarısız”, %20,1'inin “orta”, %10,4'ünün “başarılı” olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Sık sık bıçak kullanan gençlerin bir yıl önceki akademik başarı durumlarını nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde %11,6'sının “başarısız”, %4,7'sinin “orta”, %3'ünün “başarılı” olarak yorumladıkları gözlenmektedir.

Gençlerin okullarındaki başarı durumları ile şiddet ortamında bıçak kullanma davranışı sergilemeleri arasında ters orantı gözlenmektedir. Gençlerin okullarında “başarılı” öğrenciler olması, şiddet ortamından uzak kalmaları sonucunu doğurduğu gibi onları şiddet ortamında bıçak kullanma davranışından da uzak tutmaktadır.

Tablo 65. Akademik Başarıya Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyuma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?	Geçen yıl okul başarınız nasıldı?			Toplam	
	Başarısız	Orta	Başarılı		
Güveniyorum	N	32	260	407	699
	%	74,4%	76,0%	85,0%	80,9%
Güvenmiyorum	N	11	82	72	165
	%	25,6%	24,0%	15,0%	19,1%
Toplam	N	43	342	479	864
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=11,56 \quad sd= 2 \quad \text{Cramer's } V=0,116 \quad P= 0,03$$

Araştırmada “*H_{5.4}. Gençlerin akademik başarıları ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 65) *H_{5.4}* hipotezi sınıandığında $p=0,03 < 0,05$ bağlantısında “akademik başarı” ve “beladan uzak kalma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta, hipotez doğrulanmaktadır.

Tablo (65)'in oransal dağılımı incelendiğinde bir yıl önceki akademik durumlarını “başarısız” olarak yorumlayan gençlerin %74,4'ü, “orta” olarak yorumlayan gençlerin %76'sı, “başarılı” olarak yorumlayan gençlerin %85'i, beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvendiklerini belirtmektedirler. Beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvenmediklerini belirten gençlerin oransal dağılımı incelendiğinde %25,6'sının bir yıl önceki akademik başarı durumlarını “başarısız”, %24'ünün “orta”, %15'inin “başarılı”, olarak yorumladıkları gözlenmektedir.

Tablo 66. Okul Devamsızlığına Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?		Gerekçesiz okula ne sıklıkla devamsızlık yaparsınız?				Toplam
		Haftada 2-3 gün	Ayda 2-3 gün	Bir dönemde 2-3 gün	Hiç yapmam	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	4	5	4	2	15
	%	4,5%	4,0%	1,5%	3,6%	2,8%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	33	45	88	20	186
	%	37,5%	36,3%	32,7%	36,4%	34,7%
Birisi bana vurduğu zaman	N	37	50	120	22	229
	%	42,0%	40,3%	44,6%	40,0%	42,7%
Diğer Nedenler	N	14	24	57	11	106
	%	15,9%	19,4%	21,2%	20,0%	19,8%
Toplam	N	88	124	269	55	536
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2= 5,51 \quad sd=9$$

$$P= 0,78$$

Araştırmada $H_{6.1}$. *Gençlerin okul devamsızlıkları ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 66) $H_{6.1}$. hipotezi sınıandığında $p= 0,78 < 0,05$ bağlantısında “okula devamsızlık yapma” ve “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış, $H_{6.1}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (66)’ya göre, gençlerin okullarına gerekçesiz devamsızlık yapma durumları ile kavga yapma davranışları değerlendirildiğinde “haftada 2-3 gün” devamsızlık yapanların %42’sinin, “ayda 2-3 gün” devamsızlık yapanların %40,3’ünün, “bir dönemde 2-3 gün” devamsızlık yapanların %44,6’sının birisinin kendilerine vurması durumunda, diğer bir ifadeyle fiziki temas durumunda kavgaya karıştıkları görülmektedir.

Okullarına hiç devamsızlık yapmadığını ifade eden gençler arasında birisinin kendisine vurması durumunda kavga ettiğini belirtenlerin oranı %40 olarak belirlenmiştir.

Birisinin kendilerine sözle hakaret etmesi durumunda kavga edeceklerini belirten gençlerin %37,5'i "haftada 2-3 gün", %36,3'ü "ayda 2-3 gün", %32,7'si "bir dönemde 2-3 gün" okul devamsızlığı yaparken, hiç devamsızlık yapmayan gençlerin %36,4'ü sözle hakaret karşısında kavga yapmaktadır.

Arkadaşlarının istemesi durumunda kavga ettiklerini belirten gençlerin gereksiz okul devamsızlıklarına göre dağılımına bakıldığında, %4,5'inin "haftada 2-3 gün", %4'ünün "ayda 2-3 gün", %1,5'inin "bir dönemde 2-3 gün" okul devamsızlığı yaptığı görülmektedir. Hiç okul devamsızlığı yapmadığını belirten gençlerin %3,6'sı arkadaşlarının istemesi durumunda kavgaya karışmaktadırlar.

Diğer nedenlerle kavga etme eğiliminde olan gençlerin %15,9'u "haftada 2-3 gün", %19,4'ü "ayda 2-3 gün", %21,2'si "bir dönemde 2-3 gün" okul devamsızlığı yaptığını belirtmişlerdir. Hiç okulu devamsızlığı yapmayan gençlerin %20'si fiziki, sözlü saldırılar ya da arkadaş grubunun isteği dışındaki durumlarda kavga ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 67. Okul Devamsızlığına Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?	Gerekçesiz okula ne sıklıkla devamsızlık yaparsınız?				Toplam
	Haftada 2-3 gün	Ayda 2-3 gün	Bir dönemde 2-3 gün	Devamsızlık yapmam	
6 ve daha fazla	N 24	17	23	3	67
	% 16,8%	9,4%	5,7%	4,3%	8,4%
1-5 kez	N 52	57	103	14	226
	% 36,4%	31,5%	25,3%	20,0%	28,2%
Hiç kavga etmedim	N 67	107	281	53	508
	% 46,9%	59,1%	69,0%	75,7%	63,4%
Toplam	N 143	181	407	70	801
	% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=34,68 \quad sd=6 \quad \text{Cramer's } V=0,147$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{6.2}*: Gençlerin okul devamsızlıkları ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 67) *H_{6.2}* hipotezi sınıandığında $p=0,00 < 0,05$ bağlantısında “okula devamsızlık yapma” ve “kavgaya karışma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. *H_{6.2}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (67)'nin dağılımı incelendiğinde; gerekçesiz olarak okullarına “haftada 2-3 gün” devamsızlık yapan gençlerin %46,9'u, “ayda 2-3 gün” devamsızlık yapan gençlerin %59,1'i, “bir dönemde 2-3 gün” devamsızlık yapan gençlerin %69'u geçen ay hiç kavgaya karışmadıklarını ifade etmişlerdir. Hiç devamsızlık yapmayan gençler arasında geçen ay kavgaya karışmama oranı %75,7'dir.

Bir ay önce 1-5 kez arasında kavgaya karışan gençlerin %36,4'ü “haftada 2-3 gün”, %31,5'i “ayda 2-3 gün”, %25,3'ü “bir dönemde 2-3 gün”, gerekçesiz olarak okula devam etmediklerini belirtmişlerdir. Hiç okul devamsızlığı yapmayan öğrenci gençler arasında geçen ay 1-5 kez arasında kavgaya karışanların oranı %20 olarak belirlenmiştir.

Geçen ay altı ve daha fazla kavgaya karışan öğrenci gençlerin durumu değerlendirildiğinde %16,8'inin “haftada 2-3 gün”, %9,4'ünün “ayda 2-3 gün”, %5,7'sinin “bir dönemde 2-3 gün” okul devamsızlığı yaptığı görülmektedir. Hiç okul devamsızlığı yapmayan gençler arasında geçen ay en az altı kez kavgaya karışanların oranı %4,3'dür. Okul devamsızlığının fazlalığı ile kavgaya karışma davranışı arasında pozitif ilişki gözlenmektedir. Öğrenci gençlerin devamsızlık günleri arttıkça şiddet ortamına sürüklenme oranları da artmaktadır.

Tablo 68. Okul Devamsızlığına Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Gerekçesiz okula ne sıklıkla devamsızlık yaparsınız?				Toplam
		Haftada 2-3 gün	Ayda 2-3 gün	Bir dönemde 2-3 gün	Hiç yapmam	
Sık sık	N	11	9	8	3	31
	%	7,7%	4,9%	2,0%	4,1%	3,8%
Bir kaç kez	N	31	33	42	7	113
	%	21,8%	18,1%	10,2%	9,6%	14,0%
Hiç kullanmadım	N	100	140	360	63	663
	%	70,4%	76,9%	87,8%	86,3%	82,2%
Toplam	N	142	182	410	73	807
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=28,35 \quad sd=6 \quad \text{Cramer's } V=0,133$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{6.3}. Gençlerin okul devamsızlıkları ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analiziz sonuçlarına göre (tablo 68) *H_{6.3}* hipotezi sınanmış $p= 0,00 < 0,05$ bağlantısında “okula devamsızlık yapma” ve “kendini korumak için bıçak kullanma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, *H_{6.3}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (68)'e bakıldığında; kendini korumak için “hiç bıçak kullanmadım” şeklinde cevap veren gençlerin %70,4'ünün “haftada 2-3 gün”, %76,9'unun “ayda 2-3 gün”, %87,8'inin “bir dönemde 2-3 gün” okullarına devamsızlık yaptıkları

görülmektedir. Hiç devamsızlık yapmayan gençler arasında, hiç bıçak kullanmadığını belirtenler %86,3 oranında örnekleme dahil olmuştur.

Araştırmaya dahil olan gençler arasında kendilerini korumak için birkaç kez bıçak kullandığını ifade eden gençlerin oranları değerlendirildiğinde “haftada 2-3 gün” devamsızlık yapan gençlerin %21,8, “ayda 2-3 gün” devamsızlık yapanların %18,1, “bir dönemde 2-3 gün” devamsızlık yapanların %10,2 oranında oldukları gözlenmektedir. Hiç okul devamsızlığı yapmadığını belirten gençler arasında kendilerini korumak için birkaç kez bıçak kullandığını ifade edenlerin oranı %9,6 olarak belirlenmiştir.

Sık sık bıçak kullanan gençler arasında en yüksek oran %7,7 oranında “haftada 2-3 gün” devamsızlık yapanlar arasında görülmektedir. “Ayda 2-3 gün” devamsızlık yaptığını belirten gençler arasında oran %4,9’a, “bir dönemde 2-3 gün” devamsızlık yaptığını belirten gençler arasında %2’ye gerilemektedir. Hiç okul devamsızlığı yapmadığını belirten gençler arasında %4,1 oranında sık sık bıçak kullanma eğilimi dikkat çekicidir.

Tablo (68)’de oluşan veriler, öğrenim gören ve araştırmaya dahil olan gençlerin okul devamsızlıklarının artması ile bıçak kullanma davranışlarındaki artış arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 69. Okul Devamsızlığına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Gerekçesiz okula ne sıklıkla devamsızlık yaparsınız?				Toplam
		Haftada 2-3 gün	Ayda 2-3 gün	Bir dönemde 2-3 gün	Devamsızlık yapmam	
Güveniyorum	N	111	146	346	64	667
	%	76,00%	79,30%	83,60%	87,70%	81,60%
Güvenmiyorum	N	35	38	68	9	150
	%	24,00%	20,70%	16,40%	12,30%	18,40%
Toplam	N	146	184	414	73	817
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

$$X^2=6,51$$

$$sd=3$$

$$P= 0,89$$

Araştırmada “*H_{6.4} Gençlerin okul devamsızlıkları ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 69) *H_{6.4}* hipotezi sınıandığında $p= 0,89 < 0,05$ bağlantısında “okula devamsızlık yapma” ve “beladan uzak kalma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış, *H_{6.4}* hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (69)'da gözlenen dağılıma göre; beladan uzak kalma konusunda kendime “güveniyorum” şeklinde cevap veren gençlerin devamsızlık yapma derecelerine göre oranları şöyledir: “haftada 2-3 gün” okul devamsızlığı yapan gençlerin %76'sı, “ayda 2-3 gün” devamsızlık yapanların %79'3'ü, “bir dönemde 2-3 gün” devamsızlık yapan gençlerin %83,6'sı, hiç devamsızlık yapmadığını belirten gençlerin %87,7'si beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyduklarını ifade etmişlerdir. Okul devamsızlığı arttıkça, güven duyma duygusu oranında azalma söz konusudur.

Beladan uzak kalma konusunda kendilerine “güven” duymadığını belirten gençlerin oranları incelendiğinde en yüksek oran en çok okul devamsızlığı yapan gençler arasında gözlenmektedir. “Haftada 2-3 gün” okul devamsızlığı yaptığını belirten gençler arasında beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymayanların oranı %24 olarak belirlenmiştir. İkinci yüksek oran “ayda 2-3 gün” devamsızlık yaptığını belirten gençler arasında %20,7 olarak gözlenmiştir. Bir “dönemde 2-3 gün” devamsızlık yapan gençlerin oranı %16,4, hiç devamsızlık yapmadığını belirten gençler arasında kendilerine güven duymayanların oranı %12,3 olarak belirlenmiştir.

Beladan uzak kalma duygusu konusunda kendilerine güven duymayan gençlerin, okul devamsızlıklarının da yüksek olduğu gözlenmektedir.

Gençlik yıllarının önemli bir bölümünü okul yaşamı, gündelik yaşamın önemli bir bölümünü de okulda geçirilen zaman oluşturmaktadır. Bu yüzden gençler açısından okul yaşamı son derece önemlidir. Furlong ve Morrison (2000:72) okul ortamında gözlenen şiddet olaylarının gençlerin öğrenme süreçlerini olumsuz etkilemesinin yanında, saldırganlık ve suç olaylarına zemin hazırladığını, gençlerin

gelişimini olumsuz etkilediklerini ifade etmektedirler. Kramer (2000) ise öğrenciler arasında gözlenen şiddet davranışlarının çıkar sağlamak amacıyla bir başkasının malına göz dikmenin yanında güçsüz durumda olanların güçlü olanlarca ezilmesi, arkadaşları arasında küçük düşürülmesi gibi ögeler içerdiğini belirtmektedir.

Okul yaşamında gözlenen olumlu/olumsuz olaylar, gençlerin kişilik gelişimi üzerinde de etki bırakmaktadır. Avrupa Konseyi'nin Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Şiddetle Mücadele İçin Yerel Ortaklıklar Konferansı Sonuç Bildirgesi (11/12/2002)'nde şiddet içeriğindeki artışa vurgu yapmakta, okul şiddetinin birbirinden farklılıklar gösteren değişik biçimlerde ortaya çıktığını belirtmektedir (<http://www.meb.gov.tr/> erişim:23/12/2014).

TBMM Araştırma Komisyonu Raporu (2007) ülkemizde okullarda yaşanan gençlik şiddetinin ciddi boyutlara ulaştığını ortaya koymuştur. Çeşitli araştırmacıların yaptığı araştırmalar da bu tespiti doğrulamaktadır. “Bu artış sadece okullarla sınırlı olmayıp, ailede, toplumda da gözlenmektedir” (İpek, 20007:246)

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “Okullarda şiddetin önlenmesi strateji ve eylem planı” isimli beş yıllık bir çalışma başlatılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı genelgeye (2006, sayı: 1324) göre, okullarda şiddet, zorbalık ve saldırganlık olaylarının arttığı belirtilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)”nın oluşturulma gerekçeleri arasında, Türkiye'nin çeşitli illerinde gerçekleştirilen araştırmalarda, eğitim ortamlarında yaşanan şiddetin göz ardı edilemeyecek boyutlarda olduğu yer almaktadır (Haskan ve Yıldırım, 2012:169).

Tezcan (2005:106-107)'a göre okullarda gözlenen şiddet olayları sınıflandığında kız arkadaş sorunu, katı öğretmen davranışları, medya etkisi, yoksulluk, zaman değerlendirme olanaklarının yetersizliği, disiplin olayları, nedensiz olaylar vb. başlıklar karşımıza çıkmaktadır.

Okullarda suç ve şiddetin yaygın olduğunu ortaya koyan Ögel, Tarı ve Eke'nin 2004 İstanbul araştırmasında 3483 lise ikinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılan

araştırmada kavgaya giren erkek öğrenci oranı %68,8, kız öğrenci oranı %29,7 (erkekler 5 kat fazla), fiziksel kavga ortamında en az bir kişiyi yaralayanların oranı %26,3 (erkeklerde 3,2 kat fazla) en az bir kez yaralananların oranı %15,4, (kızlara oranla erkeklerde 3,6 kat daha fazla), en az bir kez kesici alet taşıyanların oranı 522,6 (erkekler 4,2 kat fazla), ateşli silah taşıyanların oranı %9,8 (erkekler %7,2 kat fazla), çeteye katılanlar %10, başı polisle derde girenlerin oranı %10,8, suç işleyenlerin oranı %14,8 (erkekler 2,6 kat fazla), en az bir kez bir şey çalanların oranı %8,6 olarak (Ögel vd, 2005:6-8) belirlenmiştir.

Özcebe, Çetik ve Üner'in "Adolesanlarda Şiddet Davranışları Ankara 2004" araştırmasında öğrencilerin % 45,8'inin son üç ay içerisinde şiddet uyguladığını veya şiddete maruz kaldığını; şiddete en fazla okulda (%49,2) ve arkadaşlarından (% 61,6) maruz kaldıklarını ortaya çıkarmıştır.

Kasifoğlu ve arkadaşları (2004) tarafından İstanbul'da yapılan bir araştırmada, lise öğrencilerinin son bir yıl içinde %42'sinin en az bir kavga olayına karıştıkları belirlenmiştir.

Kepençi ve Çinkır (2005), lise öğrencilerinin öğrenim gördükleri okullarda %35,5'inin fiziksel olarak en az bir kez şiddete başvurduklarını ifade ederken, Solak (2008:188) tarafından üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada %86'sı geldikleri ortaöğretim kurumlarında sıra dayacağı ile cezalandırıldıklarını belirtmişlerdir.

Avcı (2010-b,28) tarafından 2009-2010 öğretim döneminde İstanbul Küçükçekmece'de öğrenim gören 1410 lise öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada "okulda şiddetin oluşumunda; ailede şiddet görmek, anne-baba tutumları, anne-babanın eğitim durumu, ailenin ekonomik durumu, anne-babanın alkol kullanması, çocuğun saldırganlık durumu ve ahlaki tutumu gibi faktörler, çocuğun okulda şiddet davranışında bulunmasında ciddi rol oynamaktadır.

Okul şiddeti olarak nitelendirilen, öğrenim kurumlarında gözlenen şiddet olaylarının yoğunluğuna vurgu yapan çok sayıda araştırma vardır. Uludağlı ve Uçanok (2004), Göktaş (2007), Uzbaş ve Kabasakal (2010), Aras vd.(2007), Akpınar

ve Özdaş (2013). Aras ve diğerleri (2007) de, okullardaki riskli davranış oranlarının erkeklerde kızlara göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Çeşitli araştırmalar sonucunda okullarda gözlenen şiddet olaylarının altında yatan nedenler; kişi, okul ortamı, aile ortamı ve toplumun sosyolojik yapısı olmak üzere dört temel grupta değerlendirilmektedir (Öğülmüş, 1996; Diepold vd., 1997; Smith ve Smith, 2006; Göktaş, 2010).

Okullarda şiddetin içeriği ve boyutunu ortaya koyan çok sayıda çalışma olmasına karşın, okulun parçası olan öğrenci, öğretmen, idareci ve diğer çalışanların “şiddet” karşısında ortaya koydukları tepkiler üzerine yeterince çalışma yapıldığını söylemek zordur.

Tablo 70. Model Alınan kişinin Varlığına Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?		Ailenizde, çevrenizde “onun gibi” olmak istediğiniz şahıslar var mı?		Toplam
		Var	Yok	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	12	7	19
	%	3,6%	2,8%	3,3%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	116	88	204
	%	34,7%	35,6%	35,1%
Birisi bana vurduğu zaman	N	138	104	242
	%	41,3%	42,1%	41,7%
Diğer Nedenler	N	68	48	116
	%	20,4%	19,4%	20,0%
Toplam	N	334	247	581
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 0,36 \quad sd=3$$

$$P = 0,94$$

Araştırmada “*H_{7.1}-Gençlerin model aldıkları kişi ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 70) *H_{7.1}* hipotezi sınandığında $P = 0,94 < 0,05$ bağlantısında “çevresinde onun gibi olmasını istediği şahısların varlığı (model alma)” ve “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunamamış, *H_{7.1}* hipotezi doğrulanamamıştır.

Tablo (70) dağılımı değerlendirildiğinde, ailelerinde veya çevrelerinde kendilerine bir model belirleyen, onun gibi olmak isteyen gençlerin %41,3'ü birisi kendine vurduğu zaman, %34,7'si birisinin sözle hakaret etmesi, %3,6'sı arkadaşlarının istemesi durumunda, %20,4'ü ise diğer nedenlerle kavga edebileceğini belirtmiştir.

Kendisine model almayan gençlerin %42,1'i birisinin kendisine vurması halinde, %35,6'sı birisinin sözle hakaret etmesi durumunda, %19,4'ü diğer nedenlerle %2,8'i arkadaşlarının istemesi durumunda kavga edebileceklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 71. Model alınan kişinin Varlığına Göre Geçen Ay Kavga Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavga karıştınız?		Ailenizde, çevrenizde “onun gibi” olmak istediğiniz şahıslar var mı?		Toplam
		Var	Yok	
6 ve daha fazla	N	36	34	70
	%	7,2%	9,3%	8,1%
1-5 kez	N	134	116	250
	%	27,0%	31,6%	28,9%
Hic kavga etmedim	N	327	217	544
	%	65,8%	59,1%	63,0%
Toplam	N	497	367	864
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=4,12 \quad sd=2$$

$$P= 0,12$$

Araştırmada “*H_{7.2}. Gençlerin model aldıkları kişi ile son bir ayda kavga karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 71) *H_{7.2}* hipotezi sınıandığında $P= 0,12 < 0,05$ bağlantısında “model alınan kişi” ile “geçen ay kavga karışma sıklığı” arasında anlamlı ilişki bulunmamış, *H_{7.2}* hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (71)'de gözlenen değerler incelendiğinde ailelerinde veya çevrelerinde “onun gibi” olmayı isteyerek model aldığı kişilerin bulunduğunu belirten gençlerin %65,8'i geçen ay “hiç” kavgaya karışmadıklarını, %27'si “1-5 kez” sıklığında, %7,2'si ise geçen ay içinde “altı ve daha fazla” kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

Kendilerine herhangi bir model almayan gençlerin %59,1'i “hiç” kavga etmezken, %31,6'sı “1-5 kez”, %9,3'ü geçen ay içinde en az altı ve daha fazla oranda kavgaya karıştıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo (14) de yer alan veriler incelendiğinde örnekleme dahil olan gençlerin model aldıkları kişilerin özelliklerinin büyük oranda başarılı, azimli, disiplinli, kişilikli, bilgili, eğitilmiş gibi pozitif özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu pozitif özelliklerin model alınan kişinin özellikleri nedeniyle gençlerin şiddet davranışından kaçınmaları arasında olumlu yönde bir bağ kurulmasını gerektiği düşünülebilir.

Tablo 72. Model alınan kişinin Varlığına Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Ailenizde, çevrenizde “onun gibi” olmak istediğiniz şahıslar var mı?		Toplam
		Var	Yok	
Sık sık	N	18	21	39
	%	3,6%	5,7%	4,5%
Bir kaç kez	N	65	62	127
	%	12,9%	16,8%	14,6%
Hiç Kullanmadım	N	420	286	706
	%	83,5%	77,5%	81,0%
Toplam	N	503	369	872
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 5,26 \quad sd=2$$

$$P = 0,72$$

Araştırmada “*H_{7.3}*. Gençlerin model aldıkları kişi ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 72) *H_{7.3}* hipotezi sınıandığında $p = 0,72 < 0,05$ bağlantısında “model alınan kişi” ile “bıçak kullanma davranışı” arasında anlamlı ilişki bulunmamış, *H_{7.3}* hipotezi doğrulanmamıştır.

Ailelerinde ya da çevrelerinde “onun gibi” olmak istediği birilerinin var olduğunu belirten, model alan gençlerin %83,5’i kendini korumak düşüncesiyle “hiç” bıçak kullanmadığını belirtirken, %12,9’u “birkaç kez”, %3,6’sı ise “sık sık” bıçak kullandıklarını belirtmişlerdir.

Model almayan gençlerin durumu değerlendirildiğinde %77,5’i “hiç” bıçak kullanmadığını, %16,8’i “birkaç kez”, %5,7’si “sık sık” bıçak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 73. Model alınan kişinin Varlığına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Ailenizde çevrenizde "onun gibi" olmak istediğiniz şahıslar var mıdır?		Toplam
		Var	Yok	
Güveniyorum	N	418	290	708
	%	82,3%	77,5%	80,3%
Güvenmiyorum	N	90	84	174
	%	17,7%	22,5%	19,7%
Toplam	N	508	374	882
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 3,06 \quad sd=1$$

$$P = 0,80$$

Araştırmada “*H_{7.4}* Gençlerin model aldıkları kişi ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 73), *H_{7.4}* hipotezi sınıandığında $P = 0,80 < 0,05$ bağlantısında “model alınan kişinin varlığı” ile “beladan uzak kalma konusunda kendine güven duyma” arasında anlamlı ilişki kurulamadığı gözlenmiş, hipotez doğrulanamamıştır.

Tablo (73)’de oluşan değerler incelendiğinde ailelerinden veya yakın çevrelerinden kendilerine model alarak “onun gibi” olmak isteyen gençlerin %82,3’ü

beladan uzak kalma konusunda kendilerine “güven” duyduklarını belirtirken, %17,7’si kendilerine “güvenmediklerini” belirtmişlerdir.

Ailelerinden ya da çevrelerinden kendilerine herhangi bir model almayan gençlerin dağılımına bakıldığında %77,5’i beladan uzak kalma konusunda kendilerine “güven” duyduklarını belirtirken, %22,5’i güven duymadıklarını ifade etmişlerdir.

TBMM (2007:46-47) Araştırma Komisyonu raporuna göre, ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin %24,3’ü kimseden etkilenmediğini, %29,0’ı ailelerinden, %15,9’u arkadaşlarından, %14,0’ı yazılı ve görsel basından, %8,4’ü dini görevlilerden ve %8,4’ü öğretmenlerden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Kız öğrenciler aile büyükleri, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden erkeklere göre daha fazla etkilendiğini belirtmektedirler. Özellikle ergenlik dönemi gençlerin kimlik gelişimi sürecinde rol model arayışında oldukları ve çevrelerindeki çeşitli kimselerden etkilendikleri bir dönemdir.

Çınkır (2006)’a göre, şiddet ögesi içeren davranışları gerçekleştiren öğrenciler benzer davranışları ortaya koyan kişileri kendilerine model almaktadırlar. Bu öğrencilerin profili değerlendirildiğinde fiziksel gücü ön plana çıkardıkları, şiddet eğiliminde oldukları, güçlü ve popüler görülmeye çalıştıkları, kural tanımadıkları gözlenmektedir. Bu tip öğrencilerin kurbanları ise hassas, çekingen, kaygılı ve pasif özellikler taşımaktadırlar.

Kandel ve Wu, (1995)’ya göre gençler arasında şiddet eğilimi taşıyan gençler akranlarına model olmanın yanında onların agresif davranışlarının pekişmesine de neden olurlar.

Ögel vd.(2005:17-18) göre gelişim süreçlerinde uygun modellerle karşılaşmayan ergenler davranış sorunları göstermektedirler. Özellikle ergenlik çağında gençlerin özdeşim kuracak rol modellerine ihtiyaçları vardır. Okullar onlara iyi örnek olacak rol modelleri şiddeti önlemede ve güvenli okul oluşturmada önemli etkenlerden biridir. Zorbalık yapan çocuklarında rol modellerinin zayıf olması ya da olmaması gibi bir durum söz konusudur.

Gençlerin rol model belirlemede yakın çevrelerindeki kişiler yanında medyada yer alan programlar, filmler, dizilerdeki karakterlerinde önemli yeri olduğu bilinmektedir. “Sosyal öğrenme kuramı perspektifinden düşünüldüğünde saldırganlık davranışı ile saldırgan modeli gözleme arasında ilişki” (Balkıs vd.,2005:92) olduğu çeşitli araştırmalarca da ortaya konmaktadır.

Tablo 74. Yaşanılan Yere Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?		Hangi mahallede yaşamaktasınız?			Toplam
		Merkez	Merkez yanı	Çevre	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	4	3	11	18
	%	3,1%	2,2%	3,7%	3,2%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	45	43	110	198
	%	35,2%	31,4%	36,9%	35,2%
Birisi bana vurduğu zaman	N	45	62	128	235
	%	35,2%	45,3%	43,0%	41,7%
Diğer Nedenler	N	34	29	49	112
	%	26,6%	21,2%	16,4%	19,9%
Toplam	N	128	137	298	563
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 8,07 \quad sd = 6$$

$$P = 0,23$$

Araştırma (Tablo 74) verileri ile “*H_{8.1}: Gençlerin yaşadıkları yer ile birileriyle kavga etme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezi sınındığında $p=0,23 > 0,05$ bağlantısında “yaşanılan yer” ve “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla $H_{8.1}$ hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo (74)’ün oransal dağılımı incelendiğinde birisi kendisine vurduğunda kavga edeceklerini belirten gençlerin %35,2’si “merkez”, %45,3’ü “merkez yanı”, %43’ü “çevre” mahallelerde yaşamaktadırlar. Birisinin sözlü hakareti ile kavga edeceklerini belirten gençlerin %35,2’si “merkez”, %31,4’ü “merkez yanı”, %36,9’u “çevre” mahallelerde yaşam sürmektedirler.

Çevre mahallelerde yaşayan gençlerin %3,7'si, merkez mahallelerde yaşayan gençlerin %3,1'i ve merkez yanı mahallelerde yaşayan gençlerin %2,2'si arkadaşlarının istemesi durumunda kavga edebileceklerini ifade etmektedirler.

Gençler arasında “diğer” nedenlerle kavga edebileceklerini belirten gençlerin %26,6'sı “merkez”, %21,2'si “merkez yanı”, %16,4'ü “çevre” mahallerde ikamet etmektedir.

Tablo 75. Yaşanılan Yere Göre Geçen Ay Kavga Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavga karıştınız?		Hangi mahallede yaşamaktasınız?			Toplam
		Merkez	Merkez yanı	Çevre	
6 ve daha fazla	N	10	16	39	65
	%	5,7%	8,5%	8,3%	7,8%
1-5 kez	N	38	50	150	238
	%	21,7%	26,6%	31,8%	28,5%
Hiç kavga etmedim	N	127	122	282	531
	%	72,6%	64,9%	59,9%	63,7%
Toplam	N	175	188	471	834
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=9,43$$

$$sd= 4$$

$$P= 0,51$$

Araştırmada “*H_{8.2}- Gençlerin yaşadıkları yer ile son bir ayda kavga karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 75) *H_{8.2}* hipotezi sınandığında $P= 0,51 > 0,05$ bağlantısında “yaşanılan yer” ve “kavga karışma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla *H_{8.2}* hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo (75)'de oluşan yüzdeler incelendiğinde geçen ay hiç kavga etmeyen gençlerin %72,6'sının “merkez”, %64,9'unun “merkez yanı”, %59,9'unun “çevre” mahallelerde yaşadıkları gözlenmektedir.

Geçen ay 1-5 kez kavga eden gençlerin merkezden çevre mahallelere gidildikçe oransal dağılımının artış gösterdiği gözlenmektedir. Merkez mahallelerde

yaşayan gençlerin %21,7'si, merkez yanı mahallelerde yaşayan gençlerin %26,6'sı, çevre mahallelerde yaşayan gençlerin %31,8'i geçen ay 1-5 kez kavga etmişlerdir.

Geçen ay en az 6 ve daha fazla kavga eden gençlerin durumu değerlendirildiğinde %5,7'sinin merkez mahallelerde, %8,5'inin merkez yanı mahallelerde, %8,3'ünün çevre mahallelerde yaşadıkları gözlenmiştir.

En sık kavga eden gençler merkez yanı ve çevre mahallelerde yaşarken, hiç kavga etmeyenler arasında en yüksek oranın (%72,6) merkez mahallelerde yaşayan gençler arasında olduğu belirlenmiştir..

Tablo 76. Yaşanılan Yere Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Hangi mahallede yaşamaktasınız?			Toplam
		Merkez	Merkez yanı	Çevre	
Sık sık	N	4	8	22	34
	%	2,3%	4,3%	4,6%	4,1%
Bir kaç kez	N	18	26	75	119
	%	10,2%	14,1%	15,8%	14,2%
Hiç Kullanmadım	N	155	151	377	683
	%	87,6%	81,6%	79,5%	81,7%
Toplam	N	177	185	474	836
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=5,75 \quad sd= 4$$

$$P= 0,21$$

Araştırmada “*H_{8.3}. Gençlerin yaşadıkları yer ile kendilerini korumak için bıçak kullanma davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 76) *H_{8.3}* hipotezi sınıandığında $p=0,21 > 0,05$ bağlantısında “yaşanılan yer” ve “kendini korumak için bıçak kullanma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla *H_{8.3}* hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo (76)'daki dağılım değerlendirildiğinde merkezden çevre mahallelere gidildikçe kendini korumak için hiç bıçak kullanmadığını ifade eden gençlerin oranlarında düşüş olduğu görülmektedir.

Merkez mahallelerde oturan gençlerin %87,6'sı hiç bıçak kullanmadığını belirtirken, bu oran “merkez yanı” mahallelerde yaşayan gençlerde %81,6'ya, “çevre” mahallelerde yaşayan gençlerde %79,5'e düşmektedir.

Kendilerini korumak için birkaç kez bıçak kullandıklarını belirten gençlerin oransal dağılımlarında merkezden çevreye gidildikçe artış gözlenmektedir.

Merkez mahallelerde yaşayan gençlerin %10,2'si, “merkez yanı” mahallelerde yaşayan gençlerin %14,1'i, “çevre” mahallelerde oturduklarını belirten gençlerin %15,8'i kendilerini korumak için birkaç kez bıçak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sık sık bıçak kullandığını belirten gençler içinde aynı cümleler kurulabilir. Çünkü merkez mahallelerde yaşayan gençlerin sadece %2,3'ü sık sık bıçak kullandığını belirtirken, merkez yanı mahallelerde bu oran %4,3'e çıkmakta, çevre mahallelerde yaşayan gençler arasında %4,6 oranında gözlenmektedir.

Tablo 77. Yaşanılan Yere Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyuma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Hangi mahallede yaşamaktasınız?			Toplam
		Merkez	Merkez yanı	Çevre	
Güveniyorum	N	155	146	385	686
	%	87,1%	77,2%	80,4%	81,1%
Güvenmiyorum	N	23	43	94	160
	%	12,9%	22,8%	19,6%	18,9%
Toplam	N	178	189	479	846
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 6,14 \quad sd = 2$$

$$P = 0,46$$

Araştırmada “*H_{8.4}*. Gençlerin yaşadıkları yer ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 77) *H_{8.4}* hipotezi sırandığında $p = 0,46 > 0,05$ bağlantısında “yaşanılan yer” ve “beladan uzak kalma” değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla *H_{8.4}* hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo (77)'de oluşan yüzdeler dağılımlar değerlendirildiğinde beladan uzak kalma konusunda kendine “güvenen” gençlerin %87,1'i “merkez”, %77,2'si “merkez yanı”, %80,4'ü “çevre” mahallelerde yaşadıklarını belirtmektedirler.

Beladan uzak kalma konusunda kendilerine “güvenmeyen” gençlerin dağılımında “merkez yanı” ve “çevre” mahallelerde yaşayan gençlerde gözlenen yüzdeler oran “merkez” mahallede yaşayanlara göre daha yüksektir. Merkez mahallelerde yaşayan gençlerin %12,9'u, “merkez yanı” mahallelerde yaşayan gençlerin %22,8'i, “çevre” mahallelerde yaşayan gençlerin %19,6'sı beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada gençlerin yaşadıkları mahalle ile şiddet davranışı arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” başlıklı 1997 araştırmasında kentteki yaşam süresi ile bireylerin şiddet ölçeğinden aldıkları puanlara uygulanan tek yönlü varyans analizi testi farklılıkların istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığını ($f=2.89$ ve $p=.0892$) ortaya koymuştur (1997:146). Aynı araştırmada dikkat çeken diğer bir noktada kırsal ve kentsel alan değişkenleri ile şiddet arasında anlamlı bir ilişkinin ortaya çıkmamış olmasıdır. Fakat yerleşim yerinin büyük şehirler ve orta ölçekli yerleşim birimlerinde şiddet ölçeğinden alınan puanların biraz daha yüksek olduğu gözlenmiştir (1997:179).

Tablo 78. Huzursuz Aile Ortamına Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?	Ailenizde bağırış çağırış olur mu?				Toplam
	Her gün	Ayda bir kaç kere	Çok Nadir	Hiç Olmaz	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N 1	4	11	1	17
	% 3,3%	3,4%	3,0%	1,5%	2,9%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N 13	41	134	19	207
	% 43,3%	34,5%	36,1%	29,2%	35,4%
Birisi bana vurduğu zaman	N 11	58	149	23	241
	% 36,7%	48,7%	40,2%	35,4%	41,2%
Diğer Nedenler	N 5	16	77	22	120
	% 16,7%	13,4%	20,8%	33,8%	20,5%
Toplam	N 30	119	371	65	585
	% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2= 13,02 \quad sd= 9$$

$$P= 0,16$$

Araştırmada “ $H_{9.1}$. Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile birileriyle kavga etme durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 78) $H_{9.1}$ hipotezi sınıandığında $P= 0,16 > 0,05$ bağlantısında “huzursuz aile ortamı” ile “birileriyle kavga etme” değişkeni arasında anlamlı ilişki bulunamamış, $H_{9.1}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (78)’de yer alan veriler değerlendirildiğinde ailelerinde “her gün” bağırış-çağırış olan gençlerin %43,3’ü birilerinin sözle hakaret etmesi durumunda, %36,7’si birisinin kendisine vurması durumunda %3,3’ü arkadaşlarının istemesi durumunda %16,7’si ise diğer nedenlerle kavga edebileceğini belirtmişlerdir.

Ailelerinde “ayda birkaç kez” bağırış-çağırış olan gençlerin %48,7’si birisinin vurması durumunda, %34,5’i sözle hakaret edilmesi durumunda, %3,4’ü arkadaşlarının istediği zaman %20,8’i diğer nedenlerle kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

Ailelerinde “çok nadir” bağırış-çağırışa tanık olan gençlerin %40,2’si birilerinin kendisine vurması durumunda, %36,1’i sözle hakarete uğradığında,

%20,8'i diğer nedenlerle, %3'ü arkadaşlarının istemesi durumunda kavga etmektedirler.

Yaşadıkları aile ortamında “hiç” bağırış çağırışa tanık olmadıklarını belirten gençlerin %35,4'ü birisinin kendisine vurması durumunda, %33,8'i “diğer” nedenlerle, %29,2'si birisinin sözle hakaret etmesi durumunda, %1,5'i ise arkadaşlarının istemesi durumunda kavgaya karışmaktadırlar.

Tablo 79. Huzursuz Aile Ortamına Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?		Ailenizde bağırış çağırış olur mu?				Toplam
		Her gün	Ayda bir kaç kere	Çok nadir	Hiç Olmaz	
6 ve daha fazla	N	11	18	35	8	72
	%	20,0%	9,6%	6,5%	9,2%	8,3%
1-5 kez	N	20	59	148	24	251
	%	36,4%	31,6%	27,6%	27,6%	29,0%
Hiç kavga etmedim	N	24	110	353	55	542
	%	43,6%	58,8%	65,9%	63,2%	62,7%
Toplam	N	55	187	536	87	865
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=17,89 \quad sd=6 \quad \text{Cramer's } V=0,102$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{9.2}. Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 79) *H_{9.2}* hipotezi sınıandığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında gençlerin içinde yaşadıkları “huzursuz aile ortamı” ile “son bir ayda kavgaya karışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuş, *H_{9.2}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (79)'da yer alan dağılım değerlendirildiğinde hiç kavga etmediğini belirten gençlerin %43,6'sı ailelerinde “hergün” bağırış-çağırış olduğunu, %58,8'i

“haftada birkaç kere” bağırsık çağırış yaşandığını, %65,9’u “çok nadir” bağırsık – çağırışa tanıklık ettiklerini ifade etmişlerdir.

Ailelerinde hiç bağırsık çağırışa tanık olmadıklarını belirten gençler arasında %63,2’si hiç kavga etmediklerini ifade etmişlerdir.

Geçen ay “1-5” kez kavgaya karıştıklarını belirten gençlerin oransal dağılımları incelendiğinde ailede huzursuzluk arttıkça kavgaya karışma oranının arttığı gözlenmektedir.

Ailelerinde hiç bağırsık çağırışa tanık olmadıklarını belirten gençler ile “çok nadir” bağırsık-çağırış yaşandığını belirten gençlerin geçen ay “1-5” kez arasında kavgaya karışma oranı eşit (%27,6) gözlenmiştir.

Ayda “birkaç kere” ailelerinde bağırsık çağırışa tanık olan gençlerin geçen ay “1-5” kez arasında kavgaya karışma oranı %31,6 olarak gözlenirken, her gün bağırsık çağırışın yaşandığı huzursuz aile ortamında yaşamlarını sürdüren gençlerin geçen ay “1-5” kez arasında kavga etme oranları %36,4 oranında gözlenmiştir.

Gençlerin geçen ay kavgaya karışmamaları ile ailelerinde huzurlu bir ortam gözlemleri arasında pozitif yönlü bir ilişki gözlenirken, aile içi huzursuzluk arttıkça gençlerin kavgaya karışma eğilimlerinin de arttığı gözlenmektedir.

Tablo 80. Huzursuz Aile Ortamına Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Ailenizde bağırış çağırış olur mu?				Toplam
		Her gün	Ayda bir kaç kere	Çok nadir	Hiç Olmaz	
Sık sık	N	9	9	14	6	38
	%	16,4%	4,7%	2,6%	6,9%	4,4%
Bir kaç kez	N	14	34	69	10	127
	%	25,5%	17,9%	12,8%	11,5%	14,6%
Hiç kullanmadım	N	32	147	456	71	706
	%	58,2%	77,4%	84,6%	81,6%	81,1%
Toplam	N	55	190	539	87	871
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=35,68 \quad sd=6 \quad \text{Cramer's } V=0,143$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{9.3}. Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analiziz sonuçlarına göre (tablo 80) *H_{9.3}* hipotezi sınandığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı” ile “kendini korumak için bıçak kullanma davranışı” arasında anlamlı ilişki bulunmuş *H_{9.3}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (80)'de yer alan dağılım incelendiğinde kendini korumak için “sık sık” bıçak kullanan gençlerin ailelerindeki huzursuzluk ortamı değerlendirildiğinde %16,4'ünün ailesinde “her gün”, %4,7'sinin ailesinde “ayda birkaç kere”, %2,6'sının ailesinde “çok nadir” bağırış-çağırış yaşandığı gözlenmektedir. Aile ortamında hiç bağırış çağırışa tanık olmayan gençlerin %6,9'u sık sık bıçak kullandıklarını belirtmişlerdir. Huzursuz aile ortamında yaşayan gençlerin şiddet eğiliminde olmaları ya da kavga ortamında bıçak kullanma eğilimleri beklenen bir davranıştır ancak, ailelerinde hiç bağırış çağırış ortamına tanık olmayan gençler arasında gözlenen %6,9 oranındaki sık sık bıçak kullanma eğilimi dikkat çekicidir.

Kendini korumak için birkaç kez bıçak kullanan gençlerin dağılımı değerlendirildiğinde “her gün” huzursuzluk yaşanan aile ortamında yaşayan gençlerin %25,5’i, “ayda bir kaç kez” huzursuzluk yaşanan ailelerde yaşayan gençlerin %17,9’u, “çok nadir” huzursuzluğun yaşandığı ailelerde yaşayan gençlerin %12,8’i kendilerini korumak için birkaç kez bıçak kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kendini korumak için hiç bıçak kullanmadığını belirten gençlerin dağılımı değerlendirildiğinde %58,2’sinin ailesinde “her gün”, %77,4’ünün ailesinde “ayda birkaç kere, %84,6’sının ailesinde “çok nadir” olarak bağırış-çağırış yaşandığı görülmektedir.

Gençlerin içinde yaşadıkları ailede görülen huzur ortamı ile gençlerin bıçak kullanma davranışları arasında paralellik vardır. Aile ortamı huzurluysa bıçak kullanma eğilimi oransal olarak düşmekte, aile ortamı huzursuz ise bıçak kullanma eğilimi artmaktadır.

Tablo 81. Huzursuz Aile Ortamına Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Ailenizde bağırış çağırış olur mu?				Toplam
		Her gün	Ayda bir kaç kere	Çok nadir	Hiç Olmaz	
Güveniyorum	N	32	145	453	79	709
	%	57,1%	75,9%	83,1%	87,8%	80,4%
Güvenmiyorum	N	24	46	92	11	173
	%	42,9%	24,1%	16,9%	12,2%	19,6%
Toplam	N	56	191	545	90	882
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2= 27,30 \quad sd=3 \quad \text{Cramer's } V=0,176$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{9.4}. Gençlerin içinde bulunduğu huzursuz aile ortamı ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 81), *H_{9.4}* hipotezi sınıandığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin içinde buldukları huzursuz aile ortamı” ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven” konusunda anlamlı ilişki bulunmuş, *H_{9.4}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (81)'deki dağılım değerlendirildiğinde ailelerinde “her gün” bağırsı-çağırışa tanık olan gençlerin %57,1'i, “ayda birkaç kez” bağırsı-çağırışa tanık olan gençlerin %75,9'u, ailelerinde “çok nadir” bağırsı-çağırışa tanık olan gençlerin %83,1'i, ailelerinde “hiç” bağırsı-çağırışa tanık olmayan gençlerin %87,8'i beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyduklarını ifade etmişlerdir.

Beladan uzak kalmak konusunda kendilerine “güvenmeyen” gençlerin yaşadıkları ailedeki huzur ortamı değerlendirildiğinde “her gün” bağırsı-çağırışın yaşandığı ailelerde yaşayan gençlerin %42,9'unun, “ayda bir kaç kere” bağırsı çağırış yaşanan ailelerde bulunan gençlerin %24,1'inin, ailelerinde “çok nadir” bağırsı-çağırış yaşanan gençlerin %16,9'unun bela karşısında kendilerine güvenmedikleri gözlenmektedir. Ailelerinde “hiç” bağırsı-çağırış olmadığını ifade eden gençlerin sadece %12,2'si beladan uzak kalmak konusunda kendilerine güven duymamaktadırlar.

Tabloda yer alan dağılım, beladan uzak kalma duygusuyla gençlerin yaşadıkları ailedeki huzur ortamı arasında paralellik olduğunu ortaya koymaktadır.

Şiddet konusunda yapılan araştırmaların önemli bir bölümünü “aile içi şiddet” konusu oluşturmaktadır.

Aile ortamında yaşanan huzursuzluklar, tüm aile üyelerinin gündelik yaşamını olumsuz etkilemektedir. “Ailede ebeveynler arasındaki gözlenen çatışma ve saldırganlığın erken ergenlik dönemindeki çocukların dışsallaştırma problemleri yaşamasında anlamlı bir rolü olduğu (Peksaygılı ve Güre, 2008) ifade edilmektedir. Çocukların şiddet olan aile ortamında yaşamaları, sosyal ve ruhsal sağlıklarının yanında yaşam boyu sağlıklarını da olumsuz olarak etkilemektedir. “Şiddet yaşanan ortamlarda büyüyen çocukların yetişkinlik dönemlerinde şiddet davranışlarına daha fazla sahip oldukları bilinmektedir” (NBD ve UNFPA, 2013:11).

Aile içi şiddet yaşayan annelerin çocukları arasında hırçınlaşarak ağlama %59, çekingeni/içine kapanık olma %56, anneye ve diğer çocuklara karşı saldırgan olma %38, sık sık kabus görme %33 ve yatağını ıslatma %28 olarak bulunurken,

şiddet görmeyen annelerin çocuklarında bu yüzdeler sırasıyla %36, %43, %20, %20 ve %18'dir. (KSGM, 2009)

HEGEM tarafından Türkiye'de yaklaşık 109 bin kişiye ulaşılarak yapılan "Türkiye'nin Şiddet Haritası" araştırmasının sonuçları Trabzon'da açıklandı (Radikal Gazetesi, 24/11/2014). Türkiye'de çocukların yüzde 36'sının aile içi şiddetle karşılaştığı, öfkeli davranış biçiminin ailede yüzde 66'ya çıktığı, çocukların öfkeli davranış biçimini annelerden yüzde 68, babalardan da yüzde 65 civarında gördükleri, bu çocukların da gelecekteki eğitim hayatlarında ve arkadaşları arasındaki sorunları çözmede yüzde 70 oranında şiddete başvurdukları belirlendi. "Evde gergin misiniz?" şeklindeki soruya ise öğrencilerin yüzde 68,5'inin "evet" yanıtını verdiği, kızlarda bu oranın yüzde 74'e çıktığı dile getirildi.

Ailede yaşanan huzursuzluklar, bireylerin aile içinde ve dışında insanlarla kurdukları ilişkilerini de etkilemektedir. Ailede yaşanan huzursuzlukların gençlerin şiddet davranışı üzerinde de etkili olduğunu araştırma bulguları ortaya koymuştur.

Gençlerin son bir ayda kavgaya karışmaları, gergin ortamlarda bıçak kullanmaları ve beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvensizlik duymalarında bağırış-çağırışlarla huzursuzluk yaşanan ailelerde yaşıyor olmaları arasında ilişki vardır.

Tablo 82. Aile Büyüklerinden Şiddet Görmeye Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?	Aile büyüklerinden sizi hiç döven oldu mu?				Toplam	
	Her zaman	Ara sıra	Hiçbir zaman	Sadece çocukluğumda		
6 ve daha fazla	N	5	17	21	29	72
	%	41,7%	18,9%	5,8%	7,2%	8,3%
1-5 kez	N	3	38	91	120	252
	%	25,0%	42,2%	25,0%	29,7%	29,0%
Hiç kavga etmedim	N	4	35	252	255	546
	%	33,3%	38,9%	69,2%	63,1%	62,8%
Toplam	N	12	90	364	404	870
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=51,61 \quad sd=6 \quad \text{Cramer's } V=0,172$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “ $H_{10.1}$ - Gençlerin aile büyüklerinden şiddet görmesi ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 82) $H_{10.1}$ hipotezi sınıandığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin aile büyüklerinden şiddet görmesi” ile “son bir ayda kavgaya karışma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, $H_{10.1}$ hipotezi doğrulanmıştır.

Aile büyükleri tarafından “her zaman” dövüldüğünü belirten gençlerin %41,7’si geçen ay içinde en az 6 ve daha fazla kez kavga etmişlerdir. Örnekleme dahil olan ve ailesinden her zaman şiddet gördüğünü belirten gençler arasında son bir ayda 1-5 kez arasında kavgaya karıştıklarını belirten gençlerin oranı %25, hiç kavga etmediğini belirtenlerin oranı ise %33,3 olarak tabloya yansımıştır.

Aile büyüklerinden “ara sıra” dayak yediklerini belirten gençler arasındaki dağılım değerlendirildiğinde %18,9’unun son bir ayda en az altı ve daha fazla kez kavgaya karıştıkları gözlenmektedir. %42,2’si 1-5 kez arasında geçen ay kavga ya karışırken, aile büyüklerinden ara sıra şiddet gördüğünü belirten gençlerin %38,9’u geçen ay hiç kavga ortamında bulunmadıklarını ifade etmişlerdir.

Sadece çocukluk dönemlerinde aile büyükleri tarafından dövüldüklerini belirten gençlerin durumu değerlendirildiğinde %7,2'sinin geçen ay içinde en az altı ve daha fazla kez kavgaya karıştıkları sonucu ile karşılaşılmaktadır. Bu gençlerin %29,7'si geçen ay 1-5 kez arasında kavga ortamında bulduklarını belirtirken, %63,1'i hiç kavga ortamında bulunmadıklarını ifade etmişlerdir.

Şiddet ortamında büyümemiş, aile büyüklerinden “hiçbir zaman” şiddet görmemiş, dayak yememiş, dövülmemiş gençlerin %69,2'sinin geçen ay içinde herhangi bir kavga ortamında yer almadıkları görülmektedir. Bu oran tablodaki en yüksek değeri ifade etmektedir. Aile büyüklerinden hiçbir zaman şiddet görmeyen gençler arasında örnekleme dahil olanların %25'inin geçen ay içinde 1-5 kez arasında kavgaya karıştıkları, %5,8'inin ise altı ve daha fazla kez kavga ortamında buldukları görülmektedir.

Aile büyüklerinden şiddet görme ile gençlerin şiddete yönelmeleri arasında pozitif bir ilişki göze çarpmaktadır. Aile büyüklerinden şiddet gördüğünü (dövüldüklerini) belirten gençlerin hem kavgaya karışma oranları hem kavga yapma sıklıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun aksine aileleri tarafından dövülmediklerini belirten gençler arasında hiç kavgaya karışmayanların yüksek (%69,2) oranı, sadece çocukluğunda dövüldüğünü belirten gençlerde biraz daha düşmekte (%63,1), halen ara sıra şiddet gördüklerini belirten gençlerde yarı yarıya azalmakta (%38,9) ve her zaman dövüldüğünü belirten gençlerde %33,3'e inmektedir.

Tablo 83. Aile Büyüklerinden Şiddet Görmeye Göre Gençlerin Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendilerine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?	Aile büyüklerinden sizi hiç döven oldu mu?				Toplam
	Her zaman	Ara sıra	Hiçbir zaman	Sadece çocukluğumda	
Güveniyorum	N 8	59	319	327	713
	% 57,1%	64,1%	85,8%	79,8%	80,3%
Güvenmiyorum	N 6	33	53	83	175
	% 42,9%	35,9%	14,2%	20,2%	19,7%
Toplam	N 14	92	372	410	888
	% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=27,01 \quad sd=3 \quad \text{Cramer's } V=0,174 \quad P=0,00$$

Araştırmada “ $H_{10.2}$ - Gençlerin aile büyüklerinden şiddet görmesi ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 83), $H_{10.2}$ hipotezi sınındığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin aile büyüklerinden şiddet görmesi” ile “beladan uzak kalma konusunda kendine güven duyma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, $H_{10.2}$ hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (83)'ün verileri incelendiğinde aile büyükleri tarafından “her zaman” dövülen gençlerin %57,1'i, “ara sıra” dövülen gençlerin %64,1'i, sadece çocukluğunda dövülmüş gençlerin %79,8'i, beladan uzak kalmak konusunda kendilerine güvendiklerini ifade etmişlerdir.

Aile büyüklerinden hiçbir zaman şiddet görmeyen gençlerin beladan uzak kalma konusunda kendilerine duydukları güvenin oranı %85,8'dir.

Beladan uzak kalma konusunda kendine güvenmediğini belirten gençler açısından tabloda oluşan değerler incelendiğinde aile büyüklerinden her zaman şiddet gören (dövülen) gençlerin %42,9 ile en yüksek oranı oluşturduğu gözlenmektedir. Aile büyükleri tarafından “ara sıra” dövülen gençlerin %35,9'u, sadece çocukluğunda dövülen gençlerin %20,2'si beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymamaktadırlar. Beladan uzak kalmaya karşı güvensizlik

konusunda en düşük oran %14,2 ile hiçbir zaman aile büyüklerinden şiddet görmeyen gençler arasında gözlenmektedir.

Hangi davranışların “şiddet” olarak tanımlandığı o toplumun sosyo-kültürel yapısı ve toplumu oluşturan bireylerin değer yargılarıyla yakından ilgilidir. “Sosyolojik teoriler, bazı toplumlarda çeşitli yollarla kadınlara ve çocuklara şiddetin yöneltmesinin büyük oranda hoşgörülendiğine işaret eder” (Yıldırım, 1998:30). Burada toplumsal algıyı değerlendirirken temel ölçütün “gelişmişlik düzeyi” olduğunu gözardı etmemek gerek. Modern ilişkilerde çocuğa yöneltilen tokat bir “şiddet” davranışı olarak algılanırken, geleneksel ilişkilerde çocuğu eğitme yolunda sıradan bir araç olarak algılanabilmektedir. Evde, okulda, sokakta kısacası tüm yaşam alanlarında çocukların ya da gençlerin “şiddet” tanımı altında maruz kaldıkları birçok davranış aslında onların iyiliği, gelişimi için evde aile büyükleri, okulda idareci ve öğretmenler, işte patron veya ustalar tarafından uygulanan davranışlardır. Toplumumuzda aile büyüklerinin gençlere uyguladığı şiddetin önemli bir sorun olduğunu çeşitli araştırmalar da ortaya koymaktadır.

Çeşitli araştırmalar gençlik dönemlerinde şiddet uygulayan gençlerin ilk öğrenim dönemlerinde de agresif tutumları olan çeşitli şiddet davranışlarına eğilim gösteren çocuklar olduğunu (Lee, Baillargeon vd. 2007) ortaya koymaktadır. Çocukluk dönemindeki saldırganlığın ergenlikte fiziksel saldırganlık; okulu bırakma, depresyon, düşük öğrenim performansı kronik şiddet ve suça yönelik davranış gibi ilerleyen dönemdeki uyumsuzluğun güçlü bir yordayıcısı olduğu şeklinde bulgular elde edilmiştir (Martino, Ellickson, Klein, McCaffrey & Edelen, 2008, Dilekman vd.,2011).

Çocuklarına şiddet uygulayan aile büyüklerinin genelde erken evlenen, erken yaşlarda çocuk sahibi olan, geniş aile üyesi bireyler oldukları (Horton ve Cruise, 2001:16-17) öne sürülmektedir.

Kitzman, Gaylord vd. (2003) ise aile içinde şiddete uğrayan çocukların aile dışı yaşam alanlarında sorunlu kişilik özellikleri sergilediklerini ifade etmektedirler.

Ayan (2007:359-361)'in Sivas'ta ilköğretim ikinci kademe öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada örneklem grubunun %54'ünün anneleri tarafından %46'sının babaları tarafından dövüldüğü belirlenmiştir. Annelerin şiddet uygularken çoğunlukla terlikle vurma, babaların ise tekme-tokat gibi yöntemler kullandığı görülmüştür.

Avcı (2010-b,32-34)'nın Küçükçekmece araştırmasında örnekleme dahil gençlerin %53'ünün ailede "psiko-sosyal şiddete (aşağılama, dışlama, utandırma)", %42,4'ünün "fiziksel şiddete (dayak, kaba kuvvet)", %3,8'inin "istismara (kullanılma, yönlendirme)" uğradıkları ortaya çıkmıştır.

Koç (2011:229) tarafından Erzurum'da 1381 lise öğrencisi üzerinde yapılan araştırmada ailede şiddete uğradığını belirten öğrencilerin oranı %16,8 olarak belirlenmiştir. Erkeklerin kızlara göre şiddete maruz kalma oranı daha yüksektir (%18,6-%14). Koç ve arkadaşlarının bir başka araştırmasında ise ailelerin çocuklarına şiddet uygulama oranı %58,3 olarak bulunmuştur.

Elazığ'da 1451 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada (Aygen, 2009:51) gençler, %20,5'i anne veya babadan, %15,6'sı kardeşlerinden, fiziksel şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir.

Araştırma bulguları aile büyüklerinden şiddet gören gençlerin, şiddet görmeyen gençlere oranla daha fazla son bir ayda kavgaya karıştıklarını, kavga ortamlarında bıçak kullandıklarını ve beladan uzak durma konusunda kendilerine daha az güven duyduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 84. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?	Geçen 12 ayda başkaları tarafından dövüldünüz mü?		Toplam	
	Evet	Hayır		
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	1	18	19
	%	2,3%	3,3%	3,2%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	16	188	204
	%	36,4%	34,7%	34,8%
Birisi bana vurduğu zaman	N	20	224	244
	%	45,5%	41,3%	41,6%
Diğer Nedenler	N	7	112	119
	%	15,9%	20,7%	20,3%
Toplam	N	44	542	586
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=0,790 \quad sd=3$$

$$P= 0,85$$

Araştırmada $H_{11.1}$ - *Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile birileriyle kavga etme durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 84), $H_{11.1}$ hipotezi sınıandığında $P= 0,85 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin başkaları tarafından dövülmesi” ile “birileriyle kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmamış, $H_{11.1}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (84)’de yer alan değerler incelendiğinde geçen oniki ay içinde başkaları tarafından dövüldüklerini belirten gençlerin %45’5’i birilerinin kendisine vurma durumunda, %36,4’ü birisinin sözle hakaret etmesi durumunda, %2,3’ü arkadaşlarının istemesi durumunda, %15,9’u ise diğer nedenlerle kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

Geçen oniki aylık süre zarfında başkaları tarafından dövülmediklerini belirten gençlerin ise %41,3’ü birisinin kendisine vurma, %34,7’si birisinin sözle hakaret etmesi, %3,3’ü arkadaşlarının istemesi, %20,7’si ise diğer nedenlerle kavga ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 85. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?		Geçen 12 ayda başkaları tarafından dövüldünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
6 ve daha fazla	N	15	55	70
	%	18,1%	7,0%	8,1%
1-5 kez	N	41	205	246
	%	49,4%	26,2%	28,5%
Hiç kavga etmedim	N	27	521	548
	%	32,5%	66,7%	63,4%
Toplam	N	83	781	864
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2= 39,20 \quad sd=2 \quad \text{Cramer's } V=0,213 \quad P=0,00$$

Araştırmada “*H_{11.2}*- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 85) *H_{11.2}* hipotezi sınanıldığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin başkaları tarafından dövülmesi” ile “geçen ay kavga etme sıklığı” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, *H_{11.2}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (85)’de oluşan dağılım incelendiğinde geçen oniki aylık süre içinde başkaları tarafından dövüldüğünü ifade eden gençlerin %49,4’ü geçen ay içinde “1-5 kez”, %18,1’i “6 ve daha fazla” kez kavga yaptıklarını ifade ederken, araştırmaya dahil olan ve son bir yılda başkalarından şiddet gören (dövülen) gençlerin %32,5’i ise “hiç” kavgaya karışmadığını belirtmişlerdir.

Geçen on iki ayda (son bir yılda) başkaları tarafından dövülmediğini belirten gençlerin %66,7’si son bir ay içinde hiçbir kavgaya karışmazken, %26,2’si “1-5 kez”, %7’si ise “6 ve daha fazla” kez kavgaya dahil olmuşlardır.

Tablo 86. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		Geçen 12 ayda başkaları tarafından dövüldünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Sık sık	N	6	30	36
	%	7,1%	3,8%	4,1%
Bir kaç kez	N	23	104	127
	%	27,4%	13,1%	14,5%
Hiç kullanmadım	N	55	660	715
	%	65,5%	83,1%	81,4%
Toplam	N	84	794	878
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=15,71 \quad sd=2 \quad \text{Cramer's } V=0,134$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “H_{11.3}- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 86) H_{11.3} hipotezi sınandığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin son oniki ayda başkaları tarafından dövülmesi” ile “kendini korumak için bıçak kullanma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, H_{11.3} hipotezi doğrulanmıştır.

Örneklemin tablo (86)'da gerçekleşen dağılımı incelendiğinde geçen oniki aylık süre içinde (son bir yılda) başkaları tarafından dövülen gençlerin %27,4'ü “birkaç kez”, %7,1'i “sık sık” kendilerini korumak için bıçak kullandıklarını ifade ederken %65,5'i “hiç” bıçak kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Geçen oniki aylık dönem içinde başkaları tarafından “dövülmeyen” gençlerin içinde %83,1 gibi yüksek bir oran kendini korumak için hiç bıçak kullanmadığını belirtirken, %13,1'i “bir kaç kez” %3,8'i ise “sık sık” bıçak kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 87. Başkaları Tarafından Dövülmeye Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Geçen 12 ayda başkaları tarafından dövüldünüz mü?		Toplam
		Evet	Hayır	
Güveniyorum	N	50	666	716
	%	59,5%	82,9%	80,7%
Güvenmiyorum	N	34	137	171
	%	40,5%	17,1%	19,3%
Toplam	N	84	803	887
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=26,79 \quad sd=1 \quad \Phi=0,174$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “H_{11.4}- Gençlerin başkaları tarafından dövülmesi ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 87) H_{11.4} hipotezi sınandığında $P= 0,00 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin başkaları tarafından dövülmesi” ile “beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. H_{11.4} hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (87)’de görülen dağılım incelendiğinde geride kalan oniki aylık zaman içinde başkaları tarafından dövüldüğünü belirten gençlerin %59,5’i beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvendiklerini belirtirken, %40,5’i beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvenmediklerini ifade etmişlerdir.

Son bir yılda başkaları tarafından dövülmediğini belirten gençlerin %82,9’u beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyduğunu belirtirken, %17,1’i güven duymadıklarını belirtmişlerdir.

Ülkemizde şiddetin yaygınlığını gösteren bazı çalışmaların olması (Gözütok, Er ve Karacaoğlu, 2006; Kaymak-Özmen, 2006; Tarı, Ögel ve Yılmazçetin - Eke, 2006) ve şiddetin özel bir türü olan zorbalıkla ilgili kapsamlı çalışmaların yapılması

(Çinkır ve Karaman- Kepenekçi, 2003; Kapçı, 2004; Pişkin, 2003; 2006; Şirvanlı-Özen, 2006) şiddete ve şiddetin önlenmesine yönelik bir duyarlılığın geliştirilmesinde öncülük etmiştir (Bulut, 2008:26). Gençler açısından aile dışında “başkaları” ifadesi genellikle, okul, iş, mahalle gibi sosyal yaşam alanlarında öncelikle akranları kapsamaktadır. Aile dışında en fazla şiddet olaylarıyla akran ilişkilerinde, özellikle okul ve okul çevresinde karşılaşıldığından son yıllarda ülkemizde özellikle okullardaki akran zorbalığına yönelik çalışmalarda artış gözlenmektedir.

Nair (2014:71) tarafından, Sivas'ta lise 1, 2 ve 3. sınıflarda öğrenim gören 461 öğrenci üzerinde yapılan ve ergenlerin saldırganlık davranışlarının incelendiği araştırmada, akranlar arasında sağlıklı iletişim kurulmasının öfke ve saldırganlığı azalttığı, akarana sadakat arttıkça fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlığın azaldığı belirlenmiştir. Alikasifoğlu, Ercan, Erginöz, Uysal ve Kaymak Deniz (2004), tarafından İstanbul'da yapılan bir araştırmada, lise öğrencilerinin son bir yıl içinde %42'sinin en az bir kavga olayına karıştıkları belirlenmiştir.

TBMM (2007:63) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, Öğrencilerin, kendi ifadelerine göre, şiddet gördükleri kişilerin başında %30,8 ile “arkadaş”, ikinci sırada %29,4'ünde “diğer kişiler”, üçüncü sırada %17,1 ile “öğretmen”, dördüncü sırada %13,5 ile baba ve %9,3 ile anne sıralanmaktadır. Araştırma Komisyonu raporuna göre 21 il cezaevinde 1650 gence uygulanan ankette delici, kesici ve ateşli silah taşıma oranının gençler arasında oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir.

Aygen (2009:77) tarafından yapılan araştırmada ise gençlerin son üç ay içinde şiddet ile karşılaşması %18.9 ve son bir ay da şiddetle karşılaşma ise %14.4 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin % 9.0'ı delici-kesici (çakı, bıçak v.s.) alet %3.2'si ise ateşli silah taşıdığını belirtmişlerdir. Öğrenciler en fazla küfür, gıcıklık, terbiyesiz sulu laflar, lakap takılması nedeni ile arkadaşlarına şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir. Delici kesici alet taşıma nedenleri sorulduğunda %69.4'ü güvensiz bir ortamda yaşadığı için % 22.9'u, kendini daha iyi hissetmek için, %1.5'i filmlerdeki insanları örnek aldığı için % 2.3'ü arkadaşları da delici kesici alet taşıdığı

için, %3.9'u ise diğer sebeplerden dolayı delici kesici alet taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

Dünyada da durum ülkemizden farklı değildir. Norveç'te öğrencilerin %8'i kavgaya ortamlarının içinde bulunurken (Olweus, 1993), Amerika Birleşik Devletleri'nde okuyan gençlerin %13'ü diğer arkadaşlarına (Nansel vd., 2001) şiddet uygulamaktadır. Yine Amerika'da Chicago eyaletinde yaşayan Afrika kökenli yurttaşlar üzerinde yapılan araştırmada %42'sinin tabanca ile vurulduğu, %73'ünün ise bıçaklanarak yaralandığı (Sheahan vd, 1997:503) belirlenmiştir. Kanada'da ise gençlerin en az %9'unun (Craig & Pepler 2003) şiddete başvurduğu belirlenmiştir. Yeni Zelanda'da yapılan bir anket (Hogg, 2007), çocukların yarısının diğer çocuklar tarafından yumruklandığını, tekmelendiğini, ya da sopayla dövüldüğünü, üçte ikisinin fiziksel şiddet uygulanmakla tehdit edildiğini ya da akranlarından duygusal olarak kötü muamele gördüklerini ortaya koymuştur. Lowry & Powell (1998: 122) 12-21 yaş arasında ergenlik sürecindeki gençlerde silah taşıma oranının %15 oranında olduğunu belirlemişlerdir. Valois & Mckeown (1995) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada silah taşıma oranlarının erkek öğrencilerde % 38, kız öğrencilerde %11 oranında olduğunu tespit etmişlerdir.

Tablo 88.İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Birileriyle Kavga Etme Durumu Dağılımı

Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz?		İhmal edildiğiniz duygusuna kapıldınız mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Arkadaşlarım istedikleri zaman	N	14	4	18
	%	4,2%	1,7%	3,1%
Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman	N	126	77	203
	%	37,8%	32,0%	35,4%
Birisi bana vurduğu zaman	N	134	107	241
	%	40,2%	44,4%	42,0%
Diğer Nedenler	N	59	53	112
	%	17,7%	22,0%	19,5%
Toplam	N	333	241	574
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2 = 6,14 \quad sd=3$$

$$P = 0,10$$

Araştırmada “*H_{12.1}*- Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile birileriyle kavga etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 88) *H_{12.1}* hipotezi sınıandığında $P= 0,10 > 0,05$ bağlantısında “gençlerin ihmal edilme duygusu” ile “kavga etme” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmamış, *H_{12.1}* hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (88)’e yansıyan dağılım incelendiğinde ihmal edilme duygusuna kapıldığını belirten gençlerin %40,2’si birisi kendisine vurduğunda, %37,8’i sözlü hakarete uğradığında, %4,2’si arkadaşlarının istemesi halinde, %17,7’si ise diğer nedenlerle kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

İhmal edilme duygusu yaşamadıklarını belirten gençlerin %44,4’ü birisinin vurması durumunda, %32’si sözle hakarete uğradığında %1,7’si arkadaşlarının istemesi durumunda %22’si ise diğer nedenlerle kavgaya karıştıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 89. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?		İhmal edildiğiniz duygusuna kapıldınız mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
6 ve daha fazla	N	44	23	67
	%	8,6%	7,0%	8,0%
1-5 kez	N	158	82	240
	%	31,0%	24,9%	28,6%
Hiç kavga etmedim	N	307	224	531
	%	60,3%	68,1%	63,4%
Toplam	N	509	329	838
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=5,19$$

$$sd=2$$

$$P= 0,74$$

Araştırmada “*H_{12.2}*- Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test

etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 89) $H_{12.2}$ hipotezi sınıandığında $P= 0,74 > 0,05$ bağlantısında gençlerin “ihmal edilme duygusu” ile “son bir ayda kavgaya karışma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. $H_{12.2}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (89)’da gözlenen yüzdeler dağılım değerlendirildiğinde ihmal edilme duygusuna kapılan gençlerin %31’i geçen ay içinde en az “1-5 kez” kavga ettiklerini belirtirken, %8,6’sı “6 ve daha fazla” kez kavgaya karışmışlardır. İhmal edildikleri duygusuna kapılan gençlerin %60,3’ü son bir ay içinde hiç kavga etmemişlerdir.

İhmal edilme duygusuna kapılmadığını ifade eden gençler arasında son bir ayda hiç kavga etmediğini belirtenlerin oranı %68,1’dir. Kavga edenler incelendiğinde %24,9’unun en az “1-5 kez, %7’sinin “6 ve daha fazla” kavga ettikleri görülmektedir.

Tablo 90. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Kendini Korumak İçin Bıçak Kullanma Durumu Dağılımı

Kendinizi korumak için bıçak kullandınız mı?		İhmal edildiğiniz duygusuna kapıldınız mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Sık sık	N	22	11	33
	%	4,3%	3,3%	3,9%
Bir kaç kez	N	89	37	126
	%	17,2%	11,1%	14,8%
Hiç Kullanmadım	N	405	286	691
	%	78,5%	85,6%	81,3%
Toplam	N	516	334	850
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=6,97$$

$$sd=2$$

$$P= 0,31$$

Araştırmada “ $H_{12.3}$ - Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile kendini korumak için bıçak kullanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 90) $H_{12.3}$ hipotezi sınıandığında $P= 0,31 > 0,05$ bağlantısında gençlerin “ihmal edilme

duygusu” ile “bıçak kullanma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunamamış, $H_{12.3}$ hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo (90)’da yer alan veriler değerlendirildiğinde ihmal edilme duygusuna kapılan fakat buldukları tartışma ortamlarında kendilerini korumak için “hiç” bıçak kullanmayan gençlerin %78,5 oranında olduğu gözlenmektedir. İhmal edilme duygusuna kapılan ve kendisini korumak için “birkaç kez” bıçak kullanan gençlerin oranı %17,2 olarak tabloya yansımışken “sık sık” bıçak kullandığını belirtenler %4,3 oranındadır.

İhmal edilme duygusuna hiç kapılmamış gençler açısından tablo (90)’nın verileri incelendiğinde birkaç kez bıçak kullananların %11,1, sık sık bıçak kullananların ise %3,3 oranında olduğu görülmektedir. Gençlerin %85,6’sı “hiç” bıçak kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 91. İhmal Edilme Duygusuna Kapılmaya Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		İhmal edildiğiniz duygusuna kapıldınız mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Güveniyorum	N	401	291	692
	%	77,0%	85,8%	80,5%
Güvenmiyorum	N	120	48	168
	%	23,0%	14,2%	19,5%
Toplam	N	521	339	860
	%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=10,28 \quad sd=1 \quad \Phi=0,109$$

$$P= 0,01$$

Araştırmada “ $H_{12.4}$ - Gençlerin ihmal edilme duygusuna kapılması ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek için gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 91), $H_{12.4}$ hipotezi sınandığında $P= 0,01 > 0,05$ bağlantısında gençlerin “ihmal edilme duygusuna kapılması” ile “beladan uzak kalma konusunda güven duyma” arasında anlamlı ilişki bulunmuş, $H_{12.4}$ hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (91)'de gözlenen veriler değerlendirildiğinde, ihmal edilme duygusuna kapılan gençlerin %77'si beladan uzak kalma konusunda kendilerine “güven” duyduklarını belirtirken, %23'ü beladan uzak kalma konusunda “güvenmiyorum” seçeneğini işaretleyerek, kendilerine güvenmediklerini belirtmişlerdir.

İhmal edilme duygusuna kapılmayan gençlerin durumu değerlendirildiğinde %85,8'i beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duyarken, sadece %14,2'si güven duymadıklarını ifade etmişlerdir.

İlgili kaynaklarda da aile içi geçimsizlik, boşanma, sık sık iş-ev değiştirme ve babanın işsiz kalması gibi ailede strese neden olan olayların, çocuga yönelik istismar ve ihmal eğilimini arttırdığı bildirilmektedir. (Özgür vd., 2011:58).

Ben Ötesi Psikoloji Derneği tarafından İstanbul'da yaşayan 15-20 yaş arası 616 öğrenci üzerinde 2011 yılında yapılan araştırmada; “gençlerin %88,8'nin klinik düzeyde kaygı bozukluğu ve yoğun iç sıkıntısı yaşadığı, erkeklerin öfkeyi, kızların ise kaygıyı kontrol edemediği, her geçen yıl gençlerin duygusal açıdan yıprandığı belirlenmiştir.

TBMM araştırma raporunda da gençlerin ruh sağlığı konusunda ciddiye alınması gereken veriler mevcuttur. Ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ruh sağlığı durumları konusundaki düşüncelerinin yüzde dağılımı incelendiğinde, tüm öğrencilerin %32,9'u ruh sağlığı durumunu “çok iyi” olarak tanımlarken, %40,2'si “iyi” olarak tanımlamaktadır. “Orta” tanımı %17,4, “kötü” %6,2 ve “çok kötü” %3,2 olarak bulunmuştur. Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören her 10 öğrenciden biri ruhsal olarak desteklendiğini, her yedi öğrenciden biri ise ailesinden bir bireyin psiko-sosyal destek aldığını belirtmiştir. Bu tablo ergenlik döneminde gençlerin psikojik danışmanlık desteğine gereksiniminin ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır (TBMM, 2007:42).

Daha öncede belirtildiği gibi özellikle ergenlik dönemini ele alan hemen hemen tüm kaynaklar, bu dönemde gençlerin gelişimini incelerken “ilgi” üzerinde önemle durmaktadır.

Gençlerin yaşadığı ailelerdeki ebeveynler başta olmak üzere, gencin yaşamını sürdürdüğü diğer tüm alanlarda (okul, iş vb) genç ile doğrudan ilişkili olan kişilerin, gencin sorunları karşısında kayıtsız kalması ciddi gelişim hasarlarıyla sonuçlanmaktadır.

Kimlik kazanımında zorlanan gençler, yaşamın çeşitli alanlarında uyum sorunları yaşamaktadırlar. Araştırmada ihmal edildiklerine inanan gençlerin, ihmal edilmediğini düşünen gençlere oranla “şiddet” olgusuna daha yakın oldukları, birileriyle daha çok kavga ettikleri, son bir ayda daha çok kavgaya karıştıkları, daha çok ve sık bıçak kullandıkları, beladan uzak kalma konusunda kendilerine daha az güven duydukları gözlenmektedir.

Tablo 92. Kendini Güvende Hissettiği Yere Göre Geçen Ay Kavgaya Karışma Durumu Dağılımı

Geçen ay kaç kez kavgaya karıştınız?		Kendinizi en çok nerede güvende hissedersiniz?			Toplam
		Okulda	Evde	Diğer mekanlarda	
6 ve daha fazla	N	3	52	19	74
	%	13,0%	7,0%	18,4%	8,5%
1-5 kez	N	9	201	43	253
	%	39,1%	26,9%	41,7%	28,9%
Hiç kavga etmedim	N	11	495	41	547
	%	47,8%	66,2%	39,8%	62,6%
Toplam	N	23	748	103	874
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=33,36 \quad sd=4 \quad c=0,192$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{13.2}*- Gençlerin kendini güvende hissettikleri yer ile son bir ayda kavgaya karışma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek için gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 92), *H_{13.2}* hipotezi sınıandığında $P= 0,00 < 0,05$ bağlantısında gençlerin “kendini güvende hissettikleri yer” ile “son bir ayda kavgaya karışma durumu” arasında anlamlı ilişki bulunmuş, dolayısıyla *H_{13.2}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (92)'de karşımıza çıkan veriler değerlendirildiğinde; kendilerini “evde” güvende hisseden gençlerin %66,2’si geçen ay hiç kavga etmediğini belirtmiştir. Bu oran kendini “okulda” güvende hisseden gençlerde %47,8, “diğer” mekanlarda güvende hissedenlerde %39,8’dir. Ev ortamını kendileri için “güvenilir” yorumlayan gençlerin önemli oranda kavga ortamından uzak durdukları görülmektedir.

Geçen ay kavga yapan gençlerin durumu değerlendirildiğinde, kendini “evde” güvende hissedenlerin %26,9’u kendini “okulda” güvende hissedenlerin %39,1’i, diğer mekanlarda güvende hissedenlerin %41,7’si “1-5 kez” arasında kavga ortamında bulduklarını belirtmişlerdir.

Geçen ay “6 ve daha fazla” kavga edenlerin oranları incelendiğinde “diğer” mekanlarda güvende olduklarını belirten gençlerin daha yüksek oranda kavgaya karıştıkları gözlenmektedir. Tablo (92)'de oluşan oranlara bakıldığında kendini “diğer” mekanlarda güvende hisseden gençlerin %18,4’ü, kendini “okulda” güvende hisseden gençlerin %13’ü, “evde” güvende hisseden gençlerin %7’si geçen ay içinde en az altı kez ve daha fazla kavgaya karışmışlardır.

Yaşadıkları ev ortamını güvenilir bir mekan olarak algılayan gençlerin daha az oranda şiddet ortamının içinde yer aldıkları gözlenmektedir. Gençlerin güvenilir ev ortamından uzaklaşmaları, okul veya iş, mahalle vb mekanları güvenilir tanımlamaları ile şiddet sıklığı ile bağlantılı olduğu görülmektedir.

Tablo 93. Kendini Güvende Hissettiği Yere Göre Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendine Güven Duyma Durumu Dağılımı

Beladan uzak kalma konusunda kendinize güvenir misiniz?		Kendinizi en çok nerede güvende hissedersiniz?			Toplam
		Okulda	Evde	Diğer mekanlar	
Güveniyorum	N	12	635	70	717
	%	54,5%	82,9%	66,0%	80,2%
Güvenmiyorum	N	10	131	36	177
	%	45,5%	17,1%	34,0%	19,8%
Toplam	N	22	766	106	894
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=26,02 \quad sd=2 \quad \text{Cramer's } V=0,171$$

$$P= 0,00$$

Araştırmada “*H_{13.2}- Gençlerin kendini güvende hissettikleri yer ile beladan uzak kalma konusunda taşıdıkları güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki vardır*” hipotezini test etmek için gerçekleştirilen ki kare analizi sonuçlarına göre (tablo 93), *H_{13.2}* hipotezi sınanıldığında $P= 0,00 < 0,05$ bağlantısında gençlerin “kendini güvende hissettikleri yer” ile “beladan uzak kalma konusunda kendine güven duyma” değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmuş, dolayısıyla *H_{13.2}* hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo (93)'ün dağılımı incelendiğinde, kendilerini “okulda” güvende hisseden gençlerin %54,5'i, “evde” güvende hissedenlerin %82,9'u, “diğer” alanlarda güvende hissedenlerin %66'sı beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvendiklerini belirtmişlerdir.

Örnekleme dahil olan ve beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymayan gençlerin dağılımı değerlendirildiğinde %45,%'inin okulda, %34'ünün diğer mekanlarda ve %17,1'inin evde daha güvende olduklarını düşündükleri gözlenmektedir.

Ev dışı alanlarda, gençlerin şiddete daha açık oldukları gözlenmektedir. Sorunun tüm dünyayı ilgilendirdiğini gençliğin başlangıç döneminde okul zorbalığını kapsayan aşağıdaki veriler açıkça ortaya koymaktadır. “Gelişmiş ülkelerin sunduğu raporda, global okul temelli sağlık anketinde, okul çağındaki çocukların yüzde 25-65'inin son 30 gün içerisinde sözel ya da fiziksel olarak zorbalıkla karşılaştıklarının belirlendiği” (Kılıç, 2006:27) ifade edilmiştir. Son okul yarıyılında okullarında “bazen” zorbalıkla yüzleştiklerini belirten öğrencilerin oranı Avusturya'da %64,2, Belçika'da %43,6, Kanada'da %37,3, Çek Cumhuriyeti'nde %27,9, Danimarka'da %58,7, İngiltere'de %13,6, Estonya'da %50,6, Finlandiya'da %33,3, Fransa'da %49,1, Almanya'da %60,8, Yunanistan'da %18,9, Macaristan'da %38,2, İsrail'de %36,4, Kuzey İrlanda'da %20,6, Norveç'te %26,7, Polonya'da %31,3, Portekiz'de %39,7 ve Amerika Birleşik Devletleri'nde %34,9'dur. “Haftada bir” zorbalıkla yüzleştiklerini belirten öğrencilerin oranı şöyledir; Avusturya'da %9,4, Belçika'da %4,1, Kanada'da %7,3, Çek Cumhuriyeti'nde %7,3, Danimarka'da %9,5, İngiltere'de %1,2, Estonya'da %5,1, Finlandiya'da %3,8, Fransa'da %6,6, Almanya'da %7,9, Yunanistan'da %4,3, Macaristan'da %6, İsrail'de %6,6, Kuzey

İrlanda'da %1,3, Norveç'te %2,3, Polonya'da %3,5, Portekiz'de %2,4 ve Amerika Birleşik Devletleri'nde %7,6.

Ülkemizde ise okul çağındaki çocukların zorbalığa karışma ve maruz kalmaları ile ilgili yapılan çalışmalarda, lise öğrencilerinin %44'ünün sözel, yaklaşık %30'unun fiziksel, %18'inin duygusal ve %9'unun ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıklarını ortaya koymuşlardır.

Sheahan vd. (1997:503) Chicago'da yaptıkları bir araştırmada çocukların 2/3 nün (%65) dışarıda oynamaktan korkmadığı, ancak neredeyse yarısının (%43) okulda yaralanmaktan korktuğu, % 90'nın ise kendisini evde güvende hissettiği saptanmıştır.

IV. BÖLÜM

GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

1. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Gençler arasında şiddet, her toplumda olduğu gibi ülkemizde de yaygın olarak görülen önemli toplumsal sorunlar arasında sayılmaktadır. Sivas'ta gençler arasında şiddetin toplumsal nedenlerini ele alan araştırma bu anlamda önem taşımaktadır. Sivas merkez ilçede Haziran ve Temmuz 2014 tarihlerinde gerçekleştirilen araştırmada genç kızlar %37,3 (n:338), genç erkekler %62,7 (n:567) oranında örnekleme dahil olmuştur.

Genel olarak elde edilen veriler değerlendirildiğinde; gençlerin %65,96'sının (n:597) kavga ortamında buldukları, erkeklerin kızlardan daha fazla (%61,30 / %38,69) kavgaya karıştıkları görülmektedir. Erkekler kendilerine fiziki bir müdahalede bulunulması durumunu, kızlar kendilerine sözle hakaret edilmesini kavga gerekçesi saymaktadır. Son bir ayda erkekler kızlara oranla daha fazla ve sıklıkta kavgaya karışmışlar ve kızlara göre kavga ortamında yüksek oranda (%29,1/%4,4) bıçak kullanmışlardır. Beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvenmeyenlerin oranı erkeklerde daha fazladır (tablo 51, 52, 53, 54).

Tüm veriler erkeklerin kızlara oranla daha fazla şiddet eğiliminde olduklarını ve kavgaya karıştıklarını göstermektedir. Kuşkusuz cinsiyete dayalı çok sayıdaki araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık gösteren bu veriler, toplumun çocuk yetiştirme biçimlerindeki cinsiyete dönük farklı yaklaşımlar ile insanın doğasından kaynaklanan biyolojik farklılıklarda kaynağını bulmaktadır. Özellikle erkek egemen ve geleneksel toplumlarda, kültürel normlar kadını korunması, göz önünde tutulması gereken, güçsüz bir varlık olarak kabul etmekte, erkeklere geniş bir özgürlük alanı sunulmakta, bu çerçevede ailelerin çocuk yetiştirme anlayışı, kız çocuklarını eve kapatırken, erkek çocuğa evin dışında geniş bir hareket alanı sağlamaktadır.

Yaş grupları açısından değerlendirildiğinde birisinin kendisine vurması sonucunda kavga edenlerde en yüksek oran 15-17 yaş aralığında görülmektedir. 18-20 ve 24-26 yaş aralığındaki gençlerde psikolojik şiddete (sözlü hakaret) maruz kalma nedeniyle kavga edenlerin oranı yüksek bulunmuştur. 18-20 yaş aralığındaki gençler son bir ay içinde çeşitli sıklıkta en fazla kavgaya karışan, en çok ve en sık bıçak kullanan yaş aralığını oluşturmaktadırlar. Gençlerin 15- 23 yaşları arasında, yaşları büyüdükçe “beladan uzak kalma” konusunda kendilerine güven duyma oranlarının düştüğü, 24-26 yaş aralığında birkaç puan arttığı gözlenmektedir (tablo 55, 56, 57, 58).

Haneye giren para miktarı ile gençlerin şiddet davranışları arasında istatistiki ilişki gözlenmemiştir.

Sosyolojik anlamda gençlik şiddetinin toplumsal nedenlerini aile, okul ve çevre değişkenleri ile değerlendirmek olasıdır.

Aile çocuğu dünyaya getiren, onun toplumsallaşmasını sağlayan, hayata hazırlayan toplumun en temel kurumlarından. Aile fertleri arasında kurulan ilişkiler ne kadar sağlıklı olursa, yaşamın olağan akışı içinde doğabilecek çeşitli sorunların bertaraf edilmesi de o kadar kolay olacaktır.

Araştırmada aile yapısı ile şiddet davranışı arasında istatistiki bağ gözlenmemekle birlikte tablo değerleri incelendiğinde “ikame ebeveynli çekirdek aile” üyesi gençlerde geçen ay kavgaya karışma sayısı ve sıklığının diğer aile yapılarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. İkame ebeveynli çekirdek aile içinde yaşayan gençlerin beladan uzak kalma konusunda kendilerine karşı güvensiz oldukları gözlenmektedir (tablo 59, 60).

Gençlerin gelişim sürecinde karşılaştıkları tüm sorunların çözümünde aile temel faktördür. Gençler yüksek oranda (%78,8) sorunlarıyla ilgilenen aile büyüğü olduğunu belirtmişler, çoğunluğu anne-babalarıyla sorunlarını paylaştığını (tablo 11) belirtirken, sorunlarıyla yüzleştiklerinde aile içinde ilk konuştukları kişinin anne olduğunu ifade etmişlerdir. Anneden sonra sorunların ilk konuşulduğu kişinin arkadaşlar olması (%22) dikkat çekicidir (tablo 17). Araştırmaya dahil olan gençlerin %6,9’u ailelerinin eğitimlerine hiç önem vermediğini, 1/5’i ise sorunlarıyla ilgilenen

bir aile büyüğü olmadığını ifade ederken ağırlıklı olarak aileleri tarafından anlaşılammaktan şikayet etmektedirler. Ailelerinin kendilerine ayıracak zamanı olmadığını, ve kendisiyle ilgilenilmediğini belirten gençlerin oranı da dikkate alınmalıdır (tablo 9, 10, 12).

Gençlerin %85,6'sının yaşadıkları evde kendilerini güvende hissediyor olmaları da olumlu bir tablo ortaya koymakla birlikte, ev ve okul dışındaki mekanlarda kendini güvende hissettiğini belirten gençlerin oranı önemsenmelidir.

Çevrelerinde kural koyanlar olduğunu belirtenlerin yarısı babalarının kural koyduğunu ifade etmişlerdir. Babadan sonra en çok kural koyanın anne olduğu gözlenmektedir (tablo 15,16). Gençlerin %77,4'ü aile büyüklerinin arkadaşlarını tanıdığını belirtmişlerdir (tablo 45).

Gençlerin %27,1'i huzursuz aile ortamında yaşamlarını sürdürürken, yaşadıkları ailelerde sık sık (her gün / haftada birkaç kez) bağırış-çağırışa tanık olmakta ve bir kısmı halen aile büyükleri tarafından dövülmektedir (Tablo 28). Araştırma ailede yaşanan şiddetin, gençlerin şiddet davranışları üzerinde son derece etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Huzursuz aile ortamında yaşayan gençlerin, huzurlu aile ortamında yaşayan gençlere oranla daha fazla şiddet ortamına dahil oldukları gözlenmektedir. Bu tür ailelerde yaşayan gençler hem daha sıklıkta kavga etmekte, daha fazla bıçak kullanma davranışını göstermekte, hem de yüksek oranda (%42,9) beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvensizlik yaşamaktadır (tablo 78, 79, 80, 81).

Aile büyüklerinden şiddet gören gençler bakımından da aynı şeyi söyleyebiliriz. Çünkü aile büyüklerinden sık sık veya ara sıra şiddet gören gençler, hiç görmeyen gençlere oranla daha fazla ve daha sık kavga ortamında yer almakta ve yüksek oranda beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvensizlik duymaktadır (tablo 82, 83).

Öğrenim gören gençler yaşamlarının önemli bir bölümünü okulda geçirmektedir. Dolayısıyla okul ve onun çevresinde şekillenen ilişkiler ağı, gençlerin kişiliği ve yaşantıları üzerinde son derece etkilidir. Teorik kısımda da vurgulandığı üzere, gerek dünya da ve gerekse ülkemizde okul ile bağlantılı gençlik şiddeti

olayları dikkat çekici boyutlardadır. Bu yüzden gençlerin okul yaşantıları (okul arkadaşları, öğretmenleri, okul idarecileri ile kurduğu ilişkiler) dikkatle değerlendirilmek durumundadır. Yapılan araştırma sonuçlarında gençlerin şiddet davranışı ile okul devamsızlıklarının çokluğu ve akademik başarısızlıkları arasında pozitif ilişki gözlenmiştir.

Araştırmaya dahil olan gençlerin aile dışında en fazla okul arkadaşları arasında kendilerini güvende hissettikleri (tablo 19) yüksek oranda güvensizlik yaratacak ortamlardan kaçındıkları ya da bir önlem almayı gerektirecek kadar güvensiz ortamlarla karşılaşmadıkları gözlenmektedir.

Araştırmada örnekleme dahil olan gençlerin yarısından fazlası geçen yıl okul başarısı konusunda kendini “başarılı” kabul ederken (tablo 2), okul başarılarına ailelerinin normal tepki verdiğini ifade eden gençlerin yüzdesi bu oran ile örtüşmektedir. Çocuklarının okul başarılarına aşırı derecede tepki veren ve ilgisiz olan ailelerin oranının (%32,4) dikkat çekici olduğu görülmektedir (tablo 3).

Gençlerin akademik başarıları ile şiddet davranışı arasındaki ilişkinin değerlendirildiği tablolarda (62, 63, 64, 65) yer alan veriler gençlerin akademik başarısızlıkları ile şiddet davranışı arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Dersleri konusunda kendilerini başarılı tanımlayan gençlerin şiddet ortamından da uzak durmaya çalıştıkları gözlenmektedir. Vurgulanması gereken bir nokta ise başarısız ve “orta” derecede başarılı gençler arasında kavga etme ve kavga ortamında bıçak kullanma davranışı sıklığı ile beladan uzak kalma konusunda kendilerine güven duymama oranının yüksek olmasıdır.

Okula devam konusunda gençlerin bir dönemde birkaç gün devamsızlık yapması kabul edilebilir ve gerekçelendirilebilir bir durumdur. Ancak haftada 2-3 gün okul devamsızlığı yaptığını belirten gençlerin (%17,9) oranı araştırma bulguları içinde dikkat çekici değerlendirilmektedir (tablo 4). Bu oranın altını kendini okulda yalnız hisseden ve diğer öğrencilerle sorunları olan gençlerin doldurduğu düşünülmektedir. Sivas'ta Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı orta öğretim kurumlarındaki teknolojik olanaklar, okul yönetimlerince öğrenci okul devam durumlarının ailelere bildirilmesini olanaklı kılmaktadır. Tüm bu olumlu koşullara

rağmen öğrenci gençlerin %19,8'inin okul devamsızlık durumlarını ya tamamen ya kısmen ailelerinden gizlemeyi başarabildikleri görülmektedir (tablo 7).

Gençlerin şiddet davranışı ile okul devamsızlıklarının sıklığı arasında bağlantı gözlenmektedir. Tablo 66, 67, 68, 69 verileri bu durumu ortaya koymaktadır. Gençlerin okul devamsızlık yüzdesi arttıkça kavga etme, son bir ayda kavgaya karışma, kavga ortamında bıçak kullanma ve beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvensizlik duyma oranlarında artış gözlenmektedir.

Kendini “okulda” güvende hissettiğini ifade eden gençlerin, evde güvende olduğunu belirtenlere göre son bir ayda daha fazla sıklıkla kavgaya karışmaları ve bu gençlerin beladan uzak kalma konusunda kendilerine güvensiz olma oranları (%45,5) dikkat çekicidir (tablo 92, 93).

Gençlerin %41,9'u okuldan kaçarak köşe başlarında diğer gençleri taciz edenlere tanık olduklarını ve tacizlerin en çok başka mahalleler ile okulda (%34,2) gerçekleştiğini belirtmektedirler (tablo 46, 47).

Gençler en az birkaç kere tehdit ile (%26,7) yüzleşirken, tehditlerin büyük kısmı başka gruplarda bulunan gençlerden yöneltilmekte, tehdit eden ikinci yüksek grubu okul arkadaşları oluşturmaktadır. Karşılaştıkları şiddet unsurları gençlerin duygu durumlarını etkilemektedir. Araştırma dahilindeki gençlerin son bir ayda %31,9'unun üzgün, karamsar ve asabi oldukları, %60,6'sının ihmal edildiklerini düşündükleri gözlenmektedir (tablo 34, 35, 36).

Sivas kentleşme açısından orta seviyede gelişmiş kentler arasında değerlendirilebilir. Yeteri derecede sanayi yatırımlarının olmaması nedeniyle sürekli olarak büyük kentlere göç vermektedir. Kentin mahalleleri arasında çok büyük gelişmişlik farklılıklar gözlenmemekle beraber kentin nabzının attığı merkez mahalleleri ile kenar mahallelere doğru bir gelişmişlik değerlendirmesiyle yapılan sınıflamaya göre, araştırmaya katılan gençlerin yarısının çevre mahallelerde yaşadığı belirlenmiştir. Merkez ve merkez yanı mahallelerde yaşayanların oranları birbirine yakın şekilde örnekleme yansımıştır.

Gençlerin büyük çoğunluğu kendilerini yaşadıkları mahallenin bir sakini ya da mahallede önemli biri olarak tanımlarken, araştırmaya dahil olan %10,3'lük dilimin bir yabancı ya da değersiz bir kişi olarak tanımlaması dikkat çekici ve düşündürücüdür (tablo 22).

Gençlerin yaşadıkları mahallelerde yüksek oranda insanların birbirlerini tanıdıkları görülmektedir (tablo 44).

Okuldan kaçıp köşe başlarında diğer gençleri taciz edenlere tanıklık eden gençler, tacizlere en çok başka mahallelerde tanık olduklarını (%40) belirtmektedirler (tablo 47). Bu tür durumları gören yetişkinlerin gençleri uyardığını belirtenler (%45) den ziyade, yetişkinlerin bu tür taciz durumlarına ilgisiz kaldıklarını ifade edenlerin oranı (%36,6) dikkate alınmalıdır. Ancak yetişkinlerin tavrı kendilerine saygısızlık yapıldığında değişmektedir. Gençler tarafından saygısız bir davranışa tanık olan yetişkinlerin büyük oranı saygısız genci uyarırken (%68,9), sadece %12,6'sı saygısızlığa duyarsız kalmaktadır.

Gençler yaşadıkları mahallede yabancılara sataşmanın kolay olup olmadığı sorusuna %47 oranında "kolay" ve "çok kolay" yanıtını vermişlerdir (tablo 49).

Merkez mahallelerde yaşayan gençlerin fiziki ve psikolojik şiddet, (birisinin vurması ya da sözle hakareti) karşısında kavgaya karışma oranları hemen hemen aynı oranlarda gözlenirken, "merkez yanı" ve "çevre" mahallelerde yaşayan gençlerin ağırlıklı olarak fiziki şiddet karşısında kavgaya karıştıkları gözlenmektedir. Kavga yapma davranışı ve sıklığı ile bıçak kullanma davranışı ve sıklığı merkezden çevreye gidildikçe artmaktadır. Merkez mahallelerde yaşayan gençler beladan uzak kalma konusunda kendilerine diğer mahallelerde yaşayan gençlerden daha fazla güvenmektedir (tablo 74, 75, 76, 77).

Gençlerin yarısından fazlasının (%57,5) çevrelerinde, ailelerinde model aldıkları kişiler bulunmaktadır. Model alınan kişilerin özellikleri dikkate alındığında başarılı, azimli, disiplinli olması, kişiliği, olumlu imajı gibi pozitif faktörlerdeki oransal yığılma dikkat çekicidir (Tablo 13, 14).

Gençler arasında uyuşturucu kullanımı önemli bir sorundur. Alan araştırmalarında bu konuda yöneltilen doğrudan sorulara yanıt alma zorluğundan dolayı dolaylı sorular ile sonuç elde edilmeye çalışılmaktadır. Araştırmada gençlere uyuşturucu kullanımı ile ilgili yöneltilen dolaylı sorulara alınan yanıtlarda, %18,1'i arkadaşları arasında uyuşturucu kullananlar olduğunu belirtmekle birlikte, arkadaşlarının uyuşturucu kullanımına gerekçe olarak başta ilgisiz ve parçalanmış aileleri görmeleri altı çizilmesi gereken bir noktadır. Bundan başka sorunlardan kaçma ve kendini arkadaş grubuna kanıtlama öncelikli nedenler arasında sıralanmıştır (tablo 23, 24).

Araştırmaya dahil olan gençleri kavgaya sürükleyen en önemli faktör karşıdan gelen fiziki müdahaledir. İkinci önemli faktör ise psikolojik saldırılar (sözlü hakaret) olarak belirlenmiştir. Arkadaş grubunun isteği ile kavgaya karışanlar %6,2 oranındadır ve bunların bir kısmının okul çeteleri arasında buldukları düşünülmektedir (tablo 29).

Gençlerin %16'sı bıçaklı saldırıya uğradıklarını belirtirken, %18,6'sı kendini korumak için bıçak kullandığını ifade etmiştir. Son bir yılda başkaları tarafından dövüldüğünü belirten (tablo 39, %9,5) gençlerin yanı sıra bir saldırıda yaralandığını belirtenlerin oranı %10,1 olarak tablo (34)'e yansımıştır. Son bir yılda başkaları tarafından dövülen gençlerin son bir ayda çok yüksek oranda (%67,5) kavgaya karışmış olması altı önemle çizilmesi gereken bir noktadır (tablo 85). Bu gençler arasında bıçak kullanma oranı da (%34,5) yüksek gözlenirken, beladan uzak kalma konusunda yaşadıkları güvensizliğin oranı da çok yüksektir (tablo 86, 87).

Ailesinden veya yakınlarından birinin şiddet sonucu öldürüldüğünü ifade eden gençlerin (%7,1) oranının aksine arkadaşlarından birinin şiddet sonucu öldürüldüğünü söyleyenlerin oranının (%12) yüksek bulunmasına aynı sınıfta birbiriyle arkadaş olan gençlerin bu soruya ortak yanıt vermesinin neden olduğu düşünülmektedir (tablo 37, 38).

Araştırmaya dahil olan gençlerin 1/3'ü bir suça tanıklık etmiş, %20,7'si bir suçlamayla karakola götürülmüş, %9'u mahkemeye çıkmış ve tüm bu rakamlarla

orantılı olarak, %19,7'si polise güvenmediklerini ifade etmişlerdir (tablo 40, 41, 42, 43).

Araştırmada elde edilen bulgular gençler arasında gözlenen şiddet davranışının arkasında aile, okul, yaşanan çevre gibi sosyolojik faktörlerin önemli etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

2. ÖNERİLER

Gençler arasında gözlenen şiddet davranışlarının arka planında aile, okul, yaşanan çevre ve akran ilişkilerinin yer aldığı yapılan araştırmada ortaya konmaktadır. Dolayısıyla sosyolojik anlamda gençlerin yaşam alanlarında gözlenen şiddet davranışlarının önüne geçilebilmesi için belirlenecek çözüm önerilerinin hem bireysel hem çevresel faktörlere göre sınıflaması gerekmektedir.

1- Gencin tüm sosyal yaşam alanlarında “eğitim” düzenlemeleri ilk önemli koşul olarak görülmektedir. Gençlik konusunda yapılacak çalışmaların devlet politikası haline getirilmesi, bu anlamda ilgili kurum ve kuruluşların organizasyonunu sağlayacak, program ve planlamalar yapacak, yapılmış araştırmaları ve sonuçlarını tek merkezde toplayacak, bilimsel faaliyetleri organize edecek, uluslararası yapılar ile koordineli çalışacak bağımsız bir yapının oluşturulması sorunun çözümünde kolaylık sağlayacaktır.

2-Gençlik şiddeti konusunun gerek failleri gerek mağdurları açısından gençlerin ilişkili olduğu aile, akraba vb. çok geniş bir çevreyi etkilediği ortadadır. Mevcut uygulamalar okulların rehberlik servisleri aracılığıyla sorunlu öğrencilere yönelik olduğu için, soruna kaynaklık eden birçok faktöre müdahale edilememektedir. Bu yüzden gencin yaşam alanlarının (aile, okul, akranlar, mahalle vb) tamamında sorunu ele alıp çözümüne yönelik çalışmalar üretebilecek yeni bir yapının oluşturulması, bu yapı içinde sosyal hizmet uzmanları ve sosyologlara görev verilmesi uygun olacaktır.

3-Gençlerin çok büyük kısmının örgün öğretimin bir parçası olması nedeniyle özellikle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her dönem belirlenecek özel bir günün, özel bir isimle anılarak, bu günde öğrencilerin “neden şiddete karşı olmaları

gerektiği” konusunun, ilgilerini çekecek sportif ve sosyal aktivitelerle değerlendirilmesi, sorunun önemine dikkat çekmek açısından önemli görölmektedir.

4-Gençlik şiddetinin ilk kaynaklarının ilköğrenim sıralarında gözlendiği dikkate alınırsa ilköğretim okullarındaki sorunlu öğrenciler üzerinde rehberlik servislerinin daha titizlikle çalışması sağlanmalıdır.

5-Kitle İletişim Araçlarının, özellikle radyo ve televizyonların gençlerin algı dünyası üzerindeki etkisi düşünülerek, belli zamanlarda kamu spotlarıyla, paket programlarla genç şiddetinin zararlarını, ilgi ve sevgi ağırlıklı mesajlarla vurgulanması etkili sonuçlar doğurabilecektir.

6-Ülkemizde özellikle gençler arasında cep telefonu kullanımı son derece yaygındır. Okul idarecileri ve öğretmenler yüz yüze görüşmelerde dersliklerde cep telefonu bulundurulmasının sıkıntılarını (ders ilgisizliği, çete örgütlenmeleri vb açıdan) vurgulamışlardır. Cep telefonlarının bir çözüm yöntemi ile ders boyunca öğrencinin ulaşabileceği noktalardan uzak tutulması faydalı olacaktır.

Bu noktada bir öneri ise cep telefonlarından görüşme sağlayan GSM operatörleri ile ilgilidir.

GSM operatörleri tarafından belli zamanlarda cep telefonlarına gönderecekleri mesajlar ile gençler arasında şiddetin zararlarını, kısa ve özlü cümlelerle vurgulamalarının gençler üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

7- Ülkemizde gençler, önemli bir dönemi Türk Silahlı Kuvvetleri çatısı altında “asker” olarak geçirmektedir. Dolayısıyla gençlik şiddeti, aile içi ilişkiler hakkında bilinçlendirme konusunda bu dönem bir fırsat olarak değerlendirilip, asker gençlere bilinçlendirme programları uygulanabilir.

8- Anne-babalar çocuklarına zaman ayırmalı, onların sorunlarına (çözemeseler bile) duyarlı olduklarını hissettirmeli, olabildiğince yol gösterici ve demokratik olmalıdırlar. Sorunun çözümünde aile ilgisi çok önemlidir. Şiddetin ilk öğrenildiği yer ailedir. Çeşitli kampanyalar ile ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi sağlıklı sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle ailelerin eğitimi konusunda çeşitli kurumların koordinasyonu ile aydınlatma, bilgilendirme faaliyetleri

gerçekleştirilebilir. Halk Eğitim Merkezleri, mahalle muhtarlıkları, belediyeler, köy muhtarlıkları vb. kuruluşlar özendirici kurs organizasyonları ile aileleri bilgilendirme olanağı yaratabilirler.

9- Gençler üzerinde ebeveyn kontrolü son derece önemlidir. Özellikle gençlerin hızlı bir değişim süreci yaşadıkları ergenlik döneminde, ebeveynlerin, gençlerin ev dışındaki okul ve arkadaş çevreleri hakkında bilgi sahibi olması çok çeşitli olumsuzlukların önlenmesi açısından önemli bir faktördür.

10-Gençlerin ev dışındaki en önemli sosyal yaşam alanları okullardır. Şiddet ile en çok karşılaştıkları yerlerde okul ve okul çevreleridir. Dolayısıyla okul ile öğrenci güvenliği son derece önemlidir ve bu yüzden okul idaresi ile ailelerin ve güvenlik birimlerinin uyumlu çalışması gerekmektedir. Rehber öğretmenlik uygulaması şiddete dönük mevcut sorunları çözebilecek durumda değildir. Bu nedenle okullarda rehber öğretmenlerle birlikte çalışacak sosyologlara görev verilmesi, okul içi sorunlar rehber öğretmenlerce irdelenirken sorunların okul dışı uzantıları sosyologlar tarafından ele alınması sorunların çözümünü kolaylaştıracaktır.

11- Okullarda idareci ve öğretmenler “öğrenci merkezli” eğitimi demokratik esaslar çerçevesinde uygulamalı , öğrencilerle “güven” temelli ilişkiler kurmalı, öğrenci velileriyle olan ilişkilerini geliştirmelidirler.

12-Gençlerin enerjisini olumlu kullanabilmeleri için okullarda sosyal, sanatsal, sportif etkinliklerin ve çeşitliliğin artırılması, hemen hemen tüm öğrencilerin bu tür etkinliklere yönlendirilebilmesinin sağlanması gerekir.

13-Okul çatısı altında öğretmen ve idarecilerin, öğrenciye yönelik şiddet davranışlarının önüne geçilmeli, elinde sopa bulunan nöbetçi öğretmen figürü ortadan kaldırılmalıdır.

14-Endüstri Meslek Liseleri üzerinde şiddet temelli şekillenen olumsuz imajın ortadan kaldırılması gerekli görülmektedir.

15-Okul güvenliği için teknolojik olanaklar tüm okullarda her yönüyle kullanılmalıdır.

16- Çeşitli nedenlerle karakollara, adliyeye gitmek zorunda kalmış gençler üzerinde polisiye uygulamalar sonuçsuz kalmaktadır. Bu tür durumlar yaşayan gençlere uzman desteği sağlanması sağlıklı sonuçlar doğuracaktır.

17- Gençlik şiddeti ciddi bir sorundur ve sorunun çözümü hem uzun vadeli politikalar, hem çok sayıda kurum ve kuruluş arasında koordinasyon, hem genç-aile-okul ve dış çevre arasında kuvvetli ilişkiler gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- ABAY, Ercan, TUĞLU, Cengiz, (2000), “Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojisi”, **Klinik Psikiyatri Dergisi**, Sayı:2000-3.
- ADA, Şükrü, (2007), “Suçlu Çocukların Türkiye Profili”, **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu**, s:297-319, Editör: Adem Solak, Hegem Yayınları, Ankara.
- ADAK, Nurşen, (2004), Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon, **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Yaz 2004, Sayı: 30, s:27-38.
- ADAMAN, Fikret, KEYDER, Çağlar, (2006), “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma” http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf
- ADANA, Filiz, ARSLANTAŞ, Hülya, (2011), “Ergenlikte Öfke ve Öfkenin Okul Hemşiresinin Rolü”, **Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, Sayı:1, s:57-62.
- AKAN, Vildan, (1997), “Göç ve Gençlik”, **Toplum ve Göç**, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayınları, No:5, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, s:521-532.
- AKAN, Vildan, (2001), “Gençliğin Değerlendirilmesinde Yeni Sosyolojik Bir Yaklaşım”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Sosyoloji Derneği Yayını, Cilt:4,Sayı: Güz:1,S:1-11.
- AKBAL, Alev (2008), “Üniversite Gençliği Ve Çatışma”, **Sosyal Hayat ve Çatışma, Farklı Alan Panoramları**, (Ed. Aytül Kasapoğlu), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- AKTAŞ, Aliye, M., (2006), **Aile İçi Şiddet**, Elma Yayınları, Ankara.

- ALEMDAROĞLU, Ayça, (2005), “Bir İmkan Olarak Gençlik”, **Birikim Dergisi**, s:21-29
- ALİKAŞİFOĞLU, M., ERCAN, O., ERGİNÖZ, E., KAYMAK, D. A. (2004). Violentbehavioramongturkishhighschoolstudents and correlate of physicalfighting. **European Journal of PublicHealth**, 14 (2), 173-177.
- ALTAY, Asuman, (2005), “Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu mu?”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, Temmuz-Aralık, Hacettepe Üniversitesi, S:2, s:155-177.
- AMERİCAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION, (2010), “-Study reveals startling abuse of teachers by students, evenparents”, www.apa.org/monitor/2010/10/teachers.aspx (04.11.2012).
- ARAS, Ş., GÜNAY, T., ÖZAN, S., ORÇİN, E., (2007), “İzmir İlinde Lise Öğrencilerinin Riskli Davranışları” **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 8 (3), s:186-196.
- ARENDRT, Hannah, (1997). **Şiddet Üzerine**, (Çev.: Bülent Peker), İletişim Yayınları, İstanbul.
- ARENDRT, Hannah, (2005), “Şiddet Üzerine”, Şiddet, **Cogito**, Beşinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları Üç Aylık Düşünce Dergisi, Sayı 6-7 Kış-Bahar, İstanbul.
- ARI, Meziyet vd., (1995), “Aile İçi İlişkilerde Şiddet”, **Aile Kurultayı 16-18 Kasım 1994**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını, Ankara.
- ARMAĞAN, İbrahim, (2004), **Gençlik Gözüyle Gençlik, 21. Yüzyıl Eşiğinde Türkiye Gençliği**, Kırkısraklılar Vakfı Yayını, İstanbul.
- ATABEK, Erdal, (1989), **Kuşatılmış Gençlik**, 10. Basım, Altın Kitaplar, İstanbul.
- ATABEK, Erdal, (2010), **Tüketilen Değerler ve Gençlik**, Cumhuriyet Kitapları, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- AVCI, Ahmet, (2010), **Eğitimde Şiddet Olgusu, Lise Öğrencilerinde Şiddet, Saldırganlık ve Ahlaki Tutum İlişkisi: Küçükçekmece İlçesi Örneği**,

Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

AVCI, Ahmet, (2010-b), “Aile Yapı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, Cilt 8, No:19, content/img/PDF_Makaleler/ahmet_avci_ded1.pdf (04/12/2012).

AVRUPA KONSEYİ, (2002), “Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Şiddetle Mücadele İçin Yerel Ortaklıklar Konferansı” **Sonuç Bildirgesi**, Strasbourg, (11 Aralık 2002), <http://www.meb.gov.tr/Erisim>: 23/12/2014.

AVCI, Raşit, GÜÇRAY, S., Songül, (2013), “Ebeveynler Arası Çatışma, Akran ve Medya Etkileri ile Ergenlerdeki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler: Şiddete Yönelik Tutumların Aracı Rolü” **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, 13 (4) s:1996-2015.

AYAN, Sezer, (2007), **Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet –Sivas İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme-**, Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

AYAN, Sezer, (2010), **Aile ve Şiddet – Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet**, Ütopya Yayınları, Ankara.

AYAN, Sezer, (2011), “Çocuk Suçluluğunun Nedenleri: Türkiye’de Çocuk Eğitim Evlerinde Hükümlü Olarak Bulunan Çocukların Özellikleri” Şiddet ve Gençler Arasında Bıçak Kullanımı ile Mücadele Çalıştayı 24-26 Ekim 2011, Sivas.

AYDEMİR, Aslı T. (2011), “Neden Gençlerin Sanal Alemi?”, **Katılımın "e-hali": Gençlerin Sanal Alemi**, e-kitap, (Der: A.T. Aydemir), Alternatif Bilişim Derneği, <http://ekitap.alternatifbilisim.org/files/katilimin-e-hali.pdf>, (15/12/2012).

AYGEN, Murat, (2009), **Elazığ İlinde Gençlerde Şiddete Başvurma Ya da Maruz Kalma Sıklığı, Etkileyen Faktörler ve Öfke İle İlişkisi**, Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- BAL, Hüseyin, (2011), **Kent Sosyolojisi**, Beşinci Baskı, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- BALCIOĞLU, İbrahim vd. (2000), **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet**, Yüce Reklam, Yayın Dağıtım, Sökmen Matbaacılık, İstanbul.
- BALCIOĞLU, İbrahim, (2001), **Şiddet ve Toplum**, Bilge Yayınları, İstanbul.
- BALKIS, Murat, DURU, Erdinç, BULUŞ, Mustafa, (2005), “Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu ile İlişkisi” **Ege Eğitim Dergisi**, (6), 2, s:81-97.
- BAYMUR, Feriha, (1983), **Genel Psikoloji**, 5. Baskı, İnkılap ve Aka Basımevi, İstanbul.
- BEE, H., DENİSE, Boddy, (2009), **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, (Çev: O. Gündüz), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- BERKTİN, C. Tahir, (1978), **Çocuklarda ve Gençlerde Davranış Bozuklukları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- BILITSEN, D.,R., (1974), “Three Major Types of Family Organizations: Comparisons and Contrasts” **Sociological Essays and Research**, Illinois, USA.
- BİLGİN, Asude, (2008), **Okullarda Şiddeti Önlemede Bir Yöntem Çatışma Çözme**, Ezgi Kitapevi, Bursa.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, (1975), **Gelişim Psikolojisi**, 3. Baskı, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- BUDAK, Selçuk, (2003), **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- BULUÇ, Bekir, (2006), “Okullarda Suç ve Şiddet”, **Eğitim ve Şiddet: Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu**, Editör: Ş.Şule Erçetin, Hegem Yayınları, Ankara.
- BULUT, Işıl, (1991), “Adölesan Evlilikleri”, **Aile Yazıları 4**, İkinci Baskı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.

BULUT, Meryem, (2010), **Şiddet ve Çocuk**, Öz Baran Ofset, Ankara.

BULUT, Sefa, (2008), “Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırması Yöntemiyle İncelenmesi”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, Yıl:8, s:23-38.

CAN, Niyazi, (2008), “Gençlik Sorunlarında Medyanın Etkisi”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Sayı:2, S:62-76.

C.D.C. (2009), **Youth Violence National and State Statistics at a Glance**, Centers for Disease Control and Prevention, www.cdc.gov/ViolencePrevention/youthviolence/stats_at-a_glance/index.html, (13.12.2012).

C.D.C. (2012), “**Facts at a Glance**” **Youth Violence**, Centers for Disease Control and Prevention, www.cdc.gov/ViolencePrevention/pdf/YV_DataSheet_2012-a.pdf (13.12.2012).

CEBİROĞLU, R., YURTBAY, T., (1991), “Değişen Türk Toplumunda Aile Koşullarının Çocuk Davranışlarına Etkisi”, **Aile Yazıları III**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.

CHAMBERLİN, Jamie, (2012), “**A new approach to community violence**” <http://www.apa.org/monitor/2011/04/apf-violence.aspx> (2012/11/04).

CILGA, İbrahim, (1986), “Korunmaya Muhtaçlık Olgusunun Sosyolojik Analizi”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, No:7, S:31-45..

CILGA, İbrahim, (1995), “Toplumsal Katılım Açısından Ailesiz Yetişen Gençlerin Yaşam Niteliği” **Aile Kurultayı Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler**, 16-18 Kasım 1994, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Birinci Kitap, Ankara.

- CILGA, İbrahim, (2011), “Öğrencilerin İlişkilerinde Yaşadıkları Sosyal Baskı ve Kontrolle İlgili Güçlükler Araştırması”, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, Cilt: 22, Sayı:1, S:7-23.
- COŞKUN, Hasan, (2009), **Topluma Hizmet Uygulamaları**, Anı Yayınları, Ankara.
- COUSSEE, Filip, (2014), “Gençlik Çalışmalarının Tarihi: Gençlik Sorununu Yeniden Gündeme Getirmek”, **Gençlik Çalışmaları Tarihi**, (Çev: Emel Türker), İstanbul Bilgi Üniversitesi Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları, No:4, İstanbul.
- ÇAKMAKLI, Kemal, (2009), **100 Soruda Çocuk, Ergen ve Aile**, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Nobel Tıp Kitapları, İstanbul.
- ÇELEBİ, Nilgün, (1991), “Genç ve Kültürel Bütünleşme”, **Aile Yazıları 2-Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme**, İkinci Baskı, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- ÇELEBİ, Nilgün, (1991-b) “Genç, Sosyalleşme, Sosyal ve Kültürel Yapı”, **Aile Yazıları -3**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- ÇETİNKANAT, Canan, (1997), “Gençlik Sorunları ve Rekreasyon”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Sayı: 352, s:94-95.
- ÇİÇEK, Hasan, (2009), **Hannah ARENDT Şiddet Karşısı Söylem**, Bilge Adamlar Yayınevi, Van.
- ÇUHADAROĞLU, Füsün, (2008), “**Okullarda Şiddet**”, Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.
- DAHLBERG, Linda, KRUG, Etienne, (2002), “Violence-a global Public Health Problem”, **World Report on Violence and Heealth**, WHO, Geneva.
- DEBARBIEUX, Eric, (2009), **Okulda Şiddet Küresel Bir Tehdit**, (Çev: İsmail Yerguz), İletişim Yayınları, İstanbul.

- DEMİRBAŞ, Timur, (2002), “Suçun Nedenleri – Suç Etolojisi”, [www.kriminoloji.com/Sucun%20Nedenleri%20Sosyolojik.htm.\(17/01/2013\)](http://www.kriminoloji.com/Sucun%20Nedenleri%20Sosyolojik.htm.(17/01/2013)).
- DEMİRÖZ, Filiz, ACAR, Hakan, (2004), “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Genç Olmak- Politikalar, Yasal Düzenlemeler ve Kurumsal Hizmetler”, **6. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı**, Küreselleşme, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmetler, 20-22 Mayıs 2004, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını, Yayın No:9, Ankara.
- DEMİRÖZ, Filiz, (2012), **Ekolojik Yaklaşım**, Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara.
- DEVELİOĞLU, Ferit, (1993), **Osmanlıca ve Türkçe Lügat**, Aydın Kitabevi Yayınları, 11. Baskı, Ankara.
- DIEPOLD, B., KRANNICH, S., SANDERS, M., vd., (1997), Uber Aggression und Gewalt Bei Kindern in Unterschiedlichen Kontexten, **Praxis Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie**, 46, (153-168).
- DINGFELDER, F. Sadie, (2010), “**Ending an Epidemic**” <http://www.apa.org/monitor/2010/03/epidemic.aspx> (2012/11/04).
- DİKEÇKİGİL, Beylü, (1991), “Yaşama Tarzı İle Gelir Seviyesi Arasındaki İlişki”, **Aile Yazıları-1**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, s:521-536, Ankara.
- DİLEKMEN, Mücahit, ADA, Şükrü, ALVER, Birol, (2011), “İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 10 (2), s:927-944.
- DİSK-AR, (2013), Haberler, <http://www.disk.org.tr/2013/12/disk-ar-aclik-siniri-1121-yoksulluk-siniri-3544-tl/> (Erişim: 2014/06/15).
- DOĞAN, Aysun, (2010), “Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 17 (3), s:149-162.

- DOLU, Osman, (2011), **Suç Teorileri – Teori, Araştırma Ve Uygulamada Kriminoloji**, Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- DÖNMEZER, Sulhi, (2005), “Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları”, Şiddet, **Cogito**, Sayı 6-7 Kış-Bahar, Yapı Kredi Yayınları Üç Aylık Düşünce Dergisi, s:215-220, İstanbul.
- DURSUN, Salih, AYTAÇ, Serpil, (2011), “İşyerinde Şiddet Davranışlarının Çalışanlar Üzerindeki Etkisi: Bir Uygulama”, **TİSK Akademi Dergisi**, Sayı:1.
- DURSUN, Yücel (2011), “Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir?”, **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Güz Sayı:12, s:1-18.
- DUTTON, G. Donald, (2007), **The Abusive Personality, Violence and Control in Intimate Relationships**, Second Edition, The Guilford Press, New York, USA.
- EKEN, Ahmet, (2005), “Bir Olgu Olarak Türkiye’de Şiddet”, Şiddet, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları Üç Aylık Düşünce Dergisi, Sayı 6-7 Kış-Bahar, İstanbul.
- EKŞİ, Aysel, (1982), **Gençlerimiz ve Sorunları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:2790, İstanbul.
- EKŞİ, Halil, YAMAN, Erkan, (2010), **Çocuk ve Ergende Şiddet – Karma Metodolojiye Dayalı Bir Alan Çalışması**, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- ERGİL, Doğu, (1997) **Kırık Aynada Kendini Arayan Türkiye**, Doruk Yayıncılık, Ankara.
- ERGİL, Doğu, (2001), “Şiddetin Kültürel Kökenleri”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Şubat, Sayı:399, Tübitak Yayınları, Ankara.
- ERKEN, Ruth, (2007), “Victims of Juvenile Violence, Very Young”, **Encyclopedia of Juvenile Violence**, Edited by Laura L. Finley, Greenwood Press, USA.

- EROĞLU, Susran Erkan, (2009), **Saldırganlık Davranışının Boyutları Ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma**”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- EROL, Metin, (1993), “Aile İçi İlişkilerin Çocuğun Şahsiyet Gelişimine Etkileri”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:15-16, S:195-218.
- ERTEN, Y., ARDALI, C. (2005), “Saldırganlık Şiddet ve Terörün Psiko-Sosyal Yapıları”, **Şiddet, Cogito** Kış-Bahar, Sayı 6-7, Yapı Kredi Yayınları, Ankara.
- FREEDMAN, J.L. vd., (2003), **Sosyal Psikoloji**, (Çev: Ali Dönmez), 4. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- FROMM, Erich, (2008), **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, (Çev: Y. Salman, N. İçten), 7. Baskı, Payel Yayınları, İstanbul.
- FURLONG, M., MORRISON, G., (2000), The School In School Violence: Definitions And Facts. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(2), 71-81.
- GANDER, M. J, GARDİNER, H.W. (1993), **Çocuk Ve Ergen Gelişimi**, (Edit: B. Onur), İmge Kitabevi, Ankara.
- GAZIOĞLU, Erdoğan, (1995), “Kadın ve Çocuklara Yönelik Şiddet Olaylarının Aile Yapısındaki Olumsuz Etkileri”, **Aile Kurultayı Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler**,16-18 Kasım 1994, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Birinci Kitap, Ankara.
- GEÇTAN, Engin, (1988), **Psikanaliz ve Sonrası**, 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GENÇ, Gülten, AKSU, M. Bilgin, (2010), “Genel Lise Öğrencilerinin Zorba-Kurban Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:30, S:2, s: 413-448.

- GERRIG, J. Richard, ZIMBARDO, G.Philip (2012), **Psikoloji ve Yaşam**, (Çev: Gamze Sart), 19. Basımdan Çeviri, Nobel Yayınları, Ankara.
- GIDDENS, Antony, (2005), **Sosyoloji**, (Çev: C. Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GONZALEZ, V.E. Maria et al.. (2010) “The Role of Family Communication and School Adjustent in Adolescents Violent Behavior”, **Bio-Psycho-Social Perspectives on Interpersonal Violence**, Editors: M. Frías-Armenta et al., Nova Science Publishers, Inc. New York, USA.
- GÖKA, Erol, TÜRKÇAPAR, Hakan, (2012), **Gençlik ve Şiddet**, mebk12.meb.gov.tr/meb_iys.../67/.../30105728_genlikveiddet.doc (20/10/2012).
- GÖKA, Erol, (2013), “Şiddet Yaşam Kültürümüzden Besleniyor”, **Numune Sağlık Dergisi**, Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Yayını, Sayı:11, s:16-18.
- GÖKÇE, Birsen, (1976), **Gecekondu Gençliği**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, No:15, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, (1984), **Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, (1991), Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü, **Aile Yazıları-III**, İkinci Baskı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, (2004), **Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Güncelleştirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.
- GÖKDAŞ, İbrahim,(2007) “İlköğretimde Şiddet” **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu**, Editör: A. Solak, Hegem Yayınları, s:263-295, Ankara.

- GÖKKAYA, Veda B. (2009), “Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:10, Sayı:2, s:167-179.
- GÖKKAYA, Veda B., (2011), “Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet: Sivas İli (Cumhuriyet Üniversitesi) Örneği”, **Zeitschrift für die Welt der Türken-Journal of World of Turks**, Vol:3, No:3, s:129-145.
- GÖKSU, Turgut, (2007), **Sosyal Psikoloji**, Seçkin Yayıncılık, Psikoloji Kitapları Dizisi:2, Üçüncü Baskı, Ankara.
- GÖKSU, Turgut, KARAKAYA, Muhittin, “(2009), Polisin Sapma Davranışlarının Etiketleme Kuramı Açısından Değerlendirilmesi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:11 (4), s: 27-43.
- GÖNENÇ, Meltem, AYHAN, Nil, BAKIR, Akif (2002), “Kız Çocuklarının Eğitiminin Engellenmesi ve Ev İşlerinde Çalıştırılması”, **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Semineri**, DİE Yayın No. 2534, DİE Matbaası. S: 257-276.
- GÜÇRAY, Sonay, (2001), “Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz saygı ve Problem Çözme Becerileri Algısı İle İlişkisi” **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:8, s:106-121.
- GÜÇRAY, Sonay, ERKAN, Zülal, (2002), “Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:10, Sayı:10, S:64-75.
- GÜL, K. Serdar, GÜNEŞ, D. İsmail, (2009), “Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet”, **Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:XI, Sayı:1, Afyonkarahisar.
- GÜLEÇ, Hüseyin vd. (2012), “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, **Online Dergi**, Yıl:4, Sayı:1, http://www.cappsy.org/archives/vol4/no1/cap_04_08.pdf (14/12/2012).

- GÜLTEKİN, Filiz, (2008), “Okullarda Şiddet Sorunu”, **Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı**, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.
- GÜMÜŞ, Adnan, (2006), “Şiddetin Nedenleri”, **Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu**, Eğitim-Sen Yayınları, s:39-92.
- GÜNDOĞDU, Rezzan, (2010), “9. Sınıf Öğrencilerinin Çatışma Çözme, Öfke ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Çukurova Üniversitesi, Cilt:19, Sayı:3, s:257-276.
- GÜRSES, H. Basri, (1979), **Dünya ve Türkiye’de Gençlik**, Der Yayınları, İstanbul.
- GÜRSOY, Figen, (2006), “Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”, **Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:15, Sayı:2, s:183-190.
- HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ, Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, “Gençliğin Önemi” <http://www.hugaum.hacettepe.edu.tr/> (Erişim: 11/04/2014).
- HASKAN, Özlem, YILDIRIM, İbrahim, (2012), “Şiddet Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi” **Eğitim ve Bilim**, Cilt 37, Sayı 163, s:165-177.
- HEGEL, G.W.F, (1991), **Hukuk Felsefesinin Prensipleri**, (Çev: Cenap Karakaya), Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- HELVACI, Nevzat, (2002), “Şiddet, Yoksulluk ve İnsan Hakları (Silahlanma, Savaş, Terör, İşkence)”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, (Edit: Y. Özdek),TODAİE Yayınları, Ankara.
- HESAPÇIOĞLU, T. Selma, BİLGİNER, Çilem, KANDİL, Sema (2013), “Ergenlikte Tekrarlayıcı Suç İşleme, Alprazolam ve Diğer Madde Bağımlılıkları Birlikteliği”, **S.D.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi**, 20(2)/66-71.

- HOGG, Michael A., VAUGHAN Graham M, (2007), **Sosyal Psikoloji**, (Çev: İ.Yıldız, A. Gelmez), Ütopya Yayınları, Ankara.
- HOLMES, T. Stephen, HOLMES, M. Ronald, (2004), **Violence, A Contemporary Reader**, Pearson Education Ltd., New Jersey, USA.
- HORTON, B. C., CRUISE, T.K. (2001) **Child Abuse and Neglect:The School's Response**, The Guilford Press, Newyork.
- HUDSON, J. L., RAPEE, R. M.,(2000), "The Origins of Social Phobia", **Behavior Modification**, 24 (1) 102-130.
- HÜSMAN, Zeynep, (2007), **Lise İkinci Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Deneyimlerinin Nitelik ve Nicelik Açısından Tetkiki**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İÇLİ, Tülin G., ZAIM, (1991), "Çocuk ve Yetişkin Suçlarında Aile Yapısının Önemi" **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:14, Sivas.
- İÇLİ, Tülin, (1994), **Kriminoloji**, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- İL, Sunay, (1995), "Türkiye'de Çocuk Eğitim Evlerindeki Hükümlü Gençlerin Aile İçi Şiddete İlişkin Değerlendirmeleri", **Aile Kurultayı Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler**,16-18 Kasım 1994, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Birinci Kitap, Ankara.
- İMVSAM, (1995), **Türkiye'de Gençlik**, İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkezi, Yeni yüzyıl Kitaplığı Türkiye'nin Sorunları Dizisi:2, İstanbul.
- İNAM, Ahmet, (2001), "Şiddeti Anlamak", **Bilim ve Teknik Dergisi**, Şubat, Sayı:399, Tübitak Yayınları, s:46-47.
- İNANDI, Yusuf, (2008), "Resmi İlk ve Ortaöğretim Okulları Müdürlerinin Okullarındaki Kriz Durumlarına İlişkin Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi,

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:10, Diyarbakır.

İNANIR, Samet, (2005), “Bildiğimiz Gençliğin Sonu”, **Birikim Dergisi**, s:37-51.

İPEK, Cemalettin, (2007), “Okullarda Şiddet Bağlamında İlköğretim Programına Konan Medya Okur Yazarlığı Dersi” **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu**, (Edit: A. Solak), Hegem Yayınları, s:235-262, Ankara.

İ.T.O., (2008), **İstanbul’da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arka Planı**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2008-11, İstanbul.

JACOBS, W. Jake, FIGUEREDO, J. Aurelio (2010), “Aggression, Risk-Taking and Alternative Life History Strategies: The Behavioral Ecology of Social Deviance”, **Bio-Psycho-Social Perspectives on Interpersonal Violence**, Editors: M. Frías-Armenta et al., Nova Science Publishers, Inc. New York, USA.

JERSILD, Arthur (1971), **Gençlik Psikolojisi**, (Çev: İbrahim Özgür), Yeni Hamle Matbaası, İstanbul.

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (1979), **İnsan ve İnsanlar**, Sosyal Psikolojiye Giriş, Dördüncü Baskı, Cem Ofset Matbaacılık Sanayii, İstanbul.

KALENDER, Ahmet, (2009), **Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma**, Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KAMER, V. Kadri, (2013), “Çocukların Suça Sürüklenmesine Neden Olan Faktörler ile İlgili Sosyolojik Teoriler”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl:4, Sayı:12, s: 219-240.

KANDEL, D. B., WU, P., (1995) “The contributions of mothers and fathers to the intergenerational transmission of cigarette smoking in adolescence” **Journal of Research on Adolescence**, 5, 225-252.

- KANT, Immanuel, (1960), Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme, (Çev: Yavuz Abadan, Seha Meray), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:113-95, Ajans Türk Matbaası, Ankara.
- KAPCI, G. Emine, (2004), “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt:37, Sayı:1, s:1-13.
- KARABAĞ, İmran,(2010), **Dil ve Şiddet- Geçmişten Günümüze Bir Kavram İncelemesi**, İkaros Yayınları, İstanbul.
- KARADAYI, Figen, (2001), “Gençlerin Babalık Rolüne İlişkin Tutumları, Kendi Babalarının Davranışı ve Sosyo Demografik Faktörlerle İlişkisi”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:8, s:165-188.
- KARATAŞ, Zeynep, (2008), “Lise Öğrencilerinde Öfke Ve Saldırganlık”, **Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:17, Sayı:3, s:277-294.
- KAYA, Ç. Nilay, (2006), “Şiddetin Sosyal Dinamikleri: Yoksulluk, İşsizlik ve Göç”**Toplumsal Bir Sorun Olarak “ŞİDDET” Sempozyumu**, Eğitim Sen. Bildiriler Kitabı, s:105-119.
- KAZGAN, Gülten, (2007), “İstanbul’a Bir Bakış”, **İstanbul Gençliği Gençlik Değerleri Araştırması 2004**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 155, 2. Baskı, İstanbul.
- KEANE, John., (1998), **Şiddetin Uzun Yüzyılı**, Çeviri: Bülent Peker, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, ÜNSAL, Artun, (1982), **Kent ve Siyasal Şiddet**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 507, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, ÜNSAL, Artun, (2005), “Kent ve Siyasal Şiddet”, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, s:91-104.

- KENTEL, Ferhat, (2005), “Türkiye’de Genç Olmak: Konformizm ya da Siyasetin Yeniden İnşası”, **Birikim Dergisi**, Sayı:196, İstanbul.
- KESİCİ, M. Rauf, (2007), “Yoksulluk Şiddet Döngüsünün Sosyal Politika Açısından Analizi”, **Çalışma Ve Toplum Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, s:121-158.
- KETTERLINUS, D. Robert, CHENEY, Rose, (2008), “Literature Review”, **Youth Violence**, Editor, Robert D. Ketterlinus, APHA Press, Washington DC, USA.
- KILBAŞ, Şükran, (1994), **Gençlik ve Boş Zamanı Değerlendirme**, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana.
- KILIÇ, Ruhi, (2007). “Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması” (Edit: Selahattin Gelbal) **Okullarda Şiddetin Önlenmesi: Mevcut Uygulamalar ve Sonuçları**, (s: 25-48), Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara.
- KIRBAŞ, Şule, TAŞMEKTEPLİGİL, Yalçın, ÜSTÜN, Ahmet, (2007), Ortaöğretimde gençleri şiddete yönelten nedenler ve şiddeti Engellemede Spor Aktivitelerinin Rolünün İncelenmesi: Amasya Örneği”, **Sportmetre/Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, Cilt:5, Sayı:4, s:177-185.
- KIŞLALI, A. Taner, (1974), **Öğrenci Ayaklanmaları**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KITZMANN K.M., GAYLORD N.K., vd.,(2003). Child witnesses to domestic violence: A Meta-Analytic review. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 71 (2), 339-352.
- KIZMAZ, Zahir, (2006), “Suçun Siyasal Doğası Üzerine Odaklaşan Kuramlar ve Bu Kuramların Eleştirisi”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:2006-1, Sayı:12, s:97-114.
- KIZMAZ, Zahir, (2006-b), “Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, Elazığ.

- KIZMAZ, Zahir, (2006-c), “Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:30, No:1, Sivas.
- KOCABAŞOĞLU, Neşe vd. (2000), “Sosyo-Kültürel Açından Şiddet”, **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet**, Editör: İbrahim Balcıoğlu, Yüce Yayın, Sökmen Matbaacılık, İstanbul.
- KOCACIK, Faruk, (1985), “Toplumsal bir olgu Olarak Gençlik”, **C.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:4, s:41-50.
- KOCACIK, Faruk, (1987), Üniversite Gençliği; C.Ü. Öğrencilerinin Sorunları Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma”, **C.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:9, s:3-36.
- KOCACIK, Faruk, (1988), “Gençlik ve Sorunları Araştırmalar - Hedefler”, C.Ü. **Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, No:10-11, S:19-34.
- KOCACIK, Faruk, (2001), “Şiddet Olgusu Üzerine”, Cumhuriyet Üniversitesi **İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Doç. Dr. Feramuz Aydoğan Anısına, Cilt:2, Sayı:1, s:1-7.
- KOCACIK, Faruk, (2004), Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet-Türkiye’den Örnekler”, **Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları**, No:93, Sivas.
- KOCADAŞ, Bekir vd., (2010), **Gençlik ve Şiddet, Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi**, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını:394, Ankara.
- KOÇ, Bozkurt, (2011), **Okullarda Şiddet**, 2. Baskı, e yazı yayınları, İstanbul.
- KON, İgor, (1976), “Hayata Yeniden Doğuş: Gençlik”, (Çev: Selçuk Alsan), **Bilim ve Teknik Dergisi**, s:27-29.
- KONGAR, Emre, (1992), **Demokrasi ve Kültür**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- KÖKNEL, Özcan, (1979), **Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları**, Cem Yayınevi, İstanbul.
- KÖKNEL, Özcan, (1996), **Bireysel ve Toplumsal Şiddet**, Altın Kitaplar Basımevi, İstanbul.
- KRAMER, R.C., (2000), **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, Vol. 567, No: 1, (123-139).
- KRUG, G., DAHLBERG, L. (2002), Violence-a Global Public Health Problem. In: Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R, editors. **World Report on Violence and Health**. World Health Organization, Geneva.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan, (1998), **Ergenlik Psikolojisi**, 1. Baskı, Remzi Yayınevi, İstanbul.
- KURTARAN, Yörük, NEMUTLU, Gülesin, YENTÜRK, Nurhan (2008), “Gençler Hakkında, Gençlik İçin, Gençlerle”, **Türkiye’de Gençlik Çalışması Ve Politikaları**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KUTLU, Funda, (2008), **“Okul Zorbalığı”**, Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.
- LEE, K., BAILLARGEON, R.H., VERMUNT, (2007), “Age differences in the prevalence of physical aggression among 5-11-Year Old”, **Canadian Boys And Girls, Aggressive Behavior**, 33, 26-37.
- LOWRY, R., POWELL, K. (1998), “Kann L. Collins JL. Kolbe LJ. Weapen carying, physical fightihg, and fight-related injury among” U.S adolescents, *Prev med*, 14:122-129.
- LÜKÜSLÜ, Demet, G. (2005), “1960’lardan 2000’lere gençlik Tipleri: Maddeci Başarıcı Manager Tipten Yuppie ve Tiki’ye”, **Birikim Dergisi**, S:30-36.

- MACHIEVELLI, Niccolo, (2000), Hükümdar, (Çev: Selahattin Bağdatlı), Derin Yayınları, İstanbul.
- MALESEVIC Sinisa (2010), **The Sociology of War and Violence**, Cambridge University Press, New York, USA.
- MARSHALL, Gordon, (1999), **Sosyoloji Sözlüğü**, (Çev: O. Akınhay-D. Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MARTINO, S.C., ELLICKSON, P.L., KIEIN, D.J., vd., (2008), “Multiple trajectories of physical aggression among adolescent boys and girls” **Aggressive Behavior**, 34, 61-75.
- MERAL, Pınar, (2007), “**Televizyon Reklam ve Gerçeklik: Kozmetik Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet**”, (Edit: C. Bilgili ve N. T. Akbulut), Medya Eleştirileri, Beta Yayınları İstanbul.
- MICHAUD, Yves, (1995), **Şiddet**, (Çev: Cem Muhtaroglu), Cep Üniversitesi, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MILLER, H. Patricia, (2008), **Gelişim Psikolojisi Kuramları**, (Çev: Z. Gültekin), İmge Kitabevi, Ankara.
- NAİR, Bilge, (2014), **Ergenlerin Saldırganlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- NALÇAOĞLU, Halil, (2007), “Gençlik ve Yeni Toplumsal İletişim Ethos’u: Yanılsamalar, Bulgular ve Spekülasyonlar”, **Eğitimin Değeri Ve Gençlik-Eğitilmiş İstanbul Gençliğinin Değerler Dünyası**, (Der: U.S. Zeylan), Bilgi Üniversitesi Yayınları, S:91-109, İstanbul.
- NBD – UNFPA, (2013), “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Konusunda İlköğretim İkinci Kademe ve Lise Öğrencilerinin Tutumları”, Ankara, Erzurum ve Aydın İllerinde Niteliksel Bir Araştırma, **UNFPA Raporu**, Uzerler Matbaacılık, Ankara.

- NEYZİ, Leyla, (2011), “Türkiye’de Kamusal Söylemde Gençlik Kurgusunun Değişimi”, Katılımın "e-hali": **Gençlerin Sanal Alemi**, e-kitap, (Der: A.T. Aydemir), Alternatif Bilişim Derneği, <http://ekitap.alternatifbilisim.org/files/katilimin-e-hali.pdf>, (15/12/2012).
- NORŞENLİ, Faruk, (2009), **Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenciler Arasında Yaşanan Şiddetin Türü, Yaşanma Sıklığı ve Nedenleri (Ankara İli Örneği)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ODACI, Hatice, (2007), “Çocuk Suçları ve Şiddet Olayları”, **Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu**, (Editör: A. Solak), Hegem Yayınları, s:55-76, Ankara.
- OSKAY, Gülter, (1991), “Değer Yargıları Yönünden Ana- Baba Ergen Çatışması”, **Aile Yazıları III**, İkinci Baskı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- OSKAY, Ünsal, (2000), **XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri-Kuramsal Bir Yaklaşım**, Der Yayınları, Yayın No:114, 4. Basım, İstanbul.
- ÖGEL, Kültekin, TARI, İtır, EKE, Ceyda Y. (2005) **Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme**, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği Yayını: No:17, İstanbul.
- ÖĞRETİR, D. Ayşe, (2008), **Televizyonun Çocuk Ve Ergenler Üzerindeki Etkileri** (Çocuğun Şiddet Eğiliminde Görsel Medyanın Ve Aile Dinamiklerinin Etkisi, Türkiye Bilimler Akademisi, Proje No: SOBAG 105K128, Ankara.
- ÖĞÜLMÜŞ, Selahiddin, (2000), “Tahripçilik (Vandalizm): Düşük Yoğunluklu Bir Sapma”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:2 (7-8), s:73-86.
- ÖZBAY, Haluk, ÖZTÜRK, Emine, (1995), **Gençlik**, Cep Üniversitesi, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, İstanbul.

- ÖZCEBE, Hilal, ÇETİK, Hacer, ÜNER, Sarp, (2006), “Adölesanlarda Şiddet Davranışları (Üç Lise, Ankara, 2004)”, **Şiddet ve Okul**, Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Sempozyum Bildiri Özetleri, Duman Ofset; İstanbul.
- ÖZCEBE, Hilal, (2008), “Şiddet ve Sivil Toplum”, **Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı**, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.
- ÖZDEVECİOĞLU, Mahmut, (2003), “Algılanan Örgütsel Adaletin Bireylerarası Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı:21, S: 77-96.
- ÖZEN, Yener, GÜLAÇTI, Fikret, ÇIKILI, Yahya, (2004), “Saldırganlığın Psikolojik ve Kültürel Boyutu ve Vandalizm”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, s:144-149.
- ÖZERKMEN, Necmettin, (2012), “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:28, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, <http://www.akademikbakis.org>, Kasım 2012.
- ÖZGÜR, Gönül, YÖRÜKOĞLU, Gülden, ARABACI, Leyla B., (2011), “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, Sayı:2 (2), s:53-60.
- ÖZKALP, Enver, (2005), **Sosyolojiye Giriş**, Yenilenmiş 13. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- ÖZSAN, Muharrem, (1991), “Çocuk Suçlarında Aile ve Anne-Baba İlişkilerinin Rolü”, **Aile Yazıları III**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- PEKSAYGILI, Müjde, GÜRE, Ayşen, (2008), “Eşler Arasındaki Çatışma İle Erken Ergenlik Dönemindeki Çocukların Uyum Davranışları: Algılanan Çatışmanın Aracı ve Düzenleyici Rolü”, **Türk Psikoloji Dergisi**, Sayı: 23 (61), s:43-58.

- PETER, L., WHITEHILL, D.C. (1998), “Menagemer Female Sexual Assault”, **American Family Physician**, 58 (4), s:920-926.
- PİŞKİN, Metin, (2002), “Okul Zorbalığı Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, 3 (2), s:531-562.
- PİŞKİN, Metin, (2008), “Okulda Şiddet”, **Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı**, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.
- PİŞKİN, Metin, (2011), **Liselerde Şiddetin Saptanması Ve Okul Temelli Şiddeti Önleme Programının Geliştirilmesi**, Proje No:108K305, TÜBİTAK, Ankara.
- POLAT, Oğuz, (2001), **Çocuk ve Şiddet**, Yayın No:312, Der Yayınları, İstanbul.
- PULTAR, Eren, (2008), “Biz Kimiz? KONDA Toplumsal Yapı Araştırmasında Gençler” **Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s:259-285, İstanbul.
- RİCHES, David, (1989), **Antropolojik Açıdan Şiddet**, (Çev: Dilek Hattatoğlu),Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- SANTROCK, W.John (2012), **Ergenlik (Adolescence)**, 14. Basımdan Çeviri, (Çev. Edit: D. M. Siyez), Nobel Yayınları, Ankara.
- SAVRUN, Mert, (2000), “Şiddetin Nörobiyolojisi”, **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet**, (Edit: İbrahim Balcıoğlu), Sökmen Matbaacılık, İstanbul.
- SAYAR, Ö. Özge, (2006), “Yetiştirme Yurtlarında Akran Şiddeti- Ankara’da İki Yetiştirme Yurdu Örneği, **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, Cilt:17, Sayı:1, Ankara.

- SCOGNAMILLO, Giovanni, (2005) “Şiddet, Toplum, Birey ve Kan”, Şiddet, **Cogito**, Yapı Kredi Yayınları Üç Aylık Düşünce Dergisi, Sayı 6-7 Kış-Bahar, s:357-361, İstanbul.
- SEÇER, İsmail, (2013), “Lise Öğrencilerinin Genel Saldırganlık Düzeyleri Bağlamında Şiddet İçeren Davranışları Sergileme Sıklıklarının İncelenmesi” **Akademik Bakış Dergisi**, E-Dergi, Sayı:36, <http://www.akademikbakis.org>.
- SELÇUK, Ziya, (2000), **Gelişim ve Öğrenme**, Geliştirilmiş 7. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- SEZGİN, Suat, (1996), “Göstergesel Şiddet,” **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:11, s.558-560.
- S.H.Ç.E.K., (1995), “2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi”, **Gençlik ve Sosyal Hizmetler Çalışma Grubu Raporu**, 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı, S:131-136, Ankara.
- SHEAHAN, K., DICARA J.A. VD. (1997), “Children’s exposure to Violence in an urban setting” **Arc Pediatr Adollescan Med**, 15:502-504.
- SMITH, D. L., SMITH, B. J., (2006) “Perceptions of Violence: The Views of Teachers Who Left Urban Schools”, **The High School Journal**, Feb/Mar 2006, 34-42.
- SOLAK, Adem, vd., (2008), **Küresel Süreçte Medya ve Şiddet**, 4. Baskı, Hayat Boyu Eğitim Gelişim Derneği Yayınları, İstanbul.
- SOLAK, Adem, (2009), **Çocuklarda ve Gençlerde Şiddet, Saldırganlık, ve Suçluluk Duyguları Açısından Anne Baba Eğitimi**, 14. Bası, Hegem Yayınları, Ankara.
- SOREL, Georges, (2002), **Şiddet Üzerine Düşünceler**, (Çev: Anahid Hazaryan) Epos Yayınları, Ankara.

- ŞAHİN, M. Cem, (2007) “Sanayi Toplumundan Sanayi Sonrası Topluma Farklılaşan Gençlik Hallerinin Sosyolojik Görünümü”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Sayı:2, s:157-177.
- ŞAKİROĞLU, Mehmet, (2012), **Öfke – Öfkeyi Olumlu Kullanmak**, 3. Baskı, Postiga Yayınevi, İstanbul.
- ŞEMİN, U. Refia, (1992), **Gençlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, Büyük Fikir Kitapları Dizisi:98, İstanbul.
- TARHAN, Nevzat, (2000), “Şiddet Davranışının Psikolojik- Kültürel Boyutu”, **Biyojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet**, (Edit: İ. Balcıoğlu), Sökmen Matbaacılık, İstanbul.
- T.B.M.M, (2007), Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi İle Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337, 343, 356, 357 Esas Numaralı **Meclis Araştırması Komisyonu Raporu**, Ankara.
- T.C. BAŞBAKANLIK, (1994), **Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyon Raporları**, Kabın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayını, Ankara.
- T.C. BAŞBAKANLIK, (1995), **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, Aile Araştırma Kurumu, Yayın No:86, Ankara.
- T.C. BAŞBAKANLIK, (1998), **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**, Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi 113, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. BAŞBAKANLIK, (2007), **9. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf>, Ankara.
- T.C. BAŞBAKANLIK, (2010), **Türkiye’de Ergen Profili 2008**, Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Birinci Basım, Ankara.
- T.D.K. (2010), **Türkçe Sözlük**, Haz: Ş.H. Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- TEMEL, Fulya, AKSOY, Ayşe, (2001), **Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- TEMEL, Fehminaz, (2008), “Okulda Şiddet”, **Şiddete Karşı Düşünce Ortamı Sempozyum Kitabı**, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, Yayın No:3-1, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1981), **Kuşaklar Çatışması Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma**, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1984), “Kuşaklar Arası Çatışmalar”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi- Toplumbilimsel İncelemeler**, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Maya Matbaacılık ve Yayıncılık, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1991), **Gençlik Sosyolojisi Yazıları**, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1991-b), “Çocuk Eğitiminde Bir Ailenin Rolüne Sosyolojik Bakış” **Aile Yazıları-1**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (1997), **Gençlik Sosyoloji ve Antropolojisi Araştırmaları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:178, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (2000), “Sosyo- Kültürel Değişim Sürecinde Türkiye’deki Gençlik”, **Türkiye ve Avrupa’da Gençlik**, Türk Demokrasi Vakfı ve Konrad Adenauer Vakfı Yayını, Ofset Fotomat Baskı, Ankara.
- TEZCAN, Mahmut, (2005), “Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul”, **Cogito**, Kış-Bahar 96, Sayı:6-7, Yapı Kredi Yayınları, s:105-108, İstanbul.
- TİMUÇİN, Avşar, (1993), “Şiddete Karşı Felsefe”, **Felsefe Dünyası Dergisi**, Sayı:8, s:32-34.
- TOTAN, Tarık, (2007), “Okulda Zorbalığı Önlemede Eğitimcilere ve Ebeveynlere Öneriler” **Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2 (2007), s:190-202.

- TÖREMEN, Fatih, ÇETİNKAYA, İbrahim, AVANOĞLU, Yunus, (2008), “Okul Anneliği: Okul Güvenliğine Yönelik Bir Model Önerisi” **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, 10, s:56-69.
- TURAM, Emir, (2005), “Tv’deki Şiddetin Çocuklara Etkileri Üzerine Farklı Bir Bakış”, **Cogito Dergisi**, Sayı: 6-7, Kış- Bahar 1996, 5. Baskı, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- TUTAR, Hasan, (2004), **İşyerinde Psikolojik Şiddet**, 3. Baskı, Platin Yayınları, Ankara.
- TÜBİTAK (1983), “Gençlik Felsefesi”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Türkiye Bilimler Akademisi Yayını.
- T.Ü.İ.K., (2011), Türkiye İstatistik Kurumu, **Adrese Dayalı Nüfus Araştırmaları**, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>, (erişim:21-10-2012).
- TÜRKDOĞAN, Orhan, (1996), **Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği**, Mayaş Yayınları:12, Ankara.
- U.N.D.P., (2008), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, **“Türkiye 2008 – Türkiye’de Gençlik”**, İnsani Gelişme Raporu, Desen Ofset AŞ., Ankara
- USTA, Aydın, (2009), “Etnik Şiddet Olgusu Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt:11 (2), s:87-106.
- USTA, Bahar, (2012), **Gençler Arasında Şiddete Dönük Davranışların Sosyolojik Olarak İncelenmesi: Trabzon Örneği**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, C. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- ÜNAL, Cavit, (1991), “Cinsiyete Bağlı Psikolojik Farklar Ve Türk Çocukları Üzerinde Bir Karşılaştırma”, **Aile Yazıları III**, İkinci Baskı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.

- ÜNAL, Halime, ÇUKUR, C. Şafak, (2009), “Arkadaş Grubunun Ve Okula Olan Bağlılığın Gençlerin Şiddet Algısına Ve Şiddet Davranışlarına Etkisi”, **VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi** - Aydın, e-Kitap, Sosyoloji Derneği, Ankara.
- ÜNAL, H., ÇUKUR, Ş., ÖZBAYRAK, C., (2010), Aile, Arkadaş Grupları ve Okulun Gençlerin Şiddet Davranışlarına Etkisinin Boylamsal Olarak Çalışılması, **Türkiye Bilimler Akademisi**, Proje No:106K310, Muğla.
- ÜNALMIŞ, M., ŞAHİN, R., (2012), “Şiddete Yönelik Tutum Ve Okul Zorbalığı”, **Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, s:63-71.
- ÜNSAL, Artun, (2005), Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi, **Cogito**, Kış-Bahar 96, Sayı 6-7, Beşinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- VALOIS, R. F., McKEOWN R.E.,(1995), “Corelates of aggressive and violent behaviors among public high school adolescents” **J Adolesc Health**, 16: 26-34.
- VAN VILET, W., (1984), Vandalism: An assessment and agenda. In Claude Leboyer (Ed.), Vandalism: Behaviour and motivations. Elsevier Science Publishers, NY.
- VATANDAŞ, Celalettin, (2003), **Aile ve Şiddet, Türkiye’de Eşler Arası Şiddet**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No:58, Uyum Ajans, Ankara.
- WEİLBURGER, Linda S., (2009), **Baba Sakın Bize Vurma- Çocuk ve Aile İç Şiddet**, (Editör: İlayda Özbaş), Ekinoks Yayıncılık, İstanbul.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION (1996), Global Consultation on Violence and Health. **Violence: a public health priority**. Geneva, Switzerland.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION (2002), **World report on violence and health**, Edited by Etienne G. Krug ... [et al.], Geneva, Switzerland.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION (2002), **Youth Violence Facts**, Geneva,

WORLD HEALTH ORGANIZATION (2012), **Violence Prevention Alliance Global Campaign for Violence Prevention: Plan of Action for 2012-2020**, Geneva, Switzerland.

YALÇIN, Fatih, (2012), **RTÜK Kararları Çerçevesinde Televizyon Yayınlarında Şiddet**, Basılmamış Uzmanlık Tezi, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara.

YAVUZ, Ruhi vd. (2000), **Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet**, Yüce Yayın, İstanbul.

YENİŞEHİRLİOĞLU, Şahin, (1995), **Birey- Toplum – Devlet İlişkileri**, İkinci baskı, Ümit Yayıncılık, Ankara.

YENTÜRK, N., KURTARAN, vd. (2007), “İstanbul Gençliği: STK Üyeliği Bir Fark Yaratıyor mu?” **Eğitimin Değeri Ve Gençlik – Eğitimli İstanbul Gençliğinin Değerler Dünyası**, (Der: U.S. Zeylan), Bilgi Üniversitesi Yayınları, s: 49-76, İstanbul.

YENTÜRK, Nurhan vd., (2008), **Türkiye’de Gençlik Çalışması Ve Politikaları**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

YILDIRIM, Aysel, (1998), **Sıradan Şiddet**, Boyut Kitapları Araştırma Dizisi:9, İstanbul.

YILDIZ, A. Naci, KAYA, Mehmet, BİLİR, Nazmi, (2011), **İşyerinde Şiddet**, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, (1987), **Gençlik Çağı- Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları**, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

ZEL, Uğur, (2001), **Kişilik ve Liderlik**, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ZEYLAN, U. Sarp, (2007), **Eğitimin Değeri ve Gençlik: Eğitimli İstanbul Gençliğinin Değerler Dünyası**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

ZÜLAL, Aslı, (2001), “Çağımıza Özgü Bir Sorun mu? Şiddet”, **Bilim Ve Teknik Dergisi**, Şubat, Sayı:399, 34-39.

EKLER

Sayın Katılımcı,

Aşağıdaki sorular, “Gençler Arasında Şiddetin Toplumsal Nedenleri (Sivas Örneği)” başlığıyla, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yürütülen doktora programı çerçevesinde size yöneltilmektedir. Formda kimliğinize yönelik özel soru yer almamaktadır. Elde edilecek sonuçlar **bilimsel amaçlı** kullanılacaktır. Yardıminız için teşekkür ederiz.

ANKET SORULARI

S1-Cinsiyetiniz Nedir?

1-()Kız 2-()Erkek

S2-Kaç Yaşındasınız?

1-()15-17 2-()18-20 3-()21-23 4-()24-26

S3-Kimin Yanında Yaşamaktasınız?

1-()Ailemin
2-()Yakın Akrabanın(Dede, Nine, Amca, Hala ve benzeri)
3-()Bir Tanıdığın
4-()Yetiştirme Yurdu
5-()Başka.....

S4-(Ailesinin Yanında ise) Ailenizde kimlerle birlikte yaşamaktasınız? (Biden fazla İşaretleyebilirsiniz)

1-()Dedem 2-()Ninem 3-()Babam
4-()Üvey Babam 5-()Annem 6-()Üvey Anne
7-()Abi/Ablalarım 8-()Erkek/kız Kardeşlerim
9-()Annemin erkek ya da kız kardeşi
10-()Babamın erkek ya da kız kardeşi
11-()Başka Akrabalar 12-()Başka.....

S5-Eğer Annen ve Babanla birlikte yaşamıyorsanız Bunun Nedeni Nedir?

1-()Babam Vefat Etti 2-()Annem Vefat Etti
3-()Her İkisi de Vefat Etti 4-()Boşandılar/Ayrı yaşıyorlar
5-()Beni Terkettiler 6-()Başka.....

S6-(Eğer sağsa sorulacak) Babanız bir işte çalışıyorsa ne iş yapıyor?

1-()Çalışmıyor
2-().....işinde çalışıyor

S7-(Eğer sağsa sorulacak) Anneniz bir işte çalışıyor mu?

1-()Çalışmıyor
2-().....işinde çalışıyor

S8-Evinize aylık tahmini ne kadar para giriyor?

.....TL.

S9-Eğitim Durumunuz Nedir?

1-()Hiç Okula Gitmedim 2-()İlk Okul Terk 3-()İlk Okul Mezunu
4-()Orta Okul Terk 5-()Orta Okul Mezunu 5-()Lise/Mes. Lis.Terk
6-()Lise/meslek Lis. Mezunu 7-()Başka.....

S10-(Eğer Öğrenci İse) Geçen Yıl Okuldaki Başarı Durumunuz Nasıldı?

- 1-()Başarısız 2-()Başarılı 3-()Orta

S11-Aileniz, Okul Başarı Durumunuzu Nasıl Karşılar.

- 1-()Olumlu ya da olumsuz aşırı tepki verirler
2-()Biraz severler/kızarlar, daha sonra unuturlar
3-()İlgisiz davranırlar
4-()Bir ailem Yok
5-()Başka.....

S12- Bir gerekçe olmadan okula ne kadar sıklıkla devamsızlık yaparsınız?

- 1-()Haftada 2-3 gün
2-()Ayda 2-3 gün
3-()Bir dönemde 2-3 gün
4-()Hiç devamsızlık Yapmam

S13-Okula devamsızlık Yaptığınız Günleri Nasıl Geçirirsin?

- 1-()Para kazanmak için çalışırım
2-()Arkadaşlarla bir arada eğlenirim
3-()Evde oyalanırım
4-()Yapmak istediğim şeyleri yaparım
5-()Başka.....

S14-Okula sık sık devamsızlık yapmanızın hangi nedenden kaynaklandığını düşünöyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1-()Öğretmenlerim beni anlamıyor
2-()Okulda kendimi yalnız hissediyorum
3-()Aileme karşı sorumluluklarımı yerine getirmek için
4-()Dersleri anlamadığım için
5-()Diğer öğrencilerle sorunlarım olduğu için
6-() Başka.....

S15-Okula Devamsızlık Yapığın Günleri Ailen Bilir mi?

- 1-()Hepsini bilir
2-()Çoğu zaman Bilir
3-()Bazılarını Bilmez
4-()Hiç birini Bilmez

16-Eğer Aile Büyüklerin Okula gitmediğini Bilirlerse Nasıl Davranırlar?

- 1-()Zaten Onlar Göndermiyor
2-()Bilmezden Gelirler
3-()Hiç İlgilenmezler
4-()Sözlü Olarak Uyarırlar
5-()Cezalandırırılar
6-()Başka.....

S17-Size Göre Aileniz, Eğitiminize Ne Kadar Önem Veriyor?

1-()Hiç Önem Vermiyor

2-()Fazla İlgilenmiyor

3-()Önem Veriyor

4-()Çok Önem Veriyor

S18-Sizin Sorunlarınızla İlgilenen, size sürekli yardımcı olan bir aile büyüğünüz Var mıdır?

1-()Var

2-()Yok

S19-Varsa Kim ya da Kimlerdir?

.....

S20-Yoksa Neden?

.....

S21-Ailenizde ya da Çevrenizde “onun gibi” olmak istediğiniz şahıslar var mıdır?

1-()Var

2-()Yok

S22-(Varsa sorulacak) Kendinize Örnek aldığınız bu şahsın en çok hangi özelliğini beğeniyorsun?

.....

S23-Ailenizde ya da çevrenizde, sürekli olarak sizin neleri yapıp neleri yapmamanız konusunda kurallar koyan kişiler var mıdır?

1-()Var

2-()Yok

S24-En çok kimlerin Koydukları Kurallara Uyarsınız?

1-()Arkadaşlarımın 2-()Komşuların 3-()Akrabaların

4-()Annemin 5-()Babamın 6-()Başka.....

S25-Bir Sorununuz Olduğunda İlk Kiminle Konuşursunuz?

.....

S26-Kendinizi en çok Nerede Güvende Hissedersiniz?

1-()Okulda

2-()Evde

3-()Diğer mekanlarda

S27-Kendinizi En Çok Kimler Arasında Güvende Hissedersiniz?

1-()Mahalle arkadaşlarımın arasında

2-()Okul arkadaşlarımın arasında

3-()Başka.....

S28-Kendinizi Güvende Hissetmediğiniz Zaman Ne Gibi Önlemler Alırsınız?

1-()Yanımda bıçak, tornavida gibi kesici, delici aletler bulundururum

2-()Ateşli silah edinirim

3-()Kendimi güvende hissetmediğim ortamlardan kaçınırım

4-()Bir Önlem almayı gerektirecek kadar kendimi güvende hissetmediğim durumlar olmamıştır.

S29- Doğum Yeriniz Neresidir?

.....

S30-Kaç yıldan beri Sivas'ta Yaşamaktasınız.

1-() 1yıldan az 2-()1-3 yıl 3-() 4-6 yıl 4-() 7 yıldan fazla

S31-Hangi Mahallede Yaşamaktasınız?

.....

S32-Yaşadığınız Mahallede Kendinizi Nasıl Hissetmektesiniz?

1-()Bir Yabancı 2-()Değersiz Biri 3-()Mahallenin bir sakini

4-()Önemli biri 5-()Başka.....

S33-Size göre bir genç, niçin tiner, esrar, eroin, kokain gibi uyuşturucular kullanır?

.....

S34-Arkadaşlarınız arasında bu tip uyuşturucu kullananlar var mı?

1-()Evet 2-()Hayır 3-()Başka.....

S35-Hiç aile üyeleriniz arasında bağırış-çağırış olur mu?

1-()Her gün 2-()Haftada birkaç kere 3-()Çok nadir

4-()Hiç Olmaz

S36-Hiç birileri tarafından tehdit edildiğiniz Oldu mu?

1-()Evet, sık sık 2-()Evet, bir iki kere 3-()Hayır

S37-Cevabınız **evet** ise, sizi tehdit edenler kimlerdir?

1-()Okul arkadaşlarım

2-()Mahalle arkadaşlarım

3-()Grup arkadaşlarım

4-()Başka gruptan gençler

5-()Başka.....

S38-Anne, Baba Gibi, Aile büyüklerinizden sizi döven hiç oldu mu?

1-()Her Zaman 2-()Ara sıra 3-()Hiçbir zaman

4-()Sadece Çocukluğumda

S39-Birileriyle hangi durumlarda kavga edersiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

1-()Arkadaşlarım istedikleri zaman

2-()Birisi bana sözle hakaret ettiği zaman

3-() Birisi bana vurduğu zaman

4-() Başka.....

S40-Geçen ay kaç kez kavgaya karışmak zorunda kaldınız?

1-()6 ve daha fazla 2-()1-5 kez 3-()Hiç kavga etmedim

S41-Hiç bıçaklı saldırıya uğradınız mı?

1-()Sık sık 2-()Birkaç kez 3-()Hiç uğramadım

4-()Başka.....

S42-Kendinizi korumak için hiç bıçak kullandınız mı?

- 1-()Sık sık
2-()Birkaç kez
3-()Hiç kullanmadım

S43-Beladan Uzak Kalma Konusunda Kendinize Güvenir misiniz?

- 1-()Güveniyorum 2-()Güvenmiyorum

S44- Geçen 12 ay boyunca Bir saldırı nedeniyle hiç yaraladınız mı?

- 1-()Hayır 2-()Evet

S45- Geçen ay, aşağıdaki Durumları Ne Sıklıkla Yaşadınız?

- 1-()Çok üzgün olmak
2-()Asabi Olmak
3-()Karamsar Olmak
4-()8 Saatten fazla uyumak
5-()8 Saatten az uyumak
6-()Canı sıkılmak
7-()Başka.....

S46-Hiç ihmal edildiğiniz duygusuna kapıldınız mı?

- 1-()Evet 2-()Hayır

S47-Hiç ailenizden ya da yakın akrabalarınızdan biri, şiddet sonucu öldürüldü mü?

- 1-()Evet 2-()Hayır

S48-Hiç arkadaşlarınızdan biri şiddet sonucu öldürüldü mü?

- 1-()Evet 2-()Hayır

S49-Geçen 12 ay boyunca hiç başkaları tarafından dövüldünüz mü?

- 1-()Evet 2-()Hayır

S50-Bir suç işlendiğine hiç tanık oldunuz mu?

- 1-()Evet 2-()Hayır

S51-Polise ne kadar güvenirsiniz?

- 1-()Güvenmem
2-()Güvenirim
3-()Bir fikrim yok

S52-Bir suç nedeniyle hiç karakola götürüldünüz mü?

- 1-()Evet 2-()Hayır

S53-Bir suç nedeniyle hiç mahkemeye çıktınız mı?

1-()Evet 2-()Hayır

54-Mahallenizdeki insanlar birbirlerini tanırlar mı?

1-()Evet 2-()Hayır 3-()Bilmiyorum

55-Büyükleriniz arkadaşlarınızı tanır mı?

1-()Evet 2-()Hayır 3-()Bilmiyorum

56-Çevrenizdeki gençlerin okuldan kaçıp köşe başlarında toplandıkları ve diğer gençleri taciz ettikleri oluyor mu?

1-()Sık sık 2-()Arada bir 3-()Olmuyor

57-Eğer oluyor ise tacizler en çok hangi mahallerde oluyor?

1-()Kendi mahallemizde

2-()Başka Mahallelerde

3-()Okulda

4-()Başka.....

58-Eğer oluyorsa taciz durumunda Yetişkinler, bu durumda nasıl davranıyorlar?

1-()İlgilenmiyorlar

2-()Gençleri uyarıyorlar

3-()Böyle bir olaya hiç şahit olmadım

4-()Başka.....

59-Çevrenizde bir genç, büyüklere saygısız davranırsa, büyüklerin tepkisi nasıl olur?

1-()Bulaşmadan giderler

2-()Saygısızlık yapan genci uyarırlar

3-()Böyle bir olaya hiç şahit olmadım

4-()Başka.....

60-Yaşadığımız mahallede, gençlerin yabancılara sataşmaları kolay mıdır?

1-()Çok kolay

2-()Kolay

3-()Zor

4-()Çok Zor

Katılımınız için teşekkür ederiz..

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297/605.01/2212506
Konu: Araştırma İzni
(Dok.Öğrc. Güney NAİR)

02/06/2014

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğünün 28/05/2014 Tarihli ve 74817733-605.01-1223-2345 Sayılı Yazısı.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.
c) Valilik Makamının 29/04/2014 Tarihli ve 92255297-605-1710916 Sayılı Onayı.

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi Güney NAİR, "Gençler Arasında Şiddetin Toplumsal Nedenleri (Sivas İli Örneği)" konulu tez çalışması kapsamında, İlimiz Merkez İlçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen liselerdeki öğrencilere yönelik anket çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) yazı ekindeki anket soruları, Valilik Makamının İlgi (c) Onayı ile oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup anketin, eğitim öğretimin aksatılmaması kaydıyla İlimiz Merkez İlçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen liselerdeki öğrencilere uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun bulunduğu takdirde onaylarınıza arz ederim.

Harun KAYA
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
02/06/2014

Sebahattin ERBIYIK
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır
02/06/2014
Lütfi KELDAL
Şef

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi için <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6ee9-7246-3fcb-b64a-f078 kodu ile yapılabilir.

Muhan Yazıcıoğlu Bly. No:23 SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr>
e-posta: arve58@meb.gov.tr ; istatistik58@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.KELDAL / Şef
Tel : (0 346) 228 48 00 - 132
Faks : (0 346) 227 06 13

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Güney NAİR

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 1965 / Çan -ÇANAKKALE

e-posta: guneynair@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans:	Cumhuriyet Üni. Edb. Fak. Sosyoloji Bölümü	1988
Yüksek Lisans:	Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	1995

İŞ TECRÜBESİ

Muhabir: B. Çanakkale Gazetesi, Çanakkale Olay Gazetesi, Sabah Gazetesi

Dershane: Çanakkale Özel Anafartalar Dershanesi

Öğretmen: Kasaplar Köyü (İmranlı), Kızılkavraz Köyü, Güney Köyü (Sivas)

Arş. Gör.: Cumhuriyet Üni. Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı: KPDS () ÜDS (71.250) TOEFL () EILTS ()